

CIVILNO PROCESNO PRAVO

I. SPLOŠNI POJMI CIVILNEGA PRAVDNEGA POSTOPKA

1. CIVILNI PRAVDNI POSTOPEK IN CIVILNO PROCESNO PRAVO

1.1. CIVILNI PRAVDNI POSTOPEK KOT OBLIKA VARSTVA CIVILNIH PRAVIC

Materialno civilno in rodbinsko pravo določa pravice in obveznosti fizičnih in pravnih oseb. Varstvo pravic je urejeno z zakonom. Nosilcem pravic ga nudijo pravosodni organi.

Prva zgodovinska oblika varstva pravic je bila samopomoč – posameznik, ki je menil, da mu pripada določena pravica, je sam uporabil primerne ukrepe za njeno zavarovanje. Pravico je uveljavil močnejši ne glede, ali mu je res pripadala. Vsak nosilec pravice je bil izpostavljen sub-jektivizmu. Z razvojem družbe pride do omejevanja samopomoči.

Prva družbena oblika varstva pravic je bilo razsodništvo. Sprti stranki sta se obrnili na osebo svojega zaupanja, da razreši spor. Pred tem sta se dogovorili za spoštovanje njene odločitve.

Z razvojem je družbenopravno varstvo postalo posebna oblika izvrševanja državne oblasti. V rimskem procesu se je postopek delil na:

- postopek pred pretorjem (*in iure*);
- postopek pred sodnikom (*in iudicio* ali *apud iudicem*).

Stranki sta s posebno pogodbo (*litis contestatio*) prepustili sojenje izbranemu sodniku, ki ni bil državni organ. Pretor je sodniku naročil, katera dejstva naj ugotavlja, in mu povedal, kako naj razsodi, če ugotovi (ne)resničnost določenih dejstev.

V fevdalizmu je vsak fevdalec izvrševal pravosodno oblast. Pripadniki stanov so tvorili posebna sodišča, sestavljena iz članov istega stanu.

V absolutizmu je monarh postavljaj sodnike. Funkcija sodnika je bilo ugotavljanje dejanskega stanja po uradni dolžnosti (preiskovalno načelo). Sodnik je bil *dominus litis* procesa.

V obdobju liberalnega kapitalizma vodijo postopek stranke, zato sta poudarjeni:

- načelo dispozitivnosti;
- načelo razpravnosti (glede zbiranja procesnega gradiva).

V obdobju monopolnega kapitalizma se država vmešava v gospodarsko življenje, zato se spet poudarja vloga sodišča v civilnem procesu.

Sedanji civilni pravdni postopek je družbeno varstvo civilnih pravic. Varstvo civilnih pravic je z zakonom urejena družbena funkcija. Samopomoč je omejena na najmanjšo mero, lahko pomeni tudi kaznivo dejanje samovolje (§ 313 KZ). Samopomoč je dopustna:

- kadar državni organi ne morejo pravočasno reagirati na protipravni napad na pravico (npr. silobran, skrajna sila);
- v primerih motenja posesti, ki jih navaja Stvarnopravni zakonik.

1.2. NAMEN CIVILNEGA PRAVDNEGA POSTOPKA

je razrešiti civilni spor = doseči avtoritativno odločitev o spornem pravnem razmerju oz. sporni pravici. Med sporna razmerja spadajo vsa razmerja, o katerih odločajo redna sodišča: premo-ženjska razmerja in druga civilnopravna razmerja ter osebna in družinska razmerja (čeprav osebno in družinsko pravo sistematično ne spadata med civilno pravo). Odločanje o pre-moženskih in drugih civilnopravnih razmerjih predstavlja večji del.

Civilnopravne pravice so dispozitivne narave – gre za pravne možnosti, ki jih daje pravni red posamezniku. Ta jih lahko izvršuje ali ne. Izvršuje jih v obliki, ki jo daje na voljo pravni red. Zato ima pravdni postopek individualističen značaj, ki se izraža v 2 bistvenih načelih:

- (1) **načelo dispozitivnosti** – pravda je v celoti v rokah strank. Po njihovi volji se postopek začne, teče in konča.
- (2) **načelo razpravnosti** – dominacija strank pri zbiranju procesnega gradiva (= vse, kar je lahko podlaga sodbe).

V modernih državah civilni pravdni postopek nima izključno individualističnega značaja. To je vidno v sporih, v katerih se prepletajo zasebnopravni in javnopravni elementi. Če se v civilnem sporu uveljavlja javni interes, se to kaže v oficioznih (= uradnih) pooblastilih sodišča.

Načelo oficialnosti = v določenih primerih odloča sodišče po uradni dolžnosti ne glede na voljo strank. Potem ko stranke začnejo postopek, je nadaljnji tek postopka v rokah sodišča. Sodišče je aktivno pri zbiranju procesnega gradiva, če iz obravnave in dokazovanja izhaja, da imajo stranke namen razpolagati z zahtevki, s katerimi ne morejo razpolagati (§ 7 ZPP) – v takih primerih lahko sodišče ugotovi dejstva, ki jih stranke niso navajale, in izvede dokaze, ki jih stranke niso predlagale. Sodišče brez posebnega predloga strank uporablja izkustvena pra-vila, pravila znanosti in strok ter pravila logičnega mišljenja. Sodišče samo uporablja pravna pravila, pri čemer ni vezano na pravno kvalifikacijo in pravne trditve strank.

V slovenskem civilnem procesu sodišče ne prizna razpolaganja strank, ki nasprotuje predpisom in moralnim pravilom.

V javnem interesu sta hitro reševanje sporov in reševanje sporov s poravnavo. **Materialno procesno vodstvo** – predsednik senata mora s postavljanjem vprašanj in na drug primeren na-čin skrbeti, da stranke med obravnavo:

- navedejo vsa odločilna dejstva;
- dopolnijo nepopolne navedbe o pomembnih dejstvih;
- ponudijo ali dopolnijo dokazila glede njihovih navedb; in
- dajo vsa potrebna pojasnila za ugotovitev dejanskega stanja in spornega pravnega raz-merja.

Cilj civilnega pravnega postopka je dvojen:

- (1) ponuditi strankam uspešno obliko za varstvo njihovih materialnih pravic = **zaščititi individualne interese**, in
- (2) zagotoviti uveljavitev pravnega reda družbenoekonomske ureditve = **zagotoviti uveljavi-tev javnih interesov.**

3. PRAVNA NARAVA CIVILNEGA PRAVDNEGA POSTOPKA OZIROMA CIVILNEGA PROCESNEGA RAZMERJA

Pravdni postopek je sestavljen iz procesnih dejanj procesnih subjektov (= sodišče, stranke in drugi udeleženci), ki imajo za cilj odločitev o utemeljenosti tožnikovega zahtevka.

3 glavne skupine teorij o pravni naravi pravnega postopka so:

- kontraktualne (pogodbene) teorije = teorije o pravdi kot poslu civilnega prava;
 - čiste procesne teorije = teorije o pravdi kot samostojnem procesnem razmerju;
 - teorije o pravdi kot pravni situaciji.
- (1) **Kontraktualne teorije** – pravda je izpolnjevanje obveznosti iz določenega pravnega posla. Podlago ima v rimskem procesu (*litis contestatio*).
Danes nima pomena, ker stranke niso dolžne sodelovati v procesu. Procesno razmerje obstaja samostojno ne glede na obstoj materialnega razmerja.
Kontraktualna teorija se uporablja za opredelitev pravne narave arbitražnega postopka (pogodba o arbitraži).
 - (2) **Čiste procesne teorije** – pravda je čisto procesno razmerje javnopravne narave. Za nastanek razmerja morajo biti izpolnjene procesne predpostavke. Glede subjektov obstajajo 3 koncepcije:
 - 1) **civilistična koncepcija** – procesno razmerje obstaja le med eno in drugo stranko,
 - 2) **publicistična koncepcija** – razmerje obstaja le med obema strankama in sodiščem,
 - 3) **koncepcija o tristranskem procesnem razmerju** – razmerje obstaja med eno in dru-go stranko ter med obema strankama in sodiščem.Šibkost čiste procesne teorije je, da konstruira procesno razmerje kot pravno razmerje, v katerem za stranke ne obstajajo dolžnosti – imajo le možnost sodelovati v procesu.
 - (3) **Teorije o civilni pravdi kot pravni situaciji** – proces ne pomeni pravnega razmerja, ker ne obstajajo medsebojne dolžnosti. V pravdi obstajajo le elementi razmerja, ki lahko pripe-ljejo do izoblikovanja razmerja. Pravnomočna sodba ustvari med strankama pravno raz-merje.

Slovenska teorija zastopa procesno teorijo in koncepcijo o tristranskem procesnem razmerju.

4. POJEM IN VSEBINA CIVILNEGA PRAVA

Civilno procesno pravo je sistem pravnih pravil, ki urejajo sodno uveljavljanje varstva civilnih pravic. Najbolj pomembna pravila so:

- **temeljna načela** civilnega procesa,
- **pravila o procesnih subjektih,**
- **pravila o procesnih dejanjih** (ki jih opravljajo procesni subjekti).

Civilno procesno pravo sestavljata 2 vrsti pravil:

- (1) organizacijska pravila – vsebujejo določbe, ki urejajo položaj sodišč v političnem sistemu, ustanavljanje, notranjo organizacijo in poslovanje sodišč, letni raspored in dodeljevanje itd.
- (2) **pravila funkcionalnega procesnega prava** = vsa pravila o postopku: pravila o procesnih predpostavkah, temeljnih načelih, procesnih subjektih, vsebini, obliki in učinkih procesnih dejanj, poteku pravnega postopka in posebnih postopkih.

2. RAZMERJE MED MATERIALNIM IN PROCESNIM PRAVOM

2.1. SPLOŠNO O RAZMERJU MED MATERIALNIM IN PROCESNIM PRAVOM

Procesno pravo je odvisno od materialnega civilnega prava.

Stvarna pristojnost se določa po normah materialnega prava – civilna sodišča sodijo:

- v sporih iz premoženjskih in drugih civilnopravnih razmerij; ter
- v sporih iz osebnih in družinskih razmerij,

če spor ni po zakonu v pristojnosti specializiranega sodišča.

Specializirana sodišča so:

- **sodišča za delovne in socialne spore** – sodijo:
 - v individualnih in kolektivnih delovnih sporih; ter
 - v sporih socialne varnosti.
- **upravna sodišča.**

V premoženjskih in drugih civilnopravnih sporih so pravice dispozitivne. Stranke lahko prosto razpolagajo z zahtevki, se odpovejo zahtevku, priznajo zahtevek nasprotnika in se poravnajo. Dopustne so materialne in procesne dispozicije z zahtevkom. Sodišču ni treba uporabljati kogentnih (prisilnih) norm.

Za pravna razmerja družinskega in osebnostnega prava veljajo določbe kogentne narave. Npr. sodišče mora otroku, ki je dopolnil 15 let ter je sposoben razumeti pomen in posledice svojih dejanj, omogočiti, da kot stranka v postopku samostojno opravlja procesna dejanja.

V delovnem pravu je poudarjeno varstvo šibkejše stranke = delavca. Delavec ni dolžan postaviti določenega zahtevka, sodišče na zahtevek ni vezano. Oficiozna pooblastila delovnega in socialnega sodišča so večja kot v pravdi.

V upravnem sporu odloča sodišče o razmerjih z zasebnimi in javnimi elementi. Upravna sodišča presojuje zakonitost dokončnih posamičnih aktov državnih organov (upravnih odločb).

2.2. PRAVOVARSTVENI ZAHTEVEK

Uveljavljeni sta 2 teoriji:

- (1) **materialnopravna teorija** – pravovarstveni zahtevek ne obstaja zunaj konkretnega civilnega razmerja.
- (2) **procesna teorija** – zahtevati pravno varstvo je individualna javna pravica, ki se razlikuje od pravice materialnega prava. Pojavlja se v 2 variantah:
 - 1) **konceptija o abstraktnem pravovarstvenem zahtevku** – vsakemu pravnemu subjektu pripada, neodvisno od pravice materialnega prava, abstraktna pravica zahtevati izdajo sodbe.
 - 2) **konceptija o konkretnem pravovarstvenem zahtevku** – pravica zahtevati pravno varstvo pripada subjektu, ki v trenutku vložitve tožbe izpolnjuje materialne in procesne predpostavke. Subjekt ima pravico zahtevati zase ugodno odločbo konkretne vsebine.

Sodobna teorija uveljavlja **monistično sintetično konceptijo** (materialno in procesno), po kateri je bistvo pravovarstvenega zahtevka:

- (1) je **strukturalni del pravice materialnega prava**;
- (2) je **konstitutivni del tožbe**.

Vsako pravno urejeno razmerje vsebuje 2 pooblastili:

- (1) pooblastilo zahtevati od pogodbenika izpolnitev obveznosti,
- (2) pooblastilo zahtevati od državnih organov varstvo svoje pravice.

V delovnih sporih zahtevki ni bistvena sestavina zahteve za sodno varstvo. Vendar se postopek pred delovnim in socialnim sodiščem začne samo na zahtevo prizadetega nosilca pravice.

3. DEFORMALIZACIJA SODNIH POSTOPKOV

3.1. SPLOŠNO O DEFORMALIZACIJI SODNIH POSTOPKOV

Postopki so danes nesorazmerno dolgi, zato je pogosto ogrožena pravica do sodnega varstva. Posledica so zahteve po hitrejših postopkih.

V civilni pravdi si nasprotujeta:

- težnja po čim bolj pravilni in zakoniti sodni odločbi,
- zahteva po uveljavitvi kršenih pravic s čim bolj hitrim in učinkovitim sodnim varstvom.

Boljše od poenostavitve sodnih postopkov so alternativne oblike reševanja sporov (ADR = Alternative Dispute Resolution).

3.2. ARBITRAŽNI POSTOPEK – IZRAZ TEŽNJE PO POENOSTAVITVI SODNE PROCEDURE

Načela za oblikovanje postopka pred arbitražami v poslovnih sporih:

- avtonomija strank (pri oblikovanju arbitražnega postopka) – če se stranke ne sporazumejo o postopku, vodijo postopek arbitri sami;
- arbitrarno oblikovanje procesa – arbitri vodijo postopek, kot štejejo za primerno, če se stranke niso drugače sporazumele;
- načelo legalitete = podrejena uporaba določb civilnega procesa.

S sklenitvijo pogodbe o institucionalni (stalni) arbitraži stranke privolijo v pravila postopka, ki jih določa pravilnik stalne arbitraže.

3.3. PROCESNI JAVNI RED

Stranke v arbitraži ne morejo izključiti pravil, ki uveljavljajo temeljna načela pravde.

Procesni javni red vsebuje načela:

- strankam in udeležencem postopka je treba zagotoviti obravnavanje pred sodiščem;
- v postopku lahko nastopajo le osebe, ki so sposobne biti stranka (procesno nesposobnim osebam je treba zagotoviti zastopstvo);
- obvezne so določbe o izločitvi ali odklonitvi sodnikov in arbitrov;
- stranke z dogovorom ne morejo izključiti določb o izpodbijanju arbitražnih odločb.

4. RAZMERJE MED PRAVDNIM POSTOPKOM IN DRUGIMI POSTOPKI

4.1 RAZMERJE MED PRAVDNIM IN NEPRAVDNIM POSTOPKOM

Teorije o razmejitvi med pravnim in nepravdnim postopkom so:

- **teorija spora** – v pravdo spadajo le med strankama sporne zadeve, v nepravdnih postopkih sodišče rešuje nesporne zadeve;
- **teorija preprečitve in represije**:
 - preprečitev predstavlja nepravdni postopek – namen je preprečevati pravne kršitve;
 - represijo predstavlja pravniti postopek – namen je sankcionirati nastale kršitve.
- **teorija strank** – v pravdi stranke nosijo nasprotujoče interese, v nepravdnem postopku stranke predlagajo izdajo odločbe v skupnem interesu;
- **teorija o različni naravi odločb**:
 - v nepravdnem postopku gre za konstitutivne odločbe – ustanavljajo, ukinjajo ali spreminjajo pravna razmerja;
 - v pravdi gre za deklaratorne odločbe – avtoritativno ugotavljajo (ne)obstoj pravic in razmerij.
- **teorija upravnega delovanja** – delovanje sodišč v nepravdnem postopku je podobno upravnemu odločanju, ker je njegov namen varovati družbene interese.

Nobena teorija ni pravilna, zato se uporablja **pozitivistična ali pragmatična razmejitev** = **ali gre za pravniti ali nepravdni postopek, je odvisno od tega, ali je zakonodajalec za njeno reševanje predpisal pravniti ali nepravdni postopek**. Za odločanje v civilnih zadevah je vedno pristojno pravniti sodišče, razen če zakon določa pristojnost nepravdnega.

Zakon o nepravdnem postopku predpisuje, da se nepravdni postopek uporablja tudi v drugih zadevah, ki jih obravnavajo redna sodišča in za katere ni izrecno določen nepravdni postopek, če zadev ni možno uvrstiti v noben drug postopek.

Razlike med pravnim in nepravdnim postopkom so:

- norme pravnega so bolj stroge od norm nepravdnega postopka;

- pravdni postopek se vedno začne na predlog strank (dispozitivno načelo), nepravdni postopek se pogosto začne po uradni dolžnosti (oficialno načelo ⇒ oficiozni postopek);
 - v nepravdnem postopku je bolj poudarjeno preiskovalno načelo – nepravdno sodišče ima možnost raziskovati dejstva, ki jih stranki nista navajali;
 - v pravdi sta bolj poudarjeni načelo ustnosti in načelo neposrednosti
 - v pravdi nastopata 2 stranki:
 - tožnik – zahteva pravno varstvo od sodišča,
 - toženec – proti njemu se zahteva pravno varstvo.
- V nepravdnem postopku ni strank, temveč le udeleženci = tisti, ki se jih odločba tiče ali uveljavljajo pravni interes.

• drugačna ureditev pravnih sredstev – v nepravdnem postopku pogosto odloča o pritožbi sodišče iste stopnje, možno je spremeniti celo formalno pravnomočno sodno odločbo.

Če pravdo sodišče ugotovi, da je treba postopek voditi po pravilih nepravdnega postopka, s sklepom ustavi pravdni postopek. Po pravnomočnosti sklepa se postopek nadaljuje pred pristojnim nepravdnim sodiščem.

Če nepravdno sodišče ugotovi, da je treba postopek voditi po pravilih pravnega postopka, s sklepom ustavi nepravdni postopek. Po pravnomočnosti sklepa se postopek nadaljuje pred pristojnim pravnim sodiščem.

Primeri nepravdnega postopka:

- zapuščinski postopek;
- postopek za ureditev razmerij med solastniki;
- postopek za delitev skupnega premoženja;
- postopek za ureditev meje;
- zemljiškoknjižni postopek;
- postopek ekspropriacije;
- postopek o razglasitvi pogrešanih za mrtve;
- postopek za omejitev, odvzem in vrnitev poslovne sposobnosti;
- postopek za podaljšanje, odvzem in vrnitev roditeljske pravice.

4.2. RAZMERJE MED PRAVDNIM IN IZVRŠILNIM POSTOPKOM

Če odločba v pravdi ne učinkuje sama po sebi (deklaratorna odločba) ter nalaga tožencu dajatev, storitev, opustitev ali dopustitev, pravnega varstva ni možno v celoti zagotoviti v pravdi. Če toženec ne izvrši izpolnitvenega naloga (= naložena obveznost), sledi **prisilna izvršitev**.

Izvršilni postopek je samostojen nasproti pravnemu. Izvršbo potrebujejo le dajatvene sodbe, kadar toženec prostovoljno ne izpolni izpolnitvenega naloga. Ostali izvršilni naslovi so:

- odločba v upravnem postopku, če se glasi na izpolnitev denarne obveznosti;
- verodostojna listina (faktura, menica, ček);
- arbitražna odločba;
- poravnava, sklenjena med arbitražo.

4.3. RAZMERJE MED PRAVDNIM IN UPRAVNIM POSTOPKOM

4.3.1. RAZMEJITEV MED SODNO JURISDIKCIJO IN UPRAVNO PRISTOJNOSTJO

Po Zakonu o splošnem upravnem postopku (ZUP) postopajo upravni in drugi državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, kadar v upravnih stvareh neposredno uporabljajo predpise ter odločajo o pravicah, obveznostih in pravnih koristih posameznikov, pravnih oseb ali drugih strank. Upravna stvar je odločanje o pravici, obveznosti ali pravni koristi fizične ali pravne osebe oz. druge stranke na področju upravnega prava. Upravna stvar je določena s predpisom, da se o njej vodi upravni postopek, odloča v upravnem postopku ali izda upravno odločbo. Upravna stvar je tudi, če to zaradi varstva javnega interesa izhaja iz nara-vne stvari. Iz tega izhaja, da je upravna pristojnost opredeljena pozitivistično.

Upravna zadeva je zadeva, v kateri gre za kolizijo zasebnih in javnih interesov.

V civilnem sporu gre za kolizijo med interesi fizičnih ali pravnih oseb. Osebe javnega prava (npr. država in lokalne skupnosti) nastopajo v civilnem sporu vedno kot subjekti in nikoli kot oblast.

V upravnem postopku se odloča o pravicah ali pravnih razmerjih, kadar tako predpisuje zakon. Če zakon posebej ne predpiše upravne pristojnosti, je treba uveljaviti varstvo pravice pred civilnim sodiščem.

Zakonodajalec pri predpisovanju upravnega postopka upošteva pravno-politične razloge. Upravni postopek je predpisan, kadar je potrebna večja hitrost in enostavnost postopka ter odločanje zahteva posebno strokovno znanje.

4.3.2. ODLOČANJE O PRISTOJNOSTI (KOMPETENCA O KOMPETENCI)

pomeni, da **so sodišča pristojna odločati, ali zadeva spada v sodno ali upravno pristojnost**. Pri nas ima pravico odločati v sporu zaradi pristojnosti (kompetenčni spor) med upravni organi in sodišči Ustavno sodišče.

Pravdo sodišče mora med postopkom ves čas po uradni dolžnosti paziti, ali spada spor v sodno pristojnost. Če ugotovi, da ni pristojno (temveč je pristojen upravni organ), **se izreče za nepristojno, razveljavi opravljena pravdna dejanja in zavrže tožbo.**

Če sodišče odloči v sporu iz upravne pristojnosti, je podana absolutna bistvena kršitev pravnega postopka, zoper katero je dovoljeno tudi izredno pravno sredstvo revizija.

Če upravni organ izda odločbo v zadevi iz sodne pristojnosti, je odločba nična po samem zakonu. Za nično jo je možno razglasiti kadarkoli po uradni dolžnosti, na predlog stranke ali na predlog državnega tožilca.

4.3.3. REŠEVANJE PREDHODNIH VPRAŠANJ IN VEZANOST NA MEDSEBOJNE AKTE

Če je odločba pravnega sodišča odvisna od upravne rešitve predhodnega vprašanja o obstoju pravice ali pravnega razmerja, lahko sodišče:

- **samo reši to vprašanje; ali**
- **se odloči, da ne bo reševalo predhodnega vprašanja, prekine postopek in počaka na odločitev upravnega organa.**

Odločitev sodišča o predhodnem vprašanju ima učinek le v pravdi ter ne vpliva na upravni postopek in odločanje upravnega organa.

Primer: rušitev črne gradnje – graditelj zahteva v pravnem postopku odškodnino od države, ker naj ne bi imela pravne podlage za rušenje (najprej je treba v upravnem postopku ugotoviti, ali sploh gre za črno gradnjo).

Enako je urejeno reševanje predhodnih vprašanj v upravnem postopku, če upravni organ naleti na vprašanje, ki spada v pristojnost pravnega sodišča.

Če je o predhodnem vprašanju že odločil upravni organ, je pravdo sodišče na odločitev vezano. Upravni organ je vezan na pravnomočno sodbo pravnega sodišča.

4.3.4. UPRAVNI SPOR

Proti odločitvam in dejanjem upravnih organov ter nosilcev javnih pooblastil je zagotovljeno sodno varstvo pravic in zakonitih interesov državljanov in organizacij (§ 120 Ustave). Sodno varstvo zagotavlja **upravno sodišče** v postopku upravnega spora, če za zadevo ni z zakonom predvideno drugo sodišče. Upravno sodišče odloča tudi v sporih o zakonitosti posamičnih dejanj in aktov, s katerimi se posega v ustavne pravice posameznika.

V upravnem sporu sodita Upravno sodišče RS in Vrhovno sodišče RS. V "običajnih" upravnih sporih Vrhovno sodišče odloča o pritožbi zoper sodbo Upravnega sodišča. Na I. stopnji odloča Vrhovno sodišče:

- o zakonitosti aktov volilnih organov za volitve v Državni zbor, Državni svet in volitve predsednika države;
- v sporih, ki se nanašajo na zakonitost kandidiranja, izvolitve, imenovanja in razrešitve oseb s strani predsednika države, Državnega zbora, Državnega sveta ali vlade;
- zakonitosti upravnih aktov, ki so jih izdali državni organi ali nosilci javnih pooblastil na ravni države.

Upravni spor je **spor polne jurisdikcije** = možno je uveljavljati čisto vse napake upravnih organov pri odločanju.

4.4. RAZMERJE MED PRAVDNIM IN KAZENSKIM POSTOPKOM

4.4.1. REŠEVANJE PREDHODNIH VPRAŠANJ IN MEDSEBOJNA VEZANOST NA PRAVNOMOČNE ODLOČBE

Če je odločba civilnega sodišča odvisna od prehodne rešitve kazenskega sodišča, civilno sodišče lahko:

- (1) **samo reši vprašanje;**
- (2) **prekine postopek in počaka na odločitev kazenskega sodišča.**

Problem domneve nedolžnosti – domneva nedolžnosti naj bi se širila izven meja kazenskega postopka. Dosledna uveljavitev domneve nedolžnosti civilnemu sodišču onemogoča odločitev, ali je bila škoda

napravljena s kaznivim dejanjem in ali je šlo za identično dejansko stanje. ZPP teh stališč pravne teorije ne upošteva.

Odločba civilnega sodišča o predhodnem vprašanju ima učinek le v pravdi, v kateri je bilo vprašanje rešeno, in nima vpliva na odločanje kazenskega sodišča.

Tudi kazensko sodišče je pristojno odločati o predhodnih vprašanjih. Njegova odločitev velja le za kazenski postopek.

Če je kazensko sodišče že odločilo o vprašanju, ki pomeni za civilno sodišče predhodno vprašanje, je civilno sodišče na tako odločitev vezano, če gre za obsodilno ali oprostilno sodbo. Če gre za obsodilno sodbo, uporabi civilno sodišče po OZ daljši rok za zastaranje, ker je bila škoda povzročena s kaznivim dejanjem. Po večinskem stališču pravne teorije civilno sodišče ni vezano na zavrnilno sodbo kazenskega sodišča, ker je zavrnilna sodba izdana zaradi procesnih razlogov.

Kazensko sodišče ni vezano na pravnomočno odločbo civilnega sodišča, četudi je civilno sodišče odločilo o vprašanju, ki se nanaša na določen bistven znak kaznivega dejanja. Npr. če civilno sodišče razveljavi pogodbo zaradi prevare, kazensko sodišče na takšno odločitev ni vezano pri ugotavljanju, ali je šlo za goljufijo ali ne.

4.4.2. IDENTIČNO DEJANSKO STANJE

Civilno in kazensko sodišče obravnavata isti historični dogodek (npr. prometno nesrečo). **Civilno sodišče je vezano samo na obsodilno sodbo kazenskega sodišča, vendar samo gle-de obstoja kaznivega dejanja in kazenske odgovornosti.** V takem primeru civilno sodišče sploh ne more zavrniti odškodninskega zahtevka.

Vprašanje obstoja kaznivega dejanja se v civilni pravdi obravnava v okviru vzročne zveze med ravnanjem povzročitelja škode in nastalo škodo.

Kazenska odgovornost se v civilni pravdi obravnava pri odločanju o krivdi in odškodninski odgovornosti.

Civilno sodišče NI vezano na oprostilno sodbo kazenskega sodišča, ker je obstoj odškodninske odgovornosti po OZ povsem neodvisen od obstoja kaznivega dejanja.

Civilno sodišče ni vezano na ugotovitve kazenskega sodišča o vprašanjih, ki se ne nanašajo na obstoj kaznivega dejanja in kazenske odgovornosti. Vendar je na takšne ugotovitve vezano, če pomenijo bistven kvalifikatoren element določenega kaznivega dejanja. Npr. civilno sodišče ne more ugotoviti, da je poškodovanec lahko telesno poškodovan, če kazensko sodišče ugotovilo hudo telesno poškodbo (četudi se je kazensko sodišče zmotilo).

Kazensko sodišče pri obravnavanju istega dejanskega stanja, kot ga je že obravnavalo civilno sodišče, na pravnomočno sodbo civilnega sodišča ni vezano v nobenem elementu.

4.4.3. ADHEZIJSKI POSTOPEK

V adhezijskem postopku kazensko sodišče obravnava premoženjske zahtevke, nastale zaradi izvršitve kaznivega dejanja. Zahtevki se lahko nanašajo na:

- povrnitev škode;
- vrnitev stvari;
- razveljavitev določenega pravnega posla.

Premoženjski zahtevki v adhezijskem postopku lahko uveljavlja, kdor ga je pooblaščen uveljavljati v pravdi. To je večinoma oškodovanec.

Če dajejo podatki kazenskega postopka dovolj podlage za popolno ali delno odločitev o premoženjskem zahtevku, ga kazensko sodišče oškodovancu v celoti ali deloma prisodi. Če mu ga prisodi deloma, oškodovanca za uveljavljanje preostanka zahtevka napoti na pravdo.

Če podatki kazenskega postopka ne dajejo dovolj podatkov za odločanje o premoženjskem zahtevku, kazensko sodišče oškodovanca napoti na pravdo.

Kazensko sodišče oškodovanca napoti na pravdo tudi v primeru:

- oprostilne sodbe,
- zavrnilne sodbe,
- ustavitve kazenskega postopka.

Adhezijska odločba kazenskega sodišča se izvršuje v civilnem izvršilnem postopku.

4.5. RAZMERJE MED PRAVDNIM IN USTAVNIM POSTOPKOM

4.5.1. ABSTRAKTNA KONTROLA USTAVNOSTI IN ZAKONITOSTI PREDPISOV

Sodniki so pri opravljanju sodniške funkcije vezani na ustavo, zakon, splošna načela medna-rodnega prava ter ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe. Ustavne določbe o človeko-vih pravicah in temeljnih svoboščinah mora sodnik uporabljati neposredno.

Kadar sodnik pri odločanju uporablja zakon, za katerega meni, da je protiustaven, mo-ra (pravdni) postopek prekiniti in začeti postopek pred ustavnim sodiščem – sprožiti mo-ra ustavni spor. Postopek pred pravdnim sodiščem se nadaljuje po odločitvi US.

Če sodnik pri odločanju uporablja splošni podzakonski predpis, za katerega meni, da je proti-ustaven ali protizakonit, je pooblaščen, da takega predpisa sploh ne uporabi – *exceptio illegalis*. Lahko sicer tudi sproži ustavni spor, vendar ga to pri odločanju ne ovira.

Če ustavno sodišče razveljavi sporni zakon, pravdno sodišče po odločitvi US postopek nada-ljuje in ne upošteva razveljavljenega zakona. Če nastane z razveljavitvijo zakona pravna praz-nina, jo mora pravdno sodišče "napolniti" z analogijo. Če niti to ni možno, se mora US odzvati z "začasnim kreiranjem prava".

Razveljavitev zakona začne učinkovati takoj po objavi odločbe US ali v roku, ki ga določi US – za naprej (*ex nunc*). V nedokončanem pravdnem postopku razveljavitev posredno učinkuje za nazaj (*ex tunc*), ker je treba razveljavitev zakona upoštevati pri izdaji sodne odločbe. Raz-veljavitev zakona nima nobenega pomena za pravnomočno zaključene spore.

4.5.2. USTAVNA PRITOŽBA

Ustavno sodišče odloča tudi v ustavnih pritožbah zaradi kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin s posamičnimi akti. Sem spadajo tudi sodne odločbe v civilnih sporih. O ustavni pritožbi se odloča le, če je bilo izčrpano pravno varstvo.

Ustavna pritožba je hkrati izredno pravno sredstvo in posebno pravno sredstvo, namenjeno odstranjevanju kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Vsakdo lahko ob zakonskih pogojih vloži pri US ustavno pritožbo, če meni, da mu je s posamičnim aktom državnega orga-na, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil kršena človekova pravica ali temeljna svoboščina. V praksi so ustavne pritožbe skoraj vedno vložene proti pravnomočnim sodnim odločbam po izčrpanju vseh ostalih izrednih pravnih sredstev.

US ne presoja, ali so redna sodišča v postopku pravilno uporabila materialno pravo ali pravilno ugotovila dejansko stanje. US ne presoja korektnosti postopka. V primeru ustavne pritožbe zaradi pravnomočne sodbe v civilnem sporu US presoja predvsem:

- ali je bilo kršeno enako varstvo pravic (§ 22 Ustave) – to se ugotavlja, če je redno sodišče v pravnomočno končanem postopku brez prepričljive obrazložitve odstopilo od uveljav-ljene sodne prakse;
- ali je bila kršena pravica do sodnega varstva (§ 23 Ustave) – pomembno je načelo obojestranskega zaslišanja (= kontradiktornosti);
- ali je bila kršena pravica do pravnega sredstva (§ 25 Ustave).

5. PROSTORSKE, OSEBNE IN ČASOVNE MEJE CIVILNEGA SODSTVA

5.1. PROSTORSKE MEJE CIVILNEGA SODSTVA

5.1.1. SPLOŠNE DOLOČBE O MEDNARODNIH PRISTOJNOSTIH SLOVENSКИH SODIŠČ

Sodišča izvršujejo sodno funkcijo na ozemlju RS. Če je treba opraviti procesno dejanje v tujini, se mora slovensko sodišče obrniti za pravno pomoč na pristojno tuje sodišče, če obstaja med RS in tujo državo vzajemni (bilateralni ali multilateralni) dogovor o pravni pomoči. Zaposila za pravno pomoč se pošiljajo preko ministrstva za pravosodje.

Sodišče RS je pristojno za sojenje, kadar je njegova pristojnost v sporu z mednarodnim ele-mentom izrecno določena z zakonom ali mednarodno pogodbo. Če izrecne določbe o medna-rodni pristojnosti za določeno vrsto spora ni, je sodišče RS pristojno iz določb o krajevni pri-stojnosti. Mednarodno pristojnost za sojenje določa **Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku** (ZMZPP). Po njem je sodišče RS pristojno, če ima toženec stalno prebiva-lišče ali sedež v Sloveniji. Če toženec sploh nima stalnega prebivališča, je sodišče RS pristojno, če ima toženec v Sloveniji začasno bivališče.

Materialni sosporniki – če je z isto tožbo toženih več tožencev, ki so v pravni skupnosti ali se njihove obveznosti opirajo na isto pravno ali dejansko podlago, je sodišče RS pristojno, če ima eden izmed tožencev stalno prebivališče ali sedež v RS. Če sta tožena glavni dolžnik in porok, je sodišče RS pristojno za sojenje poroku le, če je pristojno za sojenje glavnemu dolžniku. Sodišče RS je pristojno tudi za nasprotno tožbo.

Retorzija ali povračilna ureditev – sodišče RS je pristojno tudi za sojenje v sporih zoper državljane tuje države, če je sodišče iste tuje države pristojno za sojenje v sporih zoper državljane RS po kriterijih pristojnosti, ki sicer pri nas niso uveljavljeni (npr. če pakistansko sodišče lahko sodi v civilnem sporu Slovincu, ki se nahaja v Pakistanu, vendar tam nima niti stalnega niti začasnega prebivališča, lahko tudi slovensko sodišče sodi v civilnem sporu Paki-stancu, ki se nahaja v Sloveniji, čeprav tu nima niti stalnega niti začasnega prebivališča).

Če je pristojnost sodišča RS v sporu odvisna od državljanstva, so osebe brez državljanstva, ki imajo pri nas stalno prebivališče, pravno izenačene s slovenskimi državljani.

5.1.2. IZKLJUČNA PRISTOJNOST SLOVENSKEGA SODIŠČA

Tuja sodna odločba se ne prizna, če je za zadevo izključno pristojno slovensko sodišče.

Če je ena izmed strank tuj državljan ali tuja pravna oseba, se lahko stranki sporazumeta za pristojnost tujega sodišča, razen če je določena izključna pristojnost slovenskega sodišča.

Priznanje in izvršitev tuje arbitražne odločbe se zavrne, če sodišče ugotovi, da po pravu RS o sporni zadevi ne more razsojati arbitraža.

Izključna pristojnost sodišča RS mora biti določena v zakonu. Pristojnost slovenskega sodišča pa je **izključna**, če obstaja med sporno zadevo in tujo državo enaka zveza, kot jo določa zakon za izključno pristojnost slovenskega sodišča.

Izključna pristojnost je uveljavljena v naslednjih sporih:

- (1) **statusni gospodarski spori** (= spori o ustanovitvi, prenehanju in spremembah gospodarske družbe), če ima gospodarska družba sedež v Sloveniji;
- (2) **spori o veljavnosti vpisov v javne registre** (npr. sodni register, zemljiška knjiga), ki se vodijo v Sloveniji;
- (3) **spori glede prijav in veljavnosti izumov**, če je prijava vložena v Sloveniji;
- (4) **spori med izvršilnim in stečajnim postopkom**, če se postopek vodi pred slovenskim sodiščem;
- (5) **nepremičninski spori** (= spori o stvarnih pravicah, motenju posesti, zakupu in najemu), če se nepremičnina nahaja na ozemlju Slovenije.
- (6) **potrošniški in zavarovalni spori**, če je potrošnik ali zavarovanec fizična oseba in ima stalno prebivališče v Sloveniji (takšna izključna pristojnost ni izrecno določena, vendar se v takih primerih stranki ne moreta dogovoriti za pristojnost tujega sodišča).

Določbe o izključni pristojnosti sodišča RS poleg ZPP vsebuje tudi pomorski zakonik.

5.1.3. DRUGE DOLOČBE O MEDNARODNI PRISTOJNOSTI SLOVENSКИH SODIŠČ

Sodišče RS je pristojno tudi v naslednjih sporih, vendar v njih prizna in izvrši tudi odločbe tujih sodišč:

- **spori o nepogodbeni odškodninski odgovornosti**, če je bilo škodno dejanje storjeno v Sloveniji ali je tam nastopila škodljiva posledica (to pravilo se uporablja tudi v sporih zo-per zavarovalnice zaradi povračila škode);
- spori iz pogodbenih razmerij, če je **predmet spora obveznost, ki jo je treba izpolniti v Sloveniji**;
- **individualni delovni spori**, če **se delo opravlja v Sloveniji**;
- spori o premoženjskopравnih zahtevkih, če **je v Sloveniji predmet tožbe**;
- spori, v katerih **ima toženec v Sloveniji kakšno premoženje** (tožnik mora imeti stalno (ali začasno) prebivališče ali sedež v Sloveniji);
- **spori zoper pravne osebe s sedežem v tujini, ki imajo v Sloveniji podružnico**, pri čemer spori izvirajo iz poslovanja podružnice;
- spori zaradi motenja posesti premičnin, če je prišlo do motenja v Sloveniji;
- **spori o stvarnih pravicah na ladji ali letalu**, če **se v Sloveniji vodi vpisnik ladje ali letala**.

5.1.4. MEDNARODNA PRISTOJNOST SLOVENSКИH SODIŠČ V ZAKONSKIH IN OČETOVSKIH SPORIH

Pomembne okoliščine pri določanju pristojnosti so:

- **državljanstvo** strank,
- **stalno prebivališče** strank,
- **zadnje skupno stalno prebivališče** strank.

Izključna pristojnost slovenskega sodišča v zakonskih in očetovskih sporih je določena, če:

- je **toženi zakonec slovenski državljan s stalnim prebivališčem v Sloveniji** (zakonski spori);
- je **toženi otrok slovenski državljan s stalnim / začasnim prebivališčem v Sloveniji** (očetovski spori),

- sta toženi zakonec in otrok slovenska državljana s stalnim prebivališčem v Sloveniji (spori o vzgoji in varstvu otrok).

Slovensko sodišče je pristojno:

- če toženec nima stalnega prebivališča v Sloveniji, vendar:
 - v zakonskih sporih:
 - gre za spore o premoženjskih razmerjih med zakoncema, če se skupno premoženje ali njegov del nahaja v Sloveniji (za spore glede (deleža) skupnega premoženja v tujini je slovensko sodišče pristojno le, če toženec v njegovo pristojnost privoli); ali
 - sta oba zakonca slovenska državljana; ali
 - je tožnik slovenski državljan s stalnim prebivališčem v Sloveniji; ali
 - ima tožnik stalno ali začasno prebivališče v Sloveniji in sta imela zakonca zadnje skupno stalno prebivališče v Sloveniji.
 - v sporih za ugotovitev in izpodbijanje očetovstva:
 - sta obe stranki slovenska državljana;
 - je tožnik slovenski državljan s stalnim prebivališčem v Sloveniji.
 - v sporih o varstvu in vzgoji otrok:
 - sta oba starša slovenska državljana;
 - je otrok slovenski državljan s stalnim prebivališčem v Sloveniji.
 - v sporih o zakonskem preživljanju otrok:
 - sta tožnik in toženec slovenska državljana;
 - je tožnik otrok s stalnim prebivališčem v Sloveniji;
 - je tožnik mladoleten slovenski državljan;
 - je tožnik slovenski državljan s stalnim prebivališčem v Sloveniji.
- če toženec ni slovenski državljan, vendar:
 - v zakonskih sporih:
 - je tožnik slovenski državljan in zahteva razvezo zakonske zveze, ki ni mogoča po pravu države toženca (npr. Iran, Afganistan);
 - sta imela zakonca zadnje skupno stalno prebivališče v Sloveniji in toženec privoli v pristojnost slovenskega sodišča, pri čemer pravo njegove države to pristojnost dopušča;
 - v sporih za ugotovitev in izpodbijanje očetovstva ima tožnik stalno prebivališče v Sloveniji in toženec privoli v pristojnost slovenskega sodišča, pri čemer pravo njegove države to pristojnost dopušča.

Slovensko sodišče je pristojno v sporih o preživljanju med (bivšima) zakoncema, če:

- sta imela zadnje skupno prebivališče v Sloveniji in ima tožnik stalno prebivališče v Sloveniji,
- se v Sloveniji nahaja premoženje, iz katerega se lahko poravnava preživnina.

5.1.5. DOGOVOR O MEDNARODNI PRISTOJNOSTI SODIŠČA

Stranki se lahko sporazumeta o pristojnosti sodišča RS, če je vsaj ena državljan Slovenije ali pravna oseba s sedežem v Sloveniji.

Stranki se lahko sporazumeta o pristojnosti tujega sodišča, če:

- je vsaj ena tuj državljan ali pravna oseba s sedežem v tujini; IN
- ne gre za spor z izključno pristojnostjo slovenskega sodišča.

Ni možen dogovor o pristojnosti tujega sodišča v sporih iz potrošniških in zavarovalnih razmerij, če je potrošnik ali zavarovanec fizična oseba in ima stalno prebivališče v Sloveniji.

Dogovor o pristojnosti sodišča ni možen v zakonskih, očetovskih in materinskih sporih.

Toženec privoli v pristojnost slovenskega sodišča, če:

- vloži odgovor na tožbo; ali
- na prvem naroku za glavno obravnavo ne uveljavlja ugovora nepristojnosti.

5.1.6. POMEN JURISDIKCIJE SLOVENSKEGA SODIŠČA

Pristojnost oz. jurisdikcija slovenskega sodišča je **procesna predpostavka**. Če za sojenje ni pristojno sodišče RS, se mora sodišče, pri katerem je vložena tožba, po uradni dolžnosti izreči za **nepristojno**, razveljaviti mora opravljena pravna dejanja in zavreči tožbo.

To ne velja, če:

- je pristojnost sodišča odvisna od privolitve toženca; in
- je toženec privolil v slovensko pristojnost.

Na mednarodno pristojnost pazi predsednik senata pri predhodnem preizkusu tožbe.

Pomanjkanje slovenske pristojnosti je absolutna bistvena kršitev postopka. Kršitev jurisdikcije je revizijski razlog in razlog za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti.

5.2. OSEBNE MEJE CIVILNEGA SODSTVA

Slovenskemu civilnemu sodstvu so podrejene vse osebe na ozemlju Slovenije (tudi tujci, če je sodišče pristojno na podlagi pravil o mednarodni pristojnosti). Dolžne so se odzvati na vabilo sodišče in pričati. Proti njim se lahko opravi izvršba.

Slovenska sodišča ne morejo soditi v pravnih, v katerih je tožena stranka tujec in uživa imuniteto (vodje tujih držav, šefi diplomatskih misij, člani organov OZN). Osebe z imuniteto lahko tožijo pred slovenskim sodiščem. Imuniteta se izjemoma ne upošteva v:

- sporih glede stvarnih pravic na nepremičninah v Sloveniji;
- sporih glede motenja posesti na nepremičninah v Sloveniji;
- sporih o zakupu ali najemu nepremičnin v Sloveniji;
- primeru nasprotne tožbe.

Pomembna pravila za položaj tujcev v pravdi:

- **tujci se obravnavajo enako kot slovenski državljani;**
- sposobnost biti stranka ima vsaka fizična ali pravna oseba (zadostuje pravna sposobnost) – **pravna sposobnost tujca se presoja po zakonu njegove države;**
- pravdna oz. **procesna sposobnost tujca se presoja po zakonu njegove države**, pri čemer po zakonu svoje države pravdno nesposoben tujec, ki je pravdno sposoben po našem zakonu, lahko sam opravlja pravdna dejanja. Če jih ne, jih opravlja **zakoniti zastopnik tujega državljanja.** Tuji državljan lahko izjavi, da sam prevzema vodenje spora.
- pravdno upravičenje (*legitimitas ad processum*) se presoja po materialnem pravu, v po-štev prideta domača in tuja zakonodaja;
- **tuji državljan ali oseba brez državljanstva morata dati tožencu na njegovo zahtevo varščino za pravdne stroške**, iz katere se toženec lahko poplača, če bo tožnikov zahtevek zavrnjen. Varščine ni treba dati, če:
 - velja vzajemnost z državo tujca,
 - ima tožnik v Sloveniji pravico pribežališča (azilanti),
 - gre za terjatev iz delovnega spora,
 - gre za zakonski ali očetovski spor,
 - gre za menično ali čekovno tožbo,
 - gre za nasprotno tožbo,
 - gre za izdajo plačilnega naloga.
- **tujci imajo pravico na narokih in drugih ustnih procesnih dejanjih uporabljati svoj jezik**, zato jim je treba zagotoviti ustno prevajanje prek tolmača. Sodna pisanja se vročajo v slovenščini ali v drugem jeziku v uradni rabi pri sodišču (= jezik italijanske ali madžarske narodne skupnosti na njunih območjih). Tujci morajo vročiti svoje vloge v slovenščini ali v drugem jeziku v rabi pri sodišču.
- tuje državljanke je možno oprostiti plačila stroškov postopka, če velja vzajemnost z njihovo državo;
- tuje javne listine imajo enako dokazno moč kot domače javne listine ob pogoju vzajemnosti (če ni z mednarodno pogodbo drugače določeno);
- ***forum reciprocum*** – če je v državi tujca državljan RS lahko tožen pri sodišču, ki po naših zakonih (= ZPP) ni pristojno za sojenje v civilnopравни zadevi, velja enaka pristojnost slovenskega sodišča za sojenje tujemu državljanu;
- stranke se lahko sporazumejo, da jim sodi tuje sodišče, če je vsaj ena stranka tuja fizična ali pravna oseba in ne gre za zadevo, v kateri ima slovensko sodišče izključno pristojnost;
- stranke lahko sklenejo pogodbo o arbitraži, če je vsaj ena stranka tuja fizična ali pravna oseba in gre za spor o pravicah, s katerimi stranke prosto razpolagajo.

5.3. ČASOVNE MEJE CIVILNEGA SODSTVA

V civilnih pravnih se uporabljajo pravila, ki veljajo v času opravljanja posameznih procesnih dejanj. Če pride do spremembe predpisov, se upoštevata naslednji pravili:

- če se je postopek končal na I. stopnji pred novim ZPP (= 1999), se nadaljuje po starih predpisih;
- če je prišlo do razveljavitve odločbe I. stopnje po letu 1999, se postopek nadaljuje po novem ZPP.

6. PROCESNE PREDPOSTAVKE

6.1. POJEM IN RAZVRSTITEV PROCESNIH PREDPOSTAVK

Procesne predpostavke so okoliščine ali lastnosti, ki morajo biti ali ne smejo biti podane, da je sojenje dopustno. Če procesne predpostavke niso dane, je vsebinsko (meritorno) odločanje sodišča o spornem predmetu nedopustno.

6.1.1. PROCESNE PREDPOSTAVKE GLEDE NA SODIŠČE, STRANKE IN SPORNI PREDMET

(1) Predpostavke glede na sodišče:

- 1) **slovenska jurisdikcija** = pristojnost slovenskih sodišč v sporih z mednarodnim elementom;
- 2) **sodna pristojnost** – zadeva ne sme biti v upravni pristojnosti;
- 3) **stvarna in krajevna pristojnost** sodišča;
- 4) **pristojnost rednega ali specializiranega sodišča**.

(2) Predpostavke glede na stranke:

- 1) **obstoj stranke in sposobnost biti stranka** = sposobnost biti nosilec procesnih pravic in obveznosti;
- 2) **pravdna (procesna) sposobnost**;
- 3) **pravilno zastopstvo procesno nesposobnih strank**;
- 4) **obstoj procesnega pooblastila za vodenje pravde**.

(3) Predpostavke glede na sporni predmet:

- 1) visečnost pravde ali litispendenca = med pravdo se ne more o istem zahtevku med istima strankama začeti nova pravda (negativna predpostavka);
- 2) **res iudicata** = prepoved nove pravde v pravnomočno razsojeni stvari (neg. pred.);
- 3) **res transacta** = prepoved nove pravde v stvari, o kateri je bila sklenjena sodna poravnava (negativna predpostavka);
- 4) **pravni interes za sodno varstvo materialne pravice**.

6.1.2. POZITIVNE IN NEGATIVNE PROCESNE PREDPOSTAVKE

Pozitivne predpostavke morajo biti podane, da je pravda dopustna.

Negativne predpostavke ne smejo biti podane, da je pravda dopustna.

6.1.3. SPLOŠNE IN POSEBNE PREDPOSTAVKE

Splošne predpostavke se nanašajo na ves potek pravde. Obstajati morajo ves čas spora.

Posebne predpostavke se nanašajo na posamezna procesna dejanja ali posamezne faze postopka. Od njih je odvisna (ne)dopustnost posameznega procesnega dejanja ali procesnega instituta. Primeri posebnih predpostavk:

- obstoj intervencijskega interesa – kdor se želi kot pomočnik pridružiti stranki v postopku, mora imeti pravni interes;
- obstoj verodostojne listine za izdajo plačilnega naloga;
- pravočasnost tožbe, če je določen prekluzivni rok za vložitev.

6.1.4. ABSOLUTNE ALI PRAVE PROCESNE PREDPOSTAVKE IN RELATIVNE ALI NEPRAVE PROCESNE PREDPOSTAVKE

Na absolutne predpostavke pazi sodišče po uradni dolžnosti. To so skoraj vse.

Relativne predpostavke upošteva sodišče le na ugovor stranke. To sta samo:

- sklenjena pogodba o arbitraži; in
- tožniška varščina (ki jo mora za pravdne stroške toženca položiti tožnik tuji državljan ali oseba brez državljanstva).

6.2. RAZPRAVLJANJE IN ODLOČANJE O PROCESNIH PREDPOSTAVKAH

Sodišče pazi na prave predpostavke po uradni dolžnosti. **Stranka lahko sodišče opozori na (ne)obstoj predpostavke.** Opozorilo ni pogoj za upoštevanje predpostavke s strani sodišča, razen če gre za nepravo predpostavko.

Preizkusu podanosti predpostavk je najprej namenjen preizkus tožbe, ki ga opravi predsednik senata. V tej fazi se tožba zavže, če (ni)so izpolnjene določene predpostavke (glej § 274 ZPP).

Na obstoj predpostavk pazi sodišče med glavno obravnavo in v pritožbenem postopku. **Neupoštevanje predpostavk pomeni absolutno kršitev procesa.** Pomanjkanje predpostavk je podlaga za vložitev izrednih pravnih sredstev.

Na določene procesne predpostavke pazi sodišče le do določene faze postopka:

- o na ugovor stranke se sodišče lahko izreče za krajevno nepristojno le do razpisa glavne obravnave;
- o po uradni dolžnosti se sodišče lahko izreče za krajevno nepristojno le do preizkusa tožbe;

O ugovor sklenjene pogodbe o arbitraži lahko stranka uveljavlja najkasneje na prvem naroku.

Sodišče praviloma najprej razpravlja o predpostavkah, katerih (ne)obstoj bi najprej pripeljal do zavrženja tožbe. V praksi se najprej pazi na dopustnost sodne poti in pristojnost.

Če niso podane (pozitivne) predpostavke, je treba tožbo zavreči. Pomanjkanje določenih predpostavk je možno odpraviti – če nastopa v pravdi procesno nesposobna stranka:

- se v pravdo pritegne njen zakoniti zastopnik; ali
- ji sodišče postavi začasnega zastopnika, če nima zakonitega zastopnika.

Če sodišče ni stvarno, krajevno ali specializirano pristojno, pride do sklepa o ustavitvi pos-topka in odstopitve zadeve (stvarno, krajevno ali specializirano) **pristojnemu sodišču**.

7. PRAVNA POMOČ

Sodišča si lahko med seboj dajejo tako pravno pomoč, da opravijo posamezna procesna dejanja sodišča, ki sicer v zadevi ne odločajo. Gre za izvedbo načela ekonomičnosti postopka. Oprava posameznega procesnega dejanja naj ne bi povzročila višjih stroškov od vrednosti spora.

Pravna pomoč se nanaša na **izvajanje dokazov** ter **pošiljanje spisov in listin**.

Predmet pravne pomoči so lahko posamezna procesna dejanja, razen glavne obravnave.

Za pravno pomoč se sodišče obrne na drugo sodišče z zaprosilom. V zaprosilu za izvedbo dokaza opiše stanje po poteku glavne obravnave in navede okoliščine, na katere je treba paziti pri izvedbi.

Vsako sodišče opravlja pravdna dejanja na svojem območju. Če je nevarno odlašati, opravi so-dišče posamezna dejanja tudi na območju sosednjega sodišča, vendar ga mora o tem obvestiti.

Mednarodna pravna pomoč – sodišča dajejo pravno pomoč tujim sodiščem, če je tako pred-pisano z mednarodnim dogovorom, multi- ali bilateralnim sporazumom ali obstaja dejanska vzajemnost pri nujenju pravne pomoči. Če sodišče dvomi o vzajemnosti, da pojasnilo ministr-stvo za pravosodje.

Sodišče odkloni pravno pomoč tujemu sodišču, če zaprosi za dejanje, ki nasprotuje jav-nemu redu RS. O tem dokončno odloči Vrhovno sodišče.

Procesno dejanje, za katerega prosi tuje sodišče, se lahko opravi na način, ki ga tuje sodišče želi, če tak način ne nasprotuje javnemu redu RS.

Sodišče vzame v postopek prošnjo tujega sodišča pod pogoji, da:

- je poslana po diplomatski poti;
- so prošnja in priloge sestavljene v slovenščini ali je priložen overjen prevod v slovenščino.

Prošnje domačih sodišč se tujim sodiščem pošiljajo po diplomatski poti in mora jim biti prilo-žen overjen prevod v ustrezen tuj jezik, če ni z mednarodno pogodbo drugače določeno.

Za vsako pravno pomoč je bistveno, kako je dogovorjena v mednarodnem dogovoru.

II. TEMELJNA NAČELA

1. NAČELO ZAKONITOSTI

Zakonitost v širšem pomenu je vezanost sodišč na ustavo in zakon.

Zakonitost v procesnem smislu – sodišče ravna po procesnem redu, ki ga ureja zakon. Pro-cesna dejanja strank so urejena z zakonom.

Sodišče in stranke imajo diskrecijsko pravico oblikovati proces v zakonskih mejah:

- sodišče oblikuje proces na glavni obravnavi – izvajanje dokazov ne poteka po predpisanem vrstnem redu (sodišče pri določitvi vrstnega reda upošteva načelo smotnosti);
- avtonomija strank pri oblikovanju procesa:
 - sklenitev pogodbe o arbitraži (izključi pristojnost rednega sodišča);
 - dogovor o krajevni pristojnosti (prorogatio fori) – stranki se dogovorita, da jima bo sodilo po zakonu krajevno nepristojno sodišče (to ni možno, če je predvidena izključ-na pristojnost sodišča);
 - mirovanje postopka na podlagi izrecnega sporazuma strank.

2. NAČELO DISPOZITIVNOSTI IN OFICIALNOSTI

Načelo dispozitivnosti – **postopek se začne po volji strank, teče po volji strank in se zak-ljuči po volji strank**. Stranke so *dominus litis* procesa – *ne procedat iudex ex officio* (= sod-nik naj NE začne

procesa po uradni dolžnosti). Sodišče nudi strankam pravno varstvo le na nji-hovo zahtevo. Sodišče je vezano na zahtevke strank – ne eat iudex ultra et extra petita par-tium (sodnik naj NE gre preko in izven zahtevka strank).

§ 3 ZPP: **Stranke prosto razpolagajo z zahtevki, ki so jih postavile v postopku, se lahko svojemu zahtevku odpovejo, priznajo nasprotnikov zahtevkov in se poravnajo.**

Pravdni postopek se vedno začne s tožbo.

Tožnik lahko:

- umakne tožbo;
- se ob umiku tožbe odpove tožbenemu zahtevku;
- do konca glavne obravnave spremeni tožbo;
- umakne pravno sredstvo; ali
- se odpove pravnemu sredstvu.

Toženec lahko:

- pripozna zahtevke;
- umakne pravno sredstvo;
- se odpove pravnemu sredstvu;
- s svojo neaktivnostjo povzroči izdajo zamudne sodbe.

Obe stranki lahko skleneta o spornem predmetu sodno poravnavo.

Materialne dispozicije = stranke razpolagajo z zahtevkom materialnega prava. To so:

- odpoved tožbenemu zahtevku;
- pripoznava tožbenega zahtevka;
- sklenitev sodne poravnave;
- neaktivnost toženca.

Procesne dispozicije = stranke razpolagajo le z zahtevo za pravno varstvo. To sta:

- umik tožbe; in
- umik pravnega sredstva.

Sodišče ne prizna razpolaganja strank, ki nasprotuje prisilnim predpisom ali moralnim pravilom.

Sodišče lahko odkloni le razpolaganje strank z materialnimi zahtevki.

Sodišče vedno odloča v mejah postavljenih zahtevkov. Tožniku ne more prisoditi nekaj drugega ali več, kot je zahteval, četudi to izhaja iz procesnega gradiva.

Sodišče ne sme odkloniti odločanja o postavljenem zahtevku.

Načelo oficialnosti – postopek se začne, teče in se zaključi po uradni dolžnosti.

Sodišče po uradni dolžnosti ne prizna razpolaganja strank, ki nasprotuje prisilnim predpisom ali moralnim pravilom.

V pritožbenem postopku mora sodišče II. stopnje po uradni dolžnosti preveriti nekatere absolutne bistvene kršitve ZPP (vendar ne vseh) in pravilno uporabo materialnega prava.

Revizijsko sodišče (= sodišče, ki sodi pri uporabi izrednega pravnega sredstva revizije) po uradni dolžnosti pazi le na pravilno uporabo materialnega prava. Prof. Ude se zavzema, da bi ta preizkus še zožili, ker obstaja izredno pravno sredstvo zahteva za varstvo zakonitosti, ki jo lahko vloži državni tožilec in v njej uveljavlja kršitev materialnega prava. Državni tožilec jo vloži, če oceni, da je praksa sodišč glede uporabe določenega zakona različna – z zahtevo za varstvo zakonitosti se skuša doseči poenotenje sodne prakse.

V zakonskih in očetovskih sporih zahtevki niso v popolni dispoziciji strank. Kadar sodišče razveže zakonsko zvezo, po uradni dolžnosti odloči tudi o varstvu, vzgoji in preživljanju skupnih otrok. O tem odloči ne glede na zahtevke strank. Odloči tudi, če zahtevki strank sploh niso bili postavljeni. Načelo oficialnosti je uveljavljeno zaradi posebnega pravnega varstva otrok.

Če sodišče opre odločbo na nedovoljena razpolaganja strank, je podana absolutna bistvena kršitev postopka, ki jo pritožbeno sodišče upošteva po uradni dolžnosti.

Prekoračenje zahtevka je kršitev postopka, ki jo **pritožbeno sodišče upošteva le na predlog strank.**

3. RAZPRAVNO IN PREISKOVALNO NAČELO

Načeli se nanašata na vprašanje, **kdo zbira procesno gradivo.**

Procesno gradivo je vse, kar pomeni podlago sodne odločbe. Vanj spadajo:

- **trditve o dejstvih;**

- dokazi;
- pravila znanosti, strok, izkustvena pravila in pravila logičnega mišljenja;
- pravna pravila.

Razpravno načelo – stranke priskrbijo procesno gradivo. Sodišče ne sme upoštevati procesnega gradiva, ki ga niso predložile stranke. Povezuje se z načelom dispozitivnosti.

Preiskovalno (inkvizicijsko) načelo – sodišče samo zbira procesno gradivo in ga uporabi za podlago svoje odločbe. Povezuje se z načelom oficialnosti.

Razpravno načelo velja za trditve o dejstvih in dokaze. Sodišč ne sme:

- upoštevati dejstva, ki ga nobena stranka ni navajala; in
- izvesti dokaza, ki ga nobena stranka ni predlagala.

Izjeme od razpravnega načela (sodišče lahko upošteva tudi dejstva, ki jih ni zatrjevala nobena stranka):

- **splošno znana dejstva,**
- **domnevna dejstva** (npr. slaba vera sopogodbenika, ki je dobil plačano terjatev 3 mesece pred uvedbo stečajnega postopka);
- **dejstva, ki jih sodišče izve med postopkom,** čeprav jih ni nobena stranka zatrjevala – tukaj so mnenja deljena:
 - pravni teoretiki pravijo, da sodišče lahko upošteva ta dejstva;
 - sodna praksa pravi, da ne smejo.

Pogosto se zgodi, da stranke dejstva med postopkom dodatno navedejo – po ZPP je nova dejstva možno navajati le, če jih stranka brez lastne krivde ni mogla navesti na prvem naroku.

Omilitvev razpravnega načela je materialno procesno vodstvo – predsednik senata postavlja vprašanja in skrbi na primeren način, da se med obravnavo:

- navedejo vsa odločilna dejstva;
- dopolnijo nepopolne navedbe o dejstvih;
- ponudijo in dopolnijo dokazila glede navedb strank; in
- dajo vsa potrebna pojasnila za ugotovitev dejanskega stanja.

Omejitev razpravnega načela določa § 7 ZPP – **sodišče lahko ugotovi dejstva, ki jih stranke niso navajale, in izvaja dokaze, ki jih stranke niso predlagale, če izhaja iz obravnave in dokazovanja, da imajo stranke namen razpolagati z zahtevki, s katerimi ne morejo razpolagati.** Pri tem sodišče odločbe ne sme opreti na dejstva, glede katerih strankam ni bila dana možnost izjave – zagotovljena je kontradiktornost postopka.

ZPP iz 1999 uveljavlja **čisto razpravno načelo. Ni izvajanja dokazov po uradni dolžnosti.**

Načelo *iura novit curia* – **pravil znanosti in strok, izkustvenih pravil, pravil logičnega mišljenja in pravnih pravil strankam ni treba dokazovati,** ker jih **sodišče upošteva po uradni dolžnosti.** Sodišče mora po uradni dolžnosti poznati domače in tuje pravo. Če je treba uporabiti tuje pravo, ga sodišče po uradni dolžnosti ugotovi. O vsebini tujega prava lahko sodišče zahteva obvestilo od ministrstva za pravosodje. Stranke lahko o vsebini tujega prava predložijo javno listino pristojnega tujega organa.

Če nikakor ni možno ugotoviti vsebine tujega prava, se uporabi pravo RS.

POVZETEK – **za civilni pravdni postopek velja čisto razpravno načelo s posebej opredeljenimi izjemami pri:**

- **zatrjevanju dejstev;** in
- **izvajanju dokazov.**

Preiskovalno načelo velja pri ugotavljanju vsebine:

- **pravil znanosti in strok, izkustvenih pravil in pravil logičnega mišljenja;** in
- **pravnih pravil.**

Stranke lahko opozorijo sodišče na posamezna splošno veljavna pravila in posredujejo interpretacijo teh pravil.

V zakonskih in očetovskih sporih sodišče zaradi varstva otrok in drugih oseb, ki niso sposobne skrbeti za svoje pravice in interese, ugotavlja tudi dejstva, ki jih stranke niso navajale, ter izvaja dokaze, potrebne za odločitev. Osebe in organizacije, ki razpolagajo s podatki, potrebnimi za odločitev (= skrbstveni organi), so dolžne dati zahtevane podatke tudi proti volji osebe, na katero se podatki nanašajo.

Preiskovalno načelo velja pri ugotavljanju **procesnih dejanskih stanj** = dejstva, pomembna za uporabo posameznih procesnih norm. Sodišče mora po uradni dolžnosti ugotavljati dejstva, pomembna za določitev slovenske jurisdikcije, sodne pristojnosti, stvarne pristojnosti in krajevne pristojnosti.

4. NAČELO MATERIALNE RESNICE

Materialna resnica je subjektivna predstava objektivnih dejstev. Sodišče se mora truditi, da si ustvari subjektivno sliko o odločilnih dejstvih, ki se bo čim bolj ujemala z objektivno stvarnostjo.

Elementa materialne resnice sta:

- (1) **resničnost pravno relevantnih dejstev**; in
- (2) **popolnost odločilnega dejanskega stanja.**

Materialno resnico ugotovimo le, če smo ugotovili vsa pravno relevantna dejstva.

§ 286 ZPP – stranka mora najkasneje na 1. naroku za glavno obravnavo:

- navesti vsa dejstva, potrebna za utemeljitev njenih predlogov,
- ponuditi dokaze, potrebne za ugotavljanje njenih navedb,
- se izjaviti o navedbah in dokazih nasprotne stranke.

Na poznejših narokih lahko stranka navaja nova dejstva in predlaga nove dokaze le, če jih brez svoje krivde ni mogla navesti na 1. naroku.

Pritožnik lahko v pritožbi navaja nova dejstva in predlaga nove dokaze le, če jih brez svoje krivde ni mogel predložiti do konca glavne obravnave.

Po razveljavitvi sodbe I. stopnje lahko stranke na 1. naroku za novo obravnavo navajajo nova dejstva in predlagajo nove dokaze.

Sodišče mora, kadar je odločitev v sporu odvisna od ugotovitve pravno relevantnih dejstev, zagotoviti tak postopek, da je možno ugotoviti materialno resnico. Če stranke z dispozitivnimi dejanji izključijo potrebo po ugotavljanju materialne resnice, je ni treba ugotavljati.

Stopnje materialne resnice:

- (1) **dvom** – razlogi za obstoj določenega dejstva so v ravnovesju z razlogi proti obstoju;
- (2) **verjetnost** – razlogi za obstoj določenega dejstva so močnejši od razlogov proti obstoju;
- (3) **prepričanje** – o resničnosti določenega dejstva ne dvomi noben izkušen človek;
- (4) **gotovost** – popolna skladnost subjektivne predstave z objektivno stvarnostjo.

Za vsebinsko (meritorno) odločanje potrebujemo prepričanje o pravno relevantnih dejstvih – sodnik mora biti prepričan o dejstvu, ki je podlaga sodne odločbe. Pomembno je, **kdo nosi do-kazno breme.**

Za procesne sklepe o vmesnih vprašanih zadostuje verjetnost. Sodnik uporabi določeno pro-cesno pravilo, če so pravno relevantna dejstva verjetno izkazana, vendar ni potrebno, da bi bil o njihovem obstoju prepričan (npr. vrnitev v prejšnje stanje, če stranka zamudi narok in izkaže upravičen razlog za zamudo).

Načela, namenjena uveljavitvi materialne resnice:

- načelo proste presoje dokazov;
- načelo obojestranskega zaslišanja oz. kontradiktornosti;
- načelo ustnosti in neposrednosti;
- načelo javnosti;
- načelo resnicoljubnosti (< načelo vesti in poštenja).

Procesni instituti, namenjeni uveljavitvi materialne resnice:

- sistem dokazovanja:
 - dolžnost pričevanja;
 - dolžnost podati izvid ali mnenje.
- izpodbijanje s pritožbo zaradi nepopolno in zmotno ugotovljenega dejanskega stanja;
- navajanje novih dejstev in dokazov (*ius novorium*) v pritožbi (z omejitvijo);
- obnova postopka zaradi novih dejstev in dokazov.

Če ne pride do zaključka pravde z dispozitivnimi dejanji ali stranki dejstev ne ugotovita kot nespornih, mora sodišče ugotoviti dejstva do stopnje prepričanja.

Načela materialne resnice ne moremo uveljaviti brez izjem, ker potem postopka nikoli ne moremo pravnomočno zaključiti (prim. težave v kazenskem postopku). Glavna izjema od načela materialne resnice je sistem pravnomočnosti. Sodba, ki se ne more več izpodbijati s pritožbo, je pravnomočna. Sodišče med postopkom ves čas po uradni dolžnosti pazi, ali je stvar pravnomočno razsojena. **Če je začeta pravda o pravnomočno razsojenem zahtevku, sodišče tožbo zavrže.**

Druge izjeme od načela materialne resnice:

- **sodba na podlagi pripoznave** – če toženec tožbeni zahtevek pripozna, sodišče ne ugo-tavlja, ali so trditve tožnika o dejstvih resnične in ali je tožbeni zahtevek utemeljen;
- **zamudna sodba** – sodišče vzame za podlago tožnikove trditve o dejstvih in ne preverja, ali so resnične;
- **nasprotna stranka prizna dejstva** – sodišče ne preverja resničnosti takšnih dejstev;
- **zakonske presumpcije** – npr. presumpcija resničnosti javne listine z možnostjo proti-dokaza (sodišče vzame za resnično, kar se v javni listini potrjuje);
- **nasprotovanje javnega interesa** – kot priča ne sme biti zaslišan, kdor bi z izpovedbo pre-kršil dolžnost varovanja uradne ali vojaške skrivnosti, dokler ga pristojni organ ne odveže te dolžnosti.

5. NAČELO PROSTE PRESOJE DOKAZOV

V procesnem pravu sta možna 2 dokazna sistema:

- **sistem dokaznih pravil** – vrednost določenega dokaza je vnaprej ocenjena (npr. za resnično je treba šteti dejstvo, ki ga potrdita 2 zapriseženi prič). Sodnik ne ocenjuje prepričljivosti izpovedb, temveč to stori zakonodajalec. Sodnik ugotavlja, ali so dokazi v skladu s procesnimi normami (zakonskim vrednotenjem) – **zakonsko ali legalno vrednotenje dokazov**. Tako ugotovljena resnica je **formalna resnica**.
 - **sistem proste presoje dokazov** – sodniku je prepuščeno, da na podlagi ocenjevanja posamičnega dokaza (v zvezi z drugimi dokazi) in na podlagi celotnega dokaznega postopka sklepa, katera dejstva so (ne)resnična. Sodnik si ustvarja subjektivno sliko o objektivni realnosti. Sodnik ni vezan na formalna dokazna pravila, temveč ugotavlja individualne lastnosti posameznih dokazov in na njihovi podlagi sklepa o (ne)obstoju določenih dejstev. Tako ugotovljena resnica je **materialna resnica**.
- § 8 ZPP – **sodišče odloči po svojem prepričanju na podlagi vestne in skrbne presoje vsakega dokaza posebej in vseh dokazov skupaj in na podlagi uspeha celotnega postopka, katera dejstva je treba šteti za dokazana.**

Načelo proste presoje dokazov zahteva od sodnika popolno nepristranost pri ocenjevanju dokazov, določene življenjske izkušnje in sposobnost logičnega sklepanja.

Korekcija proste presoje dokazov je pritožbeni razlog zmotne in nepopolne ugotovitve dejanjskega stanja.

Edino dokazno pravilo v ZPP je **resničnost javne listine**. Javna listina dokazuje resničnost tistega, kar se v njej potrjuje ali določa. Enako dokazno moč imajo druge listine, ki so po posebnih predpisih izenačene z javnimi listinami. Dovoljeno je dokazovati, da so dejstva v javni listini neresnično ugotovljena ali je listina nepravilno sestavljena.

Pogoji za javno listino:

- izda jo lahko le državni organ oz. fizična ali pravna oseba, ki ji je poverjeno izvrševanje javnih pooblastil,
- izdati jo je treba v okviru pristojnosti organa.

6. NAČELO OBOJESTRANSKEGA ZASLIŠANJA

[NAČELO KONTRADIKTORNOSTI]

Sodišče mora dati vsaki izmed strank možnost, da se izjavi o zahtevkih in navedbah nasprotne stranke (*audiatur et altera pars* = naj se sliši tudi druga stran). S tem se uveljavlja ustavno zagotovljeno enako varstvo pravic – enake pravice pred sodiščem imata stranki, če je obema dana možnost sodelovanja v postopku.

Sodišče nudi strankam možnost sodelovanja v postopku. Dolžnost strank sodelovati v pravdnem postopku ne obstaja (kazenski postopek lahko neposredno prisili stranke k sodelovanju).

Z načelom kontradiktornosti stranke postanejo **subjekt** postopka.

Sistemi v primeru pasivnosti stranke:

- **sistem afirmativne ali pozitivne litiskontestacije** – stranka, ki se o trditvah nasprotne stranke ni izjavila, je take trditve priznala (fikcija priznanja trditve). Pri nas imamo tak sistem v primeru

zamudne sodbe – v pritožbi je ni možno izpodbijati zaradi nepopolne ali zmotne ugotovitve dejanskega stanja.

- **sistem negativne litiskontestacije** – stranka, ki se ne izjavi o trditvi nasprotne stranke, trditev zanika.
- **sistem upoštevanja pozitivnih procesnih dejanj** – sodišče upošteva le aktivna dejanja.

Načelo obojestranskega zaslivanja se realizira s kontradiktorno glavno obravnavo. Stran-ki se vedno mora dati možnost, da se izjavi o trditvah nasprotnika.

Procesni instituti, ki uveljavljajo načelo kontradiktornosti:

- vse pomembnejše vloge je treba vročiti nasprotniku;
- na vse naroke je treba vabiti stranke in jim dati dovolj časa za pripravo na narok;
- pravila o poteku glavne obravnave (začne se s podajanjem tožbe, nato toženec odgovarja na tožbene navedbe).

Omejitev načela kontradiktornosti je izdaja plačilnega naloga s strani sodišča **na podlagi verodostojne listine** (ne opravi se kontradiktorna obravnava) – ne gre za izjemo, ker toženec lahko plačilnemu nalogu ugovarja. V primeru pravočasnega in dopustnega ugovora je treba razpisati narok za glavno obravnavo.

Izjemi načela kontradiktornosti sta:

- vrnitev v prejšnje stanje, če so dejstva, na katera se predlog opira, splošno znana;
- začasno zavarovanje dokazov – izvajanje dokazov se lahko začne pred vročitvijo sklepa nasprotniku, če bi zavlačevanje povzročilo neizvedbo dokaza.

Kršitev načela kontradiktornosti je absolutna bistvena kršitev postopka. Če stranki z nezakonitim ravnanjem (npr. opustitev vročitve) ni bila dana možnost obravnavanja pred sodiščem, je sodba absolutno neveljavna – kršitev upošteva pritožbeno sodišče po uradni dolžnosti.

Kršitev kontradiktornosti je **revizijski in obnovitveni razlog** v postopku izrednih pravnih sredstev. Revizijsko sodišče na kršitev NE pazi po uradni dolžnosti, ker to počne le glede pravične uporabe materialnega prava.

7. NAČELO USTNOSTI IN PISMENOSTI

Načelo ustnosti – sodišče lahko vzame za podlago odločbe le gradivo, ki ga stranke predložijo sodišču ustno na glavni obravnavi.

Načelo pismenosti – sodišče lahko vzame za podlago odločbe le gradivo, ki ga stranke predložijo sodišču pisno.

ZPP načeli kombinira.

Sodišče odloči o tožbenem zahtevku na podlagi ustnega, neposrednega in javnega obravnavanja.

Centralni stadij postopka (= glavna obravnava, v nad. g.o.) se opravlja ustno.

Sodišče odloči, če zakon tako določa, o tožbenem zahtevku na podlagi pisno izvedenih pravnih dejanj in posredno izvedenih dokazov (v fazi priprav na glavno obravnavo).

Stranke opravljajo posamezna pravdna dejanja izven naroka pisno in na naroku ustno, če ni z zakonom drugače določeno. **Tožbo, odgovor na tožbo, pravna sredstva** in druge izjave, predloge in sporočila, ki se dajejo zunaj obravnave, **je treba vlagati pisno**.

Priprave za glavno obravnavo potekajo pisno.

Na glavni obravnavi se procesna dejanja opravljajo ustno.

Pritožbeni postopek in postopek izrednih pravnih sredstev sta pisna, razen če odloča pritožbeno sodišče na pritožbeni obravnavi. Sodišče razpravlja ustno na naroku, kadar odloča o obnovi postopka.

Priča izpoveduje ustno, izvedenci dajo mnenje ustno. Na naroku za g.o. stranke ustno podajo tožbo oz. odgovor na tožbo.

Sodišče upošteva pisne vloge odsotne stranke in opravi narok za g.o. brez navzočnosti ene stranke. V sporih majhne vrednosti in gospodarskih sporih sodišče izda sodbo brez obravnave, če iz odgovora na tožbo ugotovi, da med strankama ni sporno dejansko stanje. Sodišče izda plačilni nalog brez naroka za g.o., čim je terjatev dokazana z verodostojno listino.

Kršitev načela ustnosti je absolutna bistvena kršitev postopka le, če sodišče ni opravilo glavne obravnave, čeprav bi jo moralo.

Drugače gre za relativno bistveno kršitev = pritožbeno sodišče jo upošteva le na predlog stranke in pri tem ugotavlja, ali je kršitev vplivala na zakonitost in pravilnost sodbe.

8. NAČELO NEPOSREDNOSTI

Sodno odločbo izdajo sodniki, ki so sodelovali na glavni obravnavi. Med strankama in sodiščem ter med sodiščem in dokaznim gradivom ne sme biti posrednika. Sodijo naj sodniki, ki so s svojimi čutili zaznali naravo in vsebino dokaznih sredstev.

Načelo neposrednosti se povezuje s prosto presojo dokazov. Sodnik prosto presoja vrednost dokazov le, če sam neposredno sodeluje pri izvajanju.

Načelo posrednosti je sistem, v katerem dokaze izvaja posebej pooblaščen organ (posrednik), ki poroča sodnemu senatu.

Kršitev načela neposrednosti – če je pri sojenju sodeloval sodnik ali porotnik, ki ni sodeloval na glavni obravnavi, **gre za absolutno bistveno kršitev postopka** (in revizijski razlog). Enako velja, če je **sodišče sodbo izdalo brez glavne obravnave (kršitev načela ustnosti)**. Kršitvi se lahko uveljavljata tudi z zahtevo za varstvo zakonitosti, vendar NISTA obnovitveni razlog.

Načelo neposrednosti je uveljavljeno na I. stopnji pri sprejemanju navedb strank in izvajanju dokazov. Najbolj se upošteva na naroku za g.o.

Pred sodiščem II. stopnje načelo neposrednosti ni uveljavljeno, razen če je razpisana pritožbena obravnava. Sodišče II. stopnje odloča o pritožbi brez obravnave. Senatu, ki izda pritožbeno odločbo, poroča o navedbah strank in izvedbi dokazov **sodnik poročevalec**.

V postopku izrednih pravnih sredstev ni uveljavljeno načelo neposrednosti. O izrednih pravnih sredstvih se odloča na internih sejah. Izjema je obnova postopka – obvezno se razpiše narok za obravnavanje obnovitvenega predloga.

Sodišče II. stopnje ne sme spremeniti dejanskih ugotovitev sodišča I. stopnje. *Iudex facti* (= sodnik, ki ugotavlja dejansko stanje) je sodnik I. stopnje. Njemu je pridržano sklepanje o pravno relevantnih dejstvih.

Pomembnejše norme, ki zagotavljajo uveljavitev načela neposrednosti:

- dokazi na glavni obravnavi se izvajajo pred senatom;
- v primeru preložitve naroka se novi narok izvede pred istim senatom, če je to mogoče;
- sodbo izda predsednik in člani senata, ki so sodelovali na končnem naroku,

Izjeme od načela neposrednosti:

- o iz tehtnih razlogov lahko senat sklene, da se izvedejo dokazi pred predsednikom senata ali sodnikom zaprosenega sodišča (v postopku nujenja pravne pomoči);
- o oprava naroka za g.o. kljub odsotnosti stranke;
- če se narok opravlja pred spremenjenim senatom, se na izjavo strank ta lahko odloči, da se zaslišanja prič in izvedencev ter ogled ne opravijo znova, temveč se preberejo le zapisniki.

9. NAČELO PRAVNEGA INTERESA

Pravni interes kot procesna predpostavka – sodni organi nudijo pravno varstvo samo, če pravne koristi, ki jo stranka pričakuje, ni možno doseči na drug način.

Pravnega interesa ni treba dokazati. Treba ga je priznati stranki, ki le zatrjuje, da je njena pravica kršena ali ogrožena.

Po ZPP je pravni interes posebna procesna predpostavka pri:

- ugotovitveni tožbi, in
- stranski intervenciji – stranki se lahko v postopku kot njen pomočnik pridruži, kdor ima pravno korist od tega, da stranka zmaga (materialnopravna zveza med spornim pravnim razmerjem in položajem stranskega intervenienta).

Vprašanje procesne legitimacije – ima jo nosilec spornega razmerja oz. kdor zatrjuje določeno pravico (= materialnopravno legitimacija ali njeno zatrjevanje).

§ 25. NAČELO EKONOMIČNOSTI IN POSPEŠITVE POSTOPKA

Civilni pravdni postopek mora opraviti sodišče brez zavlačevanja in s čim manjšimi stroški. Hitrost pravnega varstva je pomembna za stranke, da pridejo do hitrega varstva svojih pravic. Cena pravnega varstva mora biti v sorazmerju z vrednostjo zaščitnega interesa.

Načelo ekonomičnosti postopka je v nasprotju z načeloma materialne resnice in zakonitosti. Sodišče mora čim hitreje in s čim manjšimi sodnimi stroški izdati pravno in dejansko pravilno odločbo.

Uveljavljanje načela:

- mandatni postopek = postopek za izdajo plačilnega naloga;
- postopek v sporih majhne vrednosti;
- določbe o ustalitvi krajevne pristojnosti (**perpetuatio fori**);
- omejitev možnosti navajanja novih dejstev in dokazov:
 - na glavni obravnavi – dejstva in dokazi se lahko navedejo najkasneje na prvem naroku za glavno obravnavo, nova dejstva in dokazi se lahko pozneje navedejo le, če jih stranka na prvem naroku ni mogla navesti brez lastne krivde;
 - v pritožbenem postopku – pritožnik lahko navaja nova dejstva in dokaze le, če izkaže, da jih brez lastne krivde ni mogel navesti do konca glavne obravnave.

Eventualna maksima = koncentracija dejanskih navedb na fazo prvega naroka za glavno obravnavo.

Oblikovanje novega ZPP (1999) sloni na ugotovitvi, da so sodni postopki pri nas preveč dolgotrajni in premalo učinkoviti.

§ 26. NAČELO JAVNOSTI

Načelo javnosti je ustavno načelo sodstva. Sodne obravnave so javne, izjeme določa zakon.

Načelo javnosti omogoča, da družba kontrolira delo sodišč. Ločimo 2 vrste načela javnosti:

(1) načelo splošne javnosti – ima 2 elementa:

- 1) vsaka polnoletna oseba je lahko navzoča na naroku za glavno obravnavo;
- 2) vsakdo lahko poroča o dogajanju na sodni obravnavi in jo komentira.

(2) načelo javnosti za stranke – stranke lahko sodelujejo na glavni obravnavi tudi, kadar je splošna javnost izključena. Stranke lahko pregledujejo in prepisujejo spise pravde.

Izključitev javnosti ne velja za stranke, njihove zastopnike, pooblaščenca in interveniente.

Načelo javnosti velja za glavno obravnavo, naroke zunaj glavne obravnave in pritožbeno obravnavo. Ne velja za interne seje, na katerih odločata sodišče II. stopnje ali Vrhovno sodišče o pritožbi ali izrednih pravnih sredstvih.

Izključitev javnosti je možna:

- (1) po samem zakonu – v zakonskih in očetovskih sporih ter v nepravdnih postopkih o odvzemu in vrnitvi poslovne sposobnosti, postopku izdaje dovoljenja za sklenitev zakonske zveze, postopku za sprejem v bolnišnico za duševne bolezni,...
- (2) po sklepu sodišča, če to zahtevajo:
 - 1) uradna, poslovna ali osebna skrivnost,
 - 2) koristi javnega reda,
 - 3) razlogi morale.

Sodišče lahko izključi javnost tudi, če z ukrepi za vzdrževanje reda ne more zagotoviti neoviranega poteka obravnave. Senat lahko dovoli, da so na obravnavi, kjer je javnost izključena, navzoče posamezne uradne osebe ter znanstveni in javni delavci, če ima to pomen za njihovo službo, znanstveno ali javno delovanje.

Če je v nasprotju z zakonom izključena javnost glavne obravnave, gre za absolutne bistveno kršitev postopka. Kršitve ni možno uveljavljati z izrednimi pravnimi sredstvi.

§ 27. NAČELO POMOČI PRAVA NEVEŠČI STRANKI

Sodišče opozori stranko, ki iz nevednosti ne uporablja svojih zakonitih pravic, na to, katera pravdna dejanja lahko opravlja. Gre za izpeljavo načela enakega varstva pravic. Pred sodiščem uživa enako varstvo le, kdor pozna svoje pravice.

Obstajata 2 interpretaciji tega načela:

- ožja interpretacija – stranko je treba poučiti le o njenih procesnih pravicah,
- širša interpretacija – stranko je treba poučiti o njenih procesnih pravicah in pravicah materialnega prava.

V našem pravdnem sistemu velja materialno procesno vodstvo, zato velja širša interpretacija. Predsednik senata postavlja vprašanja in skrbi na drug primeren način (= opozarjanje na pravice materialnega prava), da se med obravnavo navedejo vsa odločilna dejstva, dopolnijo nepopolne navedbe strank o odločilnih dejstvih ter dajo vsa potrebna pojasnila za ugotovitev dejanskega stanja.

Profesor Ude se zavzema za ožjo interpretacijo – sodišče je dolžno poučiti stranko, ki iz nevednosti ne uporablja procesnih pravic in nima pooblaščenca, le o njenih procesnih pravicah. ZPP 1999 je zožil obveznosti sodišča, da pomaga strankam pri opravljanju procesnih dejanj.

Pri dajanju pravnega pouka mora sodišče delovati nepristransko. V praksi se bo nudilo več pomoči stranki, ki nima pooblaščenca.

Uveljavljanje načela:

- če sodišče ugotovi, da pooblaščenec, ki ni odvetnik, ni sposoben za zastopanje, mora stranko opozoriti na škodljive posledice, ki lahko nastanejo zaradi nepravilnega zastopanja;
- stranke in udeleženci v postopki morajo biti opozorjeni, da lahko spremljajo ustni postopek v svojem jeziku po tolmaču;
- sodišče opozori stranko, da mora popraviti nerazumljivo vlogo;
- sodišče opozori pričo, da lahko ne odgovori na vprašanje, če obstajajo zakoniti pogoji;

Kršitev načela pomeni relativno bistveno kršitev postopka – pritožbeno sodišče jo upošteva le na predlog stranke. Pri tem ugotavlja, ali je kršitev vplivala oz. bi lahko vplivala na pravilnost in zakonitost sodne odločbe.

§ 28. NAČELO PRIREJENOSTI POSTOPKOV

Civilna in druga sodišča ter ostali državni organi, kadar odločajo o pravicah in pravnih razmerjih, so med seboj v položaju prirejenosti in vsak organ odloča v mejah svojih pristojnosti. Načelo prirejenosti se kaže v:

- sistemu reševanja predhodnih vprašanj,
- vezanosti na pravnomočne odločbe drugih organov.

1. Reševanje predhodnih vprašanj

Predhodno vprašanje je vprašanje, ki:

- samo ni predmet civilne pravde, vendar je od njega odvisna odločitev v glavni stvari. Npr. od vprašanja, ali je bilo škodno dejanje povzročeno s kaznivim dejanjem, je odvisen zastaralni rok;
- spada v civilni postopek, vendar ni predmet spora;
- se nanaša na pravice in pravna razmerja, v katerih se odloča v drugih postopkih.

Če predhodno vprašanje ni rešeno na matičnem področju, ga lahko sodišče reši samo, če ni s posebnimi predpisi drugače določeno. Sodišče lahko sklene, da ne bo reševalo predhodnega vprašanja, prekine postopek in počaka, da matični organ odloči o pravici (pravnem razmerju).

Če sodišče samo reši predhodno vprašanje, velja odločitev le v konkretni civilni pravdi ter nima pravnih učinkov v drugih zadevah in postopku, v katerem o matični pristojni organ odloča o vprašanju. Odločitev o predhodnem vprašanju ima le značaj dejanske ugotovitve.

Kot predhodnih vprašanj ni možno reševati statusnih vprašanj = (ne)obstoj zakonske zveze, (ne)veljavnost zakonske zveze, razveza, očetovstvo.

Tožnik lahko z vmesnim ugotovitvenim zahtevkom doseže, da postane odločitev o predhodnem vprašanju pravnomočna = veljavna v vseh drugih sporih. Tožnik lahko uveljavlja poleg obstoječega zahtevka tudi tožbeni (ugotovitveni) zahtevek, naj sodišče ugotovi, da (ne) obstaja kakšno pravno razmerje, ki je postalo med pravdo sporno – pod pogojem, da je sodišče za takšno ugotovitev stvarno pristojno.

2. Vezanost na pravnomočne akte drugih organov

Če je matični organ o predhodnem vprašanju že odločil, je civilno sodišče na tako odločitev vezano – posledica pravnomočnosti sodnih in upravnih odločb. Vezanost velja med civilnim pravdnim in upravnim postopkom ter civilnim pravdnim in kazenskim postopkom. Kazensko sodišče NI vezano na pravnomočno sodbo civilnega sodišča glede vprašanja, ali je bilo storjeno kaznivo dejanje (= vprašanje, ki pomeni zakoniti znak kaznivega dejanja).

Pri obravnavanju identičnega dejanskega stanja je civilno sodišče vezano le na obsodilno kazensko sodbo glede obstoja kaznivega dejanja in kazenske odgovornosti. Vprašanje, ali je bila škoda povzročena s kaznivim dejanjem, za civilno odgovornost ni odločilno.

§ 24. NAČELO VESTI IN POŠTENJA V CIVILNEM PROCESU

Stranka lahko izkoristi vse svoje procesne pravice zaradi varstva svojih interesov. Nihče ne more izkoristiti svojih pravic samo, da bi drugemu škodoval. Stranka mora nastopati tudi v skladu z moralnimi normami.

Načelo vesti in poštenja obsega 2 podnačeli:

- načelo resnicoljubnosti in popolnosti,
- prepoved zlorabe procesnih pravic.

(1) Načelo resnicoljubnosti in popolnosti

Stranke morajo pred sodiščem govoriti resnico. Ne smejo govoriti neresnice in zamolčati pravno relevantnih dejstev. Od stranke se zahteva navajanje subjektivne resnice. Stranka ne sme navajati dejstev, za katera ve, da niso resnična, vendar lahko navaja dejstva, za katera je v dvomu. Odvetnik ne sme vede zatrjevati neresnice, vendar lahko verjame stranki, ne da bi preverjal njene trditve.

Sankcija za neresnico je neupoštevanje strankinih navedb. Neresnico je težko dokazati.

(2) Prepoved zlorabe pravic

Stranka mora pošteno uporabljati pravice iz ZPP. Ne sme uporabljati pravic, da bi škodovala nasprotniku (npr. ni dovoljeno uveljavljati zahtevka po plačilu 1'000'000 SIT z 10 ločenimi tožbami po 100'000 SIT).

Sodišče mora onemogočiti vsako zlorabo pravic.

Sankcija za zlorabo – če sodišče nedvomno ugotovi, da stranka procesne pravice zlorablja, odkloni strankino ravnanje in njene predloge zavrže. Če dejansko stanje zlorabe ni nedvomno izkazano, sodišče ne upošteva strankinih dejanj in zavrže njene predloge.

Predvidene so stroge denarne kazni za stranke, interveniente, zakonite zastopnike in pooblaščenca, če zlorablajo procesne pravice (do 300'000 SIT za fizično osebo ter do 1'000'000 SIT za pravno osebo, s.p. in odvetnika). Neplačane kazni se spremenijo v zapor (do 30 dni za fizične osebe in do 100 dni za s.p. in odvetnika). Prof. Ude meni, da je to v nasprotju z načelom zakonitosti v kazenskem pravu, ker elementi zlorabe procesnih pravic v zakonu niso dovolj natančno opredeljeni (= *dejanja, ki jih storijo subjekti z namenom škodovati drugemu ali s ciljem, ki je v nasprotju z dobrimi običaji, vestnostjo in poštenjem*). Kazni so preostre.

Četrto poglavje: PROCESNI SUBJEKTI

§ 30. POJEM IN VRSTE PROCESNIH SUBJEKTOV

Procesni subjekti so organi in osebe, ki so v civilnem procesu nosilci z zakonom določenih pravic in dolžnosti. Bistveno je, da so nosilci pravic in dolžnosti v samem procesu, ne v materialnopравnem razmerju.

Vrste procesnih subjektov glede na njihov položaj v civilni pravdi:

- glavni procesni subjekti – njihova dejanja so usmerjena v izdajo sodbe, s svojimi dejanji oblikujejo postopek. Glavnih procesnih subjektov je več vrst:
 - primarni procesni subjekti:
 - odločajo v sporu = sodišče, ali
 - opravljajo dejanja, da bi sodišče rešilo njihov spor = stranke (tožnik in toženec zatrjujeta, da sta v sporu nosilca materialnih pravic in obveznosti, njuna dejanja učinkujejo v korist sebi in proti nasprotniku). Poleg strank sem spadajo tudi državni tožilec, družbeni pravobranilec in državni pravobranilec, če so stranka v civilni pravdi.
 - sekundarni procesni subjekti – opravljajo procesna dejanja zaradi razrešitve tujega spora (= stranski intervenienti, zakoniti zastopniki in pooblaščenca).
- pomožni procesni subjekti – ne opravljajo procesnih dejanj, njihov namen je seznaniti sodišče s procesnim gradivom. To so priče in izvedenci.

§ 31. USTAVNA NAČELA O SODIŠČIH, SODNIKI IN SODNIKI POROTNIKI

1. Ustavna načela o sodiščih

a) Načelo delitve oblasti (§ 3)

na zakonodajno, izvršilno in sodno. Sodna funkcija je samostojna in neodvisna funkcija oblasti.

b) Načelo neodvisnosti (§ 125)

pomeni, da so sodniki pri odločanju v konkretnih civilnih sporih neodvisni. Nihče ne more narekovati sodišči, kako naj v konkretnem sporu odloči.

c) Načelo zakonitosti delovanja sodišč (§ 125)

Sodniki so pri sojenju vezani na ustavo in zakon. Pravice civilnega prava podrobneje opredeljuje zakon, zato bodo sodniki v civilnem sporu redko sodili na podlagi ustave.

d) Načelo javnosti sojenja (§ 24)

Sodne obravnave so javne, sodbe se izrekajo javno, izjeme lahko določa le zakon. S tem se uveljavlja kontrola družbe (javnosti) nad delom sodišč. Tisk in druga sredstva javnega obveščanja lahko obveščajo javnost o poteku civilnih sporov.

e) Načelo enakega varstva pravic (§ 22)

Vsakomur je zagotovljeno enako varstvo njegovih pravic v postopku pred sodiščem, kadar slednje odloča o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih. V pravnem postopku se načelo uveljavlja prek načela kontradiktornosti.

f) Ustavna pravica do sodnega varstva (§ 23)

Vsakdo ima pravico, da o njegovih pravicah in dolžnostih odloča neodvisno, nepristransko in z zakonom ustanovljeno sodišče ter mu sodi sodnik, izbran po pravilih, vnaprej določenih z zakonom in sodnim redom (*zakoniti sodnik*). Proti odločbam upravnih organov je zagotovljeno sodno varstvo v upravnem sporu.

g) Ustavna pravica do pravnega sredstva (§ 25)

Vsakdo ima pravico do pritožbe proti odločbam sodišč, drugih državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil, s katerimi ti odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih in pravnih interesih. Proti odločbi sodišča je treba zagotoviti vsaj pravno sredstvo pritožbe.

h) Pravica do uporabe lastnega jezika in pisave (§ 62)

Na sodiščih območij, kjer živita italijanska ali madžarska narodnostna skupnost, je jezik narodnostne skupnosti poleg slovenščine uradni jezik sodišča. Pravico uporabljati svoj jezik in pisavo pred sodiščem imajo vsi tujci.

i) Udeležba državljanov pri sojenju (§ 128)

Zakon ureja primere in oblike neposredne udeležbe državljanov pri izvajanju sodne oblasti. Sodniki porotniki so pri sojenju enakopravni s sodniki. V civilni pravdi sodelujejo sodniki porotniki na I. stopnji pri odločanju okrožnega sodišča.

j) Volilnost sodnikov (§ 130)

Sodnike voli državni zbor na predlog sodnega sveta (11 članov – 5 članov izvoli državni zbor na predlog sodnega sveta izmed univerzitetnih profesorjev prava, odvetnikov in drugih pravnikov, 6 članov izvolijo sodniki izmed sebe).

k) Trajnost sodniške funkcije (§ 129)

zagotavlja neodvisnost sodnikov. Zakon določa starostno mejo in druge pogoje za izvolitev ter starostno mejo, pri kateri se sodnik upokoji.

2. Sodniki in sodniki porotniki

Zakon o sodniški službi: za sodnika je lahko izvoljen, kdor je dopolnil 30 let. Sodniku preneha sodniška funkcija z upokojitvijo, vendar najkasneje, ko dopolni 70 let starost.

V funkcijo sodnika je lahko izvoljen državljan Slovenije, ki aktivno obvlada slovenski jezik, je poslovno sposoben, ima splošno zdravstveno zmožnost, ima v Sloveniji pridobljen naziv univerzitetni diplomirani pravnik ali v Sloveniji nostrificirano diplomu tuje pravne fakultete, je opravil pravniški državni izpit in je osebno primeren za opravljanje sodniške funkcije.

"Osebna primernost" se nanaša na moralne kvalifikacije sodniškega kandidata. Pri tem ni dopustno upoštevati kandidatove politične pripadnosti ali ideološke usmerjenosti. Ni osebno primeren, kdor se je ali se obnaša tako, da je mogoče na podlagi njegovega ravnanja sklepati, da sodniške funkcije ne bo opravljal vestno in pošteno.

Lustracijska določba: pogojev za izvolitev v sodniško funkcijo ne izpolnjujejo sodniki, ki so pred osamosvojitvijo Slovenije sodili ali odločali v preiskovalnih in sodnih postopkih, v katerih so bile s sodbo kršene temeljne človekove pravice in svoboščine.

Sodniška funkcija preneha, če nastopijo razlogi, ki jih določa zakon:

- z upokojitvijo,
- z izgubo slovenskega državljanstva,
- z izgubo poslovne sposobnosti ali zdravstvene zmožnosti,
- z odpovedjo sodniški službi,
- z odpravo sodišča, če sodniku ni možno zagotoviti službe na drugem sodišču,

- če sodnik sprejme funkcijo, začne opravljati dejavnost, sklone delovno razmerje ali kljub prepovedi opravlja delo, nezdržljivo s sodniško funkcijo,
- če iz ocene sodnikove službe izhaja, da sodnik ne ustreza sodniški službi.

Sodnik je lahko razrešen s strani državnega zbora:

- če stori naklepno kaznivo dejanje zlorabe sodniške funkcije,
- če je obsojen na zaporno kazen, daljšo od 6 mesecev (če je sodnik obsojen na krajšo kazen ali neprostostno kazen, sodni svet predlaga DZ, naj razreši sodnika, če gre za kaznivo dejanje, zaradi katerega je sodnik osebnostno neprimeren za opravljanje sodniške funkcije).

Funkcija sodnika ni združljiva s funkcijami v drugih državnih organih, organih lokalne samouprave, organih političnih strank, odvetništvom, notarstvom, gospodarsko ali pridobitno dejavnostjo ter članstvom v upravnem odboru ali nadzornem svetu gospodarske družbe. Sodnik ne sme sprejeti nobene zaposlitve ali dela, ki bi ga oviralo pri opravljanju službe, bi nasprotovalo ugledu sodniške službe ali bi zbujalo vtis, da je sodnik pristranski. Sodnik lahko opravlja pedagoška, znanstvena, publicistična in raziskovalna dela v pravni stroki.

Mandat sodnikov porotnikov traja 5 let in se lahko ponovi. Za sodnika porotnika je lahko imenovan državljan Slovenije, ki:

- je dopolnil 30 let starosti,
- ni bil pravnomočno obsojen za kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti,
- je zdravstveno in osebnostno primeren za izvajanje sodne oblasti,
- aktivno obvlada slovenski jezik.

Nikogar, ki sodeluje pri sojenju, ni mogoče klicati na odgovornost za mnenje, ki ga je dal pri odločanju v sodišču. Sodnik ne sme biti priprt. Zoper sodnika se brez dovoljenja DZ ne sme začeti kazenski postopek, če je osumljen kaznivega dejanja pri opravljanju sodniške funkcije.

§ 32. SESTAVA SODIŠČA

V sporih iz pristojnosti okrajnih sodišč sodi sodnik posameznik.

V sporih iz pristojnosti okrožnih sodišč sodi sodnik posameznih, razen če zakon določa, da sodi senat. Senat okrožnega sodišča sestavljata 1 sodnik kot predsednik in 2 sodnika porotnika. Senat sodi:

- (1) v sporih iz intelektualne lastnine:
 - 1) spori iz avtorskih pravic,
 - 2) spori, ki se nanašajo na varstvo ali uporabo izumov in znakov razlikovanja ter pravico do uporabe firme.
- (2) v sporih v zvezi z varstvom konkurence;
- (3) v zakonskih in paternitetnih sporih:
 - 1) zakonski spori,
 - 2) spori o ugotavljanju ali izpodbijanju očetovstva oz. materinstva,
 - 3) spori o varstvu in vzgoji otrok.

Gre za spore, ki so pravno zelo zahtevni ali so izjemnega pomena za stranke v postopku.

Višja sodišča odločajo v postopku pritožbe zoper sodbe okrajnih in okrožnih sodišč v senatu 3 poklicnih sodnikov.

Vrhovno sodišče odloča:

- v postopku pritožbe zoper sodbe višjih sodišč v senatu 3 poklicnih sodnikov,
- v postopku revizije ali zahteve za varstvo zakonitosti v senatu 5 poklicnih sodnikov.

Kadar odloča senat, so pooblastila razdeljena med predsednika in celoten senat.

Predsednik senata:

- vodi priprave na glavno obravnavo:
 - opravi predhoden preizkus tožbe,
 - pošlje tožbo tožencu, da nanjo odgovori,
 - razpiše narok za glavno obravnavo,
 - med pripravami lahko:
 - izda sodbo na podlagi pripoznave,
 - izda sodbo na podlagi odpovedi,
 - izda zamudno sodbo,
 - sprejme na zapisnik sodno poravnavo.
- ima pooblastila na glavni obravnavi:

- začne glavno obravnavo in razglasi predmet obravnave,
- glavno obravnavo tehnično vodi,
- opravlja materialno in procesno vodstvo.

Senat sprejema procesne sklepe na glavni obravnavi, sklene obravnavo in izda sodbo.

Če senat med postopkom po uradni dolžnosti po uradni dolžnosti ali na ugovor strank s skle-pom ugotovi, da bi moral v sporu soditi sodnik posameznik, se postopek po pravnomočnosti sklepa nadaljuje pred sodnikom posameznikom (če je le mogoče, pred predsednikom istega senata). Glede na stanje postopka lahko senat tudi odloči, da sam opravi postopek. Taka odločba se ne more izpodbijati zaradi tega, ker je ni izdal sodnik posameznik.

Če sodnik posameznik med postopkom po uradni dolžnosti ali na predlog strank spozna, da bi moral v sporu soditi senat, izda sklep o nepristojnosti, zoper katerega ni pritožbe. Postopek se nadaljuje pred senatom.

Če je sodišče nepravilno sestavljeno (= v sporih iz pristojnosti senata je sodil sodnik posameznik), je podana bistvena kršitev pravnega postopka, ki je hkrati revizijski razlog in razlog za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti.

§ 33. IZLOČITEV SODNIKA

Pogoj za zakonito in pravilno odločanje sodišč je *nepristranskost*. Sodnik ne sme opravljati sodne funkcije, če obstajajo okoliščine, ki vzbujajo dvom o njegovi nepristranskosti.

Razlogi, zaradi katerih sodnik ne more sodelovati pri odločanju, so:

- *izključitveni razlogi (iudex inhabilis)*,
- *odklonitveni razlogi (iudex suspectus)*.

Razlike med njimi so:

- izključitveni razlogi so naštet v zakonu taksativno, odklonitveni razlogi so opredeljeni z generalno klavzulo,
- izključitvene razloge mora upoštevati sodišče po uradni dolžnosti ves čas postopka, odklonitvene razloge mora upoštevati le na predlog strank ali samega sodnika,
- pri izključitvenih razlogih se ne ugotavlja, ali vplivajo na nepristranskost sodnika, pri odklonitvenih razlogih je treba ocenjevati, ali so razlogi takšni, da vzbujajo dvom o nepristranskosti sodnika.

Izključitveni razlogi – sodnik ali sodnik porotnik ne sme opravljati sodniške dolžnosti, če:

- (1) je sam stranka, njen zakoniti zastopnik ali pooblaščenec;
- (2) je s stranko v razmerju soupravičenca, sozavezanca ali regresnega zavezanca;
- (3) je bil v zadevi zaslišan kot priča ali izvedenec.
- (2) 1) je stalno ali začasno zaposlen pri stranki;
- (2) 2) je družbenik v d.n.o., d.o.o., komanditni družbi ali tihi družbi, ki je stranka v postopku.
- (3) je stranka ali njen zakoniti zastopnik z njim v:
 - 1) krvnem sorodstvu ravne črte do kateregakoli kolena,
 - 2) krvnem sorodstvu stranske črte do 4. kolena,
 - 3) v (bivši) zakonski zvezi ali svaštvu do 2. kolena.
- (4) je skrbnik, posvojitelj ali posvojenec stranke, njenega zakonitega zastopnika ali pooblaščenca;
- (5) je v isti zadevi sodeloval v postopku pred nižjim sodiščem, arbitražo ali drugim organom.

Odklonitveni razlogi (generalna klavzula) – sodnik ali sodnik porotnik ne sme opravljati sodniške dolžnosti, če so podane druge okoliščine, ki vzbujajo dvom o njegovi nepristranosti. To so okoliščine osebne narave: prijateljstvo, sovraštvo, daljno sorodstvo do strank, zakonitih zastopnikov in pooblaščenec. Ne more biti odklonitveni razlog pravno mnenje sodnika (npr. v članku), ki je za stranko neugodno.

Postopek za izločitev sodnika:

- kadar sodnik ali sodnik porotnik izve za kakšen izključitveni razlog, mora prenehati z delom in to sporočiti predsedniku sodišča, ki mu določi namestnika.
- če sodnik ali sodnik porotnik meni, da je podan odklonitveni razlog, sporoči to predsedniku sodišča, da odloči o izločitvi. Sodnik lahko nadaljuje z opravljanjem pravnih dejanj, vendar ta v primeru izločitve nimajo pravnega učinka od trenutka, ko je izvedel za odklonitveni razlog.

- izločitev lahko zahtevajo stranke takoj, ko izvejo, da je podan razlog – najkasneje do konca glavne obravnave pred pristojnim sodiščem. Stranka mora v zahtevi navesti okoliščine, na katere opira zahtevo. O zahtevi odloča predsednik sodišča. Če stranka zahteva izločitev predsednika sodišča, odloča predsednik neposredno višjega sodišča. O zahtevi za izločitev predsednika Vrhovnega sodišča odloča občna seja VS.
- preden izda predsednik sodišča sklep o izločitvi, je treba dobiti izjavo sodnika, katerega izločitev se zahteva, in po potrebi opraviti druge poizvedbe.

Dejanja sodišča, ki jih je opravil sodnik, ki bi moral biti izločen, nimajo učinkov in jih je treba ponoviti. Če je pri izdaji sodbe sodeloval sodnik ali sodnik porotnik, ki bi moral biti po zakonu izključen ali je bil s sklepom sodišča izločen, je podana absolutna bistvena kršitev postopka. V postopku izrednih pravnih sredstev jo je možno uveljavljati z revizijo, zahtevo za varstvo zakonitosti in predlogom za obnovo postopka.

§ 34. SISTEMI PRISTOJNOSTI SODIŠČ V CIVILNEM PRAVDNEM POSTOPKU

Pristojnost v objektivnem smislu so vse zadeve, o katerih odloča določeno sodišče.

Pristojnost v subjektivnem smislu je pravica in dolžnost sodišča, da postopa v določenem sporu in v njem odloči.

Vrste pristojnosti:

- absolutna pristojnost – vprašanje sodne jurisdikcije (ali zadeva sploh spada v pristojnost sodišča ali je za odločanje pristojen drug organ);
- relativna pristojnost – razmejitev delovnega področja sodišč:
 - stvarna pristojnost – ali je pristojno okrajno ali okrožno sodišče,
 - funkcionalna pristojnost – razmejuje področje dela med sodišči iste vrste v istem sporu (odločanje na I. stopnji, odločanje v pritožbenem postopku, odločanje v postopku izrednih pravnih sredstev),
 - krajevna pristojnost – katero izmed sodišč določene stopnje in določene vrste je pristojno odločati v posameznem sporu.

§ 35. SODNA PRISTOJNOST IN STVARNA PRISTOJNOST SODIŠČ

1. Sodna pristojnost (sodna jurisdikcija)

Gre za vprašanje, ali je možno zahtevati varstvo določene pravice pred sodiščem. Zastavlja se v razmerju med sodnim in upravnim postopkom. Upravni organi odločajo o pravnih razmerjih, kadar zakon posebej opredeljuje določeno zadevo kot upravno zadevo (*pozitivistična razmejitve*).

V sodno pristojnost spadajo tudi pravila o slovenski jurisdikciji. Slovensko sodišče je pristojno v sporu z mednarodnim elementom, če je njegova pristojnost izrecno določena z mednarodno pogodbo ali pristojnost izvira iz določb ZPP o krajevni pristojnosti.

2. Stvarna pristojnost

v civilnih sporih na I. stopnji se deli na okrajna in okrožna sodišča. Za razmejitev sta odločilna 2 kriterija:

- vrednost spornega predmeta (*competentia ratione valoris*);
- pravni temelj spornega razmerja (*competentia ratione causae*).

Na splošno okrožna sodišča sodijo v sporih, ki imajo za stranke večji pomen ali so pravno izredno zahtevni.

Okrajna sodišča so pristojna za sojenje v sporih, v katerih je premoženjskopravni zahtevak manjši od 2'000'000 SIT. Ne glede na vrednost spornega predmeta so pristojna tudi v sporih:

- o zakonitem preživljanju, če se NE rešujejo skupaj z zakonskimi ali paternitetnimi spori;
- zaradi motenja posesti;
- o služnostih in realnih bremenih;
- iz najemnih in zakupnih razmerij.

V pristojnost okrajnih sodišč spadajo tudi vsi spori, za katere po zakonu niso pristojna okrožna sodišča. Okrajna sodišča opravljajo zadeve pravne pomoči, za katere po zakonu niso pristojna druga sodišča. Zaradi smotrnosti in ekonomičnosti so pristojna tudi za spore glede zemljiško-knjižnih razmerij.

Okrožna sodišča so pristojna za sojenje v sporih, v katerih je premoženjskopravni zahtevak večji od 2'000'000 SIT. Ne glede na vrednost spornega predmeta so pristojna tudi v sporih:

- o ugotovitvi ali izpodbijanju očetovstva ali materinstva (*paternitetni spori*);
- o zakonski zvezi (*zakonski spori*);
- o *zakonitem preživljanju*, če se rešujejo skupaj z zakonskimi ali paternitetnimi spori;
- o *varstvu in vzgoji otrok*;
- *iz intelektualne lastnine* (avtorske pravice, varstvo in uporaba izumov, uporaba znakov razlikovanja, pravica do uporabe firme);
- o *varstvu konkurence*;
- o gospodarskih razmerjih (*gospodarski spori*);
- o *stečajnem postopku*.

Okrožna sodišča so pristojna za opravljanje zadev pravne pomoči pri odločanju o priznanju tujih odločb ter za opravljanje mednarodne pravne pomoči.

3. Vrednost spornega predmeta

Če je odločilna vrednost spornega predmeta, se vzame le **vrednost glavnega zahtevka**. Obresti, pogodbena kazen, pravdni stroški in druge postranske terjatve se ne upoštevajo.

Če tožnik zahteva plačilo denarnega zneska, se za vrednost spornega predmeta šteje glavnica. Če se tožbeni zahtevek ne nanaša na denarni znesek, je vrednost spornega predmeta tolikšna, kot jo je tožnik navedel v tožbi.

Če je stranka namesto izpolnitve pripravljena sprejeti denarni znesek (*facultas alternativa*), se vzame kot vrednost spornega predmeta znesek, ki ga tožnik ponudi kot nadomestno izpolnitev (*datio in solutum*).

Če tožnik navede očitno previsoko ali prenizko vrednost (da bi se izognil plačilu višjih pravdnih stroškov), se mora sodišče najpozneje na glavni obravnavi pred začetkom obravnavanja glavne stvari na hiter in primeren način prepričati o pravilnosti navedene vrednosti. Gre za oficiozno pooblastilo sodišča, vendar prof. Ude meni, da lahko tudi toženec ugovarja vrednosti spornega predmeta, pri čemer mora sodišče odločiti o toženčevem ugovoru.

Če tožnik ne navede vrednosti spornega predmeta ter je od tega odvisna stvarna pristojnost in pravica do revizije, je vloga nepopolna. Sodišče zahteva od tožnika, da vlogo v določenem roku dopolni z navedbo vrednosti. Če tožnik tega ne stori, sodišče tožbo zavrže.

Določbe o ugotovitvi vrednosti v posebnih procesnih situacijah:

- *bodoče ponavljajoče se terjatve* (npr. izplačilo mesečne rente) – za vrednost spornega predmeta se vzame seštevek dajatev do največ dobe 5 let (npr. mesečna renta 100'000 SIT/mesec se lahko uveljavlja od vrednosti 200'000 SIT do 6'000'000 SIT);
- tožba zoper istega toženca obsega več zahtevkov (*objektivna kumulacija*) – vrednost spornega predmeta se določi:
 - *po seštevku vseh zahtevkov, če se opirajo na isto dejansko in pravno podlago* (npr. odškodninski zahtevek, sestavljen iz zahtevka po vrnitvi premoženjske škode in zahtevka po vrnitvi nepremoženjske škode, pri čemer sta bili obe škodi povzročeni z istim škodnim ravnanjem);
 - *po posameznem zahtevku, če se opirajo na različno podlago* (npr. tožba za izplačilo kupnine iz večih različnih prodajnih pogodb).
Enako velja, če se zahtevki uveljavljajo nasproti večim tožencem.
- *spori iz najemnih in zakupnih razmerij*, spori o uporabi stanovanjskih ali poslovnih prostorov – vrednost spornega predmeta je enoletna najemnina oz. zakupnina, če ni bilo razmerje sklenjeno za krajši čas.
- *zahteva po zavarovanju terjatve ali ustanovitvi zastavne pravice* – vrednost spornega predmeta se določi po znesku terjatve, razen če ima zastavni predmet manjšo vrednost. V tem primeru se vrednost določi po vrednosti zastavnega predmeta.

§ 36. FUNKCIONALNA PRISTOJNOST

1. Pojem funkcionalne pristojnosti

Pravila o funkcionalni pristojnosti porazdelijo v isti sporni zadevi pooblastila za opravljanje posameznih procesnih dejanj (faz postopka) med različna sodišča. **Funkcionalna pristojnost nam pove, katero sodišče postopa in odloča o pravnih sredstvih.**

2. Funkcionalna pristojnost sodišč splošne pristojnosti

Za odločanje o pritožbah zoper odločbe okrajnih in okrožnih sodišč so pristojna višja sodišča.

Vrhovno sodišče je pristojno za odločanje o:

- pritožbah zoper odločbe višjih sodišč,
- reviziji,
- zahtevi za varstvo zakonitosti.

Ustavno sodišče odloča o ustavnih pritožbah proti pravnomočnim sodbam sodišč splošne pristojnosti.

§ 37. KRAJEVNA PRISTOJNOST

1. Pojem krajevne pristojnosti

Pravila o krajevni pristojnosti nam povedo, katero izmed več stvarno pristojnih sodišč je pooblaščen odločati v konkretnem sporu. **Krajevna pristojnost porazdeli zadeve I. stopnje med stvarno pristojna sodišča.**

Splošni načeli za določanje krajevne pristojnosti:

- (1) personalni ali subjektivni kriterij – pristojnost sodišča se določa po toženčevem prebivališču ali sedežu.
- (2) realni ali objektivni kriterij.

Določbe o krajevni pristojnosti so kogentne narave. Vendar ZPP pogosto dovoljuje izbiro med več krajevno pristojnimi sodišči in dogovor o krajevni pristojnosti.

2. Sistemi krajevne pristojnosti

ZPP pozna:

- splošno krajevno pristojnost (forum generale), in
- posebne krajevne pristojnosti (forum speciale) – delimo jih na:
 - izbirne krajevne pristojnosti (forum electivum),
 - izključne krajevne pristojnosti (forum exclusive),
 - podrejene ali subsidiarne krajevne pristojnosti.

Če ni v zakonu predpisana izključna posebna krajevna pristojnost, je treba vložiti tožbo pri sodišču splošne pristojnosti:

- toženec je fizična oseba – sodišče, kjer ima toženec stalno prebivališče (**forum domicili**),
- toženec je pravna oseba – sodišče, kjer se nahaja sedež pravne osebe.

Pri izbiri krajevni pristojnosti ima tožnik možnost, da vloži tožbo pri sodišču splošne pristojnosti ali pri sodišču posebne pristojnosti.

Pri izključni krajevni pristojnosti tožnik NIMA izbire – posebej določena pristojnost izključuje splošno pristojnost.

Pri pomožni (subsidiarni) pristojnosti ima tožnik možnost vložiti tožbo pri sodišču posebne pristojnosti, če po pravilih o splošni krajevni pristojnosti ni možno ugotoviti pristojnega sodišča.

3. Splošna krajevna pristojnost

Tožnik mora slediti tožencu na njegovo območje (**actor sequitur forum rei**). Fizično osebo mora tožiti pri sodišču, kjer ima toženec stalno prebivališče.

Stalno prebivališče opredeljujeta 2 elementa:

- dejansko nahajanje v kraju bivanja (**corpus**),
- volja v kraju stalno prebivati (**animus manendi**).

Če ima toženec tudi začasno prebivališče, se ga lahko toži tudi pri sodišču tega območja (izbirna krajevna pristojnost). Začasno prebivališče pomeni, da se toženec dalj časa mudi v določenem kraju, vendar nima namena tam prebivati.

Če je podana slovenska jurisdikcija zaradi začasnega prebivališča toženca v Sloveniji, je splošno krajevno pristojno sodišče, kjer ima toženec začasno prebivališče (subsidiarna splošna krajevna pristojnost).

Za sojenje zoper pravne osebe je splošno krajevno pristojno sodišče, kjer je njihov sedež. Če nastane dvom, velja za sedež kraj, kjer so njihovi organi upravljanja.

Za sojenje zoper tuje pravne osebe, če spor izvira iz njenega poslovanja, je splošno krajevno pristojno sodišče, kjer je podružnica tuje pravne osebe.

4. Izbirne krajevne pristojnosti

a) Pristojnost za sospornike

Če je z isto tožbo toženih več oseb, ki so glede na sporni predmet v pravni skupnosti oz. se njihove pravice in obveznosti opirajo na isto dejansko in pravno podlago (= materialni sosporniki), je krajevno pristojno katerokoli sodišče, ki je pristojno za enega izmed tožencev. Če so med sosporniki glavni in stranski zavezanci (npr. glavni dolžnik in poroki), je pristojno katerokoli sodišče, ki je pristojno za glavnega zavezanca.

b) Pristojnost v sporih za zakonito preživljanje

Če je tožnik preživninski upravičenec, je pristojno poleg sodišča splošne krajevne pristojnosti tudi sodišče, kjer ima tožnik stalno ali začasno prebivališče.

To NE velja, če je tožnik preživninski zavezanec.

c) Pristojnost v odškodninskih sporih

Poleg sodišča splošne krajevne pristojnosti je pristojno tudi sodišče, kjer je bilo storjeno škodno dejanje ali je nastala škodljiva posledica (**forum delicti commissi**).

Če nastane škoda zaradi smrti ali hude telesne poškodbe, je pristojno tudi sodišče, kjer ima tožnik stalno ali začasno prebivališče (zaščita oškodovanca).

To velja tudi v sporih zoper zavarovalnice za povračilo škode 3. osebam po predpisih o neposredni odgovornosti zavarovalnice.

d) Pristojnost v sporih za varstvo pravice na podlagi proizvajalčeve garancije

Splošno pristojno je sodišče, kjer je sedež PROIZVAJALCA. Poleg tega je pristojno tudi sodišče, kjer je sedež PRODAJALCA, ki je kupcu izročil pisno garancijo.

e) Pristojnost v zakonskih sporih

Poleg sodišča splošne krajevne pristojnosti je pristojno tudi sodišče, kjer sta imela zakonca zadnje skupno prebivališče.

f) Pristojnost v sporih o ugotovitvi ali izpodbijanju očetovstva ali materinstva

Mladoletni otrok lahko vložijo tožbo tudi pri sodišču, kjer ima stalno ali začasno prebivališče.

g) Pristojnost v sporih o nepremičninah ali zaradi motenja posesti

V nepremičninskih sporih je izključno pristojno sodišče, kjer leži nepremičnina. Izbirana pristojnost – če leži nepremičnina na območju več sodišč (zemljišče), je pristojno katerokoli izmed teh sodišč.

V sporih zaradi motenja posesti je poleg sodišča splošne pristojnosti pristojno tudi sodišče, kjer je bila posest motena.

h) Pristojnost po kraju, kjer je podružnica pravne osebe

Če ima tožena pravna oseba podružnico zunaj svojega sedeža in spor izvira iz pravnega razmerja s podružnico, je pristojno tudi sodišče, kjer se nahaja podružnica (poslovni prostor).

i) Pristojnost v sporih iz dednopravnih razmerij

Dokler zapuščinski postopek ni pravnomočno končan, je pristojno tudi:

- okrajno sodišče, ki vodi zapuščinski postopek, oziroma
- okrožno sodišče, kjer je sodišče, ki vodi zapuščinski postopek.

j) Pristojnost po plačilnem kraju

V sporih zoper imetnika menice ali čeka zoper podpisnika je pristojno tudi sodišče plačilnega kraja (**forum solutionis**).

k) Pristojnost v gospodarskih sporih

Pristojno je tudi sodišče kraja, kjer bi morala tožena gospodarska družba izpolniti pogodbo (**forum solutionis**), če gre za spore o (ne)obstoju pogodbe, izpolnitvi ali razvezi pogodbe ter odškodninske spore zaradi neizpolnitve pogodbe.

5. Izključne krajevne pristojnosti

a) Pristojnost v sporih o nepremičninah ali zaradi motenja posesti nepremičnin

Nepremičninski spori so spori o stvarnih pravicah na nepremičninah ter spori iz zakupa in najema nepremičnin. V teh sporih in sporih zaradi motenja posesti nepremičnin je izključno pristojno sodišče, kjer se nahaja nepremičnina. Izključne pristojnosti ni, če gre za spor o veljavnosti pogodbe o prenosu nepremičnine, ker sodišče odloča o obligacijskem zahtevku.

b) Pristojnost v sporih o letalu in ladji

Izključno je pristojno sodišče, kjer se vodi vpisnik, v katerega je vpisana ladja ali letalo.

c) Pristojnost za spore v izvršilnem in stečajnem postopku

Izvršilni in stečajni postopek pritegneta vse druge spore, ki nastanejo med njima, zato je izključno pristojno sodišče, ki opravlja izvršilni ali stečajni postopek oz. na območju katerega se opravlja upravna izvršba (**forum attractionis**).

6. Pomožne (subsidiarne) krajevne pristojnosti

omogočajo določanje krajevne pristojnosti, kadar temeljno pravilo o pristojnosti ne pride v poštev. Predpisane so, kadar je po mednarodnem zasebnem pravu (ZMZPP) podana slovenska jurisdikcija, vendar po ZPP ni možno določiti slovenskega sodišča.

a) Krajevna pristojnost, kadar ima toženec začasno prebivališče v Sloveniji

Slovenska jurisdikcija je podana zaradi začasnega prebivališča toženca v Sloveniji. Splošno krajevno pristojno je sodišče, kjer ima toženec začasno prebivališče.

b) Pomožna pristojnost v sporih za zakonito preživljanje

Slovenska jurisdikcija je podana, ker:

- ima tožnik otrok (= preživninski upravičenec) stalno prebivališče v Sloveniji – krajevno pristojno je sodišče, kjer ima tožnik otrok stalno prebivališče;
- ima toženec v Sloveniji premoženje, iz katerega se lahko poplača preživljanje – krajevno pristojno je sodišče, kjer se nahaja premoženje.

c) Pomožna pristojnost v sporih iz pogodbenih razmerij

Slovenska jurisdikcija je podana, ker je v Sloveniji kraj izpolnitve obveznosti. Krajevno pristojno je sodišče, kjer je treba izpolniti obveznost,

d) Pomožna pristojnost v zakonskih sporih

Slovenska jurisdikcija je podana, ker:

- sta imela zakonca zadnje skupno prebivališče v Sloveniji – krajevno pristojno je sodišče, kjer sta imela zakonca zadnje skupno prebivališče;
- ima tožnik stalno prebivališče v Sloveniji – krajevno pristojno je sodišče, kjer ima tožnik stalno prebivališče.

e) Pomožna pristojnost v sporih o premoženjskih razmerjih med zakoncema

Slovenska jurisdikcija je podana, ker:

- je premoženje zakoncev v Sloveniji, ali
- ima tožnik ob vložitvi tožbe stalno ali začasno prebivališče v Sloveniji.

V obeh primerih je krajevno pristojno sodišče, kjer ima tožnik stalno ali začasno prebivališče.

f) Pomožna pristojnost v sporih o ugotovitvi ali izpodbijanju očetovstva ali materinstva

Slovenska jurisdikcija je podana, ker ima tožnik stalno prebivališče v Sloveniji. Krajevno pristojno je sodišče, kjer ima tožnik stalno prebivališče.

g) Pomožna pristojnost v sporih zaradi motenja posesti na ladjah in letalih

Slovenska jurisdikcija je podana, ker se v Sloveniji vodi vpisnik ladje ali letala. Krajevna pristojnost je pomožna in izbirna – pristojno je sodišče, kjer:

- se vodi vpisnik ladje ali letala,
- je bila posest motena.

h) Pristojnost za osebe, za katere ni splošne krajevne pristojnosti v Republiki Sloveniji

Slovenska jurisdikcija je podana, ker:

- je v Sloveniji predmet tožbe – krajevno pristojno je sodišče, kjer je predmet;
- je v Sloveniji premoženje toženca – krajevno pristojno je sodišče, kjer se nahaja premoženje.

7. Vzajemna pristojnost za tožbe zoper tuje državljane

Če je v tuji državi državljan Slovenije lahko tožen pri sodišču, ki po določbah ZPP ne bi bilo pristojno za sojenje, velja enaka pristojnost za sojenje državljanu te tuje države pred slovenskim sodišče (*retorzija*). Vzajemna pristojnost velja le za določanje krajevne pristojnosti, ne za določanje stvarne pristojnosti.

8. Določitev krajevne pristojnosti po višjem sodišču

pride v poštev, če je težko ali nemogoče ugotoviti, katero sodišče je krajevno pristojno za odločanje v sporu.

a) Nujna delegacija

Če pristojno sodišče zaradi izločitve sodnika ne more postopati, to sporoči neposredno višjemu sodišču, ki določi, da naj postopa v zadevi drugo stvarno sodišče z njegovega območja. Nujna delegacija pride v poštev, če nobeden izmed sodnikov pristojnega sodišča ne more postopati v sporu (npr. eden izmed sodnikov na sodišču je pravdna stranka).

b) Delegacija iz razlogov smotrnosti

Vrhovno sodišče lahko na predlog stranke ali pristojnega sodišča določi, da naj postopa v zadevi drugo stvarno pristojno sodišče, če:

- je očitno, da se bo tako lažje opravil postopek (npr. vsa dokazila in priče se nahajajo na območju drugega sodišča), ali
- so podani drugi tehtni razlogi (npr. okoliščine na območju krajevno pristojnega sodišča, ki onemogočajo nepristranost sodnega odločanja).

c) Določitev krajevno pristojnega sodišča (*forum ordinatum*)

Če je po mednarodnem zasebnem pravu podana slovenska jurisdikcija in po ZPP ni možno ugotoviti krajevno pristojnega sodišča, odloči Vrhovno sodišče na predlog stranke, katero stvarno pristojno sodišče naj bo krajevno pristojno.

d) Generalna delegacija

Če je v sporih potrebno poznavanje posebnih pravnih panog, zakonodajalec kot pristojno predpiše sodišče, kjer je največ pravnih strokovnjakov iz te panoge.

Za vse spore glede ladij in plovbe po morju, glede pomorskega prava ter glede izkoriščanja morja in morskega dna je pristojno Okrožno sodišče v Kopru, ker njegovo sodno območje obsega teritorialno morje Slovenije.

Za spore iz intelektualne lastnine je na I. stopnji krajevno izključno pristojno Okrožno sodišče v Ljubljani (razen za spore med delodajalci in delavci v zvezi z izumi, oblikami teles, slikami, risbami in tehničnimi izboljšavami).

9. Sporazum o krajevni pristojnosti (*prorogatio fori* ali *forum prorogatum*)

Pravila ZPP so prisilne narave (*ius cogens*) in jih ni mogoče sporazumno spreminjati. Vendar dopušča ZPP na področju določanja krajevne pristojnosti sodišč tudi dogovorno določanje krajevno pristojnega sodišča. Z dogovorom NI možno spreminjati stvarne pristojnosti.

Stranke se lahko sporazumejo, da jim sodi na I. stopnji stvarno pristojno sodišče, ki ni krajevno pristojno. Dogovor o krajevni pristojnosti NI dovoljen, če zakon določa izključno krajevno pristojnost.

Sporazum o krajevni pristojnosti mora biti sklenjen v pisni obliki, nanašati se mora na določen spor ali več sporov, ki izvirajo iz določenega pravnega razmerja. Listino o sporazumu mora tožnik priložiti tožbi. Ni veljaven sporazum, da bo vse spore med strankama reševalo določeno stvarno pristojno sodišče.

Do prorogacije lahko pride na 2 načina:

- (1) **izrecna prorogacija (*prorogatio expressa*)** – med strankama obstaja izrecen sporazum o krajevno pristojnem sodišču;
- (2) **tiha prorogacija (*prorogatio tacita*)** – do prorogacije pride na podlagi konkludentnih dejanj: tožnik vloži tožbo pri nepristojnem sodišču, toženec pa ne vloži ugovora krajevne nepristojnosti.

§ 38. PREIZKUS PRISTOJNOSTI, SPOR O PRISTOJNOSTI

1. Preizkus pristojnosti

Sodišče presodi po uradni dolžnosti takoj po prejemu tožbe, ali je pristojno in v kakšni sestavi je pristojno. Pristojnost se presodi na:

- podlagi navedb v tožbi, in
- podlagi dejstev, ki so sodišču splošno znana.

Če se med postopkom spremenijo okoliščine, na katere se opira pristojnost sodišča, ali tožnik zmanjša tožbeni zahtevek, ostane sodišče, ki je bilo pristojno ob vložitvi tožbe, pristojno tudi naprej, razen če je zaradi sprememb pristojno drugo sodišče iste vrste – institut ***perpetuatio fori*** (= institut ustalitve pristojnosti). Če tožnik pred okrajnim sodiščem zViša tožbeni zahtevek, ustalitve pristojnosti ni možno uporabiti.

Sodišče mora paziti na sodno jurisdikcijo, na pristojnost sodišč splošne pristojnosti in stvarno pristojnost ves čas postopka (tudi v pritožbenem in revizijskem postopku).

Če sodišče odloči v sporu, ki ne spada v sodno pristojnost, je podana bistvena kršitev pravnega postopka.

Če sodišče odloči o tožbenem zahtevku, za katerega je stvarno pristojno višje sodišče iste vrste ali sodišče druge vrste (= specializirano sodišče), je podana bistvena kršitev postopka.

Na sodno jurisdikcijo mora sodišče paziti ves čas postopka po uradni dolžnosti. Če ugotovi, da je za odločitev pristojen upravni organ, se po uradni dolžnosti izreče za nepristojno, razveljavi opravljena dejanja in zavrže tožbo. Če ugotovi, da ni podana slovenska jurisdikcija, naredi enako, razen če je slovenska jurisdikcija odvisna od privolitve tožene stranke, ki je v to privolila.

Sodišče mora ves čas postopka po uradni dolžnosti paziti na stvarno pristojnost. Okrožno sodišče se lahko izreče za stvarno nepristojno (če gre za zadevo iz pristojnosti okrajnega sodišča) le na ugovor toženca, ki ga lahko poda od odgovora na tožbo do razpisa glavne obravnave.

Sodišče se po uradni dolžnosti izreče za krajevno nepristojno, če je drugo sodišče izključno krajevno pristojno. To lahko sodišče stori le ob predhodnem preizkusu tožbe.

Toženec mora ugovarjati krajevno pristojnost najkasneje v odgovoru na tožbo. Sodišče se lahko izreče za krajevno nepristojno najkasneje do razpisa glavne obravnave.

2. Spor o pristojnosti (kompetenčni konflikt)

Po pravnomočnosti sklepa o nepristojnosti odstopi sodišče zadevo pristojnemu sodišču. Pred tem po potrebi zahteva izjavo tožene stranke. Novo pristojno sodišče nadaljuje postopek, kot bi se postopek začel pred njim. Pravdna dejanja nepristojnega sodišča veljajo.

Če sodišče, ki mu je bila zadeva odstopljena, meni, da je pristojno sodišče, ki je zadevo odstopilo, ali drugo sodišče, pošlje zadevo za odločanje v kompetentnem konfliktu pristojnemu sodišču. Če sodišče spozna, da mu je bila zadeva odstopljena očitno pomotoma, odstopi zadevo pravemu sodišču in ga o tem obvesti.

V kompetenčnih konfliktih med okrajnimi in okrožnimi sodišči svojega območja odloča višje sodišče. O kompetenčnih konfliktih med okrajnimi in okrožnimi sodišči z območij večih višjih sodišč odloča Vrhovno sodišče. O kompetenčnih konfliktih med sodišči različne vrste odloča Vrhovno sodišče. O kompetenčnih konfliktih med sodišči in državnimi organi odloča Ustavno sodišče.

Poznamo le negativni kompetenčni konflikt – do spora pride, kadar vsa sodišča trdijo, da niso pristojna. Do pozitivnega kompetenčnega konflikta (= vsa sodišča trdijo, da so pristojna) ne more priti zaradi insitutov pravnomočnosti in litispence.

3. Ustalenie pristojnosti (*perpetuatio fori*)

Pristojnost sodišča se določa po okoliščinah v času vložitve tožbe. Če se te okoliščine kasneje spremenijo, to ne vpliva na pristojnost – ustalenie pristojnosti (*perpetuatio fori*).

Perpetuatio fori velja brez izjeme za krajevno pristojnost. Za stvarno pristojnost:

- velja, če stranka pred okrožnim sodiščem zniža tožbeni zahtevek (iz zneska, višjega od 2'000'000 SIT, na znesek, nižji od 2'000'000 SIT) – še vedno je pristojno okrožno sodišče;
- NE velja, če stranka pred okrajnim sodiščem zviša tožbeni zahtevek (iz zneska, nižjega od 2'000'000 SIT, na znesek, višji od 2'000'000 SIT) – okrajno sodišče mora izdati sklep o nepristojnosti in po pravnomočnosti sklepa zadevo odstopiti okrožnemu sodišču.

§ 39. POJEM STRANKE V CIVILNI PRAVDI

Civilni pravdni postopek je zgrajen na sistemu 2 strank: tožnika in toženca. Stranki upravljata postopek (sta *dominus litis* procesa), zato je temeljno načelo dispozitivnosti ter glavna obravnava kontradiktorna.

Koncepciji o pojmu stranke:

- (1) materialnopravna koncepcija – stranka je nosilec pravic in obveznosti v materialno-pravnem razmerju.
- (2) procesna koncepcija – stranka je tudi, kdor le zatrjuje materialnopravno upravičenje, čeprav ga v resnici nima, ter tudi, kdor materialnopravnega upravičenja sploh ne zatrjuje, temveč ima le procesno upravičenje (*legitimatō ad processum*). Stranka je tudi tisti, proti kateremu se zahteva pravno varstvo, čeprav sploh ni zavezan v materialnopravnem razmerju.

Stranka je:

- tisti, ki zahteva od sodišča pravno varstvo določene vsebine = **TOŽNIK**; in
- tisti, proti kateremu tožnik zahteva pravno varstvo = **TOŽENEC**.

Bistven element definicije stranke je zahteva po konkretni zaščiti (v nepravdnem postopku predlagatelj ni dolžan konkretizirati zahteve po pravnem varstvu, zato ni stranka).

Zahtevo po pravnem varstvu uveljavlja stranka v lastnem imenu. Izjeme od tega so stranke, ki zahtevajo varstvo širših družbenih interesov: državni tožilec, družbeni pravobranilec, državni pravobranilec.

Položaj stranke se pridobi:

- z vložitvijo tožbe – toženec postane stranka proti lastni volji;
- z nasledstvom:
 - na aktivni (= tožnikovi) strani, ali
 - na pasivni (= toženčevi) strani.

Do procesnega nasledstva lahko pride:

- zaradi materialnopravnega nasledstva – pri fizičnih osebah pride do univerzalnega nasledstva s smrtjo zapustnika, pri pravnih osebah pride do nasledstva s statusnimi spremembami (spojitev, razdružitvev);
- neodvisno od materialnopravnega nasledstva – glej § 43.

Tožnik praviloma zatrjuje, da je materialnopravno legitimiran in da je toženec zavezan iz materialnopravnega razmerja (= pasivno legitimiran).

Stranka ima 3 vrste **spособnosti**:

- (1) **spособnost biti stranka** (= spособnost biti nosilec pravic in obveznosti v civilnem pravnem postopku);
- (2) **pravdna ali procesna spособnost** (= spособnost veljavno in samostojno oblikovati procesna dejanja);
- (3) **postulacijska spособnost** (= spособnost dati svojim procesnim dejanjem pravno relevantno obliko).

§ 40. SPOSOBNOST BITI STRANKA

Spособnost biti stranka je spособnost biti nosilec pravic in obveznosti v procesnem razmerju. Pomeni spособnost nastopati v vsaki pravdi kot tožnik ali toženec.

Spособnost biti stranka je v tesni povezavi s pravno spособnostjo. Vsaka fizična ali pravna oseba lahko nastopa v civilni pravdi. Spособnost pravnih oseb je neomejena (ne velja *ultra vires* teorija).

Spособnost biti stranka je širši pojem od pravne spособnosti. V civilnem procesu lahko poleg vsake fizične in pravne osebe nastopajo:

- nerojen otrok (*nasciturus*) – če gre za njegove interese, pod resolutivnim pogojem, da se bo živ rodil (pravilo: *Nasciturus pro iam nato habetur, quotiens do commodis eius agitur*);
- organi in organizacije, ki jim je podeljena spособnost biti stranka s posebnimi predpisi:
 - državni tožilec – po ZZZDR lahko vloži tožbo za razveljavitev zakonske zveze,
 - oblike združevanja, ki nimajo pravne osebnosti – pravnomočno sodišče jim lahko izjemoma s pravnim učinkom le v konkretni pravdi prizna lastnost stranke, če izpolnjujejo glavne pogoje za pridobitev lastnosti stranke (= imajo premoženje, na katerega je možno poseči s prisilno izvršbo).

Spособnost biti stranka je **procesna predpostavka**, na katero mora sodišče paziti ves čas postopka. Če sodišče ugotovi, da nastopa kot stranka oblika združevanja, ki nima pravne osebnosti, mora preizkusiti, ali je možno to pomanjkljivost odpraviti:

- če je možno pomanjkljivost odpraviti, sodišče zahteva od tožeče stranke, naj popravi tožbo tako, da se postopek lahko nadaljuje z osebo, ki je pravdna stranka;
- če pomanjkljivosti ni možno odpraviti, sodišče s sklepom razveljavi vsa pravdna dejanja in tožbo zavrže.

Kršitev spособnosti biti stranka je absolutna bistvena kršitev ZPP, ki jo je treba upoštevati v pritožbenem, revizijskem in obnovitvenem postopku.

§ 41. PRAVDNA (PROCESNA) SPOSOBNOST IN POSTULACIJSKA SPOSOBNOST

1. Pravdna spособnost

je spособnost stranke samostojno in veljavno opravljati procesna dejanja. Stranka lahko procesna dejanja opravlja:

- sama, ali
- prek pooblaščenca.

Pravdna spособnost je odvisna od poslovne spособnosti. Stranka, ki je poslovno spособna, lahko samostojno opravlja pravdna dejanja. To so polnoletne osebe, ki nimajo omejene ali odvzete poslovne spособnosti.

Stranko brez pravdne spособnosti zastopa zakoniti zastopnik. To so pri fizičnih osebah starši ali skrbnik.

Polnoletna oseba z omejeno poslovno spособnostjo je pravnomočno spособna v mejah poslovne spособnosti = pravnomočno spособna je, če gre za razmerja, ki jih lahko po materialnem pravu veljavno oblikujejo (npr. alkoholik, ki ne more veljavno odtujevati nepremičnin, nima pravdne spособnosti v takih sporih).

Mladoletnik, ki še ni pridobil popolne poslovne spособnosti (s polnoletnostjo ali sklenitvijo zakonske zveze), je pravnomočno spособen v mejah, v katerih mu je priznana poslovna spособnost. Mladoletne otroke zastopajo starši. Mladoletne otroke, ki nimajo staršev ali starši zanje ne skrbijo, zastopa skrbnik. Mladoletnik, star 15 let, je omejeno poslovno spособen, zato ima pravnomočno spособnost v sporih iz

delovnih razmerij in iz razpolaganja z osebnim dohodkom. V sporih iz pravnih poslov, za katere je potrebna odobritev staršev, ga zastopajo starši ali skrbnik. Mladoletnik v takih sporih ne more učinkovito opravljati pravnih dejanj, ker naknadna odobritev zakonitega zastopnika ni možna – civilno procesno pravo ne pozna procesnih dejanj, vezanih na pogoj.

Delno preklicana oseba je polnoletna oseba, ki ima delno omejeno poslovno sposobnost. Takšna oseba ima enak položaj, kot mladoletnik med 15. in 18. letom. Lahko sama sklepa vse pravne posle, vendar mora določene pravne posle odobriti skrbnik. Za pravne posle, ki jih tudi skrbnik ne more sklepati, je dovoljena odobritev pristojnega skrbstvenega organa. V sporih iz pravnih poslov, za katere je potrebna ena ali druga odobritev, delno preklicana oseba nima pravdne sposobnosti. Naknadna odobritev pravnih dejanj s strani skrbnika ni možna.

Pravdna sposobnost državljana tuje države se presoja po zakonu njegove države (lex patriae). Če je pravdno sposoben po slovenskem zakonu, lahko samostojno opravlja pravdna dejanja, četudi ni pravdno sposoben po zakonu njegove države.

Pravne osebe so poslovno in pravdno sposobne. Zastopajo jih zakoniti in statutarni zastopniki. Statutarni zastopniki so določeni v ustanovitvenih aktih. Prokuristi niso zastopniki, temveč pooblaščenca.

Če državni organi nastopajo kot stranke v civilnem procesu, jim je treba priznati pravdno sposobnost, čeprav kot državni organi ne morejo imeti poslovne sposobnosti.

2. Pomen procesne sposobnosti v civilni pravdi

Procesna (pravdna) sposobnost je procesna predpostavka, ki se nanaša na stranke. Sodišče mora med rednim postopkom ves čas paziti, ali:

- je stranka pravdno sposobna,
- zastopa pravdno nesposobno stranko zakoniti zastopnik,
- ima zakoniti zastopnik posebno dovoljenje, kadar je to potrebno.

Če sodišče ugotovi, da stranke ne zastopa zakoniti zastopnik, zahteva, da organ, pristojen za socialno skrbstvo, postavi pravdno nesposobni osebi zakonitega zastopnika.

Če sodišče ugotovi, da zakoniti zastopnik nima posebnega dovoljenja, zahteva od njega, naj si priskrbi posebno dovoljenje.

Sodišče ukrene vse, kar je potrebno, da bi bila pravdno nesposobna oseba pravilno zastopana.

Dokler ne pride do pravega zastopstva nesposobne stranke, se lahko opravijo le procesna dejanja, zaradi odlašanja katerih bi lahko za stranko nastale škodljive posledice. Če do pravega zastopstva ne pride (v roku, ki ga sodišče določi), se vsa opravljena procesna dejanja razveljavijo. Če pomanjkljivosti onemogočajo nadaljnjo pravdo (npr. skrbstveni organ ne dovoli vložiti tožbe), je treba tožbo zavreči.

Kršitev pravil o procesni sposobnosti je:

- absolutna bistvena kršitev postopka – v pritožbenem postopku je treba nanjo paziti po uradni dolžnosti;
- revizijski razlog – revizijsko sodišče je NE upošteva po uradni dolžnosti, temveč le na predlog strank;
- razlog za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti.

3. Postulacijska sposobnost

je sposobnost dati procesnim dejanjem pravno relevantno obliko. Po ZPP je sposobnost stranke, da sama brez pooblaščenca neposredno opravlja učinkovita procesna dejanja.

Obvezno zastopanje po odvetnikih (= pooblaščenca) je predpisano v postopku izrednih pravnih sredstev – to so:

- revizija,
- zahteva za varstvo zakonitosti,
- tožba za razveljavitev sodne poravnave,
- obnova postopka.

Takšna omejitev postulacijske sposobnosti je predpisana, ker so izredna pravna sredstva namenjena odstranjevanju pravnih napak materialnega in procesnega prava. Obvezno zastopanje je tudi v javnem interesu, ker omogoča bolj učinkovite in hitrejše sodne postopke.

Če stranke v postopku izrednih pravnih sredstev ni zastopal odvetnik, gre za absolutno bistveno kršitev postopka, ki je:

- revizijski razlog,
- razlog za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti,
- razlog za obnovo postopka.

Obvezno zastopanje po odvetnikih ne velja, če ima stranka ali njen zakoniti zastopnik opravljen državni pravniški izpit.

§ 42. ZASTOPANJE V PRAVDI

1. Splošno o zastopanju v pravdi

Zastopnik v civilni pravdi je oseba, ki v imenu in na račun stranke opravlja procesna dejanja.

Opravlja aktivna dejanja in sprejema dejanja nasprotnika.

Dejanja zastopnika imajo neposreden učinek za samo stranko in proti njej.

Za zastopanje sta pomembni 2 razmerji:

- **notranje razmerje** – oblikuje se med stranko in zastopnikom na temelju:
 - zakona (= zakoniti zastopnik), akta državnega organa, ustanovitvenega akta ali drugega splošnega akta pravne osebe (= statutarni zastopnik) – določajo zastopanje procesno nesposobnih oseb in zastopanje pravnih oseb;
 - pogodbenega razmerja (= naročilo /mandat/) med stranko in zastopnikom (= pooblaščenec) – določajo zastopanje procesno sposobnih oseb in zastopanje pravnih oseb (= **pogodbeno zastopstvo**).
- **zunanje razmerje** – oblikuje se med zastopnikom, sodiščem in nasprotno stranko:
 - pri zakonitih in statutarjih zastopnikih na temelju zakona, akta državnega organa, ustanovitvenega akta ali drugega splošnega akta pravne osebe;
 - pri pogodbenem zastopstvu **na temelju enostranske izjave volje**, naj sodišče in nasprotna stranka sprejmeta dejanja pooblaščenca kot strankina – enostranski akt mora biti sestavljen kot listina, imenuje se **pooblastilo**.

Zastopnik je lahko le popolnoma poslovno in procesno sposobna oseba.

Zastopnik zastopani stranki odgovarja za skrbno opravljanje svojih nalog. Skrbnik je dolžan vestno skrbeti za osebnost, pravice in koristi varovanca ter skrbno upravljati njegovo premoženje. Pri tem mora ostati v mejah pooblastila in v vsem paziti na strankine interese, ki mu morajo biti vodilo. Če zastopnik ne pokaže potrebne skrbnosti, odgovarja za škodo, ki jo s tem povzroči.

Zakoniti zastopnik namesto zastopanega oblikuje pravo voljo, ker je zastopani ni sposoben oblikovati – ni sposoben razumeti pomena svojega ravnanja. Pooblaščenec voljo zastopanega le izraža nasproti tretjim – oblikuje jo v skladu z navodili zastopanega. Možno je, da poda zastopani pooblaščenec tako široko pooblastilo, da pooblaščenec v postopku oblikuje tudi voljo zastopanega.

2. Zakoniti zastopniki

a) Zakoniti zastopniki pravdno (procesno) nesposobnih oseb

Pravdno nesposobne osebe morajo imeti zakonitega zastopnika, ki črpa pravico zastopanja iz zakona ali akta državnega organa. Mladolletne otroke zastopajo starši. Starši zastopajo tudi polnoletnega otroka, če imajo nad njim podaljšano roditeljsko pravico, ker otrok zaradi telesne ali duševne prizadetosti ni sposoben skrbeti za svoje koristi in pravici. Otroka, ki nima staršev ali starši zanj ne skrbijo, zastopa skrbnik. Skrbnik zastopa tudi osebo, ki ji je popolnoma ali delno odvzeta poslovna sposobnost. Zakoniti zastopnik je tudi začasni zastopnik.

Zakoniti zastopnik lahko opravlja v imenu stranke vsa procesna dejanja. Vendar potrebuje dovoljenje za:

- dejanja, ki pomenijo razpolaganje z zahtevkom (= dispozitivna dejanja):
 - vložitev tožbe,
 - umik tožbe,
 - pripoznanje tožbenega zahtevka,
 - odpoved tožbenemu zahtevu,
 - sklenitev poravnave.
- dejanja, za katera je v posebnih predpisih to določeno.

Dovoljenje je potrebno imeti za razpolaganja z zahtevki, kadar teče spor o pravnem poslu, za sklenitev katerega potrebuje zastopnik po pravilih materialnega prava odobritev skrbstvenega organa:

- odsvojitve ali obremenitve nepremičnin iz otrokovega ali varovančevega premoženja,
- odtujitev varovančevih premičnin večje vrednosti,
- razpolaganje z varovančevimi premoženjskimi pravicami večje vrednosti.

Zakoniti zastopnik opravlja procesna dejanja z neposrednim učinkom za stranko. Če pravdno nesposobna stranka sama opravi procesna dejanja, takšno dejanje sploh ne velja, dokler ga naknadno ne odobri

zakoniti zastopnik – takrat pa se šteje, da ga je opravil zakoniti zastopnik. Sodišče lahko vede pravdno nesposobni stranki dovoli opravljanje nujnih procesnih dejanj.

b) Zakoniti in statutarni zastopniki pravnih oseb

Gospodarske družbe zastopajo osebe, ki so določene z zakonom ali aktom o ustanovitvi družbe na podlagi zakona. Zastopnik lahko opravlja vsa dejanja, ki spadajo v pravno sposobno družbo.

Pravniki s pravniškimi državnimi izpiti, ki niso zakoniti ali statutarni zastopniki, ne morejo biti pooblaščenca pravnih oseb v postopku izrednih pravnih sredstev.

Prokura je vrsta pooblastila. Upravičuje vsa pravna dejanja, ki spadajo v pravno sposobnost družbe, razen odsvajanja in obremenjevanja nepremičnin družbe, za kar mora biti prokurist posebej pooblaščen. Prokurist, ki hoče nastopati pred okrožnim, višjim ali Vrhovnim sodiščem, mora imeti opravljen državni pravniški izpit. V postopku izrednih pravnih sredstev prokurist ne more zastopati družbe, temveč jo lahko le odvetnik.

Če gre za spor o pravnem razmerju, ki je bilo sklenjeno zunaj gospodarske dejavnosti, vpisane v register (*ultra vires* teorija), ali o pravnem razmerju, ki je nastalo s prekoračitvijo zastopnikovih pooblastil, to NIMA vpliva na sposobnost pravne osebe, da nastopa kot stranka v pravdnem postopku. Pravno osebo lahko v tem sporu zastopa tudi zakoniti ali statutarni zastopnik, ki je sam prekoračil pooblastilo.

Zakoniti zastopnik potrebuje posebno dovoljenje (soglasje) družbe za opravljanje dispozitivnih procesnih dejanj v sporih iz pravnih poslov, za sklepanje katerih sicer potrebuje zastopnik soglasje družbe (= odsvajanje in obremenjevanje nepremičnin). Tovrstna procesna dejanja, opravljena brez soglasja, so neveljavna. Soglasje je možno dati naknadno.

Zakoniti zastopnik države v civilni pravdi je državni pravobranilec.

Zastopnike društev določajo njihovi statuti.

c) Začasni zastopniki

Sodišče lahko postavi tožencu začasnega zastopnika, če:

- se med postopkom pred sodiščem I. stopnje pokaže, da bi reden postopek s postavitvijo zakonitega zastopnika predolgo trajal; in
- bi lahko zaradi tega nastale škodljive posledice za eno ali obe stranki.

Procesne situacije, v katerih se lahko tožencu postavi začasnega zastopnika, so:

- (1) tožena stranka NI pravdno sposobna in NIMA zakonitega zastopnika;
- (2) koristi toženca in zakonitega zastopnika si nasprotujejo (kolizijski zastopnik);
- (3) obe stranki imata istega zakonitega zastopnika;
- (4) prebivališče ali sedež toženca sta neznana in stranka nima pooblaščenca;
- (5) toženec ali njegov zakoniti zastopnik je v tujini in nima pooblaščenca, zato se ne more opraviti vročitev.

V teh pogojih se lahko postavi začasnega zastopnika tudi tožniku na predlog in stroške toženca.

Začasnega zastopnika postavi sodišče med notarji, odvetniki in drugimi strokovno usposobljenimi osebami. V postopku ima vse pravice in dolžnosti zakonitega zastopnika, dokler ne pride do vzpostavitve zakonitega zastopnika (npr. organ za socialne zadeve postavi skrbnika).

d) Pomen zakonitega zastopanja v civilni pravdi

Kdor nastopi kot zakoniti zastopnik, mora na zahtevo sodišča dokazati, da je zakoniti zastopnik. Če se zahteva za določeno pravdno dejanje posebno dovoljenje, mora zakoniti zastopnik vedno (tudi brez zahteve sodišča) dokazati, da tako dovoljenje ima.

Sodišče mora med postopkom ves čas po uradni dolžnosti paziti na pravilno zastopanje, ker to pomeni stalno procesno predpostavko.

Če je zastopanje nepravilno ali pomanjkljivo, mora sodišče narediti vse, da bi ga odpravilo (glej § 41.2. **Pomen procesnega zastopanja v civilni pravdi**). Pri tem lahko strankam postavi rok.

Absolutna bistvena kršitev postopka je podana, če:

- pravdno nesposobne stranke ni zastopal zakoniti zastopnik,
- zakoniti zastopnik ni imel dovoljenja za pravdo ali posamezna pravdna dejanja in ta dejanja niso bila niti naknadno odobrena.

Ta kršitev je:

- revizijski razlog,
- razlog za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti,
- obnovitveni razlog – ni vezan na prekluzivni rok 5 let.

2. Pooblaščenca

Pooblaščenec je oseba, ki v imenu in na račun stranke v mejah pooblastila opravlja pravdna dejanja.

Najpogostejši pooblaščeneci so odvetniki.

V postopku izrednih pravnih sredstev je uveljavljeno obvezno zastopanje – pooblaščenec mora biti nujno odvetnik, razen če ima stranka ali njen zakoniti zastopnik opravljen državni pravniški izpit.

Pooblaščenec pred okrajnim sodiščem je lahko vsaka popolnoma poslovno sposobna oseba.

V postopku pred okrožnim, višjim in Vrhovnim sodiščem je lahko pooblaščenec le odvetnik ali oseba z opravljenim državnim pravniškim izpitom.

Poslovno sposobna stranka sama (brez pooblaščenca) lahko v rednem in pritožbenem postopku pred vsemi sodišči nastopa samostojno, četudi nima nikakršne pravne izobrazbe. V postopku izrednih pravnih sredstev pa mora imeti državni pravniški izpit ali odvetnika.

Za zastopanje je možno pooblastiti tudi odvetniško družbo, vendar pooblaščenec ne more biti kakšna druga pravna oseba.

Če tožnik pri okrožnem sodišču vloži tožbo po nekvalificiranem pooblaščenju (= brez d.p. izpita), mu sodišče naloži, da v roku največ 15 dni, imenuje pooblaščenca z d.p. izpitom ali izjavi, da se bo zastopala sama. Če tožnik tega ne upošteva, sodišče tožbo zavrže kot nedovoljeno. Pravdna dejanja, ki jih je nekvalificirani pooblaščenec že opravil, se štejejo, da niso bila opravljena.

Če je bil pooblaščenec stranke pred okrajnim sodiščem oseba brez d.p. izpita, mora okrajno sodišče v pravnem pouku zoper sodbo stranko poučiti, da lahko pritožbo vloži le sama ali po pooblaščenju, ki ima d.p. izpit ali je odvetnik.

Ob vročitvi tožbe pri okrožnem sodišču se opozori toženca, da mora biti njegov morebitni pooblaščenec oseba z d.p. izpitom ali odvetnik.

Če stranka brez d.p. izpita vloži izredno pravno sredstvo po pooblaščenju, ki ni odvetnik, sodišče sredstvo zavrže kot nedovoljeno.

Zunanje razmerje (= razmerje pooblaščenca proti sodišču, nasprotni stranki in drugim udeležencem) se ustanovi z izdajo pooblastila = enostranka izjava volje, naslovljena na sodišče in nasprotno stranko, naj sprejmeta dejanja pooblaščenca kot strankina in naj na račun stranke proti pooblaščenju opravljata procesna dejanja.

Pooblastilo mora biti pisno. Stranka, ki ne zna ali ne more pisati, se podpiše s prstnim odtisom kazalca. Pooblastilo osebi, ki ni odvetnik, morata podpisati 2 priči. Če sodišče dvomi o pristnosti pooblastila, s sklepom odredi predložitev overjenega pooblastila.

Obličnost je pomembna zaradi ugotovitve obsega pooblastila. Ustno pooblastilo ni možno.

Notranje razmerje se zasnuje na podlagi pogodbe o naročilu (mandat), družbene pogodbe ali enostranskega pravnega posla. Za veljavnost procesnih dejanj ni pomembno.

b) Položaj pooblaščenca v pravdi

Dejanja, ki jih opravi pooblaščenec v mejah pooblastila, imajo enak pravni učinek, kot če bi jih opravila stranka sama. Sodišče in nasprotna stranka se lahko zaneseta na obseg pooblastil, navedenih v pisnem pooblastilu.

Obseg pooblastila določi stranka. Pooblaščenca lahko pooblasti le za določena pravdna dejanja ali za vsa pravdna dejanja. Če pooblastilo natančno ne določa pravic pooblaščenca, ki je odvetnik, ta lahko na podlagi splošnega pooblastila:

- opravlja vsa dispozitivna pravdna dejanja (= dejanja, ki pomenijo razpolaganje z zahtev-kom);
- zahteva izvršbo ali zavarovanje in opravlja vsa dejanja v tem postopku;
- sprejme od nasprotne stranke vse prisojene stroške (za sprejem glavnice je potrebno specialno pooblastilo);
- prenese pooblastilo na drugega odvetnika ali pooblasti drugega odvetnika za posamezna pravdna dejanja (= postavitev substituta).

Za vložitev izrednih pravnih sredstev mora imeti odvetnik novo pooblastilo.

V rednem in pritožbenem postopku lahko odvetnika pred okrožnim, višjim in Vrhovnim sodiščem nadomešča pri njem zaposleni odvetniški kandidat.

V postopku pred okrajnim sodiščem in v gospodarskih sporih do 2'000'000 SIT lahko odvetnika nadomešča odvetniški pripravnik, ki dela v njegovi pisarni.

Če pooblastilo natančno ne določa pravic pooblaščenca, ki NI odvetnik, ima ta pravico opravljati vsa pravdna dejanja, razen dispozitivnih dejanj – za njih je potrebno izrecno pooblastilo.

Generalno pooblastilo je pooblastilo, na podlagi katerega se lahko pooblaščenec pojavi kot zastopnik stranke pred vsakim sodiščem v Sloveniji. Generalno pooblastilo je treba deponirati pri predsedstvu sodišča, ki o tem izda potrdilo.

Če si nasprotujeta istočasno opravljene procesni dejanji stranke in pooblaščenca, učinkuje strankino dejanje. Stranka lahko spremeni ali prekliče izjavo pooblaščenca na naroku. Lahko spremeni ali prekliče priznanje dejstva, ki ga je dal pooblaščenec na naroku, kjer stranke ni bilo ali v vlogi. Pomen preklica priznanja presodi sodišče po prostem prepričanju.

Stranka lahko prekliče preklicljiva dispozitivna dejanja pooblaščenca.

Kasnejše enako procesno dejanje pooblaščenca, opravljeno v okviru pooblastila, razveljavi prejšnje procesno dejanje stranke (z drugačno vsebino).

c) **Prenehanje pooblastila**

Pooblastilo preneha s koncem postopka. Če gre za pooblastilo za opravo posameznih pravnih dejanj, preneha z izvršitvijo teh dejanj.

Pooblastilo preneha s smrtjo ali izgubo poslovne sposobnosti pooblaščenca.

Smrt stranke, smrt zakonitega zastopnika, izguba poslovne sposobnosti stranke in izguba poslovne sposobnosti zakonitega zastopnika ne povzročijo prenehanja pooblastila – pooblaščenec naprej opravlja pravna dejanja, vendar lahko dedič ali novi zakoniti zastopnik pooblastilo prekliče.

Pooblastilo vedno preneha s prenehanjem pravne osebe ali razglasitvijo stečaja (= ko je sklep o začetku stečajnega postopka razglašen na sodni deski).

Pooblastilo preneha, če ga stranka prekliče ali pooblaščenec odpove. Za preklic ali odpoved ni treba navajati razloga, vendar ga je treba pisno ali ustno naznaniti razpravnemu sodišču. Preklic ali odpoved veljata za nasprotno stranko od trenutka naznanitve.

Če je treba odvrniti škodo, ki bi lahko nastala za stranko, je pooblaščenec še 1 mesec po preklicu ali odpovedi zanj dolžan opravljati pravna dejanja (kljub preklicu ali odpovedi mora vložiti pritožbo, da ne bi stranka zamudila pritožbenega roka).

d) **Procesni pomen pooblastila**

Pooblaščenec mora predložiti pooblastilo ali izkazati pooblastilo, dano pravni osebi, pri prvem pravnem dejanju. Sodišče lahko dovoli, da začasno opravlja pravna dejanja oseba, ki ni predložila pooblastila – osebi brez pooblastila naloži, da:

- predloži v določenem roku pooblastilo, ali
- izkaže odobritev stranke za opravljena pravna dejanja.

Pred potekom roka za predložitev pooblastila sodišče odloži izdajo odločbe. Če poteče rok brez uspeha, sodišče nadaljuje postopek brez upoštevanja pravnih dejanj, ki jih je opravila nepooblaščenca oseba.

Sodišče mora med postopkom ves čas paziti, ali je pooblaščenec upravičen za zastopanje. Če ni, sodišče razveljavi opravljena pravna dejanja, razen če jih stranka pozneje odobri.

Absolutna bistvena kršitev postopka je podana, če:

- pravnice stranke ni zastopal pooblaščenec, čeprav bi jo moral;
- pooblaščenec ni imel potrebnega dovoljenja za pravdo oz. posamezna pravna dejanja (razen če je prišlo do poznejše odobritve).

Ta kršitev je:

- pritožbeni razlog,
- revizijski razlog,
- razlog za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti,
- obnoveni razlog – NI vezan na prekluzivni rok 5 let.

§ 43. STVARNA IN PROCESNA LEGITIMACIJA, PRAVNO NASLEDSTVO V CIVILNI PRAVDI

1. Stvarna in procesna legitimacija

Stranka je stvarno legitimirana (legitimatio ad causam), če je nosilec pravic in obveznosti iz materialnopravnega razmerja, na katero se nanaša civilni spor. Za nastopanje v pravdi NI treba izkazati stvarne legitimacije – stvarno legitimacijo mora TOŽNIK samo zatrjevati. Tožnik trdi, da je **AKTIVNO legitimiran**. Za toženca mora tožnik zatrjevati, da je zavezanec iz materialnopravnega razmerja = **PASIVNO legitimiran**.

Stvarna legitimacija se nanaša na vprašanje utemeljenosti tožbenega zahtevka. Če se izkaže, da je tožnik res aktivno legitimiran in toženec res pasivno legitimiran, je treba zahtevku ugoditi.

Procesna legitimacija (legitimatō ad processum, PRAVDNO UPRAVIČENJE) pomeni, da pripada stranki upravičenje sprožiti konkretni spor. Procesno legitimacijo ima vsakdo, ki zatrjuje stvarno legitimacijo, razen pri ugotovitvenih tožbah, kjer je treba izkazati pravni interes.

Procesno legitimacijo ima v določenih primerih tudi oseba, ki niti ne zatrjuje, da je nosilec materialnopravnega razmerja – stvarna in procesna legitimacija sta ločeni. Do tega pride:

- pri odtujitvi stvari ali pravice, o kateri teče pravda – z odtujitvijo se izgubi stvarna legitimacija, zato vsaj ena stranka ni več nosilka materialnopravnega razmerja, vendar to ni ovira za dokončanje pravde, ker stranki ostane procesna legitimacija;
- če avtorska agencija vodi postopke za uveljavljanje avtorskih pravic pred sodišči in drugimi organi – avtorska agencija po ZASP vodi takšne postopke v svojem imenu in na svoje stroške, vendar mora avtorju o njih položiti račun.
- s prenosom terjatve v izterjavo po Zakonu o izvršbi in zavarovanju pridobi novi upnik (= izterjevalec) le procesno legitimacijo – njegova naloga je izterjati dolgovano in to izročiti staremu upniku.

Obstoj procesne legitimacije je procesna predpostavka. Če stranka nima procesne legitimacije, je treba tožbo zavreči. Ne gre za absolutno kršitev postopka, če sodišče prezre obstoj procesne legitimacije.

2. Pravno nasledstvo v civilni pravdi

Do pravnega nasledstva lahko pride:

- na aktivni strani, ali
- na pasivni strani.

Do nasledstva pride zlasti, ko pride do nasledstva v materialnopravnem razmerju, na katerega se civilni spor nanaša:

(1) univerzalno nasledstvo:

- 1) dedovanje pri fizičnih osebah – pokojnikova zapuščina preide po samem zakonu na njegove dediče v trenutku njegove smrti. Predmet dedovanja so vse stvari in pravice, ki pripadajo posameznikom. Dedič vstopi v vsa zapustnikova pravna razmerja (tudi procesna razmerja). S smrtjo zapustnika postane dedič stranka v procesu pod resolutivnim pogojem, da se ne bo odpovedal dediščini.
- 2) statusne spremembe pri pravnih osebah = spojitve ali pripojitve. Če zaradi statusnih sprememb pride do prenehanja pravne osebe, se pravdni postopek prekine in nadaljuje, ko ga prevzamejo nasledniki pravne osebe.

- (2) singularno nasledstvo – odtujitev stvari ali pravice, o kateri teče spor (npr. odstop /cesija/ terjatve) lahko pripelje tudi do procesnega nasledstva. Pridobitelj stvari ali pravice lahko vstopi v pravdo namesto stranke odsvojitelja (= tožnik ali toženec), če v to privolita obe stranki.

Materialnopravno in procesno nasledstvo nista vedno povezana – lahko pride do materialno-pravnega nasledstva brez vstopa naslednika v procesno razmerje. Možno je tudi singularno procesno nasledstvo brez materialnopravnega.

Peto poglavje: SPLOŠNO O PROCESNIH DEJANJIH

§ 44. PROCESNA DEJANJA STRANK IN SODIŠČA

1. Pojem procesnih dejanj

Procesno dejanje je ravnanje ali opustitev procesnega subjekta, ki ima z zakonom predvidene procesne učinke.

2. Procesna dejanja strank

Procesno dejanje stranke je ravnanje ali opustitev stranke, ki ima z zakonom predvidene procesne učinke.

Neposredna procesna dejanja so dejanja, ki učinkujejo sama po sebi – sodišču ni treba dodati svoje aktivnosti (npr. umik tožbe, sodna poravnava, umik pravnega sredstva).

Posredna procesna dejanja nimajo neposrednih procesnih učinkov, temveč izzovejo aktivnost sodišča, ki nato pripelje do učinkov v procesu (npr. tožba, priznava zahtevka, odpoved zahtevku).

Enostranska procesna dejanja so veljavna ne glede na voljo nasprotne stranke. Takšnih je večina procesnih dejanj.

Dvostranska procesna dejanja so veljavna le, če jih storita obe stranki ali opravi ena stranka in druga vanje privoli.

Napadalna (ofenzivna) procesna dejanja – z njimi želi stranka realizirati pravno varstvo zatrjevane pravice (= tožnikova dejanja in nasprotna tožba toženca).

Defenzivna procesna dejanja – z njimi želi stranka preprečiti realiziranje nasprotnikovega zahtevka.

Procesna dejanja so nepogojna – njihov učinek ni odvisen od nastopa izvenprocesnega negotovega dogodka. Izjemoma se lahko učinek določenih procesnih dejanj veže na nastop negotovih dogodkov v procesu samem – to sta eventualna objektivna kumulacija (eventualno kopičenje zahtevkov) in eventualna subjektivna kumulacija (eventualno sosporništvo).

Preklicljiva procesna dejanja lahko stranka do določene faze postopka z enostransko izjavo prekliče (če so bila opravljena pod vplivom zmote, sile ali zvijače). To so vsa posredna procesna dejanja. Sodbo na podlagi pripoznave ali odpovedi je možno izpodbijati, če je bila pripoznava ali odpoved dana pod vplivom zmote, sile ali zvijače.

Nepreklicljiva procesna dejanja so neposredna procesna dejanja. Vendar je možno s posebno tožbo izpodbijati sodno poravnavo, če je bila sklenjena pod vplivom zmote, sile ali zvijače.

Procesna dejanja so veljavna, če jih opravlja procesno sposobni udeleženec v obliki, ki jo predpisuje procesno pravo. _

3. Procesna dejanja sodišča

Sodišče opravlja procesna dejanja, katerih končni cilj je izdaja odločbe o vsebini spora = (ne)utemeljenosti tožnikovega zahtevka.

Glavna procesna dejanja sodišča so:

- pripravljalna dejanja:
 - sprejemanje in protokolacija (zapisovanje) dejanj strank,
 - pravno vodstvo,
 - dokazovanje,
 - vročanje.
- sodne odločbe:
 - sodbe – odločajo o vsebini spora,
 - sklepi – odločajo o:
 - vmesnih procesnih vprašanjih (tehnično spadajo med pripravljala dejanja);
 - zaključku postopka zaradi pomanjkanja procesnih predpostavk.

§ 45. JEZIK STRANK IN SODIŠČA

1. Ustavna in zakonska ureditev

a) Pravica do uporabe lastnega jezika pripadnikov italijanske in madžarske narodnosti

Sodišča poslujejo v slovenskem jeziku. Na območjih, kjer živi italijanska narodna skupnost, poslujejo sodišča v italijanskem jeziku, če ga uporablja stranka, ki živi na tem območju. Na območjih, kjer živi madžarska narodna skupnost, poslujejo sodišča v madžarskem jeziku, če ga uporablja stranka, ki živi na tem območju. V pritožbenem postopku iz sporov, v katerih nastopajo take stranke, izda višje sodišče odločbo tudi v prevodu. Če višje sodišče opravi pritožbeno obravnavo, uporablja italijanski ali madžarski jezik kot uradni jezik.

b) Pravica tujcev do uporabe lastnega jezika

Pripadnik tujega naroda ima na narokih in drugih ustnih procesnih dejanjih pred sodiščem na območju Slovenije uporabljati svoj jezik. Sodišče mu zagotovi:

- ustno prevajanje navajanja na naroku, in
- ustno prevajanje listin, ki se uporabljajo na naroku za dokazovanje.

Pripadniki tujega naroda morajo biti obveščeni o pravici do prevoda. Lahko se ji odpovedo.

Prevajanje se opravi s pomočjo sodnih tolmačev.

Pripadnikom tujih narodov vročajo slovenska sodišča vabila, odločbe in druga pisanja v slovenskem ali drugem uradnem jeziku (italijanski ali madžarski, če se sodišče nahaja na takšnem območju). Pripadniki tujih narodov morajo dati slovenskim sodiščem vloge v slovenskem ali drugem uradnem jeziku. Če vložijo stranka vlogo v drugem jeziku, ravna sodišče po določbah, ki veljajo za nerazumljive vloge.

2. Procesni pomen pravice do uporabe lastnega jezika

Pouk o pravici do prevoda in morebitna odpoved tej pravici se zapišeta v zapisnik. Pripadniki italijanske ali madžarske narodne skupnosti se na območjih, kjer je z zakonom ali občinskim aktom zagotovljena njihova jezikovna enakopravnost, sploh ne morejo odpovedati pravici do uporabe lastnega jezika.

Če sodišče stranke ni poučilo o pravici do uporabe lastnega jezika, je podana relativna bistvena kršitev pravnega postopka. Višje sodišče jo upošteva le na predlog stranke v pritožbi in pri tem presodi, ali je kršitev vplivala ali bi lahko vplivala na zakonitost in pravilnost sodbe.

Če se stranka pritoži, ker je sodišče protizakonito zavrnilo predlog za uporabo njenega jezika in spremljanje postopka v njenem jeziku, je podana absolutna bistvena kršitev postopka, ki jo sodišče upošteva po uradni dolžnosti.

§ 46. VLOGE, ZAPISNIKI IN VROČANJE

1. Vloge strank

Če ni z zakonom drugače določeno, opravljajo stranke procesna dejanja na narokih ustno in izven narokov pisno.

Vloge so pisni sestavki, ki vsebujejo procesna dejanja strank ali drugih procesnih udeležencev. To so:

- izjave volje:
 - izjave o dispozitivnih dejanjih,
 - izjave o vsebinskih in procesnih predlogih.
- izjave vednosti = pravne in dejanske trditve.

Tožba, odgovor na tožbo, pravna sredstva in druge izjave, predlogi in sporočila, ki se vlagajo zunaj obravnave, se vlagajo pisno.

Vsaka enostavna vloga mora vsebovati:

- (1) navedbo sodišča,
- (2) ime, poklic in stalno ali začasno prebivališče strank (ter ime, poklic in stalno ali začasno prebivališče morebitnih zakonitih zastopnikov ali pooblaščenecv),
- (3) navedbo spornega predmeta,
- (4) vsebino izjave,
- (5) podpis vložnika.

Enostavno vlogo lahko sodišče prejme preko telekomunikacijskih sredstev, pri čemer se šteje, da jo je podpisala oseba, ki je na vlogi navedena kot podpisnik.

Pripravljalni spisi so vloge, s katerimi stranka seznanja sodišče s svojimi dispozitivnimi dejanji. Poleg sestavin enostavne vloge mora pripravljalni spis vsebovati tudi:

- (6) dejstva, na katera se zahteva opira,
- (7) dokaze, kadar je to potrebno.

Vloge in priloge vlog, ki jih je treba vročiti nasprotni stranki, se vročijo sodišču v tolikšnem številu, kot so potrebne za sodišče in nasprotno stranko. Vloge morajo biti vročene v takšni obliki, da jih sodišče lahko vroči vnaprej. Večim osebam, ki imajo istega zakonitega zastopnika ali pooblaščenca, se lahko vroči le en izvod vloge ali priloge.

Če je vloga nerazumljiva ali nepopolna, sodišče zahteva od vložnika, da vlogo popravi ali dopolni ter mu v ta namen določi rok. Če je vloga popravljena v roku, se šteje, da je bila vložena na dan, ko je bila prvič vložena.

Če vložnik vloge ne popravi v roku, jo sodišče zavrže. Enako ravna sodišče, če vložnik vloge po pozivu sodišča ne predloži zadostnega števila izvodov vloge ali prilog.

2. Zapisniki

Zapisnik je javna listina, ki jo sestavi sodišče o procesnih dejanjih strank, sodišča in drugih udeležencev v postopku. Običajno se v njem zapisujejo dejanja, opravljena na narokih.

Zapisnik sestavlja predsednik senata tako, da ga narekuje zapisnikarju. Simultani zapisnik – predsednik senata po opravi posameznih procesnih dejanj povzame v zapisnik njihovo bistveno vsebino (tako je pri nas).

Stranka lahko prebere zapisnik ali zahteva, naj se ji prebere. Stranka lahko ugovarja zoper vsebino zapisnika. To pravico ima vsaka oseba, čigar izjava je zapisana v zapisnik.

Če kdo ugovarja zapisniku, lahko sodišče zapisnik dopolni ali popravi. Popravek ali dopolnitev se vpiše v zapisnik. Če sodišče ne ugotovi ugovoru, lahko ugovarjajoči zahteva, da se zavrnjeni ugovor zapiše v zapisnik.

Modernejše vodenje zapisnikov – predsednik senata lahko odredi, da se zapisnik vodi s pomočjo ustreznih tehničnih sredstev ali stenografira. Prepis takšnega zapisnika mora biti izdelan v 3 dneh, če ni bil zapisnik hkrati voden v pisni obliki. V 3 dneh od prepisa ima stranka pravico vpogleda v zapisnik in pravico ugovora zoper morebitni nepravilni prepis.

Zapisnik podpišejo:

- predsednik senata,
- zapisnikar,
- stranke (zakoniti zastopniki, pooblaščenca),
- tolmač.

Če stranka ne podpiše zapisnika, se to zabeleži na koncu zapisnika in navede razlog.

Zapisnik o posvetovanju in glasovanju vsebuje potek glasovanja in sprejeto sodno odločitev. Podpišejo ga vsi člani senata in zapisnikar. Drugačno stališče člana senata od večinskega stališča je treba zapisati v zapisnik ali priložiti ločeno mnenje.

Za vsebino zapisnika velja presumpcija, da so podatki o posameznih procesnih dejanjih resnični. Možno je dokazovati, da podatki v zapisniku niso resnični ali je zapisnik nepravilno sestavljen.

3. Vročanje

a) Splošna pravila

Z vročitvijo se stranka seznanja s potekom procesa ter procesnimi dejanji nasprotnika in sodišča. Praviloma se vročanje izvaja po pošti. Možno je opraviti vročitev na samem sodišču.

Stranke se v pravnem postopku pogosto izmikajo vročitvi, kar ogroža učinkovitost pravnega varstva. Zaradi tega lahko sodišče na predlog in stroške nasprotne stranke odredi, da se opravi vročitev po pravni ali fizični osebi, ki opravlja vročanje kot registrirano dejavnost na podlagi posebnega dovoljenja ministra za pravosodje (*vročevalec*).

Vroča se podnevi od 6. do 20. ure. Vroča se:

- v stanovanju naslovnika,
- na delovnem mestu naslovnika,
- na sodišču, če je naslovnik tam.

Pravnim osebam se vroča na naslovu, vpisanem v register (sodni register, register društev,...).

b) Način vročanja, fikcija vročitve

Če vročevalec naslovnika ne najde v stanovanju, vroči spis polnoletnemu članu njegovega gospodinjstva, ki ga je dolžan sprejeti. Če tega ni, se spis vroči hišniku ali sosedu, če v to privoli.

Če vročevalec naslovnika ne najde na delovnem mestu, lahko vroči spis tam zaposleni osebi, če ta v vročitev privoli.

Če takšna vročitev ni možna, velja:

- pri poštni vročitvi – vročevalec pusti v nabiralniku naslovnika sporočilo, kje se nahaja pisanje. Naslovnik mora pisanje dvigniti v roku 15 dni. Če ga ne, se šteje, da je bila vročitev opravljena na dan obvestila – fikcija vročitve. O tem je treba obvestiti sodišče.
- pri osebni vročitvi – če vročevalec ne najde naslovnika, poišče, kdaj in kje bi ga lahko našel, ter mu pusti pri polnoletnemu članu gospodinjstva (hišniku ali sosedu, če v to privoli), sporočilo, naj bo določen dan ob določeni uri v stanovanju ali na delovnem mestu. Če to ne deluje, ravna vročevalec enako kot pri neuspeli poštni vročitvi (fikcija vročitve) in o tem obvesti sodišče. Osebno se vročajo:
 - tožba,
 - sodna odločba, zoper katero je dovoljena pritožba,
 - izredno pravno sredstvo,
 - opomin za plačilo sodne takse,
 - druga pisanja, če tako določa zakon,
 - druga pisanja, če sodišče presodi, da je potrebna previdnost zaradi priloženih listin.

Fikcija vročitve predpostavlja, da stranka pisanja sploh ni prejela. Zaradi nje lahko nastanejo za stranko zelo težke posledice. Zato je možna obnova postopka, če je bila opravljena fikcija vročitve namesto osebne vročitve prve vloge zaradi vsaj 3-mesečne nepretrgane strankine odsotnosti, pri čemer stranki ni treba izkazati opravičljivega razloga za odsotnost.

Krajša odsotnost se lahko uveljavlja kot razlog za vrnitev v prejšnje stanje. Pri tem mora stranka izkazati upravičen razlog za zamudo.

Če ima stranka zakonitega zastopnika ali pooblaščenca, se pisanja vročajo njemu. Pri tem se šteje, da je pisanje vročeno stranki osebno.

Če se ugotovi, da je naslovnik odsoten ter mu polnoletni član gospodinjstva, hišnik, sosed ali oseba na delovnem mestu pisanja ne morejo pravočasno vročiti, se pisanje vrne sodišču z navedbo, kje je naslovnik.

c) Posebna pravila o vročanju

Državnim organom, pravnim osebam in podjetnikom posameznikom se vroča prek osebe, upravičene za sprejem (recepcija) ali delavca v pisarni, v poslovnem prostoru ali na sedežu.

Vročanje v posebnih situacijah:

- vojaškim osebam in policijskim uslužbencem se vroča po njihovem poveljstvu ali neposrednem predstojniku;
- osebam in ustanovam v tujini in tujcem z imuniteto se vroča po diplomatski poti, če zakon ali mednarodna pogodba ne določata drugače;
- državljanu Slovenije v tujini se, če privoli, vroča po konzularnem ali diplomatskem predstavništvu Slovenije – če NE privoli, se opravi vročitev po diplomatski poti: naše Ministrstvo za pravosodje posreduje sodno pisanje tujemu ministrstvu za pravosodje, ki preko tujega sodišča opravi vročitev;
- osebam, ki jim je odvzeta prostost, se vroča po upravi zavoda za prestajanje kazni (zapora).

d) Odsotnost naslovnika

Če vročevalec ugotovi, da je naslovnik odsoten in mu osebe, ki lahko sprejmejo pisanje, tega ne morejo pravočasno izročiti, vrne pisanje sodišču z navedbo, kje je naslovnik.

e) Odklonitev sprejema

Če naslovnik ali zakonsko obvezani sprejemnik brez zakonitega razloga noče sprejeti pisanja, ga vročevalec pusti v stanovanju, delovnem mestu, nabiralniku ali pritrudi na vrata ter na vročilnico zapiše dan, uro, razlog odklonitve sprejema in kraj, kjer je pustil pisanje. S tem je vročitev opravljena – fikcija vročitve.

f) Sprememba stanovanja

Če stranka ali njen zakoniti zastopnik mora takoj sodišču sporočiti vsako spremembo stalnega prebivališča ali stanovanja pred pravnomočnim zaključkom postopka. Če tega ne naredi, se vse vročitve opravljajo po sodni deski. Vročitev je opravljena v 8 dneh od pritrditve pisanja na sodno desko.

Če pooblaščenec ne sporoči sodišču spremembe prebivališča, se šteje, da ni bil postavljen. Če tako ravna začasni zastopnik, postavi sodišče novega.

g) Pooblaščenec za sprejemanje pisanj

Tožnik v tujini, ki nima pooblaščenca v Sloveniji, mora ob vložitvi tožbe imenovati pooblaščenca za sprejemanje pisanj v Sloveniji. Če tega ne stori, imenuje sodišče začasnega zastopnika za sprejemanje pisanj ter naloži tožniku v tujini, naj v določenem roku imenuje pooblaščenca za sprejemanje pisanj. Če tožnik v tujini tega še vedno ne stori, sodišče tožbo zavrže in sklep o tem vroči začasnemu zastopniku.

Tožencu v tujini, ki nima pooblaščenca v Sloveniji, naloži sodišče ob prvi vročitvi pisanj, naj imenuje pooblaščenca za sprejemanje pisanj v Sloveniji. Če tega ne stori, imenuje sodišče na njegove stroške začasnega zastopnika za sprejemanje pisanj in ga po njem obvesti o imenovanju.

Če stranka pooblaščenca za sprejemanje pisanj prekliče pooblastilo in ne imenuje novega, se vročitve opravljajo po sodni deski.

Če pooblaščenec za sprejemanje pisanj odpove pooblastilo in stranka ne imenuje novega, imenuje sodišče na strankine stroške začasnega zastopnika za sprejemanje pisanj in po njem naloži stranki, naj imenuje novega pooblaščenca. Če tega stranka ne stori, se vročitve opravljajo po začasnem zastopniku.

Če je tožnikov ali tožencev več in nimajo skupnega pooblaščenca, jim sodišče lahko naloži, naj imenujejo v določenem roku skupnega pooblaščenca za sprejemanje pisanj. Če ga ne, jim sporoči, katerega bo štel za skupnega pooblaščenca za sprejemanje pisanj.

h) Ugotovitev naslova

Upravljalca zbirke podatkov je dolžan stranki, ki izkaže pravni interes, sporočiti naslov osebe, ki ji je treba vročiti pisanje. Pravni interes se izkaže s potrdilom o vložitvi tožbe ali obstoju pravde.

i) Vročilnica

je posebno potrdilo, ki se sestavi o vročitvi. Prejemnik nanjo z besedami zapiše dan prejema.

Če prejemnik noče podpisati vročilnice, to vročevalec zapiše in z besedami na vročilnico zapiše dan vročitve – s tem je vročitev opravljena.

Če prejemnik ne zna ali ne more pisati, vročevalec zapiše njegovo ime in priimek ter z besedami dan prejema. Poleg tega zapiše opombo, zakaj se prejemnik ni mogel podpisati.

Če se opravi vročitev osebno, je treba na vročilnico zapisati, da je bil naslovnik pred vročitvijo pisno obveščen. Če je pisanje vročenu komu, ki ni naslovnik, navede vročevalec na vročilnici njuno medsebojno razmerje.

Vročilnica je javna listina. Netočnosti v njej je potrebno dokazovati. Če se vročilnica izgubi, se vročitev dokazuje drugače.

Če stranki z nepravilno vročitvijo ni bila dana možnost obravnavanja pred sodiščem, gre za absolutno bistveno kršitev postopka. Ta kršitev je:

- pritožbeni razlog,
- revizijski razlog,
- razlog za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti,
- obnovitveni razlog.

Pri tem je treba vedno ugotavljati, ali stranka zaradi napačne vročitve ni bila seznanjena s sodnim dejanjem. Če je stranka popolnoma in pravilno seznanjena z vsebino sodnih pisanj kljub nepravilni vročitvi, ne gre za absolutno bistveno kršitev.

§ 47. ROKI, NAROKI, ZAMUDA TER VRNITEV V PREJŠNJE STANJE

1. Roki

Rok je časovno obdobje z začetkom in koncem, v katerem je možno opraviti procesno dejanje. Izjemoma se določeno dejanje v roku ne more opraviti.

Vrste rokov:

- materialni in procesni roki:
 - materialne roke določajo predpisi materialnega prava,
 - procesne roke določa ZPP.
- zakonski in sodni roki:
 - zakonske roke določa ZPP,
 - sodne roke določa sodišče – npr.
 - rok za odpravo pomanjkljivosti sposobnosti biti stranka in procesne sposobnosti,
 - rok za predložitev pooblastila,
 - rok za popravo ali dopolnitev nerazumljive ali nepopolne vloge,
 - rok za imenovanje pooblaščenca za sprejemanje pisanj.
- podaljšljivi in nepodaljšljivi roki:
 - podaljšljivi so sodni roki na predlog stranke, če so za to opravičeni razlogi,
 - nepodaljšljivi so zakonski roki.
- subjektivni in objektivni roki:
 - subjektivni roki se računajo od trenutka, ko je upravičena oseba:
 - zvedela za dogodek, od katerega dalje teče rok, ali
 - dobila možnost opraviti procesno dejanje.
 - objektivni roki tečejo od pomembne okoliščine, ne glede na to, kdaj je upravičenec zanj zvedel.
- prekluzivni in instrukcijski (nepravi) roki:
 - po poteku prekluzivnega roka procesnega dejanja ni več možno opraviti,
 - po poteku instrukcijskega roka je procesno dejanje še vedno možno opraviti – takšni so vsi roki, ki so predpisani za sodišče.

Štetje rokov je civilno štetje – od dneva do dneva (***a die ad diem***).

Roki se računajo po dnevih, mesecih in letih. Dan dogodka, od katerega je treba šteti rok, se ne šteje v rok – za začetek roka se vzame naslednji dan. Roki v mesecih se končajo na dan, ki ima isto številko kot dan začetka roka (npr. 6-mesečni rok, ki se začne 14. februarja, poteče 14. avgusta). Če dneva v zadnjem mesecu ni, se konča rok zadnji dan v mesecu (npr. 3-mesečni rok, ki se začne 31. januarja, poteče 30. aprila). Roki v letih se končajo na datum, ki se ujema z dnem, ko je rok začel teči (npr. 5-letni rok, ki se začne 14. februarja 2000, poteče 14. februarja 2005). Če se rok začne v prestopnem letu na 29. februar, se konča v neprestopnem letu na 28. februar.

Če je zadnji dan roka sobota, nedelja ali praznik, se izteče rok prvega naslednjega delavnika.

Vloga, ki je vezana na rok, je vložena pravočasno, če je izročena pristojnemu sodišču, preden se rok izteče. Če je vloga poslana priporočeno ali brzojavno, se šteje dan oddaje na pošto za dan izročitve.

Če vloga prispe pravočasno na nepristojno sodišče in zamudi na pristojno sodišče, se šteje, da je bila vložena pravočasno, če je to možno pripisati:

- nevednosti vložnika, ki nima pooblaščenca z državnim pravniškim izpitom ali odvetnika;
- očitni pomoti vložnika.

2. Naroki

Narok je časovno in krajevno opredeljen sestanek sodišča in strank, namenjen opravljanju procesnih dejanj. Najbolj pomemben je narok za glavno obravnavo.

Naroki se opravljajo v sodnem posloplju. Sodišče lahko sklene, da opravi narok zunaj sodnega posloplja, če se tako prihranijo čas ali stroški postopka.

Sodišče mora na narok povabiti stranke in druge osebe, za katere misli, da je potrebna njihova navzočnost. Skupaj z vabilom pošlje sodišče stranki vlogo, ki je povod za določitev naroka. V vabilu se navede kraj, prostor in čas naroka. Če se vloga ne pošlje, se navedejo stranke, sporni predmet in dejanje, ki se bo opravilo na naroku. Sodišče mora v vabilu opozoriti na zakonite posledice izostanka na naroku.

Sodišče opravi vsa procesna dejanja na čim manjšem številu narokov. Po možnosti naj bo narok za glavno obravnavo le eden. Sodišče lahko preloži narok, če:

- je to potrebno za izvedbo dokazov,
- so za to drugi upravičeni razlogi.

Če se narok preloži, sodišče takoj naznani navzočim ustno kraj in čas novega naroka.

3. Zamuda roka in izostanek z naroka

Civilni pravdni postopek ne pozna sistema prisiljenja strank k sodelovanju.

Posledica zamude roka je prekluzija – stranka več ne more opraviti na rok vezanega procesnega dejanja.

Zakon lahko na zamudo roka veže fikcijo, da je stranka opravila procesno dejanje. Pri mirovanju postopka se šteje, da je tožnik umaknil tožbo, če nobena stranka v 4 mesecih od dneva, ko je nastalo mirovanje, ni predlagala nadaljevanja postopka.

V določenih primerih zamuda roka nima vpliva (instrukcijski rok).

Če stranka zamudi narok, se narok opravi kljub izostanku stranke. Ker izostala stranka nima možnosti odgovarjati na navedbe in trditve nasprotnika, njegove trditve močneje učinkujejo.

V določenih primerih zaradi izostanka na naroku nastopi mirovanje postopka.

Če tožnik ne pride na glavno obravnavo v sporih majhne vrednosti, pride do fikcije odpovedi tožbenemu zahtevku in sodišče izda sodbo na podlagi odpovedi.

4. Vrnitev v prejšnje stanje

Če stranka zamudi rok ali narok iz upravičenega razloga, ji sodišče na njen predlog dovoli vrnitev v prejšnje stanje. Predpostavke za vrnitev v prejšnje stanje so:

(1) stranka je zamudila rok ali narok,

(2) stranka je prekludirana:

- pri zamudi roka ne more več opraviti določenega procesnega dejanja,
- pri zamudi naroka so zanjo nastale škodljive posledice.

(3) stranka je zamudila iz upravičenega razloga,

(4) stranka predlaga vrnitev v prejšnje stanje v predvidenem roku,

(5) stranka skupaj z vložitvijo predloga za vrnitev v prejšnje stanje opravi zamujeno procesno dejanje.

Za upravičen razlog se lahko upoštevajo subjektivne ali objektivne okoliščine glede stranke, zakonitega zastopnika ali pooblaščenca.

Predlog za vrnitev v prejšnje stanje je treba vložiti pri sodišču, pri katerem bi bilo treba opraviti zamujeno dejanje, v 15 dneh od dneva prenehanja vzroka zamude (subjektivni rok) in 3 mesecih od dneva zamude (objektivni rok).

Če stranka zamudi rok za vložitev predloga za vrnitev v prejšnje stanje ali ne pride na narok, na katerem sodišče odloča o vrnitvi v prejšnje stanje, potem vrnitev v prejšnje stanje ni možna (***restitutio restitutionis non datur***).

Če so razlogi za zamudo verjetni, se sodišče lahko odloči za prekinitve postopka do pravno-močnosti sklepa o vrnitvi v prejšnje stanje.

Prepozne in nedovoljene predloge za vrnitev v prejšnje stanje zavrže predsednik senata. Če je predlog pravočasen in dovoljen, predsednik senata razpiše poseben narok, na katerem se odloča o vrnitvi v prejšnje stanje. Poseben narok ni potreben, če se predlog opira na splošno znana dejstva. Zoper ugoditveni sklep o vrnitvi v prejšnje stanje ni pritožbe. Pritožba je možna, če je sodišče ugodilo nedovoljenemu ali prepoznemu predlogu za vrnitev v prejšnje stanje. Pritožba je možna tudi, če je sodišče ugodilo predlogu kljub temu, da predlagatelj ni prišel na poseben narok.

Če sodišče predlogu za vrnitev v prejšnje stanje ugotovi, se pravda vrne v stanje, v katerem je bila pred zamudo. Sodišče razveljavi vse odločitve, ki jih je izdalo zaradi zamude.

Šesto poglavje: PROCESNA DEJANJA TOŽNIKA

§ 48. POJEM IN VRSTE TOŽBE

1. Pojem tožbe

Tožba je tožnikova zahteva za pravno varstvo. S tožbo tožnik zahteva od sodišča, naj mu nasproti tožencu nudi pravno varstvo določene vsebine.

S tožbo se začne pravdni postopek. Z vložitvijo tožbe se vzpostavi procesno razmerje med tožnikom in tožencem. Z vročitvijo tožbe se vzpostavi procesno razmerje med sodiščem in tožencem ter med tožnikom in tožencem.

Za dopustnost tožbe morajo biti izpolnjene procesne predpostavke. Posebna predpostavka je pravni interes tožnika za tožbo.

2. Vrste tožb

Glede na vsebino zahtevkov:

- dajatvene ali kondemnatorne tožbe,
- ugotovitvene ali deklaratorne tožbe,
- oblikovalne ali konstitutivne tožbe.

a) Dajatvena tožba

Z dajatveno tožbo zahteva tožnik od sodišča, naj toženca obsodi, da v korist tožnika nekaj da, stori, opusti ali dopusti. Vsebina tožbenega zahtevka je obligacija.

Pravni interes pri dajatvenih tožbah se predpostavlja in ga ni treba dokazovati.

Uspeh dajatvene tožbe je odvisen tudi od tega, ali je tožbeni zahtevek zapadel. Nezapadli tožbeni zahtevki je treba zavrniti, razen preživninskega zahtevka, zahtevka po plačevanju mesečne rente ter zahtevka po izročitvi ali prevzemu stvari, dane v najem ali zakup. V tem primeru se sodba izvrši po zapadlosti zahtevka.

Dajatvena sodba, ki sledi dajatveni tožbi, sama po sebi ne daje pravnega varstva. Če toženec ne opravi naložene obveznosti, je potrebna prisilna izvršba v izvršilnem postopku.

b) Ugotovitvena tožba

Z ugotovitveno tožbo tožnik zahteva, da sodišče le ugotovi (ne)obstoj kakšne pravice ali pravnega razmerja oziroma (ne)pristnosti listine. Ugotovitveni sodbi ne sledi izvršilni postopek. Z ugotovitveno tožbo ni možno zahtevati ugotovitve spornih dejstev, razen (ne)pristnosti listine. Možno je zahtevati le ugotovitev sedaj obstoječe pravice. Ni možno zahtevati ugotovitve bodoče pravice.

Pravni interes je treba pri ugotovitveni tožbi posebej dokazati, razen če:

- lahko vloži tožnik ugotovitveno tožbo na podlagi posebnega predpisa:
 - tožbe v zvezi s stečajnim postopkom – npr. v pravdi zaradi prerekanje terjatve se dokazuje obstoj terjatve brez dokazovanja pravnega interesa;
 - tožbe v zvezi z zapuščinskim postopkom;
 - služnostna konfesorna in negatorna tožba, če tožnik zahteva ugotovitev (ne)obstoja služnosti.
- se z ugotovitveno tožbo zahteva ugotovitev (ne)pristnosti listine.

Če je zahtevki zapadel in je možna dajatvena tožba, ugotovitvena tožba ni dopustna, ker zanjo ni pravnega interesa.

Pravni interes pred zapadlostjo zahtevka je podan, če dolžnik s svojim ravnanjem spravlja upnika v pravno negotovost.

Vmesna ugotovitvena tožba – če je odločitev v sporu odvisna od vprašanja o (ne)obstoju kakšnega pravnega razmerja, lahko tožnik z vmesno ugotovitveno tožbo poleg obstoječega zahtevka uveljavlja vmesni ugotovitveni zahtevki o (ne)obstoju tega pravnega razmerja, če je razpravno sodišče zanj pristojno. Gre za odločitev o predhodnem vprašanju. Ko je rešeno, ima učinke pravnomočnosti in velja tudi za druge postopke. Najpogosteje se vmesni ugotovitveni zahtevki uveljavlja, ko se z glavnim zahtevkom uveljavlja dajatveni (izpolnitveni) zahtevki, ki temelji na pogodbenem razmerju, vendar med pravnim postopkom postane sporna veljavnost pogodbe. Vsebina vmesnega ugotovitvenega zahtevka ne

more biti ugotovitev spornega dejstva, temveč le pravica ali pravno razmerje, katerega ugotovitev bi lahko predstavljala vsebino samostojne ugotovitvene tožbe.

Privolitev toženca ni potrebna, če tožnik spremeni tožbo tako, da uveljavlja poleg dajatvenega tudi ugotovitveni zahtevek.

c) *Oblikovalna tožba*

Z oblikovalno tožbo zahteva tožnik ustanovitev, prenehanje ali spremembo (preoblikovanje) določenega pravnega razmerja. Tožnikov zahtevek temelji na materialnopravnem oblikovalnem upravičenju.

Oblikovalno upravičenje se uveljavlja zunaj pravde z enostransko izjavo – npr. odstopno upravičenje.

Izpodbojni zahtevek za razveljavitev pogodbe (zaradi omejene poslovne sposobnosti stranke ali napak v volji) je po stališču Vrhovnega sodišča možno uveljavljati le z oblikovalno tožbo. Če se toženec brani proti izpolnitvenemu zahtevku s trditvijo, da pogodba ni veljavna, mora trditev dokazati z nasprotno tožbo – ugovor ne zadostuje.

Pogoste so oblikovalne tožbe iz zakonskih in družinskih razmerij – tožba za razvezo ali razveljavitev zakonske zveze, tožba za ugotovitev očetovstva (= oblikovalna, PAZI, ker se z njo vzpostavi pravno razmerje med otrokom in domnevnim očetom).

Pravni interes se pri oblikovalnih tožbah predpostavlja.

§ 49. VSEBINA TOŽBE IN SPORNI PREDMET

1. Vsebina tožbe

Tožba mora vsebovati – obligatorne sestavine tožbe:

- (1) sestavine, ki jih mora imeti vsaka vloga;
- (2) določen zahtevek glede glavne stvari in stranskih terjatev;
- (3) 1) dejstva, na katera tožnik opira zahtevek, in
2) dokaze, s katerimi se dejstva ugotavljajo;
- (4) kompetenčno dejansko stanje.

Tožba lahko (ne nujno) vsebuje pravno kvalifikacijo zahtevka – npr. odškodninski zahtevek, neupravičena pridobitev. Sodišče na pravno kvalifikacijo ni vezano. Fakultativna sestavina tožbe so tudi razni procesni predlogi.

Tožbeni zahtevek mora biti določen:

- subjektivno – z natančno opredelitvijo strank, in
- objektivno – z natančno opredelitvijo pravnega varstva, ki ga tožnik želi = tožbeni predlog:
 - natančen opis stvari (nadomestne stvari), storitve, opustitve ali dopustitve pri dajatveni tožbi,
 - natančen opis vsebine pravice ali pravnega razmerja, ki se ugotavlja, pri ugotovitveni tožbi,
 - opis pravnega razmerja ter njegove ustanovitve oz. ukinitve pri oblikovalni tožbi.

Poleg glavne stvari lahko tožba vsebuje zahtevke glede stranskih terjatev.

Tožnik mora navesti v tožbi dejstva, na katera opira zahtevek = dejansko stanje (historični dogodek), iz katerega pri pravilni uporabi pravnih pravil izvira pravna posledica.

Katera dejstva je tožnik dolžan navajati v tožbi? 2 teoriji:

- teorija individualizacije – v tožbi je treba navesti znake, ki omogočajo individualizacijo spora (pravna kvalifikacija), ni treba navajati dejanskih okoliščin;
- teorija substanciranja – v tožbi je treba navesti dejstva, ki so nujna za utemeljitev tožbenega predloga. Ni treba navesti vseh dejstev, temveč le dejstva, nujno potrebna za konkretizacijo in določitev spornega predmeta.

Tožnik mora v tožbi navesti tudi dokaze, na podlagi katerih je možno ugotoviti zatrjevana dejstva.

Kompetenčno dejansko stanje so okoliščine, pomembne za določitev stvarne (vrednost spornega predmeta) in krajevne pristojnosti sodišča (npr. prebivališče toženca).

2. Sporni predmet

je tožbeni zahtevek. Pomembno je vprašanje identitete spornega predmeta.

Teorije o identiteti spornega predmeta:

- (1) civilistična (materialnopravna) teorija – sporni predmet je identičen z zahtevkom materialnega prava,
- (2) modificirana civilistična teorija – sporni predmet je zatrjevanje pravice materialnega prava. Število zahtevkov je odvisna od števila pravovarstvenih zahtev – sporni predmet je pravovarstvena zahteva.
- (3) procesna ekvivalenčna teorija – sporni predmet je tožbeni predlog in dejansko stanje. Če je iz enega dejanskega stanja možno izpeljati več zahtevkov, gre za kljub temu za en sporni predmet.

- (4) čista procesna teorija – za identiteto spornega predmeta je odločilen tožbeni predlog, kar velja do izdaje sodbe. Od izdaje sodbe je sporni predmet celoten izrek sodne odločbe.
- (5) novejša civilistična teorija – za opredelitev spornega predmeta je odločilno, kdaj predstavlja več materialnopravnih zahtevkov predmet razpolaganja.
- (6) teorija o tričlenski opredelitvi spornega predmeta – sporni predmet opredeljujejo 3 elementi: 1) zatrjevanje pravice materialnega prava, 2) zahteva po določeni obliki procesnega varstva, 3) dejansko stanje.
- (7) sintetična opredelitev spornega predmeta – sporni predmet je tožnikova zahteva, naslovljena na sodišče, naj odloči o postavljenem tožbenem predlogu, ki je vsebinsko povezan z materialnopravnim zahtevkom.

Pri nas je uveljavljena čista procesna teorija. Tožbeni predlog (v njem formulirana zahteva za sodno varstvo določene vsebine) je sporni predmet. Pri pravnomočnosti nadomesti tožbeni predlog izrek sodbe. Izrek sodbe se nanaša na dejansko stanje. Po pravnomočnosti postanejo dejanske ugotovitve statične, kot jih vsebuje obrazložitev sodbe. Objektivne meje pravnomočnosti veljajo za sklop dejstev, ki so obstajala ob zaključku glavne obravnave. Npr. po zavrnitvi zahtevka za razveljavitev pogodbe zaradi čezmernega prikrajšanja je možno uveljavljati nov zahtevek po razveljavitvi pogodbe zaradi napake v volji.

§ 50. UČINKI VLOŽENE IN UČINKI VROČENE TOŽBE

1. Učinki vložene tožbe

Procesni učinki:

- (1) z vložitvijo tožbe se izčrpa pravica tožnika izbrati krajevno pristojno sodišče,
- (2) za določitev krajevne pristojnosti so pomembne okoliščine ob vložitvi tožbe – če se te okoliščine kasneje spremenijo, to nima vpliva na pristojnost sodišča (*perpetuatio fori*),
- (3) dopustnost tožbe se presoja glede na obstoj procesnih predpostavk v času vložitve tožbe.

Materialnopravni učinki:

- (1) z vložitvijo tožbe so varovani prekluzivni roki, zastaralni roki se pretrgajo – učinki pretrganja odpadejo, če:
 - 1) tožnik tožbo umakne,
 - 2) sodišče tožbo zavrže,
 - 3) sodišče zavrne tožbeni zahtevek.
- (2) od neplačanih obresti je možno zahtevati zamudne obresti samo od dneva, ko je pri sodišču vložen zahtevek za njihovo plačilo;
- (3) pravica izbire se z vložitvijo tožbe konzumira, če pripada pri alternativnih obveznostih pravica izbire upniku in ta izbire prej ni opravil.

2. Učinki vložene tožbe

Pravda začne teči z vročitvijo tožbe tožencu – ***nastopi LITISPENDENCA***.

Najpomembnejši procesni učinek litispence je procesna posledica, da se v isti stvari med istimi strankami ne sme začeti nova pravda (*ne bis in idem*). Na litispenco mora sodišče paziti ves čas postopka po uradni dolžnosti. Če se pravda kljub obstoju litispence začne, mora sodišče tožbo zavreči.

Na litispenco pazi pritožbeno sodišče po uradni dolžnosti. Kršitev litispence je absolutna bistvena kršitev postopka – pritožbeno sodišče sodbo I. stopnje razveljavi in tožbo zavrže.

Če pride v pravdi, ki se je začela pozneje, prej do pravnomočne sodbe, te sodbe ni možno napasti z revizijo ali obnovo postopka, temveč je treba zavreči prej vloženo tožbo ali napasti poznejšo pravnomočno sodbo z izrednimi pravnimi sredstvi.

Po nastopu litispence odtujitev stvari ali pravice, o kateri teče pravda, ni ovira, da se pravda med istimi strankami ne konča.

Ali je treba odtujitev stvari (pravice) upoštevati pri oblikovanju tožbenega zahtevka? 2 teoriji:

- relevenčna teorija – odtujitev stvari je treba upoštevati pri oblikovanju zahtevka, zahtevati je treba izpolnitev v korist pridobitelja. Relevenčna teorija je večinska.
- irelevenčna teorija – odtujitev stvari ne vpliva na oblikovanje tožbenega predloga.

Relevenčna teorija ne pride v poštev, če toženec odtuji stvar (pravico), o kateri teče pravda.

Izpolnitev je nemogoča v primeru uničenja stvari – v takem primeru je nujno spremeniti tožbeni zahtevek po izročitvi stvari in ga nadomestiti z odškodninskim zahtevkom.

Materialni posledici vročene tožbe:

- (1) dobroverni posestnik po vročitvi tožbe pride v položaj nedobrovernega glede stroškov, plodov in nevarnosti uničenja;
- (2) dolžnik mora izpolniti obveznost solidarnemu upniku, ki prvi terja, sicer lahko sam izbere upnika.

§ 51. ZDRUŽEVANJE ALI KOPIČENJE ZAHTEVKOV (objektivna kumulacija)

1. Pojem in predpostavke objektivne kumulacije

Isti tožnik uveljavlja proti istemu tožencu v eni tožbi več različnih tožbenih zahtevkov. Za objektivno kumulacijo gre le, če se združujejo glavni zahtevki.

Kumulacija zahtevkov je vedno dovoljena, če izvirajo zahtevki iz iste dejanske in pravne podlage.

Če zahtevki ni temeljijo na isti dejanski in pravni podlagi, je kumulacija dovoljena le, če je isto sodišče stvarno pristojno za vse zahtevke ter je za vse zahtevke predpisana ista vrsta postopka.

2. Vrste objektivne kumulacije

Začetna kumulacija – tožnik že v tožbi proti istemu tožencu uveljavlja več zahtevkov.

Naknadna kumulacija – tožnik med postopkom poleg prvotnega zahtevka uveljavlja še novega. To je sprememba tožbe, zato morajo biti podane tudi predpostavke za spremembo tožbe.

Eventualna kumulacija – tožnik uveljavlja 2 zahtevka tako, da predlaga, naj sodišče ugotovi drugemu, če spozna, da prvi ni utemeljen.

Kumulativno združevanje – tožnik uveljavlja več zahtevkov tako, da predlaga, naj sodišče ugotovi vsakemu izmed teh zahtevkov.

Alternativno združevanje – temelj zahtevka je alternativna obligacija materialnega prava (***duae res in obligatione, una in solutione***) = obligacija, pri kateri mora dolžnik opraviti eno ali drugo izpolnitev. Do alternativne kumulacije pride, če ima pravico izbire dolžnik (= vedno, če ni drugače dogovorjeno). Sodišče obsodi toženca na alternativno izpolnitev. V izvršilnem postopku mora upnik označiti izpolnitev, ki se prisilno izvrši. Dolžnik ima pravico izbire do konca izvršilnega postopka.

Nadomestno upravičenje (*facultas alternativa = una res in obligatione, duae in solutione*) – dolžnik je dolžan izpolniti le eno dajatev. Tožnik pogosto ponudi, da sprejme namesto izpolnitve nadomestno izpolnitev (***datio in solutum***). Upnik mora v tožbenem zahtevku zajeti dogovorjeno izpolnitev, dolžnik se lahko te izpolnitve s plačilom denarnega zneska oprosti.

§ 62. SPREMEMBA TOŽBE

1. Pojem spremembe tožbe

Za spremembo tožbe gre, kadar zaradi spremembe posameznih elementov tožbe (strank ali tožbenega zahtevka) spremenjena tožba ni več istovetna s prvotno.

2. Objektivna sprememba tožbe

a) Opredelitev objektivne spremembe tožbe

Tožba je spremenjena, če tožnik:

- (1) poveča obstoječi zahtevek;
- (2) uveljavlja drug zahtevek poleg obstoječega;
- (3) spremeni istovetnost zahtevka.

Po stališču civilnopravne teorije gre za spremembo tožbe, kadar tožnik:

- spremeni tožbeni temelj,
- spremeni tožbeni predlog = spremeni formulacijo pravnega varstva, ki ga zahteva,
- spremeni tožbeni temelj in tožbeni predlog.

Ne gre za spremembo tožbe, če tožnik:

- spremeni le pravno kvalifikacijo = tožbeni zahtevek drugače opredeli,
- zmanjša tožbeni zahtevek (delni umik),
- spremeni, dopolni ali popravi posamezne navedbe, tako da se tožbeni zahtevek ne spremeni.

b) Predpostavke za dopustnost spremembe

Načelo ekonomičnosti zahteva, da se dovoli sprememba, če postopek na podlagi nespremenjene-nega zahtevka ni tik pred zaključkom. Tožnik lahko spremeni tožbo le do konca glavne obravnave. Od vročitve tožbe tožencu je za dopustnost spremembe tožbe potrebna privolitev toženca, vendar lahko

sodišče kljub neprivolitvi dovoli spremembo, če misli, da bi bilo to smotrno za dokončno ureditev razmerja med strankama.

Kadar se toženec brez posebne izjave o (ne)privolitvi v spremembo spusti v obravnavanje glavne stvari na podlagi spremenjene tožbe, se šteje, da je v spremembo tožbe privolil.

Tožencu je treba dati dovolj časa, da se pripravi na obravnavanje na podlagi spremenjene tožbe.

c) Privilegirana sprememba

je sprememba tožbe, za katero ni potrebna privolitev toženca. Do nje pride, če tožnik:

- (1) spremeni tožbo tako, da zahteva zaradi okoliščin, nastalih po vložitvi tožbe, iz iste dejanske podlage drug predmet ali denarni znesek (npr. uničenje individualno določene stvari med pravdo);
- (2) pred pravdo postavi vmesni ugotovitveni zahtevek.

3. Subjektivna sprememba tožbe

Tožnik lahko spremeni tožbo tako, da namesto prvotnega toženca toži koga drugega. Taka sprememba je umik tožbe proti prvotnemu tožencu – možna je, če vanjo privolita prvotni in novi toženec. Privolitev prvotnega toženca je potrebna le, če se je že spustil v obravnavanje.

Privolitve prvotnega in novega toženca sodišče ne sme nadomestiti s svojim sklepom. Kdor vstopi v pravdo namesto prvotnega toženca, mora prevzeti pravdo v stanju, v katerem je, ko stopi vanjo.

§ 53. UMIK TOŽBE IN ODPOVED ZAHTEVKU

1. Umik tožbe

Tožba je tožnikova zahteva za pravno varstvo, ki jo lahko tožnik umakne. V primeru umika odpadejo vsi učinki vložene in vročene tožbe za nazaj (*ex tunc*). Šteje se, kot da sploh ni bila vložena, zato se lahko znova vloži.

Izjava o umiku tožbe ima neposreden učinek. Pravda je z umikom končana, sodišče izda sklep o ustavitvi postopka. Umika tožbe ni možno preklicati. Možen je delni umik tožbe.

Tožnik lahko umakne tožbo brez privoljenja toženca, dokler se toženec ne spusti v obravnavanje glavne stvari. Do konca glavne obravnave lahko tožnik umakne tožbo, če toženec v to privoli – v primeru umika je toženec še vedno izpostavljen nadlegovanju tožnika, ki lahko tožbo znova vloži. Interes toženca je doseči zavrnilno sodbo in se tako izogniti ponovnemu nadlegovanju.

Presumpcija umika tožbe:

- če nobena od strank v 4 mesecih od uvedbe mirovanja postopka ne predlaga njegovega nadaljevanja,
- če tožnik ne plača takse za tožbo niti po opominu sodišča,
- če obe stranke izostaneta z 2 zaporednih narokov (v gospodarskih sporih).

2. Odpoved zahtevku

je izjava tožnika, da je tožbeni zahtevek neutemeljen. Če se tožnik do konca glavne obravnave odpove tožbenemu zahtevku, izda sodišče brez nadaljnjega obravnavanja zavrnilno sodbo = sodba na podlagi odpovedi.

Ko postane sodba o odpovedi pravnomočna, gre za pravnomočno razsojeno stvar (*res iudicata*). Na pravnomočnost sodbe o odpovedi pazi sodišče po uradni dolžnosti.

Za dopustnost odpovedi zahtevku ni potrebna privolitev toženca, ker ni izpostavljen nevarnosti nove tožbe. V primeru odpovedi toženec v postopku uspe.

Odpoved zahtevku je možna do konca glavne obravnave.

Če sodišče odloči o zahtevku, ki se mu je tožnik odpovedal, gre za absolutna bistveno kršitev postopka, ki se lahko uveljavlja:

- v pritožbenem postopku,
- v revizijskem postopku,
- v zahtevi za varstvo zakonitosti s strani državnega tožilca.

Sodbo na podlagi odpovedi je možno izpodbijati, če je bila izjava o odpovedi dana pod vplivom zmote, sile ali zvijače.

Presumpcija odpovedi zahtevku – v sporih majhne vrednosti izda sodišče sodbo na podlagi odpovedi, če tožnik ne pride na 1. narok, čeprav je bil v redu povabljen.

Sedmo poglavje: PROCESNA DEJANJA TOŽENCA

§ 54. OBRAMBA TOŽENCA, MATERIALNI IN PROCESNI UGOVORI

1. Splošno o toženčevih procesnih dejanjih

Toženec se lahko v pravnem postopku:

- brani, ali
- se z izrecno izjavo oz. konkludentnimi dejanji strinja s tožnikovimi navedbami in tožbenim zahtevkom.

Toženec lahko prizna trditve tožnika in pripozna zahtevek.

V primeru priznanja trditve sodišče ne raziskuje nespornih dejstev, na katera se trditve nanašajo.

V primeru pripoznanja zahtevka sodišče izda sodbo na podlagi pripoznanave brez ugotavljanja resničnosti dejanskega stanja in brez odločanja o pravni utemeljenosti zahtevka.

Toženec se brani s tem, da predlaga zavrnitev zahtevka ter uveljavlja procesne in materialne ugovore. Z vložitvijo nasprotne tožbe toženec preide v napad.

2. Materialni ugovori toženca

Najbolj pogosti so:

- ugovor nenastale pravice – toženec zatrjuje, da so določene okoliščine preprečile nastanek zatrjevane pravice (npr. zmota, sila, zvijača povzročijo neveljavno pogodbo);
- ugovor ugasle pravice – toženec priznava, da je zatrjevana pravica nastala, vendar je kasneje zaradi določenega pravno pomembnega dejstva prenehala obstajati;
- samostojni ugovori – toženec zatrjuje, da ni dolžan izpolniti tožbenega zahtevka, ker je nosilec samostojne pravice, ki izključuje tožnikov zahtevek.

Materialni ugovori se lahko nanašajo na ves zahtevek ali le na del zahtevka.

3. Procesni ugovori

Najpomembnejši procesni ugovor je zatrjevanje toženca, da je materialno odločanje zaradi pomanjkanja procesnih predpostavk nedopustno – toženec sodišču predlaga, naj tožbo zavriže. Ker sodišče pazi na (ne)obstoje procesnih predpostavk po uradni dolžnosti, imajo ugovori le značaj opozorila, razen:

- ugovora tožniške varščine, in
- ugovora sklenjene pogodbe o arbitraži.

Ugovor krajevne pristojnosti je možen le v odgovoru na tožbo.

§ 55. POBOTANJE V PRAVDI

Toženec priznava, da tožnikova denarna terjatev (= terjatev za izročitev določene količine nadomestnih stvari) sicer obstaja, vendar trdi, da se je v celoti ali deloma srečala s toženčevo istovrstno terjatvijo proti tožniku ter je zato prenehala obstajati.

Za uspešni pobotni dogovor morajo obstajati naslednji pogoji:

- (1) *vzajemnost* obeh terjatev,
- (2) *istovrstnost* obeh terjatev,
- (3) *dospelost* (zapadlost) obeh terjatev,
- (4) *iztožljivost* obeh terjatev.

Pobot nastane, ko poda ena izmed strank pobotno izjavo. Po podani pobotni izjavi se šteje, da je pobot nastal takrat, ko se stekli pogoji zanj – pobotna izjava učinkuje *ex tunc*.

Predpravdno pobotanje – pobotna izjava je bila dana pred vložitvijo tožbe. Toženec v pravdi le zatrjuje, da je že dal pobotno izjavo, zaradi katere je tožnikova terjatev prenehala obstajati, ter predlaga zavrnitev zahtevka.

Procesno pobotanje – toženec da pobotno izjavo šele v procesu. Za procesno pobotanje veljajo posebna pravila:

- izrek sodbe je tričlenski – sodišče:
 - ugotovi obstoj tožnikove terjatve,
 - ugotovi obstoj toženčeve terjatve,
 - izreče pobotanje in zavrne tožbeni zahtevek:
 - v celoti, ali
 - deloma, če je toženčeva terjatev nižja od tožnikove.

- odločba o (ne)obstoju toženčeve terjatve postane pravnomočna;
- toženec mora pobotni ugovor uveljaviti do konca postopka na 1. stopnji (= do konca glavne obravnave). Ni dovoljeno uveljavljati pobotnega ugovora v pritožbi ali na pritožbeni obravnavi. Možno je uveljaviti pobotni dogovor, če pritožbeno sodišče razveljavi sodbo sodišča 1. stopnje in vrne zadevo v novo sojenje.

Toženec lahko uveljavlja pobotni ugovor *podrejeno* za primer, če z materialnimi ugovori ne bi uspel.

Pravna narava procesnega pobotanja:

- *civilistična teorija* – pobotna izjava, dana šele v pravdi, ima procesne in materialnopravne posledice. Za pobotanje velja, da je nastopilo z dnem, ko so stekli pogoji pobotanja.
- *procesna teorija* – pobotna izjava, dana v pravdi, nima materialnopravnega učinka. Ugasnitev obeh terjatev odredi sodišče s sodbo.

ZPP zastopa procesno teorijo.

§ 56. SODNO PRIZNANJE IN PRIPOZNAVA

1. Sodno priznanje

Priznanje je izjava stranke, da je nasprotnikova trditev o pravno relevantnih dejstvih resnična. Toženec lahko prizna tožnikove trditve v tožbi. Tožnik lahko prizna trditve v toženčevih ugovorih.

Priznanega dejstva ni treba dokazovati. Priznanje ni dovoljeno, če je stranka priznala dejstvo z namenom, da bi nedovoljeno razpolagala z zahtevkom. Npr. sodišče ne upošteva priznanja dejstev, na katerih temelji tožnikov zahtev po priznanju lastninske pravice na podlagi priposestvanja, če ugotovi, da se stranki s tem želita izogniti prisilnim predpisom o prepovedi in omejitvah prometa z nepremičninami.

Sodno priznanje je dano pred sodiščem. Iz priznanja zunaj procesa sodišče lahko le sklepa na resničnost pravno relevantnega dejstva.

Stranka lahko dejstvo prizna v postopku I. stopnje in pritožbenem postopku. Nasprotnikovo trditev je možno priznati z izjavo na naroku, pripravljalnem spisu in odgovoru na tožbo.

Neprerekanih dejstev ni treba dokazovati – molk stranke pomeni priznanje nasprotnikovih trditev (*sistem afirmativne litiskontestacije*).

Priznanje dejstva je možno preklicati. Sodišče presodi po prostem prepričanju, upoštevajoč vse okoliščine, ali naj se šteje dejstvo za priznано, če ga je stranka pozneje zanikala ali omejila priznanje z dodajanjem drugih dejstev. Priznanje dejstva je možno preklicati tudi v pritožbenem postopku.

Priznanje dejstev se nanaša na relevantna dejstva = *praemissa minor* sodniškega silogizma.

2. Pripoznava tožbenega zahtevka

Pripoznava je izjava toženca, da je tožnikov zahtev po pravnem varstvu utemeljen.

Pripoznava se nanaša na pravno posledico, za katero tožnik zatrjuje, da izhaja iz zatrjevanega dejanskega stanja = *praemissa maior* sodniškega silogizma.

Pripoznava je posredno procesno dejanje – sodišče v primeru pripoznave izda sodbo na podlagi pripoznave.

Pripoznava je toženčeva izjava volje – dispozicija z zahtevkom. Sodišče v primeru pripoznave ne ugotavlja:

- ali je dejansko stanje resnično, in
- ali iz zatrjevanega dejanskega stanja izhaja pravna posledica, obsežena v tožbenem zahtevku.

Četudi je pripoznava dana na podlagi očitno neresničnega dejanskega stanja ali pravna posledica, ki jo zatrjuje tožnik, nikakor ne izhaja iz dejanskega stanja, je pripoznava veljavna, če je dana na področju dispozitivnih pravic.

Sodišče ne upošteva pripoznave, če spozna, da gre za zahtev, s katerim stranke ne morejo razpolagati.

Pripoznavo, dano na naroku ali v pisni vlogi, lahko toženec prekliče do izdaje sodbe.

§ 57. NASPROTNA TOŽBA

Toženec lahko vloži proti tožniku nasprotno tožbo v naslednjih primerih:

- (1) zahtev nasprotne tožbe je v zvezi z zahtevkom iz tožbe – npr. oba zahtevka izvirata iz istega historičnega dogodka; ali
- (2) zahtevka iz tožbe in nasprotne tožbe se lahko pobotata;

(3) z nasprotno tožbo se zahteva ugotovitev pravice ali pravnega razmerja, od (ne)obstoja katerih je odvisna odločba o tožbenem zahtevku (vmesni ugotovitveni zahtevki).

Nasprotna tožba je dopustna le, če je isto sodišče stvarno pristojno za zahtevek iz tožbe.

Toženec vloži nasprotno terjate, ko je njegova terjatev višja od tožnikove – z nasprotno tožbo dobi izvršilni naslov na presežek terjatve. Če je terjatev enaka ali nižja, jo toženec uveljavlja s pobotnim ugovorom.

Osmo poglavje: SODELOVANJE VEČ OSEB V PRAVDI

§ 58. SOSPORNİŠTVO

1. Pojem sosporništa

Sosporništo je nastopanje več oseb v civilni pravdi na strani tožnika ali toženca.

Sosporništo je subjektivna kumulacija = združevanje procesnih subjektov na strani strank.

2. Materialno in formalno sosporništo

Materialni sosporniki so že pred pravdo med seboj v materialnopravnem razmerju.

Za materialno sosporništo gre, če:

(1) so sosporniki glede na sporni predmet v pravni skupnosti (skupni lastniki, solastniki, družbeniki);
(2) se pravice in obveznosti sospornikov opirajo na isto dejansko in pravno podlago (***idem factum, idem ius***);

(3) gre za solidarne terjatve ali solidarne obveznosti.

Formalno sosporništo je dovoljeno:

(1) kadar so predmet spora zahtevki oz. obveznosti iste vrste, ki se opirajo na istovrstno ali dejansko ali pravno podlago (***simile factum, simile ius***);

(2) če velja stvarna ali krajevna pristojnost istega sodišča za vsak zahtevek in vsakega toženca.

Formalni sosporniki med seboj niso v nobeni materialnopravni zvezi, le njihove pravice in obveznosti so podobne, temeljijo na podobni dejanski in pravni podlagi.

Pri materialnem sosporništvu je možno tožiti vse materialne sospornike pri sodišču, ki je pristojno za enega izmed njih (***forum attractionis***).

Za formalno sosporništo je stvarna in krajevna pristojnost sodišča procesna predpostavka.

3. Navadno in enotno sosporništo

Za navadno sosporništo gre, če se lahko izda za vsakega sospornika različna sodba. Vsak navadni sospornik v civilni pravdi je samostojna stranka. Njegova procesna dejanja učinkujejo le zanj. Možno je upoštevati zatrjevanje dejstva, skupnega za vse sospornike, v korist drugih navadnih sospornikov.

Za enotno sosporništo gre, če je možno zoper vse sospornike izdati le enako sodbo. Vsi enotni sosporniki so pravdna stranka. Učinek za vse sospornike imajo le aktivna in najbolj koristna procesna dejanja. Dejanja sospornikov učinkujejo tudi za sospornike, ki so kakšno procesno dejanje zamudili. V primeru nasprotovanja med dejanji sospornikov obvelja najbolj koristno dejanje. Koristnost dejanje je treba presojati glede na končni cilj v pravdi (npr. obsodilna sodba je končni cilj enotnih sospornikov tožnikov, zavrnjena sodba je končni cilj enotnih sospornikov tožencev).

Sodna praksa in pravna teorija štejeta nerazdelne (solidarne) dolžnike vedno za navadne sospornike. Za navadna sospornika se štejeta tudi povzročitelj prometne nesreče in zavarovalnica, ki odgovarja za povzročitelja na podlagi obveznega zavarovanja.

Če se iztečejo roki za opravo določenega procesnega dejanja za posamezne enotne sospornike ob različnem času, lahko vsak enotni sospornik opravi to procesno dejanje, dokler se ne izteče rok za zadnjega enotnega sospornika.

Posamezen enotni sospornik lahko umakne tožbo. Umik ne učinkuje za druge enotne sospornike.

Sospornik, ki je umaknil tožbo, s tem izstopi iz procesnega razmerja. Sodba ima učinek tudi zoper njega.

Formalno sosporništo je vedno navadno. Materialno sosporništo je lahko navadno ali enotno. Enotno sosporništo je podano pri materialnih sospornikih, ki so glede na sporni element v pravni skupnosti.

4. Nujno sosporništo

Za nujno sosporništo gre, kadar morajo vsi sosporniki nastopati v procesu na aktivni ali pasivni strani, ker sicer v procesu ne nastopa aktivno ali pasivno legitimirana stranka.

Materialno pravo pove, kdaj je več oseb tako povezanih, da lahko le skupaj nastopajo kot stranke. Primeri nujnega sosporništva:

- zakonca glede sporov v zvezi s skupnim premoženjem,
- sodediči pred delitvijo zapuščine,
- solastniki, če kdo uveljavlja nedeljivo stvarno pravico na nepremičnini, ki je v njihovi solastnini,
- mati in otrok v pravdi zaradi izpodbijanja očetovstva.

5. Zakonito sosporništvo

Za zakonito sosporništvo gre, če ZPP ali drug zakon določa, da lahko na aktivni ali pasivni strani nastopa v pravdi le več oseb in so te osebe sosporniki. V tem primeru ni treba ugotavljati, ali so podani pogoji za materialno ali formalno sosporništvo.

a) Glavna intervencija

Kdor v celoti ali deloma zahteva stvar ali pravico, o kateri že teče pravda med drugimi, lahko toži pri sodišču, pri katerem teče pravda, obe stranki z eno tožbo, dokler ni postopek pravnomočno končan. Tožnik in toženec sta nasproti novemu tožniku (glavni intervenient) zakonita sospornika.

b) Tožba proti glavnemu dolžniku in poroku

Glavni dolžnik in porok sta lahko skupaj tožena, če to ne nasprotuje pogodbi o poroštvu. Gre za zakonito sosporništvo na pasivni strani.

Porokova obveznost je subsidiarna. Obveznost je dolžan izpolniti šele, ko je glavni dolžnik ne izpolni v roku, določenem v pisni zahtevi. Pri solidarnem poroštvu upnik lahko zahteva izpolnitev od glavnega dolžnika, od poroka ali od obeh hkrati. V teh primerih zakonsko sosporništvo ni potrebno, ker lahko upnik toži dolžnika in poroka kot materialna sospornika.

Če se glavni dolžnik in porok dogovorita, da odgovarja porok za obveznost glavnega dolžnika, ko bo upnik terjatev sodno uveljavljal. Tu je potrebno zakonsko sosporništvo, ker upnik ne more tožiti dolžnika in poroka kot materialna sospornika.

6. Podrejeno (eventualno) sosporništvo

Za eventualno sosporništvo gre, če tožnik uveljavlja svoj zahtevek proti več tožencem tako, da zahteva, da naj sodišče ugotovi tožbenemu zahtevku proti naslednjemu tožencu, če bi bil pravno-močno zavrnjen zahtevek proti prejšnjemu tožencu.

Eventualno sosporništvo je dovoljeno, če:

- uveljavlja tožnik proti vsakemu tožencu isti zahtevek, ali
- uveljavlja tožnik proti posameznim tožencem različne zahtevke, ki so v medsebojni zvezi, pri čemer je isto sodišče stvarno in krajevno pristojno za vsak zahtevek.

Eventualno sosporništvo uporabi tožnik, kadar dejansko ali pravno ni jasna pasivna legitimacija (npr. ni jasno, kdo je zakrivil prometno nesrečo).

Procesna dejanja ne smejo biti vezana na izvenprocesne pogoje, vendar so lahko vezana na negotova dogajanja v samem procesu.

7. Začetno in naknadno sosporništvo

Za začetno sosporništvo gre, če v začetku pravde nastopa na aktivni ali pasivni strani več oseb.

Za naknadno sosporništvo gre, če se do konca obravnave:

- priključi tožniku nov tožnik, ali
- se tožba razširi na novega toženca, ki v to privoli.

Naknadno sosporništvo je dovoljeno le, če obstajajo pogoji za materialno ali formalno sosporništvo.

Če vstopi na strani tožnika nov tožnik, nista potrebni privolitev toženca in prvotnega tožnika.

Pri razširitvi tožbe na novega toženca je potrebna njegova privolitev, ker mora prevzeti pravdo v stanju vstopa vanjo. Privolitve novega toženca sodišče ne more nadomestiti s sklepom.

Deveto poglavje: UDELEŽBA TRETJIH V PRAVDI

§ 59. STRANSKA INTERVENCIJA

1. Pojem stranke intervencije

Stranski intervenient se med potekom civilne pravde pridruži eni od strank, ker ima pravni interes, da stranka v pravdi zmaga. Predpostavka stranke intervencije je poseben intervencijski interes, ki ga mora intervenient izkazati.

Pravni interes je podan, kadar je intervenient s stranko v materialnopravnem razmerju, tako da lahko sodba (ne)posredno vpliva na njegov pravni položaj.

Sosporniški intervenient ima neposredni pravni interes – nanj se razteza pravnomočnost sodbe.

Podlaga za posredni pravni interes so razna materialnopravna razmerja: solidarni dolžnik, ki ni tožen, ima interes, da zmaga toženi solidarni dolžnik, odstopnik terjatve (cedent) ima pravni interes, da zmaga prevzemnik terjatve (cesionar), itd.

Za intervencijo v civilnem sporu ne zadostuje ekonomski ali emocionalni interes.

Intervencijski spor – do njega pride, če intervenientu stranka izpodbija pravico intervencije.

Stranski intervenient se lahko pridruži stranki ves čas postopka – med postopkom na I. stopnji, v pritožbenem postopku, vse do pravnomočnosti. Prijava intervencije je možna že ob sami vložitvi tožbe (pred nastopom litispendence). Stranski intervenient se lahko pridruži stranki tudi v postopku izrednih pravnih sredstev ali vložiti izredno pravno sredstvo, če je sodeloval v rednem postopku pred pravnomočnostjo. Če ni sodeloval, lahko izredno pravno sredstvo vložiti le sosporniški intervenient.

2. Položaj intervenienta v pravdi

Intervenient mora sprejeti pravdo v stanju, v katerem je, ko vstopi vanjo.

Intervenient ima pravico podajati vse predloge in opravljati vsa procesna dejanja v rokih, v katerih bi lahko to storila stranka. Intervenientova dejanja imajo pravni učinek za stranko, če niso z njimi v nasprotju. V tem primeru učinkujejo strankina dejanja, čeprav so intervenientova dejanja bolj koristna. Pasivna dejanja stranke ne učinkujejo.

Intervenient lahko opravlja procesna dejanja le v rokih, ki veljajo za stranko.

Intervenient lahko opravlja le pozitivna procesna dejanja. Vsa druga dejanja mora opravljati v skladu z interesi stranke. Ne more razpolagati z zahtevkom, umakniti tožbe, se odpovedati zahtevku, pripoznati zahtevek, spremeniti tožbe, priznati določenih dejstev.

3. Intervencijski efekt

Intervenient se udeležuje pravde, ker utegne sodba (ne)posredno učinkovati na njegov pravni položaj. Smisel intervencije je, da intervenient pomaga stranki glede razčiščevanja dejanskega stanja in obravnavanja pravnih vprašanj, da bi stranka uveljavila vse možne trditve, predloge in ugovore.

Stranka mora intervenienta obvestiti o pravdi. Z obvestilom o pravdi omogoči intervencijo.

Intervencijski efekt = položaj, ko intervenient po zaključku pravde ne more očitati stranki, da se je slabo pravnomočno (exceptio mali procesus), tako da je sodba dejansko in pravno zanjo neugodna. Tega ugovora intervenient nima, če ga je stranka pravočasno obvestila o pravdi in ni opravljal procesnih dejanj v nasprotju z intervenientovimi.

Če stranka intervenienta o pravdi ni obvestila ali je opravljal procesna dejanja v nasprotju z njegovo voljo, jo lahko intervenient toži in ji očita, da ne bi izgubila prejšnje pravde, če bi uporabljala vse možne trditve in ugovore.

4. Sosporniški intervenient

Če se pravni učinek sodbe razteza neposredno na intervenienta, ima intervenient pravo enak položaj kot enotni sospornik. Vendar pri enotnem sosporništvu ni vedno predpisano nujno sosporništvo. V pravdi lahko nastopa le eden ali več potencialnih enotnih sospornikov, drugi so intervenienti. Ti lahko vlagajo tudi izredna pravna sredstva, četudi se niso udeleževali postopka do pravnomočnosti. Sosporniški intervenient lahko opravlja dispozitivna dejanja. V primeru nasprotja med dejanji stranke in dejanji sosporniškega intervenienta velja pozitivno in najbolj koristno dejanje.

§ 60. OBVESTILO O PRAVDI, IMENOVANJE PREDNIKA

1. Obvestilo o pravdi (litis denuntiatio)

Če želi stranka doseči proti določeni osebi določene materialnopravne učinke, jo mora obvestiti o tekoči pravdi. To stori preko pravnomočnega sodišča z vlogo, v kateri navedi razlog obvestitve in stanje, v katerem je pravda. Obvestilo je možno, dokler se pravda pravnomočno ne konča.

Stranka obvesti o pravdi tistega, ki ima pravni interes, da stranka v pravdi zmaga. S tem omogoči naslovljencu, da se ji pridruži kot stranski intervenient. Obvestilo o pravdi ima intervencijski efekt – naslovljenec stranki, ki ga je o pravdi obvestila, ne more očitati, da se je slabo pravdala.

2. Imenovanje prednika (*nominatio auctoris*)

Prednika lahko imenuje le toženec, kadar je posestnik stvari ali imetnik pravice ter trdi, da ima stvar v posesti ali da izvršuje pravico v imenu nekoga drugega. Toženec pozove prednika, da namesto njega stopi v pravdo.

Poziv predniku je mogoč najkasneje na glavni obravnavi, preden se toženec spusti v obravnavanje glavne stvari.

Kaj lahko stori imenovani prednik – 3 možnosti:

- (1) lahko vstopi v pravdo namesto prvotnega toženca. Privolitev tožnika v tako spremembo ni potrebna, razen če uveljavlja zoper toženca zahteve, ki niso odvisni od tega, ali ima toženec stvar v posesti oz. izvršuje pravico v prednikovem imenu
- (2) lahko ne vstopi v pravdo kljub pozivu – prvotni toženec se ne more upirati, da bi se spustil v pravdo. Vendar nastopi intervencijski efekt – prednik ne more trditi, da se je toženec slabo pravdal in ni uveljavil vseh možnih ugovorov. Toženec mora kljub temu storiti vse, kar je v okviru poznavanja dejanskega in pravnega položaja sposoben storiti, sicer predniku odgovarja za škodo.
- (3) lahko ne nadomesti toženca, vendar nastopi kot stranski intervenient.

§ 61. UDELEŽBA DRUGIH PRAVOSODNIH ORGANOV V CIVILNI PRAVDI

1. Državni tožilec

nastopa v civilni pravdi v 3 vlogah – kot:

- (1) vlagatelj zahteve za varstvo zakonitosti;
- (2) državni organ, ki se lahko izjavi o vsaki vloženi reviziji;
- (3) stranka.

Državni tožilec lahko v 3 mesecih od pravnomočne sodne odločbe vloži zoper njo zahtevo za varstvo zakonitosti. Z njo skrbi za enotno prakso sodišč glede uporabe zakonov in drugih predpisov, kadar sodna praksa višjih sodišč glede uporabe posameznih zakonov ali zakonskih določb. Zahtevo za varstvo zakonitosti lahko vloži tudi, kadar meni, da je posamezna sodna odločba nezakonita ali izdana v nezakonitem postopku.

Državni tožilec se lahko izjavi o vsaki vloženi reviziji. Sodnik sodišča I. stopnje pošlje izvod vsake revizije državnemu tožilstvu, ki se lahko v 30 dneh od vročitve o njej izjavi. V tem primeru ima tožilstvo le 30-dnevni rok za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti.

Državni tožilec lahko izjemoma nastopa kot stranka – vloži lahko tožbo za razveljavitev zakonske zveze, če je bila zakonska zveza sklenjena v nasprotju z zadržki v javnem interesu.

2. Državni pravobranilec

nastopa v civilnem sporu kot zastopnik države, državnih organov in upravnih organizacij v sestavi, ki so pravne osebe. Pri njihovem zastopanju opravlja državni pravobranilec vsa procesna dejanja, ki jih je v postopku upravičena opravljati stranka ali udeleženec.

3. Družbeni pravobranilec

ima pooblastila za varstvo bivše družbene lastnine, tako da vlaga tožbe za oškodovanje bivšega družbenega premoženja, če tega ne stori na njegov predlog Slovenska razvojna družba (SRD). To ni več aktualno, ker je SRD ukinjena.

Deseto poglavje: STROŠKI PRAVDNEGA POSTOPKA

§ 62. STROŠKI PRAVDNEGA POSTOPKA

1. Pojem pravnih stroškov

Pravni stroški so izdatki, ki nastanejo med postopkom ali zaradi postopka. To so:

- sodni stroški,
- stroški strank.

Sodni stroški so stroški, povezani z delom sodišč kot državnih organov. Stranke jih delno krijejo s plačilom sodnih taks. Posebej morajo stranke plačati stroške v zvezi s samim potekom postopka: stroški

za izvajanje posameznih dokazov, stroški za dnevnice in potni stroški za sodnike v primeru opravljanja sodnih dejanj zunaj sodnih zgradb.

Med strankine stroške spadajo:

- potni stroški,
- izguba osebnega dohodka,
- poštnine,
- sodne takse,
- nagrajevanje odvetnikov.

2. Pravila o plačevanju pravnih stroškov

a) Obveznost vnaprejšnjega plačila pravnih stroškov

Vsaka stranka predhodno krije sodne in svoje stroške, ki jih povzroči s svojimi dejanji. Vsaka stranka je dolžna vnaprej plačati polog sodne takse, predpisane za posamezna procesna dejanja. Kadar predlaga stranka izvedbo dokaza, mora po nalogu sodišča založiti znesek, potreben za stroške, nastale z izvedbo dokaza.

Če predlaga izvedbo dokaza sodišče, se izplačajo stroški za izvedbo dokaza iz sredstev sodišča.

b) Temeljna pravila o povrnitvi pravnih stroškov

Veljata 2 temeljna kriterija:

(1) kriterij uspeha v pravdi – stranka, ki v pravdi v celoti propade, mora nasprotni stranki in njenemu intervenientu povrniti pravne stroške. Če stranka le delno zmaga v pravdi, lahko sodišče glede na doseženi uspeh:

- določi, da krije vsaka stranka svoje stroške,
- naloži eni stranki, naj povrne drugi stranki ali intervenientu sorazmeren del stroškov.

(2) kriterij krivde – stranka mora ne glede na izid pravde povrniti stranki stroške, ki jih je povzročila po svoji krivdi ali naključju, ki se je njej primerilo. Krivdna povzročitev stroškov je podana, če stranka:

- zlorablja procesne pravice, ali
- poskuša s procesnimi dejanji zavlačevati postopek.

Nekrivdni primer povzročitve stroškov je bolezen stranke, zaradi katere je prišlo do preložitve naroka, vrnitve v prejšnje stanje,...

c) Posebna pravila o plačilu pravnih stroškov

Tožnik mora kriti pravne stroške, če:

- toženec ni dal povoda za tožbo in je pripoznal zahtevek:
 - v odgovoru na tožbo, ali
 - preden se je spustil v obravnavanje glavne stvari.
- je umaknil tožbo, razen če jo je umaknil takoj, ko je toženec izpolnil zahtevek.

Stranka, ki umakne pravno sredstvo, mora povrniti nasprotni stranki pravne stroške, nastale zaradi pravnega sredstva.

Če se pravda konča s sodno poravnavo, krije vsaka stranka svoje stroške, če ni v poravnavi drugače dogovorjeno.

Sosporniki krijejo stroške po enakih delih. Sodišče lahko določi drugačno razmerje, če je med njimi razlika glede deleža na spornem predmetu. Nerazdelno (solidarno) odgovorni sosporniki so nerazdelno odgovorni za stroške. Za stroške, ki jih povzročijo posamezni sosporniki s posebnimi pravnimi dejanji, drugi sosporniki niso odgovorni.

Državni organ ima pravico do povračila stroškov, vendar nima pravice do nagrade.

Stroške postopka za zavarovanje dokazov krije stranka, ki je predlagala zavarovanje. Pozneje lahko stroške uveljavlja kot del pravnih stroškov glede na uspeh v pravdi.

3. Obseg pravnih stroškov

Pri določitvi povrnitve stroškov sodišče upošteva le stroške, potrebne za pravdo, o čemer odloči po skrbni presoji vseh okoliščin. Stroški za nagrade odvetnikov se določijo po posebni tarifi.

4. Odločanje o povrnitvi pravnih stroškov

Sodišče oprosti plačila postopkov strank, ki po splošnem premoženjskem stanju ne zmore stroškov brez škode za nujno preživljanje same sebe in svoje družine. Oprostitev plačila stroškov je lahko:

- delna – oprostitev plačila sodnih taks,
- popolna – oprostitev predujma za stroške prič, izvedencev, ogledov in sodnih oglasov.

Sodišče lahko stranki plačilo taks odloži do izdaje odločbe ali dovoli obročno plačilo.

Pri odločanju o oprostitvi stroškov mora sodišče upoštevati vse okoliščine, zlasti:

- vrednost spornega predmeta,
- število oseb, ki jih stranka preživlja,
- dohodke in premoženje, ki ga imajo stranka in njeni družinski člani.

Podjetnik posameznik in pravne osebe ne morejo biti oproščeni plačila stroškov v sporih v zvezi s svojo dejavnostjo. Prof. Ude meni, da je določba sporna, ker so številni podjetniki posamezniki v slabem premoženjskem stanju.

Sodišče odloči o oprostitvi plačila stroškov na predlog stranke. Pri tem je dolžna priložiti:

- potrdilo pristojnega upravnega organa o svojem premoženjskem stanju,
- potrdilo o premoženjskem stanju članov gospodinjstva,
- potrdilo o svojih dohodkih,
- potrdilo o dohodkih članov gospodinjstva,
- zadnjo odločbo o dohodnini,
- morebitne druge dokaze, s katerimi dokazuje svoje premoženjsko stanje in premoženjsko stanje članov gospodinjstva.

Podatke o premoženjskem stanju si lahko priskrbi sodišče po uradni dolžnosti.

V primeru popolne oprostitve stroškov postavi sodišče stranki na njeno zahtevo, če je to nujno za varstvo njenih pravic, pooblaščenca odvetnika. Stranka odvetnika ni dolžna sprejeti in lahko vedno prekliče pooblastilo. Pooblaščenec odvetnik je dolžnost dolžan sprejeti ter ne sme enostransko odpovedati pooblastila ali se razrešiti svoje funkcije. Lahko le iz upravičenih razlogov predlaga svojo razrešitev.

V primeru popolne oprostitve stroškov se plačajo predujmi za stroške prič, izvedencev, tolmačev, ogledov, sodnih oglasov ter dejanski izdatki in nagrada postavljenega pooblaščenca odvetnika iz sredstev sodišča. To so pravdni stroški, ki jih mora plačati nasprotnik oproščene stranke, če v pravdi propade ali sam zakrivi te stroške.

Sklep o oprostitvi plačila stroškov in postavitvi pooblaščenca odvetnika lahko sodišče I. stopnje med postopkom razveljavi, če ugotovi, da stranka zmore stroške postopka. Pri tem odloči, ali naj stranka popolnoma ali delno vrne oproščene stroške.

Če je nasprotnik stroškov oproščene stranke obsojen na povrnitev pravnih stroškov in tega niti on ne zmore, lahko sodišče, da mora vse ali del stroškov plačati stroškov oproščena stranka iz tega, kar ji je bilo v pravdi prisojeno.

6. Tožniška varščina (*cautio auctoris*)

Kadar začne tuj državljan ali oseba brez državljanstva, ki nima stalnega prebivališča v Sloveniji, pravdo pred slovenskim sodiščem, mora dati tožencu na njegovo zahtevo varščino za pravdne stroške. Toženec mora to zahtevati najpozneje na prvem naroku za glavno obravnavo, preden se spusti v obravnavanje glavne stvari.

Toženec nima pravice do varščine, če:

- (1) velja *dejanska reprociteta* – slovenski državljani v tožnikovi državi niso dolžni dajati varščine;
- (2) uživa tožnik v Sloveniji *pravico prebivališča*;
- (3) se tožnikov zahtevk nanaša na *terjatev iz delovnega razmerja v Sloveniji*;
- (4) gre za zakonski, paternitetni ali preživninski spor;
- (5) gre za menično, čekovno ali nasprotno tožbo ter tožbo za izdajo plačilnega naloga.

Plačilo tožniške varščine je procesna ovira. Sodišče varščino določi le na zahtevo toženca, nikoli po uradni dolžnosti. Toženec, ki je zahteval varščino, ni dolžan nadaljevati postopka o glavni stvari.

Če tožnik ne dokaže, da je dal v določenem roku varščino, se šteje, da je tožbo umaknil. Če je toženec zahteval varščino v postopku s pravnimi sredstvi in tožnik ne dokaže, da jo je dal, se šteje, da je umaknil pravno sredstvo.

Tuji državljani imajo pod pogojem vzajemnosti pravico do oprostitve plačila pravnih stroškov. Če nastane dvom, daje pojasnilo Ministrstvo za pravosodje. Če ima tuji državljan stalno prebivališče pri nas, nima pravice do oprostitve stroškov. Oseba brez državljanstva ima tako pravico v vsakem primeru, četudi ima pri nas stalno ali začasno prebivališče.

7. Brezplačna pravna pomoč

Izredno visoki sodni stroški lahko ogrožajo pravico do sodnega varstva iz § 23 Ustave. Dostopnost sodnega varstva je element pravne in socialne države.

Zakon o brezplačni pravni pomoči (ZBPP) ureja vse oblike brezplačne pomoči za vse oblike sodnega varstva pred vsemi sodišči splošne pristojnosti in specializiranimi sodišči v Sloveniji, pred Ustavnimi sodiščem ter vsemi organi, pristojnimi za izvensodno poravnavanje sporov.

Določbe ZBPP se uporabljajo le, če brezplačna pravna pomoč ni urejena s posebnim zakonom. Stranka, ki ji je brezplačna pravna pomoč priznana po posebnem zakonu, ne more pravice do brezplačne pravne pomoči uveljavljati po ZBPP v isti zadevi in za isto obliko pravne pomoči.

Po ZBPP lahko upravičenec do brezplačne pravne pomoči dobi brezplačni pravni nasvet brez ugotavljanja pogojev za pomoč.

Ugotavljanje premoženjskega stanja je po ZBPP bolj natančno.

ZBPP navaja več pogojev za pridobitev brezplačne pravne pomoči – okoliščine, da:

- zadeva očitno ni nerazumna,
- zadeva je pomembna za prosilčev osebni in socialno-ekonomski položaj,
- pričakovani izid zadeve je za prosilca oz. njegovo družino življenjskega pomena,
- zadeva ima verjetne možnosti za uspeh,
- nerešena zadeva je razlog, da se je oseba znašla v življenjski stiski.

Brezplačno pravno pomoč nudijo odvetniki, odvetniške družbe in notarji v zadevah, ki jih opravljajo.

O odobritvi brezplačne pravne pomoči po ZBPP odloča predsednik okrožnega oz. ustreznega specializiranega sodišča. Po ZPP o oprostitvi stroškov odloča senat ali predsednik senata.

Prvostopenjski organ odloča o brezplačni pravni pomoči po ZUP. Zoper odločbo ni pritožbe, možen je upravni spor.

Zakonita cesija povzročenih stroškov – terjatev upravičenca do brezplačne pravne pomoči, ki v pravdi zmaga, preide do višine stroškov pravne pomoči na Republiko Slovenijo.

Enajsto poglavje: DOKAZOVANJE

§ 63. SPLOŠNI POJMI O DOKAZOVANJU

1. Dokazovanje kot aktivnost procesnih subjektov, vrste dokazov

Dokazovanje je zbir procesnih dejanj procesnih subjektov, ki naj ustvari pri sodišču prepričanje o resničnosti trditve strank, ki se nanašajo na pravno relevantna dejstva v civilnem sporu.

Sodišče mora biti prepričano o vseh dejstvih, na katera opira svojo odločitev. Pri prepričanju povprečen človek ne dvomi o (ne)obstoju določenega dejstva. Prepričanje je potrebno za izdajo vsebinskih (meritornih) sodnih odločb. Verjetnost določenega dejstva zadostuje za izdajo vmesnih procesnih sklepov.

Neposredno dokazi so dokazi za ugotovitev pravno relevantnih dejstev = dejstev, ki sestavljajo določeno civilno dejansko stanje.

Posredni dokazi (indici) so dokazi za ugotovitev dejstev, na podlagi katerih sklepamo na obstoj pravno relevantnih dejstev.

2. Trditveno in dokazno breme

Stranke morajo navesti vsa dejstva, na katera opirajo svoje zahtevke, in predlagati dokaze, s katerimi se dejstva dokazujejo. Stranka mora tudi navesti dejstva in predlagati dokaze, s katerimi izpodbija navedbe in dokaze nasprotnika.

Tožnik mora dokazati pravotvorna dejstva (= dejstva, na katera opira svoj zahtevek).

Toženec mora dokazati dejstva, na katera opira ugovore = dejstva, iz katerih izhajajo:

- ugovor nenastale pravice,
- ugovor ugasle pravice,
- samostojni izključevalni ugovori.

Stranka ima:

- ***onus preferendi*** = trditveno breme – zatrjevati mora dejstva, iz katerih izvirajo zahtevki in ugovori,
- ***onus probandi*** = dokazno breme – navesti mora dokaze, na podlagi katerih je možno dejstva ugotoviti.

Posledice nedokazanosti zadanejo stranko, ki mora dejstvo zatrjevati.

Izvedejo se lahko le dokazi, ki jih predlagajo stranke. Sodišče izvede dokaze po uradni dolžnosti, če izhaja iz obravnave in dokazovanja, da imajo stranke namen razpolagati z zahtevki, s katerimi ne morejo razpolagati.

Materialno pravo nam pove, katera od strank je dolžna zatrjevati in dokazati določeno dejstvo.

3. Predmet dokazovanja

so:

- dejstva, na katera stranke opirajo svoje zahtevke oz. ugovore,
- pravila znanosti in strok,
- izkustvena pravila.

Ni treba dokazovati pravnih pravil, ker jih sodišče pozna po uradni dolžnosti (*iura novit curia*).

a) Dejstva

Pomembno je razlikovati dejanske od pravnih trditvev. Problemi:

- ali so dejanske ali pravne narave trditve o dogodkih notranjega življenja (krivda, slaba vera) – gre za ugotavljanje dejstev. Pravne narave so opredeljevanja in ugotavljanja, za kakšno obliko krivde gre.
- ali so dejanske ali pravne narave trditve o ustreznosti ravnanja pravnemu standardu (npr. ravnanje dobrega gospodarja) – gre za pravno sklepanje.
- z izkustvenimi pravili, pravili znanosti in pravili strok ugotavljamo pravno relevantna dejstva, razen če je takšno pravilo del pravne norme;
- ugotavljanje višine denarne odškodnine za premoženjsko škodo je sklepanje o dejstvih;
- določanje odškodnine za nepremoženjsko škodo je pravno sklepanje;
- ugotavljanje prave poslovne volje strank, kadar pogodba ni jasna, je dejansko zaključevanje, ker sodišče ugotavlja, kaj sta se stranki dejansko ugotovili;

Dejstva, ki jih ni treba dokazovati, so:

- o priznana dejstva,
- o splošno znana dejstva.

Na dispozitivnem pravnem področju mora sodišče vzeti priznano dejstvo za podlago sodbe brez preverjanja njegove resničnosti. Priznano dejstvo se dokazuje le, če sodišče meni, da stranka priznava z namenom razpolagati z zahtevkom, s katerim ne more razpolagati.

Splošno znana (*notorna*) so dejstva, ki so na določenem območju znana večjemu številu ljudi. To so historični dogodki, naravne katastrofe in politične okoliščine.

Nepretekana dejstva so dejstva, ki jih stranka ne zanika, vendar jih izrecno ne prizna. Ni jih treba dokazovati.

Sodišče ne sme upoštevati dejstev, ki jih odkrije v dokaznem postopku in jih ni navajala nobena stranka, razen če gre za dejstva, ki kažejo na to, da imajo stranke namen nedopustno razpolagati z zahtevki.

Pri zakonskih domnevah dokazujemo domnevno bazo = dejstva, na podlagi katerih zakon izpelje svojo domnevo.

b) Pravila znanosti in stroke ter izkustvena pravila

so splošna abstraktna pravila. Če so sodišču znana brez dokazovanja, jih upošteva na opozorilo strank ali na lastno pobudo.

Če ta pravila sodišču niso znana, jih na predlog strank ali po uradni dolžnosti dokazuje z izvedencem.

c) Pravna pravila

se ne dokazujejo. Sodišče jih pozna po uradni dolžnosti. To velja tudi za tuje pravo in podzakonske predpise.

Če mora sodišče uporabiti tuje pravo, lahko:

- zahteva obvestilo o tujem pravu od Ministrstva za pravosodje,
- se o vsebini tujega prava prepriča na drug ustrezen način.

Stranke lahko o vsebini tujega prava predložijo javno ali drugo listino pristojnega tujega organa. Če ni možno ugotoviti vsebine tujega prava, se uporabi pravo RS.

Včasih se tudi dokazuje vsebina splošnih aktov, če so doživeli spremembe in dopolnitve.

§ 64. IZVAJANJE, OCENJEVANJE TER ZAVAROVANJE DOKAZOV

1. Izvajanje dokazov

Faze izvajanja dokazov so:

- predlaganje dokazov – dokazni predlog,
- sklepanje o tem, katere dokaze bo sodišče izvedlo – dokazni sklep,
- zbiranje dokazov,
- izvajanje dokazov v ožjem smislu.

Izvajanju sledi ocenjevanje dokazov.

a) Dokazni predlog

Izvedbo dokazov predlagajo stranke ali sodišče po uradni dolžnosti, če meni, da imajo stranke namen razpolagati z nedopustnimi zahtevki. Splošnega pooblastila za izvajanje dokazov po uradni dolžnosti sodišče nima – razpravno načelo.

b) Dokazni sklepi

Kateri dokazi naj se izvedejo za ugotovitev odločilnih dejstev, odloči sodišče z dokaznim sklepom, s katerim:

- sprejme predloge strank, ali
- zavrne predloge strank, ali
- po uradni dolžnosti odredi izvedbo določenega dokaza.

Sodišče se mora izjaviti o dokaznih predlogih strank.

Dokazni sklep izraža načrt sodišča, v katero smer bo raziskovalo dejansko stanje in katera pravna pravilo bo uporabilo.

V dokaznem sklepu sodišče navede:

- sporno dejstvo, o katerem naj se izvede dokaz, in
- dokazilo.

Za odločbo nepomembne predlagane dokaze sodišče zavrne in navede v sklepu, zakaj jih je zavrnilo.

Dokazni sklep izda senat na glavni obravnavi.

Stranke lahko zavrnjene dokazne predloge ponovijo na glavni obravnavi.

Proti dokaznemu sklepu ni posebne pritožbe. Stranka ga lahko izpodbija le skupaj s pritožbo proti končni odločbi.

Sodišče v nadaljevanju pravde ni vezano na dokazni sklep – lahko ga spremeni in:

- izvede zavrnjene dokaze, in
- odredi izvedbo novih dokazov.

c) Zagotovitev dokaznih sredstev

Ob razpisu naroka za glavno obravnavo predsednik senata odredi:

- katere priče in izvedenci naj se povabijo na glavno obravnavo,
- kateri drugi dokazi naj se preskrbijo (pribava listin).

d) Izvajanje dokazov v ožjem smislu

Načelo neposrednosti zahteva, da se dokazi izvajajo na glavni obravnavi pred senatom, ki v sporni zadevi izda končno odločbo.

Izjema zaradi načela ekonomičnosti je izvajanje dokazov po predsedniku senata ali zaprošenem sodniku, če:

- dokaza ni možno izvesti pred senatom,
- je izvedba dokaza glede na vrednost spornega predmeta predraga.

V zaprosilu za izvedbo dokaza se opiše stanje stvari po poteku glavne obravnave. Posebej se navede, na katere okoliščine je treba paziti pri izvedbi dokaza. O naroku o izvedbi dokaza pred predsednikom senata ali naprošenim sodnikom se obvestita stranki, razen če sta izjavili, da ne bosta prišli na narok. Pri izvedbi dokaza ima predsednik senata ali zaprošeni sodnik vse pravice senata pri izvedbi dokazov na glavni obravnavi.

Sodnik za izvedbo dokaza sme izvesti tudi druge dokaze, če meni, da je to smotrno, vendar ne sme izvesti dokazov, ki jih ni predlagala nobena stranka.

Na glavni obravnavi izvaja dokaze predsednik senata. Ko konča zaslišanje priče, izvedenca ali stranke, jim lahko člani senata neposredno postavljajo vprašanja. Stranka in njen zastopnik (ali pooblaščenec) lahko z dovoljenjem predsednika senata neposredno postavljata vprašanja nasprotni stranki, pričam in izvedencem.

Zaslišane priče in izvedenci ostanejo v sodni dvorani. Predsednik senata jih lahko po izjavi strank popolnoma odpusti ali odredi, naj se začasno odstranijo iz dvorane. Zaslišane priče se lahko znova pokličejo ter se zaslišijo v (ne)navzočnosti drugih prič in izvedencev.

Dokaze je možno izvajati tudi po končani glavni obravnavi.

2. Ocenjevanje dokazov

Temeljno načelo je načelo proste presoje dokazov. Katera dejstva se štejejo za dokazana, odloči sodišče po svojem prepričanju na podlagi vestne in skrbne presoje:

- vsakega dokaza posebej, in
- vseh dokazov skupaj, in
- uspeha celotnega postopka.

ZPP ne pozna dokaznih pravil, razen vrednotenja javnih listin. Vsebina javne listine velja za resnično. Možno je dokazati, da:

- so v javni listini dejstva neresnično ugotovljena, ali
- je javna listina nepravilno sestavljena.

3. Zavarovanje dokazov

se uporabi, če ni smiselno čakati na izvedbo dokaza na glavni obravnavi, ker se dokaz na glavni obravnavi ne bi mogel izvesti.

Glavna predpostavka za zavarovanje dokazov je utemeljena bojazen, da:

- se dokaz pozneje ne bo več mogel izvesti, ali
- bo njegova izvedba težja.

Zavarovanje dokazov izvede sodišče vedno na predlog stranke.

Stranka lahko predlaga zavarovanje:

- pred pravdo,
- med pravnim postopkom,
- po pravnomočnosti končne odločbe, če se zavaruje dokaz, pomemben za vložitev izrednega pravnega sredstva ali odločanje o njem.

V vlogi za zavarovanje dokazov mora predlagatelj navesti:

- (1) dejstva, ki naj se dokažejo,
- (2) dokaze, ki naj se izvedejo,
- (3) razloge, zaradi katerih meni, da se pozneje dokaz ne bo mogel izvesti ali bo njegova izvedba težja.

Za zavarovanje dokazov med pravnim postopkom je pristojno sodišče, pred katerim teče postopek.

Za zavarovanje dokazov pred uvedbo postopka ali med postopkom v nujnih primerih, je pristojno okrajno sodišče, kjer:

- so stvari, ki si jih je treba ogledati, ali
- prebiva oseba, ki jo je treba zaslišati.

O predlogu odloča predsednik senata ali sodnik posameznik, ki vodi postopek.

Če se izvaja zavarovanje dokazov zunaj postopka, o predlogu odloči sodnik posameznik pristojnega okrajnega sodišča.

Vlogo za zavarovanje dokazov se vroči nasprotniku. Sodišče odloči o predlogu brez predhodne izjave nasprotnika, če je nevarno odlašati.

§ 65. POSAMEZNA DOKAZNA SREDSTVA

1. Oglad

Z ogledom sodišče ugotavlja z neposrednim čutnim zaznavanjem lastnosti oseb ali stvari oz. resničnost dejanskih trditev strank.

Oglad se opravi, če je za ugotovitev določenega dejstva ali okoliščine potrebno, da si sodišče stvar neposredno ogleda.

Predmet ogleda so osebe in stvari. Stranke in priče niso dolžne trpeti ogleda na lastnem telesu.

Oglad se opravi pred senatom. Ta lahko pooblasti predsednika senata za opravo ogleda, če stvari ni možno prenesti na sodišče ali je predrago.

2. Listine

Listina je vsak predmet, na katerem je izražena misel. Je najbolj zanesljivo dokazno sredstvo, ker je trajnega pomena, in so misli v njej rezultat tehtnega premisleka.

Listine so:

(1) javne listine – potrebni so 3 elementi:

- 1) izda jo državni organ ali (pravna/fizična) oseba, ki izvršuje javna pooblastila,
- 2) izdana je v okviru pristojnosti organa ali organizacije,
- 3) izdana je v predpisani obliki.

(2) zasebne listine – niso javne. Na njih lahko podpis overi pooblaščen državni organ ali oseba, ki izvršuje javna pooblastila (notar). Overovitvena klavzula na javni listini ima javni pomen – takšna listina je javna listina.

Dokazna moč listin – javna listina dokazuje resničnost tistega, kar se v njej potrjuje ali določa = domneva o resničnosti vsebine javne listine. Gre za **praesumptio iuris**, ker je dovoljen nasprotni dokaz.

Tuje javne listine, overjene po predpisih, imajo ob pogoju vzajemnosti enako dokazno moč kot domače listine, če ni z mednarodno pogodbo drugače določeno.

Glede dokazne moči zasebnih listin ni nobenih pravil.

Edicijska dolžnost = *dolžnost izročitve listine*:

(1) **Izročitev listine predlagajoče stranke**

Stranka mora sama predložiti listino, na katero se sklicuje v dokaz svojih navedb.

(2) **Edicijska dolžnost nasprotnika**

Nasprotnik je dolžan izročiti listino, če:

- 1) se je v pravdi sam nanjo skliceval v dokaz svojih navedb,
- 2) gre za listino, ki jo mora po zakonu izročiti (npr. ima jo v hrambi) – izročitev listine je možna s posebno tožbo (*edicijski zahtevki*),
- 3) velja listina glede na njeno vsebino skupno za obe stranki – izročitev listine je možna s posebno tožbo.

Če nasprotnik zanika, da bi bila listina pri njem, sodišče izvede postopek za ugotovitev tega dejstva. Stranke v izročitev listine ni možno prisiliti, četudi laže, da listine ni pri njej. Če stranka noče izročiti listine, sodišče presodi po prostem prepričanju, kakšnega pomena je listina zanjo. Običajno sodišče šteje, da je listina za stranko neugodna.

Stranka lahko odreče predložitev listine, če lahko odreče pričanje ali odgovore na posamezna vprašanja.

(3) **Izročitev listine državnega organa**

Listina se nahaja pri državnem organu ali osebi, ki ji je poverjeno izvrševanje javnega pooblastila. Stranka ne more doseči, da se ji listina izroči ali pokaže. Sodišče si preskrbi listino po uradni dolžnosti.

(4) **Edicijska dolžnost tretjih oseb**

Tretjemu se lahko s sklepom naroči/naloži izročitev listine. Sodišče to lahko naredi, če:

- 1) mora 3. oseba listino po zakonu hraniti,
- 2) gre za listino, ki je po vsebini skupna za 3. osebo in stranko, ki se sklicuje na listino.

Če 3. oseba zanika edicijsko dolžnost, o tem odloči pravdno sodišče s posebnim sklepom, ki je izvršilni naslov in se izvrši po pravilih izvršilnega postopka.

3. Priče

a) Pojem priče, sposobnost biti priča

Priča je oseba, ki v postopku pred sodiščem izpove o svojih zaznavanjih preteklih in sedanjih dejstev, ki se v postopku dokazujejo.

Priča je lahko vsaka oseba, ki je zmožna dati podatke o dejstvih, ki se dokazuje. Sposobnost biti priča ni odvisna od poslovne sposobnosti. Vprašanje, ali je priča sposobna izpovedovati, presoja sodišče v vsakem konkretnem primeru posebej.

Priča ne more biti stranka ali njen zakoniti zastopnik. Priča je lahko pooblaščenec ali stranski intervenient.

b) Dolžnost pričevanja

Kdor je povabljen za pričo, mora priti na povabilo in mora pričati, če ni z zakonom drugače določeno.

Dolžnost pričevanja vsebuje:

- dolžnost priti na sodišče,
- dolžnost izpovedati o dejstvih vse, kar priča pomembnega ve,
- dolžnost govoriti resnico.

c) Nedopustnost zaslišanja

Kot priča ne sme biti zaslišan, kdor bi s svojo izpovedbo prekršil dolžnost varovanja uradne ali vojaške skrivnosti, dokler ga pristojni organ ne odveže te dolžnosti.

d) Oprostitev pričevanja

Priča sme odreči pričanje:

- (1) o tem, kar ji je stranka povedala kot svojemu pooblaščenču;
- (2) o tem, kar ji je stranka ali druga oseba izpovedala kot verskemu sposvedniku;
- (3) o dejstvih, za katera je zvedela kot odvetnik ali zdravnik.

Sodišče presoja, ali so razlogi za odklonitev pričanja upravičeni. Če niso upravičeni, lahko uporabi proti priči prisilna sredstva.

e) Odklonitev odgovora na posamezna vprašanja

Priča lahko odkloni odgovor na vprašanje, če bi z njim sebe, svoje sorodnike (v ravni črti in v stranki črti do 3. kolena), svojega zakonca (in svaštvo do 3. kolena), skrbnika, posvojitelja in posvojenca:

- spravila v hudo sramoto,

- spravila v veliko premoženjsko škodo,
- spravila v kazenski pregon.

Zaradi nevarnosti pred premoženjsko škodo lahko priča odreče pričanje:

- o pravnih poslih, pri katerih je bila navzoča kot povabljen priča,
- o dejanjih, ki jih je glede spornega pravnega razmerja opravila kot pravni prednik ali zastopnik stranke,
- o dejstvih glede premoženjskih razmerij, vezanih na rodbinsko ali zakonsko zvezo,
- o dejstvih glede rojstva, sklenitve zakonske zveze ali smrti.

Če priča odgovor odkloni, sodišče presodi, ali so opravičeni razlogi za odklonitev.

f) Postopek s pričami

Stranka, ki predlaga, naj se določena oseba zasliši kot priča, mora navesti, o čem naj priča izpove, ter povedati pričino ime in priimek, poklic in prebivališče.

Priče se na narok povabijo s posebnim vabilom. Opozori se jih na:

- dolžnost pričevanja,
- posledice neopravičenega izostanka,
- pravico do povrnitve stroškov.

Priče se zaslišujejo na glavni obravnavi. Priče, ki se zaradi starosti, bolezni ali hudih telesnih hib ne morejo odzvati vabilu, se zaslišijo v njihovem stanovanju.

Priče se zaslišijo vsaka zase brez navzočnosti kasneje zaslišanih prič. Predsednik senata opozori pričo, da je dolžna govoriti resnico in da ne sme ničesar zamolčati. Opozori jo na posledice krive izpovedbe.

Najprej priča pove vse, kar o zadevi ve. Nato ji člani senata in stranke (prek zastopnikov ali pooblaščenec) postavljajo vprašanja, da se njene izpovedbe preizkusijo, dopolnijo ali razjasnijo.

Če se izpovedbe prič ne ujemajo, je možno priče soočiti.

Prisege ZPP ne pozna.

Če v redu povabljen priča ne pride in izostanka ne opraviči, lahko sodišče odredi prisilno privedbo na njene stroške ali jo kaznuje s kaznijo do 300'000 SIT.

Sodišče pričo kaznuje s kaznijo do 300'000 SIT, če priča noče pričati ali odgovoriti na posamezna vprašanja ter za to ni upravičenih razlogov. Če priča kljub kazni še vedno noče pričati, jo da sodišče zapreti. Zapor traja, dokler priča ni pri volji pričati – največ en mesec.

Priča ima pravico do povračila:

- stroškov,
- stroškov za prehrano in prenočišče,
- izgubljenega zasluška.

4. Izvedenci

Izvedenec je oseba, ki na podlagi svojega strokovnega znanja sestavi izvedensko mnenje o preteklih in sedanjih dejstvih ter s tem pomaga sodniku ugotoviti in razjasniti pravno relevantna dejstva.

Sodišče izvede dokaz z izvedenci, če je za ugotovitev ali razjasnitev določenega dejstva potrebno strokovno znanje, s katerim sodišče ne razpolaga.

Izvedenci posredujejo sodišču zapažanja o pomembnih dejstvih. Na podlagi strokovnega znanja dajejo mnenja o preteklih dogodkih.

Strokovnjak, ki izpoveduje o dejstvih, ki jih je sam zapazil zaradi potrebnega strokovnega znanja, v procesu nastopa kot izvedena priča (npr. zdravnik) in NE kot izvedenec.

Izvedenec ne izpoveduje ničesar, kar je sam v preteklosti ali sedanjosti čutno zaznal, temveč na podlagi pravil znanosti in stroke le sklepa na (ne)obstoje pravno relevantnih dejstev.

Izvedenca določi pravdo sodišče s posebnim sklepom. Pred postavitvijo o tem zasliši stranke. Lahko ga pooblasti predsednik senata ali zaprošeni sodnik, če je pooblaščen za izvedbo tega dokaza.

V zapletenih primerih se postavi več izvedencev. Postavijo se s posebne liste stalnih sodnih izvedencev. Izvedenstvo je možno zaupati tudi strokovnemu zavodu. Obstajajo specializirani zavodi za opravljanje izvedenskih del.

Kot izvedenci lahko nastopajo vedno le polnoletne in poslovno sposobne osebe, ki imajo potrebno znanje iz določene stroke oz. znanosti.

Izvedenec je dolžan sprejeti dolžnost ter podati izvid in mnenje. Če v redu povabljeni izvedenec ne pride na narok ali brez upravičenega razloga noče opraviti izvedenskega dela, ga sodišče lahko kaznuje z denarno kaznijo do 300'000 SIT.

Na zahtevo sodišče oprosti izvedenca dolžnosti iz razlogov, zaradi katerih lahko priča odreče pričanje ali odgovor na vprašanje, ter iz drugih upravičenih razlogov (npr. preobremenjenost).

Izvedenec nastopa kot pomočnik sodišča. V poštev pridejo vsi izločitveni razlogi. Kot izvedenec lahko nastopa oseba, ki je bila zaslišana kot priča. Predlog za izločitev mora dati stranka takoj, ko izve za razlog izločitve – najpozneje do začetka dokazovanja z izvedencem. Če stranka izve za izločitveni razlog po opravljenem izvedenskem delu, sodišče šteje, da je bila izločitev zahtevana pravočasno.

Izvedensko delo obsega:

- izvid – v njem opiše izvedenec vse dejanske ugotovitve, do katerih je prišel na temelju svojega strokovnega znanja,
- mnenje – v njem izvedenec ocenjuje ugotovljena dejstva s stališča svoje stroke.

Sodišče odloči, kako izvedenec poda izvid in mnenje:

- ustno na glavni obravnavi,
- pisno pred glavno obravnavo (bolj pogosto).

Več izvedencev lahko poda izvid in mnenje skupaj, če se strinjajo. Če se ne strinjajo, da vsak izvedenec izvid in mnenje posebej. Če so med podatki izvedencev nasprotujoči, nejasni ali nepopolni in teh pomanjkljivosti ni možno odpraviti z novim zaslišanjem, se dokazovanje ponovi z istimi ali drugimi izvedenci.

Če obstajajo nasprotja v mnenju enega izvedenca ali nastane utemeljen dvom o pravilnosti podanega mnenja, se zahteva mnenje drugih izvedencev.

Izvedenci imajo pravico do enakega povračila stroškov kot priče. Upravičeni so tudi do nagrade za svoje delo.

5. Zaslišanje strank

tudi spada med dokaze. Praviloma je treba zaslišati obe stranki. Če eni stranki niso znana sporna dejstva ali njeno zaslišanje ni možno, se zasliši le druga stranka.

Dokazovanje z zaslišanjem strank se izvede na glavni obravnavi pred senatom, ki izda končno odločbo. Izjemoma ga je možno izvesti po predsedniku senata ali zaprosenemu sodniku, če stranka zaradi nepremagljivih ovir ne more priti ali bi njen prihod povzročil nesorazmerne stroške.

Namesto pravnomočne stranke se zasliši njen zakoniti zastopnik. Za pravno osebo se zasliši oseba, zakonsko ali statutarno določena kot zastopnik.

Za zaslišanje strank veljajo določbe o dokazovanju s pričami. Velja, da je stranka dolžna govoriti resnico in povedati vse, kar ve o zadevi.

Zoper stranko niso dovoljeni nobeni prisilni ukrepi – ni je možno prisilno privedi na sodišče (kadar se ni odzvala sodnemu vabilu) in ni je možno prisiliti k izpovedbi. Sodišče le presodi, kakšen pomen ima takšno ravnanje.

Dvanajsto poglavje: POTEK POSTOPKA NA PRVI STOPNJI

§ 66. PRIPRAVLJALNI POSTOPEK

1. Splošni oris postopka na prvi stopnji

Namen postopka na I. stopnji je:

- zbrati vse procesno gradivo – ugotoviti pravno relevantna dejstva (*praemissa minor* sodniškega silogizma) s pomočjo:
 - dokazov,
 - pravil znanosti in strok,
 - izkustvenih pravil.
- uporabiti na ugotovljeno dejansko stanje pravna pravila (*praemissa maior* sodniškega silogizma);
- izreči sodbo o utemeljenosti tožnikovega zahtevka.

Glavna procesna aktivnost strank in sodišča se odvija na glavni obravnavi, na kateri sodišče izvaja dokaze in ugotavlja pomembna dejstva. Po koncu obravnave sodišče izda odločbo.

Glavno obravnavo je treba pripraviti.

Pravdni postopek se začne s tožbo. Popolno procesno razmerje se vzpostavi z vročitvijo tožbe tožencu.

Po tožbi so faze postopka:

- (1) predhoden preizkus tožbe – namenjen je oceni:

- 1) ali je tožba pravilno sestavljena, in
 - 2) ali so podane procesne predpostavke.
- (2) vročitev tožbe tožencu, da nanjo odgovori;
- (3) razpis glavne obravnave.

Priprave za glavno obravnavo vodi predsednik senata. Med pripravami stranke lahko pošiljajo vloge, v katerih navedejo:

- dejstva, ki jih imajo namen zatrjevati na glavni obravnavi,
- dokaze, ki jih nameravajo predlagati.

Med pripravami do naroka ima predsednik senata pravico sprejemati procesne sklepe in sklepe procesnega vodstva (npr. vstop prednika v pravdo, intervencija, zavarovanje dokazov, ustavitev postopka, itd.). Nekatere sklepe lahko izdaja strokovni sodelavec. To je še vedno v skladu z ustavno funkcijo sojenja, ki jo izvajajo sodniki, ker sprejemanje procesnih odločitev ne predstavlja sojenja, temveč gre za pripravljajna procesna dejanja.

Predsednik senata lahko med pripravami za glavno obravnavo:

- (1) izda sodbo na podlagi pripoznave,
- (2) izda sodbo na podlagi odpovedi,
- (3) izda zamudno sodbo,
- (4) sprejme na zapisnik sodno poravnavo.

2. Vložitev tožbe in predhoden preizkus tožbe

Po vložitvi tožbe opravi predsednik senata obvezen predhodni preizkus tožbe. Pri tem presoja:

- ali je tožba razumljiva in popolna, in
- ali obstajajo procesne predpostavke, ki jih je možno ugotoviti v tej fazi procesa:
 - procesna sposobnost,
 - sodna jurisdikcija,
 - ali je bila tožba vložena prepozno,
 - litispendenca,
 - *res iudicata*,
 - *res transacta*,
 - ali je podana pravna korist tožnika za vložitev tožbe.

Predsednik senata odloča in postopa na podlagi:

- podatkov iz tožbe, in
- podatkov, ki so sodišču znani.

Izjemoma počaka z odločitvijo do prejema odgovora na tožbo.

Predsednik senata tožbo zavrže, če:

- (1) ugotovi pomanjkanje procesnih predpostavk, ki ga ni možno sanirati, in
- (2) stranka kljub dodatnemu roku ne popravi oz. dopolni vloge.

Sklep o zavrženju tožbe pomeni konec postopka na I. stopnji.

3. Vročitev tožbe tožencu zaradi odgovora na tožbo

Tožba se vroči tožencu, če:

- (1) sodišče meni, da so podane predpostavke za pravdni postopek, in
- (2) je tožba popolna, in
- (3) je bila plačana sodna taksa.

Tožba se tožencu vedno vroči zaradi odgovora na tožbo – pisni pripravljajni postopek.

Sodišče mora vročiti tožbo tožencu v 30 dneh od njene vložitve oz. v 30 dneh od oprostitve plačila sodnih taks. Toženec mora odgovoriti na tožbo v 30 dneh od njene vročitve, če ZPP ne določa drugače. Toženca se opozori, da bo sodišče v primeru neodgovora izdalo zamudno sodbo, s katero bo tožbenemu zahtevku ugodilo. Pogoji za izdajo zamudne sodbe so:

- (1) tožencu je bila tožba v redu vročena,
- (2) ne gre za zahtevek, s katerim stranke ne morejo razpolagati,
- (3) tožba je sklepčna = utemeljenost tožbenega zahtevka izhaja iz dejstev, navedenih v tožbi,
- (4) dejstva, na katera se opira tožbeni zahtevek, niso v nasprotju:
 - z dokazili, ki jih je predložil tožnik, in
 - s splošno znanimi dejstvi.

Odgovor na tožbo mora biti obrazložen. Iz obrazložitve mora izhajati, ali toženec nasprotuje tožbenemu zahtevku v celoti ali delno. Če nasprotuje delno, je treba obrazložiti, v katerem delu. Toženec mora

odgovoru na tožbo priložiti listine in predlagati dokaze za ugotavljanje dejstva, navedenih v odgovoru. ZPP ne pove, kaj se zgodi z nepopolnimi odgovori. Prof. Ude meni, da izdaja zamudne sodbe v takšnih primerih izdaja zamudne sodbe ni upravičena.

Vsako vsebinsko upiranje zahtevku je treba razumeti kot odgovor na tožbo. Predpostavke za izdajo zamudne sodbe je treba razlagati čim bolj ozko.

V tej fazi lahko izda predsednik senata vse sklepe, ki jih lahko izda med pripravami za glavno obravnavo. Odgovor na tožbo vroči sodišče tožniku v 30 dneh od prejema. Tožnik in toženec tako zavzameta svoja stališča o zahtevku, zatrjevanih dejstvih, predlaganih dokazih in pravnih vidikih spora.

4. Razpis glavne obravnave

V civilnem pravdnem postopku je glavna obravnava obvezna. Narok za glavno obravnavo razpiše predsednik senata. Določiti ga je treba tako, da ostane strankam dovolj časa za pripravo – najmanj 15 dni od prejema vabila.

Če sodišče opusti vročitev vabila na narok za glavno obravnavo, gre za absolutno bistveno kršitev postopka.

Prepozna vročitev je relativna bistvena kršitev postopka. V postopku s pravnimi sredstvi se ocenjuje:

- ali je stranki glede na zapletenost dejanskega stanja in pravne problematike ostalo dovolj časa za pripravo na glavno obravnavo, in
- ali je prepozna vročitev vplivala na pravilnost in zakonitost sodne odločbe.

Predsednik senata povabi na narok stranke ter priče in izvedence, za katere je odločil, da jih bo povabil na glavno obravnavo.

§ 67. GLAVNA OBRAVNAVA

1. Namen glavne obravnave

Glavna obravnava je najbolj pomemben stadij pravnega postopka. Na njej sodišče na podlagi neposrednega ustnega in javnega obravnavanja zbere procesno gradivo, ki je podlaga odločbi o tožbenem zahtevku.

Glavna obravnava je obvezna. Izjemoma je možno izdati sodbo brez glavne obravnave:

- (1) plačilni nalog,
- (2) zamudna sodba,
- (3) sodba na podlagi odpovedi,
- (4) sodba na podlagi pripoznave,
- (5) kontradiktorna sodba v sporih majhne vrednosti in gospodarskih sporih, če predsednik senata ugotovi, da med strankama ni sporno dejansko stanje in ni drugih ovir za izdajo sodne odločbe.

2. Načela glavne obravnave

Temeljna načela postopka, ki pridejo na glavni obravnavi do izraza:

- načelo javnosti,
- načelo ustnosti,
- načelo neposrednosti,
- načelo kontradiktornosti.

Samostojna načela za glavno obravnavo:

- *načelo obligatornosti* glavne obravnave,
- *načelo koncentracije* glavne obravnave,
- *načelo enotnosti* glavne obravnave,
- *načelo materialnega in formalnega procesnega vodstva*.

Načelo koncentracije zahteva, da se opravi glavna obravnava na enem samem naroku, če je le mogoče. Senat lahko sklene, da se narok preloži.

Načelo enotnosti pomeni, da se šteje za celoto glavna obravnava, opravljena na več narokih. Če se preloži, se opravi narok pred istim senatom, če je to mogoče. Glavna obravnava se nadaljuje, predsednik senata pove na kratko potek prejšnjih narokov. Senat lahko sklene, da se glavna obravnava začne znova. Pred spremenjenim senatom se glavna obravnava MORA znova začeti – senat lahko odloči, da ne bo znova zaslíhal prič in izvedencev ter opravil ogleda, temveč le prebere zapisnike o tem.

Materialno procesno vodstvo pomeni, da predsednik senata postavlja vprašanja in skrbi na drug primeren način, da se med obravnavo:

- navedejo vsa odločilna dejstva,
- dopolnijo nepopolne navedbe strank o pomembnih dejstvih,

- ponudijo in dopolnijo dokazila glede navedb strank,
- dajo vsa potrebna pojasnila za ugotovitev dejanskega stanja.

Predsednik senata pri materialnem procesnem vodstvu razkrije svoje gledanje na dejanske in pravne elemente civilnega spora. Pri tem mora ostati strogo nepristranski. Ne sme upoštevati dejstev, ki jih nobena stranka ni zatrjevala (razpravno načelo).

Formalno procesno vodstvo se nanaša na zunanji potek postopka. Sodišče skrbi, da je postopek zakonit in smotrni. Predsednik senata:

- vodi glavno obravnavo,
- izprašuje stranke,
- izvaja dokaze,
- daje besedo članom senata in strankam (zakonitim zastopnikom in pooblaščenecem),
- razglašča odločbe senata.

Sodišče ni vezano na svoj sklep glede vodstva obravnave. Zoper sklepe glede vodstva obravnave ni posebne pritožbe. Sklepe procesnega vodstva je možno izpodbijati le skupaj s pritožbo zoper odločbo o glavni stvari.

V obdobju med razpisom glavne obravnave ima predsednik senata enaka pooblastila kot med pripravami na glavno obravnavo. Enako velja za strokovnega sodelavca.

3. Potek glavne obravnave

Začne jo predsednik senata z razglasitvijo predmeta obravnavanja. Nato ugotovi, ali so prišli vsi povabljeni. Če niso, se prepriča:

- ali so bili v redu povabljeni, in
- ali so opravičili svoj izostanek.

Če ne pride na prvi ali poznejši narok tožnik ali toženec, se glavna obravnava vseeno opravi.

Prvi narok se prične s podajanjem tožbe. Toženec nato odgovarja na njene navedbe.

Nato se obravnavajo predlogi, dejanske navedbe in ponujeni dokazi strank. Izvedejo se dokazi in obravnavajo uspehi dokazovanja.

Stranke lahko podajo svoja pravna naziranja glede spornega predmeta. Sodišča nanje ni vezano.

Stranka mora:

- (1) navesti vsa dejstva, potrebna za ugotovitev njenih predlogov,
- (2) ponuditi dokaze, potrebne za ugotovitev njenih navedb,
- (3) se izjaviti o navedbah in ponujenih dokazih nasprotne stranke.

Pravica navajanja novih dokazov (ius novorum) – stranka mora najkasneje na 1. naroku za glavno obravnavo navesti vsa dejstva in predlagati vse dokaze, na poznejših narokih lahko navaja nova dejstva in nove dokaze le, če jih brez svoje krivde ni mogla navesti na 1. naroku. To okoliščino morajo zatrjevati in dokazati stranke.

Tožnik lahko umakne tožbo brez privolitve toženca, dokler se toženec ne spusti v obravnavanje glavne stvari.

Do konca glavne obravnave lahko toženec:

- zahteva od tujega tožnika položitev tožniške varščine, in
- pozove svojega prednika, naj stopi namesto njega v pravdo kot toženec.

Razpravljanje o procesnem gradivu začne senat z dokaznim sklepom, v katerem:

- opredeli sporna dejstva, o katerih naj se izvedejo dokazi, in
- določi dokazna sredstva, ki se bodo izvedla na glavni obravnavi.

Sodišče predlagane dokaze, za katere meni, da so nepomembni, zavrne.

Med glavno obravnavo lahko stranka postavlja vse materialne in procesne ugovore. Sodišče lahko obravnava in odloči o teh ugovorih skupaj z glavno stvarjo ali ločeno. V primeru zavrnitve ugovora vnese odločbo o ugovoru v odločbo o glavni stvari. Na procesne predpostavke mora sodišče paziti po uradni dolžnosti.

Glavno dogajanje na obravnavi je izvajanje dokazov.

Predsednik senata lahko prepove vprašanje stranke ali odgovor na vprašanje, če:

- (1) se vprašanje ne tiče zadeve, ali
- (2) je v vprašanju že vsebovano, kako je treba nanj odgovoriti (kapciozno vprašanje).

4. Združitev pravn

Sodišče lahko združi pravde za skupno obravnavanje, če:

- teče pred istim sodiščem več pravnih med istimi osebami ali več pravnih, v katerih je ista oseba nasprotnik raznih tožnikov ali raznih tožencev; in
- se s tem pospeši obravnavanje in zmanjšajo stroški.

Izpolnjena morata biti oba pogoja. Posledica združitve je skupno obravnavanje in skupen dokazni postopek. O združenih pravnih lahko sodišče izda skupno sodbo.

Razdružitev pravnih – pri objektivni kumulaciji lahko senat odredi ločeni obravnavanje zahtevkov in o njih izda ločene sodne odločbe.

5. Vzdrževanje reda na glavni obravnavi

Med glavno obravnavo je dolžnost predsednika senata skrbeti za red v sodni dvorani in dostojanstvo sodišča.

Če udeleženec postopka ali poslušalec žali sodišče ali druge udeležence postopka, ovira delo sodišča ali se ne pokori ukazom predsednika senata glede vzdrževanja reda, ga senat lahko odstrani iz sodne dvorane in kaznuje s kaznijo do 300'000 SIT za fizično osebo oz. do 1'000'000 SIT za pravno osebo, samostojnega podjetnika in odvetnika.

Če se odstrani stranko, se opravi narok brez njene navzočnosti.

Če se odstrani pooblaščenca, se narok na zahtevo stranke preloži.

O odstranitvi odvetnika, odvetniškega kandidata ali odvetniškega pripravnika se obvesti Odvetniška zbornica.

6. Preložitev in zaključek glavne obravnave

Senat lahko sklene, da preloži narok za glavno obravnavo, če:

- (1) se izkaže, da je treba raziskati še nekatera dejstva oz. izvesti še nekatere dokaze, ali
- (2) tožnik spremeni tožbo, ali
- (3) je strankin odvetnik odstranjen z glavne obravnave.

Pri preložitvi naroka se predložijo za naslednji narok vsi novi dokazi. Novi narok se opravi po možnosti pred istim senatom, pri čemer se glavna obravnavna nadaljuje in predsednik senata pove na kratko potek prejšnjih narokov. Senat lahko sklene, da se glavna obravnavna začne znova.

Pred spremenjenim senatom se MORA glavna obravnavna začeti znova. Po zaslišanju strank lahko senat odloči, da se o zaslišanju prič in izvedencev ter opravi ogleda le preberejo zapisniki.

Ko senat meni, da je stvar zrela za presojo, predsednik senata naznani konec glavne obravnave. Pri tem senat lahko odloči, da:

- se preskrbijo spisi, ki vsebujejo pomembne dokaze,
- se poroča na zapisnik o dokazih, ki jih je izvedel zaproseni sodnik.

Po zaključku obravnave se senat posvetuje in glasuje, da izda odločbo. Med tem lahko sklene, da se končana obravnavna začne znova, če je potrebna dopolnitev postopka ali razjasnitev posameznih važnejših vprašanj.

Sodbo izdajo predsednik in člani senata, ki so sodelovali na končnem naroku za glavno obravnavo. Sodbo razglasi predsednik senata. V bolj zapletenih zadevah sodišče sodbo izda pisno. Pisna sodba se vroči strankam v 30 dneh od dneva končane glavne obravnave. Rok je instrukcijski in ga sodišča pogosto prekoračijo.

§ 68. ZASTOJI V POSTOPKU

1. Prekinitev postopka

a) Pojem prekinitve

Prekinitev je zastoj v pravdi, ki nastopi neodvisno od volje strank. Z njo preneha vsa procesna aktivnost. Prekinitev nastopi:

- (1) na podlagi samega zakona – zaradi dogodkov, ki jih taksativno našteva zakon (= obligatorna prekinitev), sklep o prekinitvi je deklaratorne narave, ali
- (2) na podlagi sodne odločbe – po odredbi sodišča (fakultativna prekinitev), sklep o prekinitvi je konstitutivnega (oblikovalnega) pomena.

b) Razlogi za prekinitev

Postopek se na podlagi zakona VEDNO prekine, če:

- (1) stranka umre ali izgubi pravno sposobnost in v pravdi nima pooblaščenca,
- (2) umre zakoniti zastopnik stranke ali preneha njegova pravica za zastopanje in stranka nima pooblaščenca v pravdi,
- (3) stranka kot pravna oseba preneha obstajati ali ji pristojni organ pravnomočno prepove delovanje,

- (4) nastanejo pravne posledice začetka stečajnega postopka,
- (5) zaradi vojne ali drugih vzrokov sodišče preneha delati,
- (6) drug zakon tako določa.

Pri nepodedljivih osebnih pravicah smrt stranke povzroči ustavitev pravnega postopka (= več kot prekinitiv).

Pravne posledice stečaja nastopijo z dnem, ko je oglas o začetku stečajnega postopka pritrjen na sodno desko.

Sodišče lahko po lastni presoji ali na predlog prekine postopek, če:

- (1) sklene, da ne bo samo reševalo predhodnega vprašanja,
- (2) živi stranka na območju, ki je zaradi izrednih dogodkov odrezano od sodišča,
- (3) je odločitev o tožbenem zahtevku odvisna:

1) od tega, ali:

- je bil storjen gospodarski prestopek,
- je bilo storjeno kaznivo dejanje, za katerega se storilec preganja po uradni dolžnosti; IN

2) od tega:

- kdo je storilec, in
- ali je storilec odgovoren.

Fakultativna prekinitiv lahko nastopi tudi, kadar sodišče odloči, da bo prekinilo postopek do pravnomočnosti sklepa o predlogu za vrnitev v prejšnje stanje.

Sodišče prekine postopek na podlagi § 156 Ustave in začne postopek pred Ustavnim sodiščem, če meni, da je zakon, ki ga mora uporabiti, protiustaven. Pravdni postopek se nadaljuje po uradni dolžnosti po odločitvi US.

c) Pravne posledice prekinitve in nadaljevanje postopka

Glavne posledice prekinitve so:

- (1) prenehajo teči vsi roki, določeni za procesna dejanja,
- (2) v času prekinitve sodišče ne more opravljati nobenih procesnih dejanj,
- (3) pravdna dejanja stranke med prekinitvijo nimajo nobenega učinka zoper nasprotnika, učinkovati začnejo, ko se postopek nadaljuje.

Če prekinitiv nastopi po končani glavni obravnavi, lahko sodišče izda odločbo, ki nima učinka, dokler se postopek ne nadaljuje.

Prekinjeni roki začnejo teči od dneva, ko sodišče stranke vroči sklep o nadaljevanju postopka.

Postopek se običajno nadaljuje na predlog ali pobudo stranke. Novi zakoniti zastopni, stečajni upravitelj ali pravni nasledniki pravne osebe prevzamejo postopek.

V primeru fakultativne prekinitve se postopek nadaljuje po iniciativi sodišča.

2. Mirovanje postopka

Mirovanje nastopi po volji strank. Volja je lahko izražena izrecno ali s konkludentnimi dejanji.

Mirovanje nastopi, če:

- (1) se obe stranki tako sporazumeta,
- (2) nobena stranka ne pride na narok za glavno obravnavo ali se na naroku noče spustiti v obravnavanje,
- (3) ena stranka ne pride na narok kljub v redu povabilu in druga predlaga mirovanje (to ne velja, če odsotna stranka predlaga opravo naroka v njeni odsotnosti).

Izostanek z naroku za izvedbo dokazov pred predsednikom senata ali zaprošenim sodnikom NE povzroči mirovanja postopka.

Ko nastopijo pogoji za mirovanje, sodišče izda deklaratoren sklep, v katerem navede, kdaj je postopek začel mirovati.

Med mirovanje nastanejo enake pravne posledice kot pri prekinitvi postopka, razen tega, da NE prenehajo teči zakonski roki. Stranka lahko opravi procesna dejanja, vezana na zakonske roke – takšna dejanja imajo učinek proti sodišču in nasprotniku.

Postopek v mirovanju se nadaljuje na predlog katerekoli stranke. Stranka lahko predlaga nadaljevanje postopka po poteku 3 mesecev od dneva nastopa mirovanja. Če ga ne predlaga v 4 mesecih od dneva nastopa mirovanja, se šteje, da je tožba umaknjena.

3. Dejanski zastoji v postopku

ne vplivajo na potek rokov in učinkovanje procesnih dejanj strank in sodišča. Sodišče le dejansko ne nadaljuje procesne aktivnosti. Primeri dejanskih zastojev:

- sodišče počaka s postopkom, če zakoniti zastopnik pri zastopanju ne kaže potrebne skrbnosti (to sporoči skrbstvenemu organu, ki postavi novega zastopnika),
- sodišče počaka s postopkom do pravnomočnosti sklepa, s katerim ne dovoli sodne poravnave,
- sodišče počaka z obravnavanjem višine tožbenega zahtevka do pravnomočnosti vmesne sodbe.

Trinajsto poglavje: **KONEC POSTOPKA NA PRVI STOPNJI**

§ 69. SPLOŠEN PREGLED NAČINOV ZAKLJUČKA POSTOPKA NA PRVI STOPNJI

Postopek na I. stopnji se konča:

- (1) z dispozitivnimi akti strank,
- (2) z odločbami sodišča:
 - 1) procesne odločbe,
 - 2) meritorne odločbe.
- (3) zaradi drugih dogodkov.

Dispozitivna akta strank sta:

- umik tožbe, in
- sodna poravnava.

Odpoved zahtevku s strani tožnika in pripoznava zahtevka s strani toženca tudi povzročita konec postopka, vendar sodišče na njuni podlagi izda sodbo. V primeru umika tožbe učinkujejo strankina procesna dejanja neposredno – sodišču ni treba dodati svoje procesne aktivnosti.

Sklep sodišča o ustavitvi postopka na podlagi umika tožbe je deklaratorne narave.

Pri sodni poravnavi sodišče sporazum strank le vpiše v zapisnik, ne da bi poravnavi dodalo odločitev.

Umik tožbe se v določenih primerih predpostavlja:

- (1) tuji tožnik ne dokaže, da je dal varščino za pravdne stroške,
- (2) nobena stranka ne predlaga nadaljevanja postopka od 4 mesecih od dneva, ko je nastopilo mirovanje postopka,
- (3) tožnik po opominu sodišča ne plača takse za tožbo,
- (4) v gospodarskih sporih obe stranki izostaneta s prvih dveh narokov za glavno obravnavo.

Procesne odločbe so SKLEPI – z njimi sodišče zavrže tožbo zaradi pomanjkanje procesnih predpostavk.

Meritorne ali vsebinske odločbe so SODBE – z njimi sodišče odloči o utemeljenosti tožbenega zahtevka na podlagi kontradiktorne javne obravnave. Sodišče zahtevku v celoti ali delno ugotovi oz. ga v celoti ali delno zavrne.

Meritorne odločbe se izdajo kot sklepi v:

- pravih zaradi motenja posesti, in
- postopku za izdajo plačilnega naloga.

Med druge dogodke, ki povzročijo zaključek pravde, spada smrt stranke, če je predmet spora osebna pravica, ki je dediči ne morejo podedovati (npr. zahtevki za povrnitev nepremoženjske škode).

§ 70. SODNA PORAVNAVA

1. Pojem sodne poravnave

Poravnava v obligacijskem pravu je dogovor strank, ki z vzajemnim popuščanjem prekine spor ali odpravi negotovost glede kakšnega pravnega razmerja med strankami ter določi vzajemne pravice in obveznosti strank.

Bistveni elementi poravnave:

- (1) stranki s poravnavo uredita sporna ali negotova pravna razmerja,
- (2) stranki s poravnavo odstranita spor ali negotovost z vzajemnim popuščanjem,
- (3) stranki s poravnavo določita vzajemne pravice in obveznosti.

Nujno mora iti za vzajemno popuščanje. Če le ena stranka popusti drugi, ne gre za poravnavo.

Sodna poravnava je poravnava, ki so jo sklenile stranke v pisni obliki med postopkom pred pravnim sodiščem o spornem predmetu. Vsebuje vse elemente obligacijske poravnave (= poravnava materialnega prava) in dodatne:

- (4) med postopkom je sklenjena pred sodiščem,
- (5) nanaša se na sporni predmet,
- (6) sklenjena je v pisni obliki.

Možna je tudi poravnava pred začetkom sodnega spora, ki naj spor prepreči.

Sodna poravnava, sklenjena med postopkom, se mora nanašati na celoten sporni predmet ali njegov del. Vanjo so lahko vključena tudi druga sporna pravna razmerja med strankama.

2. Dopustnost sodne poravnave, čas sklenitve in njeni pravni učinki

Sodno poravnavo lahko sklenejo stranke le glede zahtevkov, s katerimi prosto razpolagajo (= dispozitivne pravice). Sodišče ne dovoli poravnave glede zahtevkov, s katerimi stranke ne morejo prosto razpolagati.

Če sodišče meni, da je sodna poravnava dovoljena, vpiše v zapisnik sporazum o sodni poravnavi in ne izda nobenega sklepa. Poravnava je sklenjena, ko sodišče prebere zapisnik o poravnavi in ga stranki podpišeta.

Če sodišče meni, da poravnava ni dovoljena, izda sklep, s katerim ne dovoli poravnave. Proti sklepu se stranki lahko pritožita.

Sodno poravnavo je možno skleniti do pravnomočne odločbe v sporu. Vedno se sklene pred sodiščem I. stopnje, četudi teče pritožbeni postopek. Preventivna poravnava je poravnava pred začetkom sodnega spora.

Procesna učinka sodne poravnave sta:

(1) spor med strankama je končan, poravnava ima učinek pravnomočne sodbe – ni dovoljen nov sodni spor o predmetu, o katerem je bila sklenjena sodna poravnava (res transacta);

(2) pomeni izvršilni naslov – na njeni podlagi lahko stranke predlagajo prisilno izvršbo.

Na procesno predpostavke sklenjene sodne obravnave (**res transacta**) mora paziti sodišče po uradni dolžnosti ves čas postopka.

3. Pravna narava sodne poravnave

Civilnopravna teorija – sodna poravnava je pogodba materialnega prava. Za njeno veljavnost morajo biti izpolnjeni vsi pogoji materialnega prava za veljavno sklepanje pogodb. Procesni učinek sodne poravnave je konec pravnega postopka.

Procesna teorija – sodna poravnava je pogodba procesnega prava. Za njeno veljavnost morajo biti izpolnjeni pogoji procesnega prava. Poravnava je možna tudi samo o koncu sodnega spora. Lahko ima materialnopravne učinke.

Mešana teorija – poravnava ima procesnopravne in civilnopravne učinke. Za njeno veljavnost morajo biti izpolnjeni vsi pogoji materialnega prava za veljavno sklepanje pogodb in vsi pogoji procesnega prava.

Naš sistem uveljavlja mešano teorijo.

§ 71. SPLOŠNA PRAVILA O SODBI

1. Izrek sodbe in njena dejanska in pravna podlaga

S sodbo sodišče avtoritativno odloči o utemeljenosti zahtevka glede glavne stvari in stranskih terjatev.

Sestavine sodbe so:

(1) **UVOD**,

(2) **IZREK** – vsebuje odločitev sodišča o (ne)utemeljenosti tožbenega zahtevka,

(3) **OBRAZLOŽITEV**.

Pravnomočen postane le izrek sodbe. Če sodišče odloči o zahtevku v obrazložitvi, se šteje, da o njem sploh ni odločilo.

V izrek se vnese tudi odločitev o zahtevku iz nasprotne tožbe in vmesnem ugotovitvenem zahtevku.

Del izreka sta tudi:

- paricijski rok = rok, ki ga sodišče določi tožencu za prostovoljno izpolnitev naložene dajatve;

- izvršilna klavzula – z njo sodišče opozori toženca, da se bo izognil izvršbi le, če bo izpolnil obveznost v postavljenem paricijskem roku.

V obrazložitvi sodišče obravnava dejansko in pravno podlago sodbe = vse procesno gradivo.

Dejansko stanje sodbe predstavljajo dejstva, ki so po mnenju sodišča pomembna za razrešitev spora. V dejansko podlago sodbe spadajo poleg dejanskega stanja tudi dejstva, ki so jih stranke zatrjevale, vendar po mnenju sodišča za odločitev niso pomembna.

Za sojenje je odločilno dejansko stanje ob zaključku glavne obravnave. Pozneje nastalih dejstev sodišče ne upošteva. Stranka lahko navaja nova dejstva pozneje, če jih brez lastne krivde ni mogla navesti na 1. naroku za glavno obravnavo. Stanje nepremoženjske škode upošteva sodišče na dan izdaje sodbe.

Pravna podlaga sodbe so pravila materialnega prava, ki jih sodišče uporabi za odločitev o utemeljenosti tožbenega zahtevka.

2. Izdaja in razglasitev sodbe ter njena pisna izdelava

Izdaja sodbe je določitev vsebine sodbe = odločitev o (ne)utemeljenosti tožbenega zahtevka.

Sodišče izdaja in razglašča sodbe v imenu ljudstva. Sodbo izdajo predsednik in člani senata, ki so sodelovali na končnem naroku za glavno obravnavo. Sodbo je treba izdati takoj po koncu glavne obravnave, razen če gre za zapleteno zadevo.

Če gre za zapleteno zadevo, se izdaja sodbe lahko odloži za 30 dni od dneva, ko je bila glavna obravnava končana. Takšna sodba se strankam vroči v prepisu. ZPP predpisuje takšno možnost kot izjemo, vendar je v sodni praksi pravilo.

Sodišče odloži izdajo sodbe tudi, če:

- je treba priskrbeti spise, v katerih so za odločitev pomembni dokazi, ali
- je treba počakati na zapisnik o dokazih, ki jih je izvedel zaproseni sodnik.

V tem primeru je treba izdati sodbo v 30 dneh od prejema spisov oz. zapisnika.

Senat izda sodbo po posvetovanju in glasovanju. Navzoči so lahko le člani senata in zapisnikar. Odločbe o enostavnih vprašanjih lahko izda senat med zasedanjem.

Posvetovanje in glasovanje vodi predsednik senata, ki skrbi, da se vsa vprašanja podrobno preučijo. Predsednik senata glasuje zadnji.

Člani senata ne smejo odkloniti glasovanja o vprašanjih, ki jih postavi predsednik senata.

Senat odloča z večino glasov. Glasovanje se ponavlja, dokler se ne doseže večina.

Če se glasovi pri določanju višine denarnega zneska razdelijo na več mnenj, se obravnavajo razlogi za vsako mnenje. Glasovi za najvišji denarni znesek se prištejejo glasovom za najbližji znesek, dokler se ne doseže višina.

Pred odločitvijo o glavni stvari sodišče odloči o dopolnitvi postopka in drugih predhodnih vprašanjih.

Sodba se razglasi z javnim branjem izreka sodbe in kratko seznanitvijo navzočih z njenimi razlogi. Če je bila javnost izključena, se izrek sodbe vedno javno prebere. Sodišče odloči, ali se izključi javnost pri razglasitvi razlogov sodbe.

Revotacija je sprememba sodbe. Sodišče je vezano na svojo odločitev:

- pri ustni sodbi od razglasitve dalje,
- pri pisni sodbi od trenutka, ko je sodba izročena pošti zaradi dostave strankam = od trenutka, ko je sodba "odpravljena".

Sodišče mora izdelati pisno sodbo v 30 dneh od izdaje. Rok je instrukcijski. Njegova prekoračitev nima pravnih posledic.

Izvirnik sodbe podpiše predsednik senata. Strankam se vroči overjen prepis sodbe s poukom, da imajo pravico vložiti proti sodbi pravno sredstvo.

Pisna sodba mora vsebovati:

- (1) **UVOD** – sodba se izreka o imenu ljudstva, naslov sodišča, ime in priimek predsednika in članov senata, ime, priimek in prebivališče strank, zastopnikov in pooblaščenec, kratka navedba spornega predmeta;
- (2) **IZREK** – obsega odločbo o popolni ali delni ugoditvi oz. zavrnitvi zahtevka, lahko obsega tudi odločbo o (ne)obstoju terjatve, uveljavljane zaradi pobota;
- (3) **OBRAZLOŽITEV** – obravnava vse elemente civilnega spora. Sodišče opredeli dejansko stanje in zavzame stališče do trditve, ki jih šteje za nepomembne. Pri obrazložitvi dejanskega stanja obravnava in oceni vse izvedene dokaze. Nato navede pravna pravila in izpelje sklep, **conclusio**.
- (4) **PRAVNI POUK** – opisuje pravico do vložitve pravnega sredstva.

Absolutno bistveno kršitev postopka predstavljajo naslednje napake v sodbi:

- nerazumljivost izreka sodbe,
- nasprotje v samem izreku sodbe,
- nasprotje med izrekom in obrazložitvijo sodbe,
- pomanjkanje razlogov v sodbi,
- pomanjkanje razlogov o odločilnih dejstvih,
- nejasni razlogi,
- nasprotujoči si razlogi,
- nasprotje med razlogi sodbe o vsebinah listin in samimi listinami.

3. Poprava sodbe

Predsednik senata lahko na predlog ali lastno pobudo vsak čas popravi:

- napake v imenu in številkah,

- pisne in računske pomote,
- pomanjkljivosti glede oblike,
- neskladnost prepisa sodbe z izvornikom.

Sodnih zmot (= napake sodišče pri odločanju) ni možno popraviti.

O popravi izda sodišče poseben sklep, ki se v prepisu izroči strankam. Če se izvornik in prepis sodbe ne ujemata, se vročijo strankam popravljeni prepisi, ki nadomeščajo prejšnje.

O popravi sodbe lahko odloči sodišče brez zaslišanja strank.

§ 72. VRSTE SODB

1. Splošna razvrstitev sodb

Sodbe se glede vsebine pravnega varstva delijo na:

- (1) dajatvene ali kondemnatorne sodbe,
- (2) ugotovitvene ali deklaratorne sodbe,
- (3) oblikovalne ali konstitutivne sodbe.

Glede na izrek se sodbe delijo na:

- (1) ugoditvene sodbe,
- (2) zavrnilne sodbe,
- (3) mešane sodbe – sodišče zahtevku delno ugodi in ga delno zavrne.

Glede na obseg odločitve se sodbe delijo na:

- (1) končne sodbe – z njimi sodišče odloči o vseh zahtevkih,
- (2) delne sodbe – z njimi sodišče odloči o delu zahtevka,
- (3) vmesne sodbe – z njimi sodišče odloči o temelju zahtevka,
- (4) dopolnilne sodbe – z njimi sodišče dopolni prejšnjo sodbo, ker v njej ni odločilo o vseh postavljenih zahtevkih.

Glede na postopek se sodbe delijo na:

- (1) kontradiktorne sodbe – v postopku sta sodelovali in prispevali procesno gradivo obe stranki, sem spadata tudi sodbi na podlagi pripoznavne in odpovedi;
- (2) enostranske sodbe – temeljijo na procesnem gradivu, ki ga je predložila le ena stranka (npr. zamudna sodba).

Glede na pravne posledice se sodbe delijo na:

- (1) materialne sodbe – temeljijo na uporabi materialnopravnih pravil in imajo materialno-pravne posledice;
- (2) procesne sodbe – izdajo se na podlagi procesnih pravil in imajo procesne posledice, to sta:
 - 1) sodba o razveljavitvi sodne poravnave,
 - 2) sodba o razveljavitvi arbitražne odločbe.

2. Dajatvena, ugotovitvena in oblikovalna sodba

a) Dajatvena sodba

Z dajatveno sodbo sodišče naloži tožencu, da v korist tožnika nekaj da, stori, opusti ali trpi (= vsebina obligacije).

Dajatvena sodba vsebuje tudi deklaratorni (ugotovitveni) del o (ne)obstoju določene pravice oz. pravnega razmerja, zato je možen vmesni ugotovitveni zahtevek. Ugotovitvenega in dajatvenega zahtevka ni možno kumulirati (= združevati), zato po zapadlosti dajatvenega zahtevka ni dopusten ugotovitveni zahtevek iz istega pravnega razmerja.

Dajatveno sodbo je možno izdati le, če je toženčeva obveznost do konca glavne obravnave zapadla. Izjemi sta:

- (1) obsodba na plačevanje preživnine ali mesečne rente,
- (2) obsodba na izročitev ali prevzem stvari, danih v najem ali zakup.

V teh dveh primerih se lahko sodba izda pred prenehanjem pravnega razmerja in se izvrši po prenehanju.

Dajatvena sodba mora v izreku vsebovati paricijski rok = rok, v katerem mora toženec izpolniti obveznost v izogib prisilni izvršbi. Če ni drugače določeno v posebnih predpisih, znaša paricijski rok 15 dni (oz. 8 dni v meničnih in čekovnih sporih). Rok začne teči prvi dan po vročitvi prepisa sodbe tožencu. S potekom paricijskega roka postane sodba izvršljiva.

b) Ugotovitvena sodba

Z ugotovitveno sodbo sodišče izreče, ali (ne) obstaja določena pravica oz. pravno razmerje. Izjemoma je možno z ugotovitveno sodbo odločiti o obstoju spornih dejstev = ugotavljanje (ne)pristnosti listine.

c) *Oblikovalna sodba*

Z oblikovalno sodbo sodišče razveže, spremeni ali na novo oblikuje določeno pravno razmerje. Sodba temelji na oblikovalnem upravičenju stranke in učinkuje brez izvršbe s samim izrekom.

3. Končna sodba

S končno sodbo sodišče odloči o vseh zahtevkih, glavnih in stranskih. Je običajna sodba v procesu, zato se nanjo nanašajo vsa splošna pravila o sodbi.

Če je prišlo do združitve pravnih in je postala zrela za razsodbo le stvar iz ene pravde, gre za končno sodbo. Bolj pravilen pojem je popolna sodba.

4. Delna sodba

je sodba o količinskem (kvantitativnem) delu tožbenega zahtevka:

- sodba o delu zahtevka, ali
- sodba o enem izmed več postavljenih zahtevkov.

Delno sodbo je možno izdati, če:

- (1) so od večih zahtevkov (zaradi pripoznavne ali obravnavane) le nekateri zreli za končno odločbo,
- (2) je samo del posameznega zahtevka zrel za končno odločbo,
- (3) je bila vložena nasprotna tožba in je zrel za odločbo le:
 - 1) zahtevek iz tožbe, ali
 - 2) zahtevek iz nasprotne tožbe.

Delna sodba je možna pri objektivni kumulaciji in navadnem sosporništvu. Ni možna pri enotnem in nujnem sosporništvu.

Delno sodbo lahko izda sodišče na predlog stranke ali po lastni presoji.

5. Vmesna sodba

je sodba o kvalitativnem delu tožbenega zahtevka = o podlagi oz. utemeljenosti tožbenega zahtevka. Toženec izpodbija podlago in znesek tožbenega zahtevka. Vmesno sodbo izda sodišče na predlog stranke ali po lastni presoji.

Glavno vodilo je načelo ekonomičnosti in pospešitve postopka. Po ZPP je vmesna sodba možna le pri zahtevkih, ki se glasijo na denarni znesek ali določeno količino nadomestnih stvari.

Z vmesno sodbo sodišče le ugotovi, da je tožbeni zahtevek v celoti ali delno utemeljen. S pravnomočnostjo učinkuje le v okviru civilne pravde.

Če se vmesna sodba nanaša na pravno razmerje, ki bi bilo lahko predmet posebne pravde (npr. veljavnost pogodbe), gre za delno sodbo, ki po pravnomočnosti učinkuje tudi v drugih sporih.

Po izdaji vmesne sodbe sodišče počaka z obravnavanjem o višini tožbenega zahtevka, dokler ne postane vmesna sodba pravnomočna. Gre za dejanski zastoj v postopku.

6. Dopolnilna sodba

je sodba, s katero sodišče odloči o tožbenih zahtevkih oz. delu zahtevka, o katerih bi bilo treba odločiti s sodbo, vendar jih je sodišče (nehote) prezrlo. Dopolnilno sodbo izda sodišče le na zahtevo stranke. Zahteva mora biti vložena v 15 dneh od prejema sodbe. Če je predlog prepozen ali neutemeljen, ga predsednik senata zavrže.

Če je predlog utemeljen, predsednik senata razpiše glavno obravnavo pred senatom. Če dopolnilno sodbo izda isti senat, ni potrebna glavna obravnava. Če senat spozna, da je predlog neutemeljen, ga s sklepom zavrže.

Če je s predlogom za dopolnitev sodbe vložena pritožba zoper sodbo, sodišče I. stopnje počaka in ne pošlje pritožbe sodišču II. stopnje, dokler ne odloči o predlogu za dopolnitev sodbe in dokler ne preteče pritožbeni rok zoper novo odločbo. Če se stranka pritoži tudi zoper odločbo o dopolnitvi sodbe, se obe pritožbi pošljeta na sodišče II. stopnje.

Če se stranka pritoži, ker sodišče I. stopnje ni odločilo o vseh zahtevkih, se taka pritožba šteje kot predlog stranke za izdajo dopolnilne sodbe.

7. Sodba na podlagi pripoznavne

Pripoznava je enostranska izjava toženca, da je tožnikov zahtevek po pravnem varstvu utemeljen.

Pomeni toženčevo dispozicijo z zahtevkom. V primeru pripoznavne sodišče brez nadaljnjega obravnavanja izda sodbo, s katero tožbenemu zahtevku ugodi.

Sodišče ne upošteva pripoznavne, ki ni dana na področju dispozitivnih pravic = pripoznava v nasprotju s prisilnimi predpisi oz. pravili morale. Če sodišče o tem ni prepričano, izdajo sodbe odloži in si pridobi

obvestila o okoliščinah. Če sodišče meni, da pripoznava ni dovoljena, o tem izda sklep, zoper katerega se lahko stranki pritožita.

Pripoznava mora biti izrecna in jasna. Nikoli se ne predpostavlja. Izjava o pripoznavi mora biti dana na naroku pred sodiščem ali v pisni vlogi. Pripoznavo je možno podati do konca glavne ali pritožbene obravnave.

Do izdaje sodbe je možno pripoznavo preklicati, dokler sodišče ne izda sodbe.

Pri izdaji sodbe na podlagi pripoznave sodišče ne ugotavlja dejanskega stanja in ne uporablja materialnega prava.

Zoper sodbo na podlagi pripoznave je manj pritožbenih razlogov. Pritožba je možna le zaradi:

- bistvenih kršitev pravnega postopka (= nepravilna uporaba procesnega prava),
- napak volje pri pripoznavi – zmota, grožnja, sila, zvijača.

8. Sodba na podlagi odpovedi

Veljajo ista pravila kot za sodbo na podlagi pripoznave. Če se tožnik do konca glavne obravnave odpove tožbenemu zahtevku, izda sodišče brez nadaljnjega obravnavanja sodbo, s katero zavrne tožbeni zahtevek. Ni potrebna privolitev toženca. Po izdaji sodbe tožnik v isti zadevi ne more vložiti nove tožbe.

Fikcija odpovedi – če v sporih majhne vrednosti v redu povabljeni tožnik ne pride na narok, izda sodišče sodbo na podlagi odpovedi.

Odpoved se mora nanašati na zahtevek, s katerim stranka lahko razpolaga. Sodišče odloži izdajo sodbe, če je treba predhodno pridobiti obvestila o okoliščinah glede (ne)dopustnosti odpovedi.

Tožnik lahko odpoved prekliče do izdaje sodbe brez privolitve toženca.

Pritožba zoper sodbo na podlagi odpovedi je možna le zaradi:

- bistvenih kršitev pravnega postopka,
- napak volje – zmota, grožnja, sila, zvijača.

9. Zamudna sodba

a) Teoretična podlaga za izdajo zamudne sodbe

Kako ocenjevati popolno pasivnost toženca?

- sistem negativne litiskontestacije – pasivnost toženca je zanikanje zatrjevanih dejstev in upiranje tožbenemu zahtevku;
- sistem afirmativne litiskontestacije – pasivnost toženca je priznavanje tožnikovih dejanskih navedb.

b) Predpostavke za izdajo zamudne sodbe

Zamudno sodbo sodišče izda zaradi nevlóžitve odgovora na tožbo. Predpostavke so:

- (1) toženec ni vložil odgovora na tožbo,
- (2) tožencu je bila tožba v odgovor pravilno vročena,
- (3) ne gre za zahtevek, s katerim stranke ne morejo razpolagati,
- (4) utemeljenost tožbenega zahtevka izhaja iz dejstev v tožbi,
- (5) dejstva, na katera se opira tožbeni zahtevek, niso v nasprotju:
 - 1) z dokazi, ki jih je predložil sam tožnik,
 - 2) splošno znanimi dejstvi.

Tožba mora biti sklepčna. Zamudna sodba ni dovoljena pri tožbah iz nepremoženjske škode, če so zahtevki v njih očitno pretirani.

Če iz dejstev v tožbi ne izhaja utemeljenost tožbenega zahtevka in tožnik v roku, določenem s strani sodišča, tožbe ne popravi, izda sodišče zavrnilno sodbo.

Zamudna sodba pomeni dispozicijo z zahtevkom, zato ni dovoljena, če gre za zahtevek, s katerimi stranke v nasprotju s prisilnimi predpisi ne smejo razpolagati.

c) Izdaja zamudne sodbe in njeno izpodbijanje

Če so izpolnjene predpostavke, izda sodišče zamudno sodbo brez posebnega predloga tožnika. Pogosto je treba ugotavljati, ali je bila tožencu tožba pravilno vročena v odgovor.

Zamudno sodbo je v pritožbi možno izpodbijati le zaradi:

- bistvenih kršitev pravnega postopka, in
- zmotne uporabe materialnega prava.

Teoretiki se zavzemajo, da bi bilo možno zamudno sodbo izpodbijati tudi zato, ker je bil toženec pasiven zaradi napak volje (zmote, grožnje, sile, zvijače).

§ 73. SKLEPI

Vedno, kadar sodišče ne odloči s sodbo, odloči s sklepom. Sklepi so:

- meritorni ali končni sklepi – odločijo o utemeljenosti tožbenega zahtevka:

- končni sklep v pravdi zaradi motenja posesti,
- končni sklep v postopku za izdajo plačilnega naloga.
- procesni sklepi – rešujejo posamezna procesna vprašanja (sklepi pravnega vodstva).

Na sklepe pravnega vodstva sodišče ni vezano. Lahko jih spremeni.

Sklepe je možno izdati brez obravnave, razen če zakon predpisuje drugače (npr. obvezen je razpis naroka za odločanje o vrnitvi v prejšnje stanje, če se predlog za vrnitev ne opira na splošno znana dejstva).

Sklepe izda sodišče na naroku ali zunaj njega.

Sklepe na naroku razglasi predsednik senata. Razglašeni sklep se vroči strankam v overjenem prepisu, če:

- je zoper sklep dovoljena posebna pritožba,
- se lahko na podlagi sklepa zahteva izvršba,
- to zahteva vodstvo pravde.

Sklep, ki se ne vroči pisno, učinkuje s trenutkom razglasitve.

Sklepi zunaj naroka se strankam sporočijo z vročitvijo overjenega prepisa.

Sklep mora obsegati uvod in izrek.

Sklep mora biti obrazložen, če sodišče z njim:

- zavrne predlog stranke, ali
- odloči o predlogih strank, ki si nasprotujejo.

§ 74. PRAVNOMOČNOST

1. Pojem pravnomočnosti

Pravni red zahteva, da se spor o vsebini pravice ali pravnega razmerja čim prej razreši z avtoritativno odločbo državnega organa, ki odstrani vsak dvom o medsebojnih pravicah in obveznostih.

Institut pravnomočnosti:

- (1) izključuje nadaljnje razpravljanje o spornem razmerju, izključuje redna pravna sredstva (= formalna pravnomočnost),
- (2) pomeni vezanost strank in sodišča na vsebino sodne odločbe (materialna pravnomočnost).

Pravnomočnost uveljavlja pravno varnost.

2. Odločbe, ki postanejo pravnomočne

- vse sodbe in meritorni sklepi, ki se ne morejo več izpodbijati s pritožbo. Neizpodbijana sodba postane pravnomočna, če je v njej odločeno o zahtevku iz tožbe ali nasprotne tožbe.
- dispozitivni akti strank – npr. sodna poravnava,
- sklepi, ki pomenijo konec postopka (npr. zavrženje tožbe zaradi pomanjkanja procesnih predpostavk),

Sklepi pravnega vodstva ne postanejo pravnomočni. Možno jih je spremeniti, sodišče nanje ni vezano.

3. Formalna in materialna pravnomočnost

Formalna pravnomočnost je neizpodbojnost sodne odločbe z rednimi pravnimi sredstvi.

Materialna pravnomočnost je:

- vezanost strank in sodišča na vsebino sodne odločbe (*res iudicata pro veritate accipitur, res iudicata ius facit inter partes* = pozitivna materialna pravnomočnost), in
- prepoved ponovnega sojenja o isti stvari (*ne bis in idem* = negativna materialna pravno-močnost).

Sodišče pazi na procesno predpostavko pravnomočnosti po uradni dolžnosti.

Razlikovanje med formalno in materialno pravnomočnostjo je pomembno, ker je možna formalna pravnomočnost brez materialne (npr. v nepravdnem postopku je možno ponovno začeti postopek o isti stvari).

4. Začetek pravnomočnosti, sistem deljene in enotne pravnomočnosti

Odločba I. stopnje postane pravnomočna:

- (1) s potekom pritožbenega roka, če upravičene stranke ne vložijo pritožbe, ali
- (2) z dnevom odpovedi pritožbi, če se stranke pritožbi odpovedo, ali
- (3) z dnevom umika pritožbe, če stranka vloženo pritožbo umakne.

Odločba sodišča II. stopnje postane pravnomočna z izdajo sodbe na II. stopnji.

Sistem deljene pravnomočnosti – sodba ima nasproti strankam učinek šele od dneva, ko jim je dostavljena, zato neizpodbojnost sodne odločbe lahko nastopi pri strankah ob različnem času.

Pri nas imamo sistem enotne pravnomočnosti – pravnomočnost je objektivna notranja kvaliteta sodne odločbe, zato je sodba lahko pravnomočna za vsakogar ali za nikogar.

5. Objektivne meje pravnomočnosti

Sodba postane pravnomočna glede zahtevkov iz tožbe in nasprotne tožbe, o katerih je sodišče odločilo. Če sodišče ni odločilo o katerem izmed zahtevkov oz. delu kakšnega zahtevka, se pravno-močnost nanj ne razteza.

Pravnomočnost zajema tudi odločitev o terjatvi, ugovarjani v pobot.

Pravnomočen postane le izrek sodne odločbe. Ne postane pravnomočna obrazložitev oz. njeni razlogi.

Ne postanejo pravnomočne odločbe o predhodnem vprašanju, razen če je bil postavljen vmesni ugotovitveni zahtevek. Ne postanejo pravnomočne dejanske ugotovitve in pravno mnenje v odločbi.

Ne postane pravnomočna odločitev sodišča o ugovorih toženca, razen če gre za pobotne ugovore.

Vprašanje identitete tožbenega zahtevka – treba se je vprašati, ali se v novi pravdi res uveljavlja identičen zahtevek. Isti tožbeni predlog ne zadostuje za ugotovitev identitete tožbenega zahtevka. Poleg tožbenega predloga je treba upoštevati tudi materialnopravno razmerje, na katerem tožbeni zahtevek temelji.

6. Subjektivne meje pravnomočnosti

Res iudicata facit inter partes – pravnomočna sodba veže stranke spora in sodišče, ki je sodbo izdalo. Pravnomočnost se ne more raztezati na 3. osebe, ker v pravdi niso sodelovale in niso mogle sodelovati. Pravnomočna sodba učinkuje tudi proti:

- pravnim naslednikom:
 - univerzalnim naslednikom:
 - dedičem pri fizičnih osebah, in
 - novo nastalim pravnim osebam pri združevanju gospodarskih družb.
 - singularnim naslednikom, če stranka med pravdo odtuji stvar ali pravico, o kateri teče pravda. Pravno nasledstvo mora biti izkazano z javno ali po zakonu overjeno listino.
- intervenientom:
 - sosporniškimi intervenientom = proti osebi, ki bi lahko v pravdi nastopala kot enotni sospornik, vendar je tožba ni zajela, ker ni šlo za nujno sosporništvo (npr. uspešna tožba za razveljavitev oporoke učinkuje za vse dediče, čeprav ni vložena proti vsem);
 - navadnim intervenientom v okviru intervencijskega efekta.Osebam, ki jih zajamejo subjektivne meje pravnomočnosti, je treba v čim večji meri zagotoviti sodelovanje v postopku.
- 3. osebam (erga omnes):
 - v zakonskih in paternitetnih sporih – takšne sodbe imajo oblikovalen učinek, ki ustanavlja, spreminja ali razvezuje določeno pravno razmerje – takšna pravna razmerja morajo biti trdna.
 - na podlagi posebnih predpisov (npr. predpisov, ki urejajo prisilno izvršbo).

Če je obstoj pravnomočne sodbe element določenega civilnega ali kazenskega stanja, jo morajo upoštevati vsi.

7. Časovne meje pravnomočnosti

zajamejo dejstva, ki obstajajo ob koncu glavne obravnave. Dejstva, ki nastanejo po zaključku glavne obravnave in vplivajo na vsebino razsojenega pravnega razmerja, je možno uveljaviti v izvršilnem postopku z ugovorom ali posebno tožbo.

Ob zaključku glavne obravnave zadane stranke prekluzija glede vseh dejstev, ki so takrat že obstajala.

Pravnomočnost preneha le, če je pravnomočna sodba z izrednimi pravnimi sredstvi razveljavljena ali spremenjena.

Uspešna tožba v zvezi z izvršilnim postopkom, ki trdi, da je razsojeno pravno razmerje prenehalo obstajati, doseže le nedopustnost izvršbe in NE odstranjuje pravnomočnosti.

Štirinajsto poglavje: PRAVNA SREDSTVA

§ 75. SPLOŠNI POJMI O PRAVNIH SREDSTVIH

1. Namen pravnih sredstev

V sodnih postopkih kljub obstoju institutov, ki naj zagotovijo pravilno in zakonito sodno odločbo, prihaja do napak pri ugotavljanju dejanskega stanja, uporabi materialnega prava in uporabi procesnih norm. Namen pravnih sredstev je:

(1) omogočiti strankam, da se obrnejo na višje sodišče zaradi odprave napak pri sojenju, in

(2) zagotoviti enotno uporabo prava (uveljaviti pravni red) – sodišče z izdajo sodbe uporablja in hkrati tolmači zakon, zato je potrebno enotno reševanje enakih pravnih vprašanj (načelo pravne varnosti).

2. Redna in izredna pravna sredstva

REDNA pravna sredstva so dovoljena proti nepravnomočnim sodnim odločbam. To so:

- (1) pritožba proti sodbi,
- (2) pritožba proti sklepu,
- (3) ugovor proti plačilnemu nalogu (po mnenju nekaterih teoretikov).

IZREDNA pravna sredstva so dovoljena proti pravnomočnim sodnim odločbam. To so:

- (1) revizija proti sodbi,
- (2) revizija proti sklepu,
- (3) zahteva za varstvo zakonitosti,
- (4) obnova postopka,
- (5) tožba za razveljavitev sodne poravnave,
- (6) tožba za razveljavitev arbitražne odločbe,
- (7) ustavna pritožba.

3. Značilnost pravnih sredstev

a) *Suspenzivnost*

odloži nastop pravnomočnosti in izvršljivost. Pritožba proti sodbi je vedno suspenzivna.

Pritožba proti sklepu je suspenzivna, razen če ZPP določa drugače. Ugovor proti plačilnemu nalogu je suspenziven.

Vsa izredna pravna sredstva so nesuspenzivna, ker jih upravičenec vloga po pravnomočni odločbi. Upravičenec lahko predlaga le odložitev izvršbe.

b) *Devolutivnost*

pomeni, da o pravnem sredstvu odloča višje sodišče. Pritožba proti sodbi in pritožba proti sklepu sta devolutivni. Ugovor proti plačilnemu nalogu ni devolutiven.

Devolutivna izredna pravna sredstva so revizija in zahteva za varstvo zakonitosti (odloča Vrhovno sodišče) ter ustavna pritožba (odloča Ustavno sodišče). Ostala izredna pravna sredstva so nedeveloputivna.

c) *Enostranost in dvostranost pravnih sredstev*

Pri enostranskem pravnem sredstvu se nasprotniku vlagatelja pravnega sredstva ne omogoči, da se o njem izjavi. Takšna je le pritožba proti sklepu.

Pri dvostranskih pravnih sredstvih imata obe stranki možnost prispevati gradivo za odločanje o njem. En izvod pravnega sredstva se vroči nasprotniku, ki lahko nanj odgovori. Takšna so vsa ostala pravna sredstva.

d) *Reformatičnost in kasatoričnost*

Pri reformatičnem pravnem sredstvu ima sodišče pooblastilo spremeniti in razveljaviti izpodbijano sodno odločbo, če ugotovi, da so podani razlogi za izpodbijanje – revizijska (reformatična) pooblastila.

Pri kasatoričnem pravnem sredstvu ima sodišče pooblastilo samo razveljaviti (kasirati) izpodbijano sodno odločbo, če ugotovi, da so podani razlogi za izpodbijanje – kasatorična pooblastila.

Pri nas imajo vsa sodišča, ki odločajo o rednih in izrednih pravnih sredstvih, kasatorična in revizijska pooblastila.

e) *Samostojna in nesamostojna pravna sredstva*

Samostojna pravna sredstva je možno vložiti brez vložitve drugega pravnega sredstva.

Nesamostojna pravna sredstva je možno vložiti le skupaj z drugimi pravnimi sredstvi. Včasih je takšna pritožba proti sklepu.

4. Dopustnost pravnih sredstev

Pravno sredstvo zoper sodno odločbo je dopustno, če:

- (1) je predvideno v zakonu – po Ustavi mora biti pravno sredstvo dovoljeno proti vsaki sodni odločbi, zakon določa, katera pravna sredstva so dovoljena;
- (2) je pravočasno,
- (3) ga je vložila upravičena (legitimirana) oseba, ki se mu ni odpovedala ali ga umaknila – zakon pove, kdo ima pravico vložiti (iz)redno pravno sredstvo;
- (4) ima vlagatelj pravni interes – pravni interes imata:
 - stranka, ki v pravdi ni v celoti uspela, in
 - tisti, ki ga zakon izrecno pooblašča za vložitev izrednega pravnega sredstva.
- (5) je popolno – vsebuje vse z zakonom predpisane minimalne sestavine.

Nedopustno pravno sredstvo sodišče zavrže brez obravnavanja njegove utemeljenosti.

5. Odpoved pravnemu sredstvu in umik pravnega sredstva

Odpoved pravnemu sredstvu povzroči nastop pravnomočnosti. Smisel ima le pri rednih pravnih sredstvih.

Stranka se lahko odpove rednemu pravnemu sredstvu po razglasitvi sodbe.

Legitimirani upravičenec, ki je vložil pravno sredstvo, ga lahko umakne.

Odpoved in umik pravnega sredstva se ne moreta preklicati.

§ 76. PRITOŽBA PROTI SODBI

1. Splošni pojmi o pritožbi

Pritožba zoper sodbo je redno, suspenzivno, devolutivno, dvostransko in samostojno pravno sredstvo.

Pritožbeno sodišče ima kasatorična in revizijska pooblastila.

Pritožba je dovoljena zoper vsako sodbo, izdano na I. stopnji.

Pritožbo lahko vložijo:

- (1) stranka,
- (2) univerzalni ali singularni pravni naslednik stranke, če je stopil v pravdo,
- (3) stranski intervenient, če to ni v nasprotju s strankinim ravnanjem,
- (4) sosporniški intervenient proti volji stranke.

V "običajnih" sporih je rok za vložitev pritožbe 15 dni od vročitve prepisa sodbe.

Rok 8 dni od vročitve prepisa sodbe je določen v:

- sporih zaradi motenja posesti,
- sporih majhne vrednosti,
- gospodarskih sporih.

2. Vsebina pritožbe

Pritožba mora vsebovati:

(1) nujni (obligatorni) sestavini:

- 1) navedba sodbe, zoper katero se pritožba vlaga,
- 2) podpis pritožnika.

Pritožba, ki vsebuje le nujni sestavini, je gola pritožba. Sodišče jo obravnava in o njej odloča. Če pritožba ne vsebuje nujnih sestavin, jo sodišče pošlje vložniku v dopolnitev ali popravo.

(2) dodatni sestavini – nista obvezni, vendar sta priporočljivi:

- 3) pritožbeni razlogi,
- 4) izjava, ali se sodba izpodbija v celoti ali v določenem delu.

Pritožbeni predlog je izjava pritožnika, da zahteva razveljavitev ali določeno spremembo sodbe. Spada med pritožbene razloge.

3. Splošno o pritožbenih razlogih

Sodišče I. stopnje lahko naredi:

- (1) **errores in procedendo** = kršitve pravil postopka, in
- (2) **errores in iudicando** = vsebinske napake pri sojenju:
 - 1) napake pri ugotavljanju dejanskega stanja, in
 - 2) napake pri pravni presoji spora.

ZPP pozna 3 pritožbene razloge:

- (1) bistvene kršitve določb pravnega postopka,
- (2) zmotna ali nepopolna ugotovitev dejanskega stanja,
- (3) zmotna uporaba materialnega prava.

Zamudne sodbe ni možno izpodbijati zaradi dejanskega stanja.

Sodbi na podlagi pripoznave in odpovedi se lahko izpodbijata le zaradi:

- bistvenih kršitev postopka, in
- napak volje pri pripoznavi ali odpovedi = sile, grožnje, zmote ali zvijače.

Sodb v sporih majhne vrednosti ni možno izpodbijati zaradi dejanskega stanja.

4. Bistvene kršitve določb pravnega postopka

so kršitve procesnih pravil, ki so vplivale ali bi lahko vplivale na zakonitost in pravilnost sodbe.

ABSOLUTNE bistvene kršitve postopka so kršitve, zaradi katerih je sodba absolutno neveljavna, ne da bi pritožbenemu sodišču bilo treba ugotavljati, ali so kršitve vplivale na pravilnost in zakonitost sodbe.

Absolutne kršitve zakon taksativno našteva. Vpliv absolutnih kršitev na pravilnost in zakonitost sodne odločbe se vnaprej predpostavlja. Sodišče jih upošteva po uradni dolžnosti z nekaj izjemami.

RELATIVNE kršitve postopka so kršitve, zaradi katerih je sodba izpodbojna. Podane so, če je sodišče med postopkom nepravilno uporabilo določbo zakona ali je sploh ni uporabilo, čeprav bi moralo, in je to vplivalo ali bi lahko vplivalo na pravilnost in zakonitost sodbe. Relativne kršitve zakon na splošno opredeljuje z generalno klavzulo. Njihov vpliv je treba ugotavljati. Sodišče jih upošteva le na predlog strank.

Absolutne bistvene kršitve so:

- (1) 1) sodišče je bilo nepravilno sestavljeno, ali
2) pri izdaji sodbe je sodeloval sodnik (porotnik), ki ni sodeloval na glavni obravnavi;
- (2) pri izdaji sodbe je sodeloval sodnik (porotnik), ki:
 - 1) bi moral biti izločen, ali
 - 2) je bil s sklepom sodišča izločen.
- (3) pomanjkanje sodne jurisdikcije – odločeno je bilo o zahtevku, ki ne spada v sodno pristojnost;
- (4) kršitev pravil o stvarni in krajevni pristojnosti – sodišče je:
 - 1) odločilo o tožbenem zahtevku, za katerega je stvarno pristojno višje sodišče iste vrste ali sodišče druge vrste, ali
 - 2) na ugovor stranke nepravilno odločilo, da je krajevno pristojno.
- (5) neupoštevanje ugovora sklenjene pogodbe o arbitraži – sodišče je nepravilno odločilo, da je pristojno;
- (6) kršitev načela oficialnosti – sodišče je oprlo odločbo na nedovoljena razpolaganja strank;
- (7) sodišče je v nasprotju z zakonom izdalo zamudno sodbo, sodbo na podlagi odpovedi ali sodbo na podlagi pripoznave;
- (8) kršitev načela kontradiktornosti – stranki z nezakonitim ravnanjem ni bila dana možnost obravnavanja pred sodiščem (npr. opustitev vročitve);
- (9) kršitev pravice do uporabe lastnega jezika – sodišče je v nasprotju z zakonom zavrnilo zahtevo stranke po uporabi lastnega jezika v postopku in spremljanju postopka v lastnem jeziku;
- (10) kršitev obligatornosti glavne obravnave – sodišče je izdalo sodbo brez glavne obravnave, čeprav bi jo moralo opraviti;
- (11) 1) kršitev sposobnosti biti stranka – kot tožnik ali toženec se je postopka udeležil nekdo, ki ne more biti pravdna stranka,
2) kršitev pravil o zastopanju pravnih oseb – stranke pravne osebe ni zastopal, kdor jo je po zakonu upravičen zastopati,
3) kršitev pravil o obveznem zastopanju procesno nesposobnih oseb:
 1. pravdno nesposobne osebe ni zastopal zakoniti zastopnik, ali
 2. zakoniti zastopnik ni imel potrebnega dovoljenja za pravdo ali posamezna pravdna dejanja
4) pomanjkljivosti pri zastopanju po pooblaščenju:
 1. stranke ni zastopal pooblaščenec, čeprav bi jo po zakonu moral,
 2. pooblaščenec ni imel pooblastila za zastopanje (razen če je stranka pozneje pravdo ali posamezna pravdna dejanja odobrila).
- (12) 1) kršitev litispendence – sodišče je odločilo o zahtevku, o katerem že teče pravda,
2) kršitev rei iudicatae – sodišče je odločilo o zahtevku, o katerem je bilo že razsojeno,
3) kršitev rei transactae – sodišče je odločilo o zahtevku, o katerem je bila že sklenjena sodna poravnava;
- (13) kršitev načela javnosti – v nasprotju z zakonom je bila izključena javnost glavne obravnave;
- (14) kršitev pravil o sestavi in vsebini sodne odločbe – sodba ima pomanjkljivosti, zaradi katerih se ne more preizkusiti:
 - 1) izrek sodbe je nerazumljiv,
 - 2) izrek sodbe nasprotuje samemu sebi ali razlogom sodbe,
 - 3) sodba sploh nima razlogov,
 - 4) v sodbi niso navedeni razlogi o odločilnih dejstvih,

- 5) razlogi o odločilnih dejstvih so nejasni ali nasprotujoči,
- 6) navedbe o vsebini listin in zapisnikov v sodbi ter resnične listine in zapisniki si nasprotujejo.

Nepravilna sestava sodišča je podana, če:

- je sodil sodnik posameznik, čeprav bi moral soditi senat, ali
- je sodil senat v premalo številni sestavi.

Kršitev krajevne pristojnosti je podana le, če je stranka ugovarjala krajevno pristojnost sodišča in je sodišče nepravilno zavrnilo ugovor ter odločitev o zavrnitvi ugovora vključilo v izrek sodne odločbe.

Po odločbi US sodišče prekrši pravico stranke do obojestranskega zaslišanja, kadar svojo odločbo opre na izvedensko mnenje, izdelano v drugem sodnem postopku, v katerem pritožnik ni bil stranka in ni imel možnosti sodelovati.

Kršitev pravice do uporabe lastnega jezika je absolutna le, če je sodišče zavrnilo zahtevo stranke po uporabi lastnega jezika v postopku in spremljanju postopka v lastnem jeziku.

Absolutna bistvena kršitev je tudi odločanje *ultra petitum* = prekoračitev tožbenega zahtevka. Na prekoračitev tožbenega zahtevka pazi sodišče le na zahtevo stranke. Če jo ugotovi, mora sodbo I. stopnje razveljaviti ali spremeniti.

Absolutne bistvene kršitve je možno razvrstiti v 3 skupine:

(1) kršitve temeljnih načel civilnega postopka:

- 1) kršitev načela neposrednosti in pravil o sestavi sodišča,
- 2) kršitev ustavnega načela o nepristranosti sodišča,
- 3) kršitev načela kolegialnega odločanja in kršitev načela neposrednosti,
- 4) kršitev načela dispozitivnosti,
- 5) kršitev načela kontradiktornosti,
- 6) kršitev pravice do uporabe lastnega jezika,
- 7) kršitev načela obligatornosti glavne obravnave,
- 8) kršitev načela javnosti.

(2) kršitve procesnih predpostavk:

- 1) pomanjkanje sodne jurisdikcije,
- 2) kršitev pravil o pristojnosti,
- 3) obstoj arbitražnega dogovora,
- 4) kršitev sposobnosti biti stranka in procesne sposobnosti,
- 5) kršitev litispendence, *rei iudicatae* in *rei transactae*.

(3) kršitev pravil o sestavi in vsebini sodne odločbe.

5. Zmotna uporaba materialnega prava

je podana, kadar:

- (1) sodišče uporabi nepravilno pravno normo,
- (2) sodišče uporabo pravilno pravno normo, vendar jo napačno interpretira,
- (3) sodišče uporabi napačno dejansko stanje pod pravno normo.

6. Zmotna in nepopolna ugotovitev dejanskega stanja in pravica navajanja novot (*ius novorum*)

Dejansko stanje je napačno ugotovljeno, kadar:

- (1) sodišče napačno ugotovi odločilno dejstvo, ali
- (2) sodišče sploh ne ugotovi odločilnega dejstva.

Običajno je nepopolna ugotovitev dejanskega stanja posledica uporabe napačne norme ali posledica zmotne razlage pravne norme.

Pravica navajanja novot (*ius novorum*) – stranka lahko v pritožbi navaja nova dejstva in predlaga nove dokaze, če dokaže, da jih brez lastne krivde ni mogla navesti oz. predložiti do konca glavne obravnave. Ko se sklicuje na nova dejstva, mora navesti dokaze, s katerimi naj bi se ta dejstva dokazala. Ko predlaga nove dokaze, mora navesti dejstva, ki jih želi z njimi dokazati.

Možno je navajati le dejstva, ki so obstajala v času zaključka glavne obravnave, ker sodišče izda sodbo glede na dejansko stanje ob zaključku glavne obravnave. Ni možno upoštevati novot, nastalih po zaključku glavne obravnave. Če jih pritožbeno sodišče upošteva, lahko prizadeta stranka uveljavlja ugovor v izvršilnem postopku ter sproži pravdo o nedopustnosti izvršbe.

Nova dejstva ne morejo pomeniti spremembe tožbe.

7. Postopek s pritožbo

Pritožba se vložijo pri sodišču, ki je izreklo sodbo na I. stopnji, v zadostnem številu izvodov za sodišče in nasprotno stranko.

Prepozno, nedovoljeno ali nepopolno pritožbo zavrže predsednik senata sodišča I. stopnje brez posebnega naroka. Vendar nedovoljen pritožbeni razlog NE more biti podlaga za zavrženje pritožbe, ker mora sodišče vedno preizkusiti, ali obstajajo razlogi, na katere mora paziti pritožbeno sodišče po uradni dolžnosti.

Izvod pravočasne, popolne in dovoljene pritožbe vroči sodišče nasprotni stranki. Ta lahko v 8 dneh od prejema poda odgovor na pritožbo, ki ga vroči sodišče pritožniku.

Po prejemu odgovora ali poteku roka zanj, pošlje predsednik senata pritožbo z vsemi spisi sodišču II. stopnje. Če pritožnik zatrjuje kršitve pravnega postopka, predsednik senata k navedbam v pritožbi poda pojasnila in opravi poizvedbe.

Na sodišču II. stopnje sodnik poročevalec pripravi poročilo za obravnavanje zadeve na pritožbenem senatu.

Sodišče II. stopnje odloča o pritožbi brez obravnave, razen če je treba za pravilno ugotovitev dejanskega stanja ponoviti izvedene dokaze – v tem primeru razpiše obravnavo. Nanjo se povabijo stranke, zakoniti zastopniki in pooblaščenec ter pričé in izvedenci, za katere sodišče sklène, da jih bo zaslišalo. Obravnava se začne s poročilom poročevalca, ki brez mnenja razloži stanje stvari. Pritožnik razloži pritožbo in nasprotna stranka odgovor na pritožbo. Na obravnavi stranka ne more navajati novih dejstev in predlagati novih dokazov niti uveljavljati pobotnega ugovora.

8. Meje preizkusa sodb sodišč prve stopnje

Sodišče II. stopnje preizkuso sodbo I. stopnje v delu, v katerem se ne izpodbija s pritožbo. Če iz pritožbe ni vidno, v katerem delu se izpodbija, se sodba izpodbija v delu, v katerem stranka ni zmagala v sporu.

Po uradni dolžnosti sodišče II. stopnje pazi na:

- (1) določene absolutne bistvene kršitve pravnega postopka, in
- (2) pravilno uporabo materialnega prava.

Na zahtevo stranke pazi sodišče II. stopnje na:

- (1) prekoračitev tožbenega zahtevka, in
- (2) določene absolutne bistvene kršitve pravnega postopka:
 - 1) kršitev sodne jurisdikcije,
 - 2) kršitev stvarne in krajevne pristojnosti,
 - 3) kršitev obstoja arbitražnega dogovora,
 - 4) kršitev načela obligatornosti glavne obravnave,
 - 5) kršitev pravice do uporabe lastnega jezika,
 - 6) kršitev načela javnosti glavne obravnave.

9. Odločitev pritožbenega sodišča

Pritožbeno sodišče lahko:

- (1) pritožbo zavrže s sklepom kot prepozno, nepopolno ali nedovoljeno, če tega ni storilo sodišče I. stopnje;

Pritožbe ni možno zavreči zaradi neutemeljenih pritožbenih razlogov. Sodišče II. stopnje lahko samo odkloni razpravljanje o nedovoljenih pritožbenih razlogih.

- 1) sodbo na podlagi pripoznavne in odpovedi je treba preizkusiti glede bistvenih kršitev postopka;
- 2) zamudno sodbo je treba preizkusiti glede bistvenih kršitev postopka in zmotne uporabe materialnega prava.

- (2) pritožbo zavrže kot neutemeljeno in potrdi sodbo sodišča I. stopnje, če:

- 1) niso podani razlogi, iz katerih se sodba lahko izpodbija, in
- 2) niso podani razlogi, na katere mora sodišče paziti po uradni dolžnosti.

- (3) razveljavi sodbo sodišča I. stopnje in jo pošlje sodišču I. stopnje v novo sojenje, če ugotovi, da:

- 1) je podana bistvena kršitev določb pravnega postopka;
- 2) je treba za pravilno ugotovitev dejanskega stanja ugotoviti nova dejstva ali izvesti nove dokaze (in pri tem oceni, da je bilo dejansko stanje nepravilno ugotovljeno zaradi zmotne uporabe materialnega prava).
- 3) je sodišče I. stopnje prekoračilo tožbeni zahtevke.

- (4) razveljavi sodbo IN zavrže tožbo, če je bilo odločeno o zahtevku:

- 1) ki ne spada v sodno pristojnost,

- 2) o katerem že teče pravda (litispendenca),
 - 3) o katerem je že bilo pravnomočno razsojeno (*res iudicata*),
 - 4) o katerem je bila že sklenjena sodna poravnava (*res transacta*).
- (5) **razveljavi sodbo I. stopnje in jo pošlje sodišču I. stopnje v novo sojenje**, če:
- 1) je možno odpraviti pomanjkanje procesnih predpostavk o sposobnosti biti stranka in procesni sposobnosti, **ALI razveljavi sodbo in zavrže tožbo**, če:
 - 2) ni možno odpraviti pomanjkanja procesnih predpostavk o sposobnosti biti stranka in procesni sposobnosti.
- (6) **s sodbo spremeni sodbo sodišča I. stopnje**, če:
- 1) ugotovi na podlagi obravnave drugačno dejansko stanje, kot je bilo ugotovljeno v sodbi I. stopnje;
 - 2) je sodišče I. stopnje zmotno presodilo listine ali posredno izvedene dokaze ter se njegova odločba opira samo na te dokaze,
 - 3) je sodišče I. stopnje iz ugotovljenih dejstev nepravilno sklepalo na obstoj drugih dejstev ter se sodba opira na ta dejstva,
 - 4) je sodišče I. stopnje pravilno ugotovilo dejansko stanje, vendar je zmotno uporabilo materialno pravo,
 - 5) je sodišče I. stopnje prekoračilo zahtevek (glede na posebno naravo zahtevka).

Načelo prepovedi spremembe sodbe v škodo pritožnika (prepoved *reformatio in peius*) – sodišče II. stopnje ne sme spremeniti sodbe v škodo stranke, ki se je pritožila, če se je pritožila le ona.

10. Izdaja in sestava pritožbene odločbe

V obrazložitvi mora sodišče II. stopnje presoditi vse navedbe pritožbe, ki so odločilnega pomena, in navesti razloge, ki jih je upoštevalo po uradni dolžnosti. Če se sodba I. stopnje razveljavi zaradi bistvenih kršitev pravnega postopka, je treba v obrazložitvi navesti:

- katere določbe so bile kršene, in
- v čem je kršitev.

Če se sodba razveljavi in zadeva vrne sodišču v novo sojenje za pravilno ugotovitev dejanskega stanja, je treba navesti:

- pomanjkljivosti pri ugotovitvi dejanskega stanja, in
- zakaj so nova dejstva in dokazi pomembni za pravilno odločbo, in
- zakaj nova dejstva in dokazi vplivajo na pravilno odločbo.

Sodišče I. stopnje je dolžno opraviti vsa pravdna dejanja in obravnavati vsa sporna vprašanja, na katera je opozorilo sodišče II. stopnje v razveljavitvenem sklepu. Vendar pri odločanju sodišče I. stopnje ni vezano na pravno stališče pritožbenega sodišča.

Če opravi sodišče I. stopnje novo glavno obravnavo, lahko stranke na 1. naroku po razveljavitvi navajajo tudi nova dejstva in predlagajo nove dokaze. Veljajo enaka pravila kot za glavno obravnavo na I. sojenju.

§ 77. PRITOŽBA PROTI SKLEPU

Pritožba proti sklepu je redno, suspenzivno, devolutivno in enostransko pravno sredstvo proti sklepu sodišča I. stopnje. Pritožbeno sodišče ima kasatorična in reformatorična pooblastila.

Dopustnost pritožbe proti sklepu – zoper sklep sodišča I. stopnje je dovoljena pritožba, razen če ZPP določa, da ni pritožbe.

Samostojnost pritožbe proti sklepu – če ZPP določa, da ni posebne pritožbe, se lahko sklep sodišča I. stopnje izpodbija le v pritožbi zoper končno odločbo. Sodišče številnih sklepov ne vnese v izrek končne odločbe, zato mora pritožnik izpodbijati končno odločbo in pri tem trditi, da temelji na nepravilnih sklepih, ki predstavljajo procesne kršitve.

Suspenzivnost pritožbe proti sklepu – pravočasna pritožba zadrži izvršitev sklepa, razen če ZPP določa drugače. Sklep, proti kateremu ni pritožbe, se lahko takoj izvrši.

V postopku pritožbe proti sklepu se uporabljajo določbe, ki veljajo za pritožbo proti sodbi. Odgovor nasprotne stranke na pritožbo proti sklepu ne obstaja. Ni možno razpisati pritožbene obravnave.

Kadar sodišče II. stopnje odloča o pritožbi proti sklepu, ima na voljo naslednje odločitve:

- (1) pritožbo zavrže kot prepozno, nepopolno ali nedovoljeno;
- (2) pritožbo zavrže kot neutemeljeno in potrdi sklep sodišča I. stopnje;
- (3) pritožbi ugodi in:

- 1) sklep spremeni, ali
- 2) sklep razveljavi in po potrebi vrne zadevo v nov postopek.

§ 78. REVIZIJA PROTI SODBI

1. Pojem in namen revizije

Revizija je izredno, nesuspendivno, devolutivno, dvostransko in samostojno pravno sredstvo proti pravnomočnim odločbam II. stopnje. Revizijsko sodišče ima kasatorična in revizijska oz. reformatorična pooblastila.

Namen revizije je zagotoviti pravilno in zakonito odločbo v konkretnem sporu. O reviziji odloča Vrhovno sodišče.

2. Dopustnost revizije in legitimacija za njeno vložitev

Revizijo je možno vložiti le proti pravnomočnim sodbam, izdanim na II. stopnji.

Dopustnost revizije je odvisna od 2 kriterijev:

- (1) vrednost spornega predmeta – mora presegati 1'000'000 SIT;
- (2) pravni temelj civilnega spora – četudi je vrednost spornega predmeta manjša od predpisane, je revizija vedno dovoljena:
 - 1) v sporih o preživljanju, ko je preživnina prvič določena ali ukinjena,
 - 2) v odškodninskih sporih za izgubljeno preživljanje zaradi smrti preživninskega zavezanca, ko je odškodnina prvič določena ali ukinjena,
 - 3) v sporih iz avtorskih pravic;
 - 4) v sporih iz pravic industrijske lastnine (varstvo in uporaba izumov, znakov razlikovanja, pravica do uporabe firme) in v konkurenčnih sporih.

Revizijo lahko vložijo stranka, njen pravni (univerzalni ali singularni) naslednik, če je vstopil v pravdo, zakoniti zastopnik in pooblaščenca teh oseb. Stranski intervenient lahko vloži revizijo le s soglasjem stranke ob pogoju, da je sodeloval v rednem postopku. Sosporniški intervenient lahko vedno vloži revizijo, četudi se nikoli ni udeleževal rednega postopka.

3. Revizijski razlogi

Revizija je izredno pravno sredstvo, namenjeno odstranjevanju pravnih napak. Revizijski razlogi so:

- (1) absolutne bistvene kršitve pravnega postopka, RAZEN:
 - 1) kršitev krajevne ali arbitražne pristojnosti,
 - 2) izdaja sodbe I. stopnje brez obvezne glavne obravnave,
 - 3) kršitev litispendence = odločitev o zahtevku, o katerem že teče pravda,
 - 4) izključitev javnosti glavne obravnave v nasprotju z zakonom.
- (2) relativne bistvene kršitve postopka pred sodiščem II. stopnje,
- (3) zmotna uporaba materialnega prava,
- (4) prekoračitev tožbenega zahtevka pred sodiščem II. stopnje.

Izrecno je prepovedana revizija zaradi zmotne ali nepopolne ugotovitve dejanskega stanja.

Stranke lahko v reviziji navajajo nova dejstva in predlagajo nove dokaze, če se nanašajo na bistvene kršitve določb pravnega postopka.

Če je bilo dejansko stanje nepopolno ugotovljeno zaradi zmotne uporabe materialnega prava, revizijsko sodišče razveljavi izpodbijano sodno odločbo.

Sodbo na podlagi pripoznave ali odpovedi in takšno potrditveno sodbo II. stopnje je možno izpodbijati le zaradi absolutnih in relativnih kršitev pravnega postopka.

Razlikovanje med dejanskimi in pravnimi vprašanji v sodni praksi – razmejitev so:

- revizijsko sodišče ne sme preizkušati izkustvenih pravil, pravil znanosti in strok ter pravil logičnega mišljenja;
- okoliščine notranjega življenja (krivda, zmota) pomenijo dejansko ugotovitev o človekovem miselnem svetu, zato jih revizijsko sodišče ne sme preizkušati;
- podreditev dejanskih ugotovitev pod nedoločene pravne pojme oz. pravne standarde pomeni pravno sklepanje, zato revizijsko sodišče lahko preizkuša pravilnost takih podreditev;
- določanje odškodnine za nepremoženjsko škodo je pravno vprašanje, zato revizijsko sodišče lahko ocenjuje in spreminja višino odškodnine;
- določanje odškodnine za premoženjsko škodo je dejansko vprašanje, zato revizijsko sodišče ne sme preizkušati ali spremeniti višine odškodnine;

- pravna narava pogodbe je pravno vprašanje, ugotavljanje prave pogodbene volje je dejansko vprašanje.

4. Meje preizkusa pravnomočne sodne odločbe

Veljata pravili:

- (1) revizijsko sodišče preizkusi izpodbijano sodbo samo v delu, v katerem se izpodbija z revizijo;
- (2) revizijsko sodišče preizkusi izpodbijano sodbo v mejah razlogov, ki so v njej navedeni. Po uradni dolžnosti pazi le na nepravilno uporabo materialnega prava.

Dr. Ude se ne strinja s takšno ureditvijo in meni, da bi moralo revizijsko sodišče po uradni dolžnosti paziti na absolutne procesne kršitve, kar po sedANJI ureditvi NE počne.

5. Postopek pred revizijskim sodiščem

Revizijo je treba vložiti pri sodišču, ki je izreklo sodbo I. stopnje. Prepozno, nepopolno ali nedovoljeno revizijo zavrže s sklepom predsednik senata sodišča I. stopnje.

Pogoji za nedovoljenost revizije so enaki kot pri pritožbi.

Izvod VSAKE revizije pošlje sodišče I. stopnje nasprotni stranki in Državnemu tožilstvu:

- nasprotna stranka lahko v 30 dneh od vročitve revizije poda odgovor nanjo,
- Državno tožilstvo se o reviziji izjavi in lahko proti isti sodbi vložī zahtevo za varstvo zakonitosti.

Nato pošlje sodišče I. stopnje revizijo z morebitnim odgovorom nasprotne stranke in izjavo tožilstva preko sodišča II. stopnje revizijskemu sodišču.

Revizijsko sodišče odloča o reviziji brez obravnave. Sprejeto odločbo je treba poslati sodišču I. stopnje prek sodišča II. stopnje. Izvod odločbe je treba poslati pristojnemu državnemu tožilstvu.

6. Odločbe revizijskega sodišča

- (1) s sklepom zavrže revizijo kot prepozno, nepopolno ali nedovoljeno, če tega ni storilo v mejah svojih pravic že sodišče I. stopnje;
- (2) s sklepom ugotovi reviziji ter v celoti ali delno razveljavi:
 - 1) sodbo sodišča I. stopnje IN sodbo sodišča II. stopnje,
 - 2) SAMO sodbo sodišča II. stopnje,
 in vrne zadevo v novo sojenje pristojnemu sodišču, če ugotovi bistvene kršitve pravnega postopka, zaradi katerih je dopustna revizija.
- (3) s sklepom razveljavi izdane odločbe in zavrže tožbo, kadar ugotovi, da:
 - 1) je bilo odločeno o zahtevku, ki ne spada v sodno pristojnost, oziroma
 - 2) je bilo odločeno o zahtevku, o katerem:
 - je bilo že prej pravnomočno razsojeno (*res iudicata*),
 - je bila sklenjena sodna poravnava (*res transacta*).

Če so bili kršeni procesni predpostavki sposobnost biti stranka in procesna sposobnost ter pravila o zastopanju, revizijsko sodišče izpodbijano sodbo razveljavi in vrne sodišču v novo odločanje, če se pomanjkljivosti lahko odpravijo. Če pomanjkljivosti ni možno odpraviti, revizijsko sodišče sodbo razveljavi in sodbo zavrže.

- (4) ugotovi reviziji:
 - 1) s sodbo in spremeni izpodbijano sodbo, če ugotovi nepravilno uporabo materialnega prava;
 - 2) s sklepom ter v celoti ali delno razveljavi obe ali višjo sodbo in vrne zadevo v novo sojenje, če je prišlo zaradi zmotne uporabe materialnega prava do nepopolne ugotovitve dejanskega stanja.
- (5) v primeru prekoračenega tožbenega zahtevka:
 - 1) s sklepom razveljavi sodbo sodišča II. stopnje in vrne zadevo v novo sojenje, ali
 - 2) s sodbo spremeni izpodbijano odločbo.

7. Revizija proti sklepu

Revizija je dovoljena zoper sklep sodišča II. stopnje, s katerim je bila tožba zavržena zaradi pomanjkanja procesnih predpostavk.

Revizija zoper sklep je dovoljena le v sporih, v katerih je dovoljena zoper sodbo II. stopnje.

Smiselno se uporabljajo določbe o reviziji zoper sodbo.

§ 79. ZAHTEVA ZA VARSTVO ZAKONITOSTI

1. Pojem in glavne značilnosti

Zahteva za varstvo zakonitosti je izredno, devolutivno, nesuspendivno in dvostransko pravno sredstvo državnega tožilca, določeno z zakonom, s katerim se izpodbijajo zaradi kršitve zakona vse pravnomočne sodne odločbe. Glavno vodilo pri njenem vlaganju je javni interes zagotoviti enotno uporabo zakonov. Zoper vsako pravnomočno sodno odločbo vložijo zahtevo za varstvo zakonitosti Državno tožilstvo v roku 3 mesecev od pravnomočnosti sodne odločbe.

2. Dopustnost zahteve za varstvo zakonitosti

Zahteva za varstvo zakonitosti je dovoljena zoper vse pravnomočne sodne odločbe z izjemo odločb Vrhovnega sodišča glede zahteve za varstvo zakonitosti in revizije.

ZVZ je možno vložiti tudi zoper sodno odločbo, pravnomočno na I. stopnji.

Rok za vložitev ZVZ se šteje:

- zoper odločbo I. stopnje, proti kateri ni bila vložena pritožba, od dneva poteka pritožbenega roka;
- zoper odločbo II. stopnje, proti kateri ni bila vložena revizija, od dneva vročitve stranki, ki je odločbo prejela pozneje.

Če stranka vložijo revizijo, lahko državni tožilec vložijo zahtevo za varstvo zakonitosti od dneva vročitve revizije. Vrhovno sodišče bo v tem primeru revizijo in zahtevo za varstvo zakonitosti obravnavalo hkrati.

3. Razlogi za zahtevo za varstvo zakonitosti

(1) absolutne in relativne bistvene kršitve pravnega postopka, RAZEN:

- 1) kršitev krajevne pristojnosti in pristojnosti arbitraže,
- 2) kršitev obligatornosti glavne obravnave,
- 3) kršitev litispendence,
- 4) izključitev javnosti glavne obravnave v nasprotju z zakonom.

(2) zmotna uporaba materialnega prava.

Vsi ostali razlogi odpadejo.

4. Postopek z zahtevo za varstvo zakonitosti, obseg preizkusa in odločanje Vrhovnega sodišča Republike Slovenije

Vrhovno sodišče odloča o obeh pravnih sredstvih z eno odločbo, če sta vloženi revizija in ZVZ hkrati. O seji, na kateri VS odloči o ZVZ, je treba obvestiti Državno tožilstvo.

Obseg preizkusa kršitev se omeji na preizkus kršitev, ki jih uveljavlja državni tožilec. VS ne pazi na nobeno kršitev po uradni dolžnosti.

Za postopek in odločanje se uporabljajo pravila o reviziji.

5. Zahteva za varstvo zakonitosti in izvršba

Državni tožilec lahko vložijo zahtevo za ustavitev izvršbe, če spozna, da je zaradi kršitve zakona ali mednarodne pogodbe dana podlaga za vložitev pravnega sredstva in bi z izvršitvijo nastale nepopravljive škodljive posledice. Zahteva za ustavitev izvršbe se vložijo pri izvršilnem sodišču, ki je dolžno odložiti izvršbo brez preverjanja utemeljenosti razlogov. Odložitev izvršbe traja do odločitve o pravnem sredstvu državnega tožilca. Če tožilec ne vložijo ZVZ, traja odložitev izvršbe 30 dni.

§ 80. TOŽBA NA RAZVELJAVITEV SODNE PORAVNAVE

2. Razlogi za izpodbijanje

Tožba za razveljavitev se lahko vložijo zaradi naslednjih razlogov:

- (1) sodna poravnava je sklenjena v zmoti, pod vplivom sile ali zvižaje,
- (2) pri sklenitvi sodne poravnave je sodeloval sodnik ali sodnik porotnik, ki bi moral biti po zakonu izločen ali je bil izločen s sklepom sodišča,
- (3) kršitev pravil o sposobnosti biti stranka, procesni sposobnosti, zastopanju strank in pooblaščenih:
 - 1) pri sklenitvi poravnave je sodeloval nekdo, ki ne more biti pravdna stranka,
 - 2) stranke pravne osebe ni zastopal zakonsko upravičeni zastopnik,
 - 3) pravdno nesposobne stranke ni zastopal zakoniti zastopnik,
 - 4) zakoniti zastopnik ni imel posebnega dovoljenja za pravdo ali posamezna pravdna dejanja,
 - 5) pooblaščenec stranke ni imel pooblastila za pravdo ali posamezna pravdna dejanja, niti pozneje ni bila dana odobritev.

3. Postopek s tožbo

Tožbo za razveljavitev sodne poravnave lahko stranka vložijo v 3 mesecih (subjektivni rok) od dneva, ko je zvedela za razlog razveljavitve. Po poteku 3 let (objektivni rok) od dneva sklenitve sodne poravnave se tožba ne more več vložiti.

Tožbo je treba vložiti pri sodišču, pred katerim je bila sodna poravnava sklenjena.

Uporabljajo se določbe o obravnavanju predloga za obnovo postopka.

§ 81. OBNOVA POSTOPKA

1. Pojem in glavne značilnosti

Obnova postopka je izredno, nesuspenzivno, nedeolutivno in dvostransko pravno sredstvo, s katerim stranke postopka zaradi taksativno naštetih zakonskih razlogov zahtevajo ponovno odločanje o pravnomočno končanem sporu.

Obnova postopka je dovoljena zaradi:

- najtežjih absolutnih kršitev postopka,
- kaznivih dejanj, ki so pripeljale do izdaje pravnomočne sodbe,
- novih dejstev in novih dokazov.

Obnova se nikakor NE more sklicevati na zmotno uporabo materialnega prava.

S predlogom za obnovo postopka je možno izpodbijati:

- pravnomočne sodne odločbe – sodbe in sklepe, s katerimi se konča postopek,
- pravnomočne plačilne naloge,
- delne sodbe,
- sodbo na podlagi pripoznave in zamudno sodbo.

S posebnim obnovitvenim predlogom ni možno izpodbijati vmesne sodbe, razen če stranka predlaga obnovo končne sodbe.

Za vložitev obnovitvenega predloga so legitimirani:

- (1) stranka,
- (2) univerzalni naslednik stranke,
- (3) singularni naslednik stranke, če je stopil v pravdo in postal stranka,
- (4) zakoniti zastopnik stranke,
- (5) pooblaščenec vseh omenjenih oseb – pooblaščenec odvetnik lahko vloži predlog za obnovo postopka le, če predloži novo pooblastilo,
- (6) stranski intervenient s soglasjem stranke, če je sodeloval v rednem postopku,
- (7) sosporniški intervenient vedno.

2. Obnovitveni razlogi

a) Absolutne bistvene kršitve postopka

- (1) pri izdaji sodbe je sodeloval sodnik ali sodnik porotnik, ki bi po zakonu moral biti izključen ali je bil izključen s sklepom sodišča;
- (2) kršitev načela kontradiktornosti – stranki z nezakonitim ravnanjem, zlasti opustitvijo vročitve ni bila dana možnost zaslišanja pred sodiščem;
- (3) uporaba fikcije vročitve zaradi nepretrgane strankine odsotnosti, daljše od 3 mesecev;
- (4) kršitev procesnih predpostavk sposobnosti biti stranka in procesne sposobnosti ter pravil o zastopanju in pooblaščenih:
 - 1) postopka se je kot stranka udeležil nekdo, ki ne more biti stranka,
 - 2) stranke pravne osebe ni zastopal zakonsko upravičeni zastopnik,
 - 3) procesno nesposobne stranke ni zastopal zakoniti zastopnik,
 - 4) zakoniti zastopnik ni imel potrebnega dovoljenja za pravdo ali posamezna pravdna dejanja,
 - 5) stranke ni zastopal pooblaščenec v skladu z zakonom,
 - 6) pooblaščenec ni imel pooblastila, razen če je bila pravda (ali posamezna pravdna dejanja) pozneje odobrena.

b) Kazniva dejanja kot razlog za obnovo postopka

- (1) sodba se opira na krivo izpovedbo priče ali izvedenca,
- (2) sodna odločba se opira na:
 - 1) ponarejeno listino, ali
 - 2) listino, ki potrjuje neresnično vsebino;
- (3) do sodne odločbe je prišlo zaradi kaznivega dejanja sodnika, sodnika porotnika, zakonitega zastopnika, pooblaščenca, nasprotne stranke ali koga drugega.

Kaznivo dejanje mora biti izkazano s pravnomočno sodno odločbo.

c) Nova dejstva in dokazi

- (1) sodba se opira na drugo pravnomočno odločbo kakršnegakoli drugega organa (tudi sodišča) in je bila ta odločba pravnomočno spremenjena, razveljavljena oz. odpravljena – drugačna rešitev predhodnega vprašanja na matičnem področju;
- (2) stranka zve za nova dejstva ali najde nove dokaze, zaradi katerih bi bila zanjo izdana bolj ugodna sodna odločba, če bi bila uporabljena v prejšnjem postopku – nova dejstva in dokazi so lahko podlaga za obnovo postopka, če:
 - 1) so obstajali v času odločanja v rednem postopku,
 - 2) jih stranka brez svoje krivde ni mogla uveljaviti, preden je bil prejšnji postopek končan, ker zanje ni vedela in ni mogla vedeti;
 - 3) bi bila za stranko izdana bolj ugodna odločba, če bi bili vloženi v prejšnjem postopku.

3. Rok za vložitev obnovitvenega predloga za obnovo postopka

Subjektivni rok znaša 30 dni od dneva obnovitvenega razloga. To je:

- dan, ko je stranka zvedela za obnovitveni razlog,
- dan, ko je bila stranki vročena pravnomočna sodna odločba, ki uveljavlja drugačno rešitev predhodnega vprašanja na matičnem področju,
- dan, ko je stranka dobila možnost uveljaviti pravnomočno sodno odločbo.

Če je začel subjektivni rok teči pred vročitvijo pravnomočne sodne odločbe, se šteje od:

- o pravnomočnosti odločbe, če proti njej ni bilo vloženo pravno sredstvo,
- o od vročitve pravnomočne odločbe višjega sodišča.

Objektivni rok znaša 5 let od pravnomočnosti odločbe. Objektivnega roka sploh ni, če gre za:

- o kršitev načela kontradiktornosti,
- o kršitev procesnih predpostavk sposobnosti biti stranka in pravnomočnosti ter kršitev pravil o zastopanju in pooblaščenih.

4. Obnovitveni postopek

Predlog za obnovo se poda pri sodišču, ki je izdalo odločbo na I. stopnji. V predlogu je treba navesti:

- (1) sestavine vsake vloge,
- (2) zakoniti razlog, na podlagi katerega se zahteva obnova,
- (3) okoliščine, iz katerih izhaja, da je predlog vložen v zakonitem roku,
- (4) dokaze, s katerimi se podpirajo navedbe predlagatelja.

Obnovitveni postopek ima 3 stadije:

- (1) pripravljalni postopek – preizkus, ali je obnovitveni predlog pravočasen, popoln in dopusten;
- (2) razveljavitveni postopek (iudicium rescindens) – razveljavitev pravnomočne sodne odločbe;
- (3) nadomestitveni postopek (iudicium restitutorium) – izdaja nove sodne odločbe.

a) Pripravljalni postopek

Prepozen, nepopoln ali nedovoljen predlog za obnovo postopka zavrže s sklepom predsednik senata brez naroka. Če ga ne zavrže, ga vroči nasprotni stranki, ki ima v 15 dneh pravico do odgovora. Po preteku roka oz. prejemu odgovora določi predsednik senata narok za obravnavanje predloga.

b) Razveljavitveni postopek

Narok za obravnavanje obnovitvenega predloga se opravi pred predsednikom senata I. stopnje, razen če je obravnavanje predloga združeno z obravnavanjem glavne stvari. Po naroku izda predsednik senata odločbo o predlogu.

Če se obnovitveni predlog nanaša na odločbo višjega sodišča, pošlje predsednik senata I. stopnje po obravnavanju obnovitvenega predloga zadevo višjemu sodišču v izdajo odločbe.

Predsednik senata s sklepom dovoli obnovo postopka in razveljavi prejšnjo odločbo.

Če se zahteva obnova postopka zaradi novih dejstev in dokazov, lahko predsednik senata združi obravnavanje obnovitvenega predloga z obravnavanjem glavne stvari.

c) Nadomestitveni postopek

Po pravnomočnosti sklepa o dovolitvi obnove postopka predsednik senata razpiše glavno obravnavo ali takoj začne obravnavanje glavne stvari.

Če predsednik senata združi obravnavanje obnovitvenega predloga in glavne stvari, se sklep o dovolitvi obnove in razveljavitvi vzame v odločbo o glavni stvari.

Višje sodišče odloča o obnovitvenem predlogu brez obravnave. Če ugotovi utemeljenost predloga, razveljavi svojo in nižjo odločbo ter izda novo odločbo o glavni stvari.

5. Razmerje med obnovitvenim postopkom in drugimi izrednimi pravnimi sredstvi

Zaradi nekaterih enakih razlogov za vložitev revizije, zahteve za varstvo zakonitosti in obnovitvenega predloga, lahko pride do kolizije med različnimi izrednimi pravnimi sredstvi.

Kolizijska pravila:

- če stranka vloži obnovitveni predlog iz izključno revizijskega razloga, se vloga obravnava kot revizijska;
- če stranka vloži hkrati obnovitveni predlog iz kateregakoli razloga in revizijo zaradi kršitve litispendence, *rei iudicatae* in *rei transactae*, se najprej obravnava revizija, četudi je obnovitveni predlog vložen po reviziji (v tem primeru se obnovitveni postopek prekine do konca postopka z revizijo);
- če stranka vloži hkrati revizijo iz kateregakoli razloga in obnovitveni predlog zaradi kaznivega dejanja v prejšnjem postopku, se najprej obravnava obnovitveni predlog, četudi je revizija vložena po obnovitvenem predlogu (v tem primeru se revizija prekine do konca obnovitvenega postopka);
- v vseh drugih primerih, ko vloži stranka hkrati revizijo in obnovitveni predlog, sodišče odloči, kateri postopek bo prekinilo. Večinoma se prekine revizija in konča obnovitveni postopek, razen če obstajajo resni razlogi za drugačno ravnanje.

Petnajsto poglavje: **POSEBNI POSTOPKI**

§ 83. SPLOŠNA PRAVILA O POSEBNIH POSTOPKIH

Fiziognomija postopka je odvisna od vsebine pravic in dolžnosti ter pravnih razmerij, o katerih naj sodišče v postopku odloči. Posebni postopki so:

- postopek v zakonskih sporih ter v razmerjih med starši in otroki,
- postopek v pravnih zadevah zaradi motenja posesti,
- izdaja plačilnega naloga,
- postopek v sporih majhne vrednosti,
- postopek v gospodarskih sporih,
- postopek pred arbitražami – ni ga možno uvrstiti med posebne postopke. Arbitraže so zasebna (privatna) sodišča, ki odločajo o sporih na podlagi pogodbene volje strank. Postopek se odvija tako, kot se stranke dogovorijo. Državni civilni red se uporablja le podrejeno.

Posamezne institute, ki veljajo za civilne spore, urejajo tudi drugi zakoni:

- Zakon o družinski zvezi in družinskih razmerjih,
- Zakon o poslovnih stavbah in poslovnih prostorih,
- Zakon o medijih,
- Stanovanjski zakon,
- Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku.

Za vse postopke, razen za postopek pred arbitražami, se uporabljajo določbe ZPP, če niso posamezni instituti v posebnih postopkih drugače urejeni.

§ 84. POSTOPEK V ZAKONSKIH SPORIH IN SPORIH IZ RAZMERIJ MED STARŠI IN OTROKI

1. Urejanje zakonskih sporov in sporov iz razmerij med starši in otroki v ZPP

Bolje bi bilo, če bi bil postopek urejen v posebnem zakonu. Velja izhodišče, da mora sodišče po uradni dolžnosti ukreniti vse potrebno, da se zavarujejo pravice in interesi otrok ter drugih oseb, ki niso sposobne skrbeti za svoje pravice in interese.

2. Pojem zakonskih sporov in sporov iz razmerij med starši in otroki

Zakonski spori so spori o razvezi in razveljavitvi zakonske zveze.

Spori iz razmerij med starši in otroki so:

- spori o ugotovitvi ali izpodbijanju očetovstva (paternitetni spori);
- spori o varstvu, vzgoji in preživljanju mladoletnih otrok ter polnoletnih oseb, nad katerimi je podaljšana roditeljska pravica, ne glede na to, ali se rešujejo samostojno ali skupaj z zakonskimi oz. paternitetnimi spori; in
- spori o varstvu in vzgoji otrok, kadar starši ne živijo skupaj.

3. Načela postopka v zakonskih sporih

Družina je življenjska skupnost staršev in otrok, ki uživa zaradi koristi otrok posebno varstvo.

a) Načelo dispozitivnosti in oficialnosti

Načelo oficialnosti je uveljavljeno v večji meri.

Načelo dispozitivnosti – :

- zakonski spori se začnejo
 - na podlagi tožbe za razvezo ali predloga za sporazumno razvezo,
 - na podlagi tožbe za razveljavitev zakonske zveze.
 Možna so dispozitivna dejanja – umik tožbe ali predloga.

- spori med starši in otroki se začnejo na podlagi tožbe.

Načelo oficialnosti se izraža v naslednjih institutih:

- (1) sodišče mora v zakonskih sporih ter sporih med starši in otroki po uradni dolžnosti ukreniti vse potrebno, da se zavarujejo pravice in interesi otrok ter drugih oseb, ki niso sposobne skrbeti za svoje pravice in interese.

V sporih o varstvu, vzgoji in preživljanju otrok senat ni vezan na posamezne zahtevke. Lahko odloči tudi brez postavljenega zahtevka, če tako določa zakon.

- (2) sodišče lahko po uradni dolžnosti izda:

- 1) začasno odredbo o varstvu in preživljanju otrok; in
- 2) začasno odredbo, s katero enemu ali obema staršema prepove osebne stike.

- (3) NE uporabljajo se dejanja, ki predstavljajo materialno dispozicijo z zahtevkom:

- 1) določbe o sodbi na podlagi pripoznave;
- 2) določbe o sodbi na podlagi odpovedi; in
- 3) določbe o sodbi na podlagi pripoznave – stranke lahko sklenejo sodno poravnavo glede varstva, vzgoje in preživljanja otrok, vendar senat ne dovoli poravnave, če ugotovi, da ni v skladu z interesi otroka.

- (4) pri razvezi zakonske zveze sodišče po uradni dolžnosti odloči tudi o varstvu, vzgoji in preživljanju skupnih otrok, četudi ni bil postavljen ustrezen zahtevek (če je bil zahtevek postavljen, sodišče nanj ni vezano);

- (5) pri sodbi o ugotovitvi očetovstva odloči sodišče po uradni dolžnosti tudi o preživljanju otrok brez ustreznega zahtevka, če je to potrebno glede na okoliščine (če je bil zahtevek postavljen, sodišče nanj ni vezano).

b) Razpravno in preiskovalno načelo

Bolj je uveljavljeno preiskovalno načelo. Senat lahko zaradi varstva otrok in drugih oseb, ki niso sposobne skrbeti za svoje pravice in interese:

- ugotavlja tudi dejstva, ki jih stranke niso navajale; in
- zbere podatke, potrebne za odločitev – osebe in organizacije, ki razpolagajo s temi podatki, so sodišču dolžne dati podatke tudi proti volji osebe, na katero se podatki nanašajo.

c) Načelo tajnosti

Javnost je vedno izključena po samem zakonu.

d) Podrejena uporaba ZPP

Veljajo določbe ZPP, če v posebnem poglavju (XXVII. poglavje) o zakonskih sporih ni posebnih določb. Pri tem je treba upoštevati izhodišče, da mora sodišče ukreniti vse potrebno za zavarovanje pravic in koristi otrok ter drugih oseb, ki niso sposobne skrbeti zase.

4. Potek postopka, posebnosti procesnih institutov

a) Procesna sposobnost in sodelovanje mladoletnika v postopku

Konvencija ZN o otrokovih pravicah vsebuje 2 pomembni določbi za nastopanje otroka:

- (1) če gre za postopek ločitve otroka od staršev, mora otrok imeti možnost sodelovanja v postopku in izraziti svoje mnenje;

(2) otrok, ki je sposoben oblikovati lastno mnenje, mora imeti pravico to mnenje prosto izraziti v kateremkoli sodnem ali upravnem postopku – otroku gre pravica do zaslišanja, ki je lahko neposredno ali prek ustreznega zastopnika.

Sodišče mora otroku, ki je dopolnil 15 let ter je sposoben razumeti pomen in pravne posledice svojih dejanj, omogočiti, da kot stranka v postopku samostojno opravlja procesna dejanja. Zakoniti zastopnik lahko opravlja dejanja v postopku le, dokler otrok ne izjavi, da sam prevzema pravdo.

Otroku, starejšemu od 15 let, ki je v postopku izrazil svoje mnenje, sodišče vroči odločbo, proti kateri ima otrok pravico vložiti pritožbo.

Otroka, mlajšega od 15 let ali starejšega, ki je po presoji sodišča nesposoben razumeti pomen in posledice svojih pravnih dejanj, zastopa zakoniti zastopnik.

Če je otrok dopolnil 10 let ter je sposoben razumeti pomen postopka in posledice odločitve, ga mora sodišče na primeren način obvestiti o uvedbi postopka in njegovi pravici, da izrazi mnenje. Glede na starost in druge okoliščine sodnik povabi otroka na neformalen razgovor s sodelovanjem Centra za socialno delo ali šolskega svetovalnega delavca. Na razgovoru je lahko navzoča oseba, ki si jo otrok sam izbere. O razgovoru se sestavi zapisnik (ali zvočni posnetek). Zaradi varstva otrokovih koristi lahko sodišče odloči, da se staršem ne dovoli vpogled v zapisnik (poslušanje posnetka).

Sodišče na mnenje otroka ni vezano, temveč odloči po presoji njegovih koristi.

b) Legitimacija za tožbo

Postopek v zakonskih sporih se začne s tožbo. Postopek za razvezo se lahko začne tudi na podlagi predloga obeh zakoncev za sporazumno razvezo.

Tožbo za razveljavitev zakonske zveze lahko vložijo:

- (1) oba zakonca, če je bila zakonska zveza sklenjena v trenutku duševne prizadetosti ali nerazsodnosti enega zakonca, ki je pozneje prenehala;
- (2) prizadeti zakonec, če je bila zakonska zveza sklenjena pod prisilo ali v zmoti;
- (3) oba zakonca, njuni dediči in druge zainteresirane osebe:
 - 1) če pri sklenitvi zakonske zveze nista bila navzoča oba zakonca ali en zakonec in pooblaščenec drugega;
 - 2) če zakonska zveza ni bila sklenjena z namenom skupnega življenja.
- (4) oba zakonca, njuni dediči, druge zainteresirane oseb in državni tožilec:
 - 1) če ni prišlo pred pristojnim organom (matičarjem) do soglasne izjave dveh oseb različnega spola, da sklepata zakonsko zvezo;
 - 2) če je bila zakonska zveza sklenjena v trenutku duševne prizadetosti ali nerazsodnosti enega zakonca, ki pozneje NI prenehala;
 - 3) če so zakonsko zvezo sklenili sorodniki, ki je ne smejo.

V vseh zgornjih primerih pravica tožbe na razveljavitev ne zastara.

Pravica do tožbe na razveljavitev ne preide na dediče (razen če imajo samostojno pravico do tožbe), vendar smejo dediči nadaljevati začeti postopek.

- (5) starši ali skrbnik, če je zakonsko zvezo sklenila oseba, mlajša od 18 let

Predlog za sporazumno razvezo lahko vložita le oba zakonca. Tožbo za razvezo lahko vloži le en zakonec. Pravica tožbe ne preide na dediče, vendar smejo dediči nadaljevati že začeti postopek, da bi dokazali utemeljenost tožbe, pri čemer je treba zahtevek iz konstitutivnega spremeniti v deklaratornega.

Tožbo za ugotovitev očetovstva izvenzakonskega otroka lahko vložijo:

- (1) mati v otrokovem imenu, dokler izvršuje roditeljsko pravico;
- (2) otrokov skrbnik s privolitvijo Centra za socialno delo;
- (3) otrok v 5 letih od dneva polnoletnosti.

Tožbo za ugotovitev očetovstva je možno vložiti tudi največ 1 leto po smrti domnevnega očeta.

Tožbo za izpodbijanje očetovstva lahko vložijo:

- (1) mož otrokove matere, za katerega velja presumpcija očetovstva, v roku 1 leta od dneva, ko je zvedel za okoliščine, ki vzbujajo sum, da otrok ni njegov, vendar najkasneje 5 let po rojstvu otroka;
- (2) otrok v 5 letih od dneva polnoletnosti;
- (3) možki, ki misli, da je oče otroka, v roku 1 leta od dneva vpisa očetovstva v matično knjigo.

c) Predlog za sporazumno razvezo

Zakonca lahko predlagata sporazumno razvezo, če:

- sta se dogovorila:
 - (1) o varstvu, vzgoji in preživljanju skupnih otrok, in

(2) o preživljanju nepreskrbljenega zakonca, ki nima sredstev za življenje, je nesposoben za delo ali je nezaposlen brez možnosti zaposlitve; ter

- predložita pisni po sodniku overjeni sporazum o delitvi skupnega premoženja.

Treba je predložiti 1. sporazum o varstvu, vzgoji in preživljanju otrok, in 2. sporazum o delitvi skupnega premoženja. Če predlogu za sporazumno razvezo nista priložena oba sporazuma, sodišče vrne vlogo v dopolnitev in zanj postavi rok. Če rok za dopolnitev poteče brez uspeha, se šteje vloga za umaknjeno.

Sodišče ne raziskuje dejanskega stanja, vendar preveri, ali je sporazum o varstvu, vzgoji in preživljanju sklenjen v korist otrok.

d) Druga pravila v postopku

Svetovalni razgovor ima namen pomagati zakoncema v veljavi obdržati zakonsko zvezo. Predlog oz. tožbo za razvezo pošlje sodišče Centru za socialno delo, ki opravi svetovalni razgovor v skladu z zakonom. Svetovalnega razgovora ni, če:

- je en zakonec duševno bolan ali nesposoben za razsojanje,
- živita en ali oba zakonca v tujini,
- se zahteva razveza zaradi pogrešanosti zakonca,
- zakonca nimata skupnih otrok pod roditeljsko pravico.

Če zakonec, ki je vložil tožbo za razvezo, ali zakonec, ki je vložil predlog za sporazumno razvezo, ne prideta na svetovalni razgovor, se šteja, da sta tožba oz. predlog umaknjena. Drugače sodišče nadaljuje postopek po prejemu poročila Centra za socialno delo o svetovalnem razgovoru.

Če eden izmed zakoncev odstopi od predloga za sporazumno razvezo, sodišče ustavi postopek.

Začasne odredbe v zakonskih in družinskih sporih so:

- (1) začasna odredba o varstvu in preživljanju skupnih otrok,
- (2) začasna odredba o prepovedi stikov enega ali obeh staršev z otroki,
- (3) začasna odredba o preživljanju zakonca (samo v zakonskih sporih),
- (4) začasna odredba o izselitvi zakonca iz skupnega stanovanja, če je to potrebno, da se prepreči nasilje (samo v zakonskih sporih).

O stroških postopka odloči senat po prostem poudarku.

Ne obstaja nobena omejitev pri navajanju novih dejstev in predlaganju novih dokazov – stranki lahko navajata dejstva in predlagata dokaze tudi po prvem naroku za glavno obravnavo ter v pritožbenem postopku.

Olajšava dispozitivnih dejanj:

- tožbo za razvezo lahko tožnik umakne:
 - brez privolitve toženca do konca glavne obravnave,
 - s privolitvijo toženca do pravnomočnega konca postopka.
- predlog za sporazumno razvezo lahko zakonca umakneta do pravnomočnega konca postopka.

Pravno nasledstvo – v zakonskih sporih lahko dediči v 6 mesecih nadaljujejo začeti postopek z zahtevkom, naj sodišče ugotovi utemeljenost tožbe za razvezo oz. razveljavitev.

Pritožbeni razlogi so omejeni – razvezna sodba na podlagi predloga za sporazumno razvezo se lahko izpodbija le:

- (1) zaradi bistvenih kršitev pravnega postopka,
- (2) zaradi strankine vložitve predloga pod vplivom zmote, sile ali zvijače,
- (3) zaradi neizpoljenosti zakonskih pogojev za sporazumno razvezo.

V zakonskih sporih ni dovoljena revizija. Ni možna razveljavitev ali sprememba sodbe o razvezi ali razveljavitvi zakonske zveze na podlagi zahteve za varstvo zakonitosti ali predloga za obnovo postopka. Izredna pravna sredstva so možna le glede drugih vprašanj – npr. preživljanje zakonca.

Nikakor ni možno obnoviti postopkov odločanja o varstvu in vzgoji otrok, ker sodišče na zahtevo bivšega zakonca ali Centra za socialno delo, izda novo odločbo o varstvu in vzgoji, če to zahtevajo spremenjene razmere in koristi otroka.

V sodbi, ki ugotovi očetovstvo, sodišče brez ustreznega zahtevka odloči tudi o preživljanju otroka. Če je zahtevek postavljen, sodišče nanj ni vezano.

§ 85. IZDAJA PLAČILNEGA NALOGA

1. Pojem plačilnega naloga

Plačilni nalog je dajatvena sodna odločba, ki jo izda sodišče na podlagi mandatne tožbe brez zaslišanja toženca. Po izkušnjah je v pravnih zelo težko izpodbiti verodostojne listine.

Možnost napačnih sodnih odločb je majhna. Odstraniti jih je možno z izrednim pravnim sredstvom = ugovorom. Ko toženec vloži ugovor, postane obravnavanje kontradiktorno.

Zakon o izvršbi in zavarovanju predvideva na podlagi verodostojne listine neposredno izvršbo. S tem postopek za izdajo plačilnega naloga izgublja pomen.

2. Predpostavke za izdajo plačilnega naloga

a) Dokumentiran plačilni nalog

je izdan na podlagi verodostojne listine. Predpostavke so:

- (1) denarna terjatev,
- (2) zapadla terjatev,
- (3) priložena verodostojna listina, izdana v izvorniku ali overjenemu prepisu.

Za verodostojne listine veljajo:

- javne listine,
- zasebne listine z overjenim podpisom zavezanca,
- menice in čeki s protestom in povratnimi računi,
- izpiski iz overjenih poslovnih knjig,
- fakture,
- listine, ki imajo po posebnih predpisih pomen javnih listin.

Plačilni nalog izda sodišče, četudi tožnik tega v tožbi ni predlagal, vendar so zanj izpolnjeni pogoji.

b) Nedokumentiran plačilni nalog

je izdan brez predložitve verodostojne listine. Predpostavke so:

- (1) denarna terjatev,
- (2) zapadla terjatev,
- (3) znesek, nižji od 200'000 SIT,
- (4) v tožbi sta navedena podlaga in višina dolga ter predloženi dokazi, s katerimi se lahko ugotovi resničnost tožbenih navedb.

3. Postopek za izdajo plačilnega naloga

Plačilni nalog izda strokovni sodelavec brez naroka in tožnikovega predloga po uradni dolžnosti. V nalogu je tožencu naloženo izpolniti tožbeni zahtevek skupaj s sodnimi stroški. Roki za izpolnitev tožbenega zahtevka ali vložitev ugovora so:

- 3 dni v meničnih in čekovnih sporih,
- 8 dni v ostalih sporih.

Stranko se opozori, da bo sodišče prepozno vložene ugovore zavrglo.

Plačilni nalog se vloži obema strankama. Tožencu se skupaj s plačilnim nalogom vroči tudi izvod tožbe s prilogami.

Če sodišče ne ugodi predlogu za izdajo plačilnega naloga, se postopek nadaljuje s tožbo.

Zoper sklep o neugoditvi plačilnemu nalogu ni pritožbe.

4. Ugovor proti plačilnemu nalogu

Toženec lahko izpodbija plačilni nalog z ugovorom.

Plačilni nalog postane pravnomočen glede dela, ki se ne spodbija s plačilnim nalogom.

Predsednika senata brez naroka zavrne prepozne, nepopolne ali nedovoljene ugovore.

Na 1. naroku za glavno obravnavo lahko stranke navajajo nova dejstva in predlagajo nove dokaze.

Toženec lahko uveljavlja nove ugovore glede izpodbijanega dela plačilnega naloga.

Kakšne ugovore lahko uveljavlja toženec? Večinsko stališče sodne prakse je, da se postopek z vložitvijo ugovora prevede v običajni kontradiktorni postopek, zato ima toženec na razpolago vse ugovore, tudi pobotnega. Toženec lahko vloži nasprotno tožbo.

Če toženec ugovarja, da niso bile izpolnjene procesne predpostavke za izdajo plačilnega naloga, sodišče najprej odloči o takem ugovoru. Če spozna ugovor za utemeljen, plačilni nalog razveljavi s sklepom ter po pravnomočnosti sklepa nadaljuje z obravnavanjem glavne stvari. Če ugovoru o neizpolnjenosti procesnih predpostavk ne ugodijo, plačilnega naloga ne razveljavi ter takoj preide na obravnavanje glavne stvari.

§ 86. POSTOPEK V SPORIH MAJHNE VREDNOSTI

1. Namen postopka in pojem spora majhne vrednosti

Za spore majhne vrednosti veljajo:

- (1) spori, v katerih se tožbeni zahtevek nanaša na denarno terjatev, nižjo od 200'000 SIT;

- (2) spori, v katerih se tožbeni zahtevek ne nanaša na denarno terjatev, vendar je tožnik namesto izpolnitve zahtevka pripravljen sprejeti denarni znesek, nižji od 200'000 SIT;
- (3) spori, v katerih se tožbeni zahtevek nanaša na premično stvar, katere v tožbi navedena vrednost ne presega 200'000 SIT.

Za spore majhne vrednosti se ne glede na vrednost spora NE štejejo:

- spori o nepremičninah,
- spori iz intelektualne lastnine (avtorske pravice, varstvo in uporaba izumov, znakov razlikovanja in firme),
- spori zaradi varstva konkurence,
- spori zaradi motenja posesti.

V primeru ugovora zoper plačilni nalog, v katerem vrednost prerekanelega dela plačilnega naloga ne presega 200'000 SIT, se opravi postopek v sporih majhne vrednosti.

2. Načela postopka

- omejitev načela materialne resnice – sodbe ni možno izpodbijati zaradi zmotne ali nepopolne ugotovitve dejanskega stanja,
- izjema od načela obligatornosti glavne obravnave – sodišče ne razpiše glavne obravnave, če ugotovi, da med strankama ni sporno dejansko stanje in ni drugih ovir za izdajo odločbe.
- načelo pismenosti – postopek poteka na podlagi pisno izvedenih pravnih dejanj. Tožnik mora navajati vsa dejstva in predlagati vse dokaze v tožbi. Toženec mora vsa dejstva in dokaze navesti v odgovoru na tožbo. Za nova dejstva in dokaze lahko stranki vložita vsaka še po eno pripravljalno vlogo. Dejstva in dokazi, navedeni izven teh vlog, se ne upoštevajo. Na 1. naroku za glavno obravnavo stranki ne smeta navajati novih dejstev in predlagati novih dokazov. Sodnik se mora omejiti na pravno obravnavanje spora. Kršitev prepovedi navajanja novih dejstev in dokazov je relativna bistvena kršitev postopka.

3. Druga pravila postopka

Postopek v sporih majhne vrednosti se opravi pred okrajnim sodiščem.

Zapisnik o glavni obravnavi vsebujejo poleg zakonsko predpisanih podatkov (naslov, sestava sodišča, kraj, dan, ura dejanja, sporni predmet, imena navzočih strank in drugih oseb ter zastopnikov ali pooblaščenec) še:

- izjave strank bistvenega pomena = izjave, ki razpolagajo z zahtevki (pripoznava, odpoved, sprememba ali umik tožbe, odpoved pritožbi);
- bistveno vsebino izvedenih dokazov;
- odločbe z dovoljeno pritožbo, razglašene na glavni obravnavi;
- navedba navzočnosti strank pri razglasitvi sodbe in v primeru navzočnosti navedba pouka o pogojih pritožbe.

Če tožnik v sporu majhne vrednosti med pravdo zviša vrednost spornega predmeta nad 200'000 SIT, se postopek konča po pravilih rednega postopka.

Če tožnik v rednem postopku pred koncem glavne obravnave zniža vrednost spornega predmeta pod 200'000 SIT, se postopek nadaljuje po pravilih sporov majhne vrednosti.

Fikcija odpovedi zahtevku – sodišče izda sodbo zaradi odpovedi, če v redu povabljeni tožnik ne pride na narok za glavno obravnavo.

Ostale posebnosti:

- mirovanje postopka je izključeno;
- sodišče v vabilu tožnika opozori na posebnosti postopka:
 - fikcija odpovedi,
 - dolžnost navajanja dejstev in dokazov v vlogah,
 - omejitev izpodbijanja sodne odločbe:
 - bistvene kršitve postopka, in
 - zmotna uporaba materialnega prava.
- sodba se razglasi takoj po koncu glavne obravnave, pri čemer sodišče navzoče stranke pouči o pogojih pritožbe;
- obrazložitev sodbe obsega le:
 - kratek povzetek dejanskih ugotovitev, in
 - navedbo procesnih in materialnih določb kot podlage za odločitev.
- omejitev izpodbijanja sodne odločbe:

- možno je izpodbijati le zaradi:
 - absolutnih bistvenih kršitev postopka, in
 - zmotne uporabe materialnega prava.
- ni možno izpodbijati zaradi:
 - relativnih bistvenih kršitev postopka, in
 - zmotne in nepopolne ugotovitve dejanskega stanja.
- rok za pritožbo, paricijski rok za prostovoljno izpolnitev zahtevka in rok za vložitev predloga za dopolnitev sodbe znašajo 8 dni (štetje roka se začne od razglasitve oz. vročitve sodbe);
- če je dejansko stanje nepravilno ugotovljeno zaradi zmotne uporabe materialnega prava in sodišče II. stopnje po razveljavitvi sodbe vrne sodišču I. stopnje zadevo v novo sojenje, stranki na 1. naroku za novo glavno obravnavo ne smeta navajati novih dejstev in predlagati novih dokazov;
- obnova postopka ni dovoljena.

§ 87. POSTOPEK V PRAVDAH ZARADI MOTENJA POSESTI

1. Posebno varstvo

Posest je dejanska oblast nad stvarjo:

- neposredna posest – posestnik je vsak, ki neposredno izvršuje dejansko oblast nad stvarjo;
- posredna posest – posestnik je tudi, kdor izvršuje dejansko oblast nad stvarjo prek drugega, ki ima neposredno posest iz kakršnegakoli pravnega naslova.

Poseg v posest se lahko pojavlja kot:

- (1) odvzem posesti – tožnik zahteva vrnitev stvari (*interdictum recuperandae possessionis*);
- (2) motenje posesti – tožnik zahteva odstranitev motenj (*interdictum retinendae possessionis*).

Razlog posestnega varstva je prepoved samovolje.

2. Posestno varstvo in pravica

Posestno varstvo ščiti dejanska zunanja razmerja, ki so lahko skladna ali neskladna s pravnimi razmerji. Zaradi preprečevanja samovolje je v posestnih sporih izključeno obravnavanje pra-vice.

Obravnavanje tožbe zaradi motenja posesti se omeji na:

- (1) zadnje stanje posesti, in
- (2) nastalo motenje.

Pri tem se ne upoštevata pravica do posesti in dobrovernost posestnika.

Tudi nepoštenu posestnik, ki pridobi posest s silo, na skrivaj ali zlorabo zaupanja (*vi, clam, precario*), ima pravico do posestnega varstva. Te pravice nima proti osebi, od katere nepošteno pridobi posest, če ta izvršuje samopomoč – ugovor nepoštene posesti (*exceptio vitiosae possessionis*). Posestnik ima pravico do samopomoči proti vsakomur, ki neupravičeno moti njegovo posest ali mu jo odvzame.

Posestnik nima pravnega varstva, če motenje ali odvzem posesti temelji na zakonu.

3. Načela postopka

- **načelo pospešitve postopka** – pri določanju rokov in narokov v pravnih zaradi motenja posesti mora sodišče paziti, da je treba zadevo glede na naravo posameznega primera hitro rešiti.
 - rok za pritožbo je 8 dni (sicer 15 dni),
 - rok za odgovor na tožbo je 8 dni (sicer 30 dni).
- **omejitev razpravnega načela** – obravnavanje se omeji na ugotavljanje in dokazovanje dejstev zadnjega posestnega stanja in nastalega motenja.

Kljub omejitvam je seveda možna ustavna pritožba.

4. Druga pravila postopka v pravnih zaradi motenja posesti

a) Začasne odredbe

Sodišče lahko med postopkom le na predlog strank izdačasne odredbe, ki se uporabljajo v izvršilnem postopku, da:

- se odvrne preteča nevarnost; ali
- prepreči nasilje; ali
- odvrne nenadomestljiva škoda.

b) Končni sklep kot oblika odločbe

Sodišče odloči o tožbenem zahtevku s končnim sklepom. Izrek končnega sklepa sestavljajo:

- (1) **ugotovitveni del**, v katerem sodišče ugotovi, da je toženec motil tožnika v njegovi mirni posesti;
- (2) **opustitveni izrek**, da je toženec dolžan opustiti motitvena dejanja;
- (3) **restitucijski izrek**, da je toženec dolžan vzpostaviti prejšnje stanje;

(4) **prepovedni izrek**, ki tožencu prepoveduje bodoča motitvena dejanja.

c) **Roki v postopku zaradi motenja posesti**

Sodno varstvo pred motenjem / odvzemom posesti je možno zahtevati:

- v subjektivnem roku 30 dni od dneva, ko je posestnik zvedel za motenje in storilca; in
- v objektivnem roku najpozneje 1 leto od dneva, ko je motenje nastalo.

Paricijski rok za izpolnitev obveznosti toženca določi sodišče glede na okoliščine posameznega primera.

Rok za odgovor na tožbo je 8 dni.

Rok za pritožbo je 8 dni.

Nesuspendivnost pritožbe – iz tehtnih razlogov lahko sodišče odloči, da pritožba ne zadrži izvršitve.

Zoper končni sklep v pravnih zaradi motenja posesti ni dovoljena revizija.

Rok za izvršbo končnega sklepa je 30 dni. Izvršbo mora zahtevati tožnik, ki po preteku 30 dni izgubi to pravico.

Obnova postopka je dovoljena le zaradi 2 razlogov:

- (1) kršitev kontradiktornosti postopka, ker stranki z nezakonitim ravnanjem, zlasti opustitvijo vročitve, ni bila dana možnost obravnavanja pred sodiščem; in
- (2) kršitev procesnih predpostavk glede na stranko = kršitev sposobnosti biti stranka, kršitev procesne sposobnosti in kršitev pravil o pravilnem zastopanju.

Rok za obnovo je 30 dni od pravnomočnosti sklepa o motenju posesti.

§ 88. POSTOPEK V GOSPODARSKIH SPORIH

1. Pojem gospodarskega spora

(1) Gospodarski spor po subjektivem kriteriju je spor, v katerem nastopajo kot stranke gospodarski subjekti – po ZPP so takšni spori:

- 1) spori, v katerih sta obe stranki gospodarska družba, zavod, zadruga, država ali lokalna skupnost;
- 2) spori med podjetniki posamezniki glede njihove pridobitne dejavnosti ter spori med podjetniki posamezniki in gospodarskimi družbami, zavodi, zadrugami, državo ali lokalnimi skupnostmi.

Spori med temi osebami niso gospodarski, če gre za naslednje spore:

- spori glede stvarnih pravic na (ne)premičinah; in
- spori zaradi motenja posesti.

Gospodarski spori po subjektivnem kriteriju so tudi:

3) statusni gospodarski spori:

- spori med družbami, družbeniki in člani upravljalnih organov družb, v katerih je treba uporabiti pravo gospodarskih družb;
- spori med ustanovitelji zavodov glede ustanovitev, statusnih sprememb in likvidacij zavodov;
- spori med zadrugami, zadružniki in člani upravljalnih organov družb, v katerih je treba uporabiti zadružno pravo.

4) spori med temi osebami ter državnimi organi in organizacijami z javnimi pooblastili, ki nastopajo v pravi kot stranke na podlagi posebnega zakona.

(2) Gospodarski spor po objektivnem kriteriju je spor, ki se odvija glede gospodarskih poslov, ne glede na to, kdo so stranke – po ZPP so takšni spori:

1) – spori glede ladij in pomorske plovbe,
– spori, za katere velja plovno pravo = plovni spori,
razen sporov o prevozu potnikov.

2) spori glede vpisov v sodni register;

3) spori iz koncesijskih pogodb;

4) spori glede gospodarskih arbitraž:

- spori zaradi razveljavitve pogodbe o arbitraži, in
- spori zaradi razveljavitve arbitražne odločbe.

5) spori glede industrijske lastnine in varstva konkurence (varstvo ter uporaba izumov in znakov razlikovanja, pravica do uporabe firme, spori glede varstva konkurence):

6) spori glede stečajnega postopka.

Kdaj je spor gospodarski, če gre za sosporništvo? Če gre za materialno sosporništvo (sosporniki so glede na sporni predmet v pravni skupnosti, njihove pravice in obveznosti se opirajo na isto pravno podlago, gre za solidarne terjatve ali solidarne obveznosti), je spor gospodarski, če je vsaj en sospornik

gospodarska družba, zavod, zadruga, država, lokalna skupnost ali podjetnik posameznik pri opravljanju pridobitne dejavnosti.

2. Načela postopka

- **načelo ekonomičnosti in pospešitve postopka** – pomembna je hitrost reševanja sporov;
- **omejitev obligatornosti glavne obravnave** – predsednik senata lahko brez naroka izda odločbo, ko po prejemu odgovora na tožbo ugotovi, da med strankama ni sporno dejanjsko stanje in ni drugih ovir za izdajo odločbo;
- **načelo pismenosti** – stranke ne morejo dajati zunaj naroka ustnih izjav na zapisnik;

3. Druga pravila v gospodarskih sporih

a) Posebna izbirna krajevna pristojnost

Poleg sodišča splošne pristojnosti je pristojno tudi sodišče kraja, kjer bi moral toženec po sporazumu strank izpolniti pogodbo (*forum solutionis*), če gre za:

- spor o ugotovitvi (ne)obstoja pogodbe; ali
- spor za izpolnitev ali razvezo pogodbe; ali
- odškodninski spor zaradi neizpolnitve pogodbe.

b) Sestava sodišča

V gospodarskih sporih sodi sodnik posameznik, razen v sporih glede industrijske lastnine (varstvo ter uporaba izumov in znakov razlikovanja, pravica do uporabe firme) in sporih glede varstva konkurence.

c) Priprave na glavno obravnavo

V nujnih primerih lahko sodišče takoj po predhodnem preizkusu tožbe razpiše glavno obravnavo. Narok lahko naroči po telefonu, brzojavno ali z uporabo telekomunikacijskih storitev.

d) Glavna obravnava

Sodišče lahko brez naroka izda odločbo, če po prejemu odgovora na tožbo ugotovi, da med strankama ni sporno dejansko stanje in ni drugih ovir za izdajo odločbe.

e) Poskus poravnave

Stranki lahko sporazumno predlagata preložitvev naroka, da poskusita skleniti poravnavo.

f) Mirovanje postopka in fikcija umika

V gospodarskih sporih ni mirovanja postopka.

Fikcija umika – če obe stranki izostaneta z 2 zaporednih narokov, se šteje, da je tožnik tožbo umaknil.

g) Posebnosti pri izdaji plačilnega naloga

Verodostojne listine v gospodarskih sporih ni treba preložiti v izvorniku ali overjenem prepisu. Zadošča overovitev pristojnega organa pravne osebe.

V gospodarskih sporih ni možno izdati nedokumentiranega plačilnega naloga.

h) Roki

- odgovor na tožbo = 15 dni (30 dni v rednem postopku);
- predlog za vrnitev v prejšnje stanje = objektivni rok 30 dni (redno 3 mesece);
- napoved pritožbe = 8 dni;
- pritožba = 8 dni;
- odgovor na pritožbo = 3 dni,
- paricijski rok za prostovoljno izvršitev dajatve = 8 dni za denarne dajatve (za nederarne dajatve lahko sodišče določi daljši rok).

i) Dopustnost revizije

Revizija v gospodarskih sporih je dopustna le, če vrednost spornega predmeta presega 5'000'000 SIT. To ne velja za spore glede industrijske lastnine in varstva konkurence, v katerih je uveljavljen vsebinski kriterij dopustnosti revizije (*competentia rationae causae*).

j) Gospodarski spori majhne vrednosti, napoved pritožbe

Gospodarski spori majhne vrednosti so:

- (1) spori, v katerih vrednost spornega predmeta ne presega 200'000 SIT;
- (2) spori, v katerih vrednost nadomestne izpolnitve (*facultas alternativa*) ne presega 200'000 SIT;
- (3) spori, v katerih v tožbi navedena vrednost premične stvari ne presega 200'000 SIT.

V teh sporih se izda posebna sodba, ki se imenuje **sodba s skrajšano obrazložitvijo.** Takšna sodba v obrazložitvi obsega le:

- navedbo tožbenih zahtevkov, in
- navedbo dejstev, na katere stranke opirajo svoje zahtevke,

Pravni pouk v sodbi s skrajšano obrazložitvijo obsega:

- pouk o pravici do pritožbe, in
- navedbo pravice do polne obrazložitve – sodišče bo izdelalo daljšo obrazložitev, če stranka napove pritožbo.

Stranka mora pritožbo napovedati v 8 dneh.

Zoper sodbo se lahko pritoži le stranka, ki je napovedala pritožbo.

Fikcija umika napovedi pritožbe – šteje se, da je stranka umaknila napoved pritožbe, če niti po sodnem opominu ni plačala sodne takse za pritožbo.

§ 89. ARBITRAŽNI POSTOPEK

1. Splošni pojmi

Arbitraža je nedržavno sodišče, ki odloča v sporu glede dispozitivnih pravic in pravnih razmerij, kadar sta jo stranki za odločanje pooblastili s posebno pogodbo. Pogodba se imenuje **pogodba o arbitraži**. Odločba arbitraže:

- ima naravo pravnomočne sodbe; in
- je izvršilni naslov.

Poznamo 2 vrsti arbitraž:

- (1) **stalna ali institucionalna arbitraža** – stranki se sporazumeta, da jima bo sodila stalna arbitraža obstaja pri določenih organizacijah ali asociacijah. Pri nas:
 - stalna arbitraža pri Gospodarski zbornici Slovenije;
 - stalna arbitraža pri Zavarovalnici Triglav, d.d.;
 - stalna arbitraža pri Borzi vrednostnih papirjev.
- (2) **priložnostna ali ad hoc arbitraža** – stranki se sporazumeta, da bo njun spor rešila prav v ta namen ustanovljena arbitraža.

Prednost arbitraž je:

- hitrost postopanja – arbitraže so večinoma enostopenjske;
- večja strokovnost pri odločanju – arbitre je možno izbrati izmed strokovnjakov za pod-ročje spora.

Pravna narava arbitraže – obstajata 2 teoriji:

- materialnopravna ali pogodbeno teorija – arbitri izvršujejo pogodbeno voljo strank, pri čemer črpa arbitražna odločba moč iz dogovora strank, da jo bodo spoštovale;
- procesna ali jurisdikcijska teorija – arbitraža ima sodno funkcijo, arbitražna odločba ima enake učinke kot sodba.

2. Pogodba o arbitraži

a) Dopustnost pogodbe o arbitraži (arbitrabilnost spora)

- **pristojnost domače arbitraže** – stranke lahko za spore o dispozitivnih pravicah določijo pristojnost domače arbitraže. Arbitrabilni so vsi spori o dispozitivnih pravicah, pri čemer ni pomembno, kdo je stranka spora.
- **pristojnost tuje arbitraže** – v sporih z mednarodnim elementom (vsaj ena stranka ima stalno prebivališče oz. sedež v tujini) se lahko stranke dogovorijo za pristojnost tuje arbitraže, če ni določena izključna pristojnost slovenskega sodišča.

Tuja arbitraža je:

- arbitraža s sedežem v tujini; in
- arbitraža s sedežem v Sloveniji, ki uporablja tuje procesno pravo.

b) Sklenitev pogodbe o arbitraži

Pogodba o arbitraži se lahko sklene:

- glede (trenutnega) določenega spora; ali
- glede bodočih sporov iz določenih pravnih razmerij.

Ni dopusten dogovor o arbitraži glede vseh bodočih sporov med določenima strankama. Treba je opredeliti pravno razmerje.

Pogodba o arbitraži mora biti sklenjena pisno. Lahko je sklenjena z izmenjavo pisem, tele-gramov, teleksov ali drugih telekomunikacijskih sredstev, ki omogočajo pisni dokaz o sklenjeni pogodbi.

Če se tožnik v tožbi sklicuje na sklenitev pogodbe o arbitraži in toženec tega v odgovoru na tožbo ne izpodbija, se to šteje za pisno sklenitev pogodbe o arbitraži.

Arbitražna klavzula – določba o pristojnosti arbitraže je vključena v splošne pogoje pogodbe. Arbitražno klavzulo lahko vsebuje tudi posamezno določilo pogodbe, ne nujno splošni pogoji. V praksi se tako najpogosteje sklepajo pogodbe o arbitraži.

3. Pristojnost arbitraže, kompetenca o kompetenci

Če sta se stranki s pogodbo dogovorili za pristojnost arbitraže v določenem sporu, sodišče, pri katerem je vložena tožba v istem sporu med istima strankama, na ugovor toženca:

- se izreče za nepristojno;
- razveljavi opravljena procesna dejanja; in
- zavrže tožbo.

Ugovor sklenjene pogodbe o arbitraži mora toženec podati najpozneje na glavni obravnavi, preden se spusti v obravnavanje glavne stvari. Na sklenjeno pogodbo o arbitraži pazi sodišče le na ugovor stranke, kar je izjema od načela, da mora sodišče paziti na pristojnost po uradni dolžnosti.

Kompetenca o kompetenci – pri odločanju o ugovoru sklenjene pogodbe o arbitraži, mora sodišče presoditi veljavnost pogodbe.

Stranka lahko v arbitražnem postopku ugovarja, da:

- o pogodba o arbitraži ni bila sklenjena; ali
- o pogodba o arbitraži ni veljavna.

O tem odloči arbitražna. Njeno odločitev v končni fazi kontrolira sodišče, ko odloča o morebitni tožbi za razveljavitev arbitražne odločbe.

4. Prenehanje pogodbe o arbitraži

- (1) z izdajo arbitražne odločbe;
- (2) s sporazumno razvezo obeh strank;
- (3) z razveljavitvijo na podlagi vložene tožbe – sklenjena pogodba o arbitraži se lahko razveljavi, če jo stranka uspešno izpodbija s tožbo. Do tega pride v naslednjih primerih:

- 1) ena stranka ne izrabi pravice do imenovanja arbitra – v tem primeru lahko sama vloži tožbo za razveljavitev, če pa tega ne stori, lahko druga stranka:
 - predlaga okrožnemu sodišču imenovanje arbitra; ali
 - zahteva s tožbo razveljavitev pogodbe o arbitraži.
- 2) stranki se ne moreta poenotiti o izbiri skupnega arbitra;
- 3) v pogodbi imenovani arbiter noče ali ne more prevzeti dolžnosti;
- 4) pri arbitražnem glasovanju ni možno doseči potrebne večine glasov.

5. Imenovanje in izločitev arbitrov

Število arbitrov mora biti vedno LIHO. Če v pogodbi ni določeno drugače, imenuje vsaka stranka enega arbitra in ta dva izvolita predsednika arbitraže.

Koga je možno imenovati za arbitra? To določajo pravilniki stalnih arbitraž. Pravilnik Stalne arbitraže pri Gospodarski zbornici določa, da mora imeti arbiter posebno znanje in izkušnje s pravnega, ekonomskega ali drugega področja.

Razlogi za izločitev arbitra:

- arbiter se mora sam izločiti, če so podani razlogi za izločitev sodnika; in
- izločitev arbitra lahko zahtevata stranki, če so podani razlogi za izločitev sodnika.

Izločitev od stranke izbranega arbitra in skupnega arbitra je možna le, če razlog za izločitev nastane ali zanj stranka zve šele po imenovanju arbitra. Arbiter mora o razlogu izločitve stranki le obvestiti (notificirati).

6. Oblikovanje postopka

Arbitrarno oblikovanje postopka = arbitri vodijo postopek, kot se jim zdi primerno.

Glavna načela pri oblikovanju postopka so:

- (1) avtonomija strank;
- (2) načelo arbitrarnosti;
- (3) podrejena uporaba ZPP.

Stalne arbitraže imajo svoja pravila o organizaciji in postopku. Z dogovorom o stalni arbitraži stranki privolita tudi v postopek. Stranki se pogosto lahko dogovorita drugače.

7. Prisilna pravila o postopku pred arbitražo

Stranke ne morejo izključiti temeljnih načel sodnega postopka. Kogentna pravila obsegajo:

- (1) sestavo arbitraže:

- 1) upoštevati je treba pravila o izločitvi;
- (2) postopek:
 - 2) spoštovati je treba načelo obojestranskega zaslišanja;
 - 3) upoštevati je treba prisilne predpise o zastopanju procesno nesposobnih oseb;
 - 4) zoper priče, stranke in druge osebe, ki sodelujejo v postopku, arbitraža ne more uporabiti prisilnih sredstev in izrehati kazni;
- (3) arbitražno odločbo:
 - 5) upoštevati je treba pravila o sestavi, podpisu in obrazložitvi arbitražne odločbe;
- (4) izpodbijanje arbitražne odločbe:
 - 6) upoštevati je treba pravila o razveljavitvi arbitražne odločbe – stranki se ne moreta vnaprej odpovedati izpodbijanju odločbe.

8. Izdaja in izdelava arbitražne odločbe

Stranki se lahko dogovorita, katero materialno pravo naj arbitraža uporabi (posebej v sporih z mednarodnim elementom). Če dogovora ni, se uporabi pravo države, kjer ima arbitraža sedež.

Neposredno odločanje po načelih pravičnosti (*ex aequo et bono*) = arbitri odločajo neposredno po moralnih pravilih, ki vsebujejo merila, kaj je pravično in kaj ne. V tem okviru so arbitri vezani na pravila javnega reda. Stranki jih lahko pooblastita, da za odločanje uporabijo:

- dobre poslovne običaje; ali
- običajno pravo, ki se razvilo v okviru določenih gospodarskih asociacij (*lex mercatoria*).

Arbitri odločajo z večino glasov. Pogodba o arbitraži lahko določi soglasno odločanje. Če ni možno doseči potrebne večine, arbitraža obvesti stranko, ki lahko od sodišča zahteva razveljavo pogodbe o arbitraži.

Če se stranki drugače ne dogovorita, mora biti arbitražna odločba obrazložena. Podpišejo jo vsi arbitri. Arbitrer lahko podpis odreče, kar se zapiše na odločbo.

Prepisi odločbe se strankam vročijo na sodišču, koder ima arbitraža sedež. Stalne arbitraže vročajo same. Arbitražna odločba ima moč pravnomočne sodbe in je izvršilni naslov. Stranki se lahko dogovorita, da se odločba izpodbija pred arbitražo višje stopnje.

9. Izpodbijanje arbitražne odločbe

Arbitražni postopek je večinoma enostopenjski, ker pravilniki stalnih arbitraž izključujejo pritožbo. Proti arbitražnim odločbam je vedno dovoljena tožba na razveljavitev. Na tožbo stranke se arbitražna odločba izreče za neveljavno.

Razlogi za izpodbijanje:

- (1) 1) pogodba o arbitraži ni bila sklenjena; ali
 - 2) pogodba o arbitraži je bila neveljavna.
- (2) glede sestave arbitraže ali sprejema odločbe je bila kršena določba ZPP ali pogodbe;
- (3) pri izdelavi arbitražne odločbe je sodeloval arbitrer, ki:
 - 1) bi po zakonu moral biti izločen; ali
 - 2) je bil s sklepom sodišča izločen.
- (4) stranki z nezakonitim postopanjem, zlasti opustitvijo vročitve, ni bila dana možnost obravnavanja pred sodiščem;
- (5) 1) kršitev procesnih predpostavk o sposobnosti biti stranka;
- 2) kršitev pravil o zastopanju:
 - pravne osebe ni zastopal po zakonu upravičeni zastopnik;
 - pravdno nesposobne stranke ni zastopal zakoniti zastopnik;
 - zakoniti zastopnik ni imel posebnega dovoljenja za pravdo ali posamezna pravdna dejanja ter ni prišlo do poznejše odobritve;
 - pooblaščenec stranke ni imel pooblastila ter ni prišlo do poznejše odobritve.
- (6) 1) arbitražna odločba ni bila obrazložena po določilih zakona;
- 2) izvirnik in prepisi arbitražne odločbe niso podpisani po določilih zakona.
- (7) arbitraža je prekorčila meje svojih nalog;
- (8) izrek arbitražne odločbe nerazumljiv ali v nasprotju sam s sabo;
- (9) arbitražna odločba je v nasprotju z javnim redom Republike Slovenije;
- (10) 1) do arbitražne odločbe je prišlo zaradi kaznivega dejanja:
 - priče ali izvedenca;

- arbitra;
- stranke, zakonitega zastopnika ali pooblaščenca; ali
- drugega udeleženca v postopku.

2) arbitražna odločba se opira na ponarejeno listino ali listino s potrjeno neresnično vse-bino.

Med izpodbojnimi razlogi spada med kršitev materialnega prava le kršitev javnega reda RS. Sem spada ustava, ki prepoveduje dejanja nelojalne konkurence in dejanja, ki v nasprotju z zakonom omejujejo konkurencu.

Če arbitraža ni uporabila materialnega prava po volji strank, je odločbo možno izpodbijati zaradi kršitve pogodbe o arbitraži.

Kaj se zgodi po razveljavitvi arbitražne odločbe? Obstajata 2 stališči:

- arbitražni senat je nalogo opravil, zato je za novo odločanje pristojno sodišče, ki bi bilo pristojno brez sklenitve pogodbe o arbitraži (to stališče zastopa slovenska sodna praksa);
- arbitražni senat naloge ni opravil, ker je njegova naloga izdati veljavno odločbo – postopek je treba ponoviti pred arbitražnim senatom (to ni vedno možno, zato je treba odpraviti pomanjkljivosti arbitražnega postopka, zaradi katerih je prišlo do razveljavitve).